

United Nations
Educational, Scientific and
Cultural Organization

М.З.Н.

Мала академія наук
України під егідою
ЮНЕСКО

Музейна педагогіка в умовах пандемії COVID-19

Круглий стіл

НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ
ПЕДАГОГІЧНИХ НАУК УКРАЇНИ

НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ
МИСТЕЦТВ УКРАЇНИ

ЦЕНТР ЮНЕСКО
«МАЛА АКАДЕМІЯ НАУК УКРАЇНИ»

27 травня 2021 року м. Київ

НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ
ПЕДАГОГІЧНИХ НАУК УКРАЇНИ

НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ
МИСТЕЦТВ УКРАЇНИ

ЦЕНТР ЮНЕСКО
«МАЛА АКАДЕМІЯ НАУК УКРАЇНИ»

МУЗЕЙНА ПЕДАГОГІКА В УМОВАХ ПАНДЕМІЇ COVID-19

*Збірник матеріалів
Всеукраїнського круглого столу*

(Київ, 27 травня 2021 року)

Київ
Національний центр
«Мала академія наук України»
2021

УДК 37
М 89

*Рекомендовано до друку вченою радою
Інституту педагогіки НАПН України
(протокол № 7 від 18 червня 2021 р.)*

*Рекомендовано науково-методичною радою
Національного центру «Мала академія наук України»
(протокол № 2 від 16 червня 2021 р.)*

Редакційна колегія:

С. О. Довгий, доктор фізико-математичних наук, професор, академік НАПН і НАН України;

О. М. Топузов, доктор педагогічних наук, професор, академік НАПН України;

В. А. Бітаєв, доктор філософських наук, професор, академік НАМ України;

Л. М. Калініна, доктор педагогічних наук, професор;

О. В. Малихін, доктор педагогічних наук, професор;

В. Б. Дунець, кандидат політичних наук;

В. В. Щепанський, кандидат філософських наук;

К. Ю. Ладоня, відповідальний редактор.

Музейна педагогіка в умовах пандемії COVID-19 : збірник матеріалів доповідей учасників Всеукраїнського круглого столу, м. Київ, 27 травня 2021 р. / за наук. ред. С. О. Довгого. — Київ : Національний центр «Мала академія наук України», 2021. — 276 с.

DOI : <https://doi.org/10.32405/978-617-7945-17-7-2021-276>

ISBN 978-617-7945-17-7

М 89 У збірнику зібрано матеріали доповідей, які були представлені на Всеукраїнському круглому столі «Музейна педагогіка в умовах пандемії COVID-19», що відбувся 27 травня 2021 р. у м. Києві.

УДК 37

Матеріали подано в авторській редакції, за достовірність фактів, цитат, посилань на джерела та вживання назв документів, власних імен тощо несуть відповідальність автори публікацій.

ISBN 978-617-7945-17-7

© Національна академія педагогічних наук України, 2021

© Національний центр «Мала академія наук України», 2021

ЗМІСТ

Довгий Станіслав Вступне слово.....	11
Топузов Олег Вступне слово.....	13
Бітаєв Валерій Вступне слово.....	15

МУЗЕЙНА ПЕДАГОГІКА В КОНТЕКСТІ ОНЛАЙН-НАВЧАННЯ

Барвіцька Галина Реалізація освітньої функції музею в навчально-виховному процесі.....	18
Білавич Данута З досвіду викладання фахових музейних дисциплін на кафедрі історії, музеєзнавства і культурної спадщини НУ «Львівська політехніка» в умовах пандемії COVID-19.....	23
Бусюк Віта Підходи до організації віртуального заняття в природничому музеї.....	28
Діордій Катерина Онлайн-музеї як новий засіб навчання сучасного цифрового покоління	30
Сленіна Євгенія Застосування виставкових матеріалів краєзнавчого музею в освітньому процесі школи	34
Калюжна Тетяна Роль музейної педагогіки у формуванні особистості.....	43

Камінська Валентина

Професійний розвиток педагогів
щодо використання квест-технології
в музейній педагогіці у форматі онлайн 46

Караманов Олексій, Сурмач Оксана

Віртуальні виміри музейної педагогіки
в умовах онлайн-навчання 52

Ковтун Іван, Онуфріюк Валентина

Екскурсія до музею коштовного
і декоративного каміння як приклад
позаурочної навчальної діяльності..... 56

Кушнір Людмила

Особливості реалізації проекту «Музей–школі»
в умовах карантинних обмежень
(з досвіду Луганського обласного
краєзнавчого музею) 63

Мамонтова Катерина

Музей як організатор дитячого
дозвілля й освіти
в умовах пандемії COVID-19..... 67

Маньковська Руслана

Музейна педагогіка у викликах
дистанційного формату 69

Медведєв Ігор

Виявлення можливих методів роботи
музейно-вистакових центрів
в умовах пандемії COVID-19 (на прикладі
Тростянецької ОТГ Сумської області) 74

Песоцька Юлія

Організація діяльності «інклюзивного табору»
засобами музейної педагогіки 83

Попович Лідія

Управління діяльністю кімнати-музею
закладу освіти в умовах дистанційного навчання 89

Шеремет Ольга

Використання засобів музейної педагогіки
в процесі виховання учнів у позашкільних
навчальних закладах (на прикладі Малої академії наук) 93

**МУЗЕЇ ТА ВИКЛИКИ ПАНДЕМІЇ COVID-19:
ДОСВІД ТА ПЕРСПЕКТИВИ**

Апрятова Марія

Досвід створення музейного
коміксу-розмальовки «Подорожуємо
музейним всесвітом разом з кицею Марісель» 98

Бабкова Алла

Особливості організації музейної справи
в умовах пандемії COVID-19 102

Баталкіна Валентина

Досвід сучасного музею технічного профілю України
та перспективи розвитку музейної педагогіки
на початку XXI століття 106

Батьєва Алла, Марченко Микола

Досвід і проблеми КЗ «Житомирський обласний
краєзнавчий музей» у контексті онлайн-навчання
та спілкування в умовах пандемії COVID-19 111

Бондаренко Вікторія

Цифрові форми комунікації в Педагогічному музеї України
в умовах пандемії COVID-19 116

Гайда Лариса

Електронний ресурс «Музейна педагогіка»:
актуальні практики 119

Гаськевич Олена

Чого нас навчила пандемія..... 123

Головченко Ніна

Інноваційно-інтеграційні підходи до організації музейних заходів в умовах пандемії COVID-19..... 129

Голубнича Марина

Полтавський літературно-меморіальний музей І. Котляревського: віртуальне сьогодні 133

Дунець Василь

Особливості діяльності музеїв та центрів науки під час пандемії COVID-19: світовий досвід 138

Єремєєв Павло, Півень Вікторія

Музей у соціальній мережі: вимога часу та відповідь на виклики COVID-19 (досвід Музею історії ХНУ імені В. Н. Каразіна) 143

Зоць Тетяна

Карантин як виклик для нових форм комунікації музею..... 150

Ібрагімова Лейла

Мелітопольський міський краєзнавчий музей і виклики пандемії: цифровізація та комунікація 153

Іванець Оксана

Віртуальні екскурсії музеями України..... 158

Іванова Гергана

Як інновації допомогли музеям вижити під час пандемії COVID-19 162

Киричук Лідія

Музейна педагогіка у формуванні пізнавального інтересу вихованців позашкільних закладів освіти..... 166

Кланца Олег

Аудіогід «Садиба Вишня М. І. Пирогова»:
досвід застосування цифрових технологій
музейної екскурсійної роботи
в умовах пандемії COVID-19..... 171

Коваленко Олексій, Червоненко Оксана, Комар Юлія

Музей на карантині: проблема чи нові можливості?..... 177

Кормакова Тетяна

Колекції художніх музеїв у дистанційному
навчанні студентів I–II рівня акредитації
на заняттях з історії мистецтв (з досвіду роботи) 181

Костюк Степан

Квестова педагогіка Тернопільського
обласного краєзнавчого музею 2020–2021 років
у карантинних умовах..... 186

Крутий Віталій

Діяльність Менського краєзнавчого музею
імені В. Ф. Покотила в умовах пандемії
коронавірусу COVID-19 187

Larchenko Anastasiia

Development of museums in Kharkiv region
in the conditions of the COVID-19 pandemic..... 191

Міхно Олександр, Матвійчук Оксана

Передання культурно-освітнього досвіду засобами
музейної педагогіки в умовах пандемії COVID-19..... 193

Молоткова Антоніна

Досвід роботи КЗ КОР «Київського обласного археологічного
музею» в період карантинних обмежень..... 197

Палійчук Олена

Туристичні об'єкти Національного заповідника
«Хортиця» в умовах карантину 202

Пасічник Роксоляна

Музейна комунікація в умовах карантину:
досвід Музично-меморіального музею
Соломії Крушельницької у Львові 207

Подольчак Тетяна

Діяльність народного історико-краєзнавчого музею
імені М. А. Занудька в умовах пандемії COVID-19 212

Поліщук Оксана

Онлайн-проекти як засіб адаптації
до нових умов 216

Полухович Тетяна

Онлайн-проект «Фотобанк Педагогічного музею»
як форма презентації та популяризації
музейних фондів 218

Попова Марина, Гончар Андрій, Ладичук Олександр

«Музейний портал» Малої академії наук України
як засіб консолідованого представлення об'єктів
історико-культурної спадщини..... 221

Примушко Наталія, Коханенко Юлія

Робота Меморіального комплексу
«Пам'яті героїв Крут» в умовах карантину 226

Стаднік Юлія

Віртуальні виставки Педагогічного музею України:
зміст та структура 228

Рудницька Тетяна

Музей і школа в карантин:
варіанти співпраці..... 232

Топузов Олег

Розвиток музейного менеджменту та маркетингу
в умовах карантинних обмежень..... 236

Шикула Ростислав

Зразок практичного заняття
для майбутніх учителів
галузі природознавства з елементами
музейної педагогіки в умовах пандемії COVID-19..... 238

Щепанський Віталій

Віртуальний музей антропоцену:
досвід онлайн музею 242

ВІРТУАЛЬНІ МУЗЕЇ:
ЗАРУБІЖНИЙ ТА ВІТЧИЗНЯНИЙ ДОСВІД

Бітаєв Валерій, Мосенкіс Юрій

Музейне мистецтво як засіб виховання
державницької ідеї: віртуальний музейний простір
в умовах пандемії..... 246

Вакульчук Анна

Від ідеї до втілення: онлайн-проект
«Цікавий календар Музею Тичини»
у Літературно-меморіальному музеї-квартирі
П. Г. Тичини в м. Києві..... 250

Zahorulko Maryna

Virtual museums during lockdown..... 254

Малієнко Юлія, Ремех Тетяна

Віртуальні екскурсії
в контексті онлайн-навчання учнів..... 258

Димшиць Едуард, Оспіщева-Павлишин Марія

Віртуальний музей Ніколь Лемер д'Агаджіо 262

Остапова Світлана

Етапи створення віртуального музею
«Моя молода бабуся»..... 265

Постова Катерина, Поліхун Наталія

Використання віртуальних музеїв
в період дистанційного навчання 268

Приходнюк Віталій

Використання інтерактивних
онтологічних документів для формування
віртуальних музейних середовищ 271

Тепла Оксана

Навчальні можливості віртуальної екскурсії 274

ВСТУПНЕ СЛОВО

Станіслав Довгий

доктор фізико-математичних наук,
професор, академік НАПН
і НАН України,
Президент Малої академії наук України,
м. Київ

Від імені Президії Центру ЮНЕСКО «Мала академія наук України» вітаю всіх учасників круглого столу «Музейна педагогіка в умовах пандемії COVID-19»! Сама назва круглого столу — це не лише виклик обставинам, які змушують нас змінюватися, але це й шанс для змін.

Пандемія COVID-19 змінила спосіб комунікації між музеями та їх відвідувачами. Можливості, що ми отримали в нових умовах були трансформовані в унікальний досвід, відкрили нові шляхи залучення через онлайн-платформи значної кількості відвідувачів. Очевидно, що методи віртуальної комунікації сформували абсолютно нову парадигму розуміння концепції музею, використання музейної педагогіки. Виникли цілком віртуальні музеї, а веб-портали музеїв почали виконувати функції науково-освітніх платформ. У таких умовах круглий стіл є сигналом суспільству, щоб використати всі резерви, напрацьовані протягом багатьох років у музейній справі. Він став тим майданчиком, який зможе продемонструвати приклади та здобутки серед вітчизняних музеїв у сфері віртуальної музейної практики. Адже нам потрібно здійснити спіль-

ний прорив у пошуку нових форм онлайн-освіти в подальшій музейній роботі.

Учасники круглого столу — це представники величезної кількості українських музеїв, які хочуть змінюватися та жити в нових умовах. Перехід у віртуальну музейну практику — це вже невідворотна реакція суспільства на такі надзвичайні ситуації. Українські музеї вже сьогодні мають адаптуватися до цих тенденцій, вивчати досвід новітніх практик світових музеїв. Саме тому наш захід і присвячений пошуку новітніх форм комунікацій, обміну інформацією, досвідом серед музейних працівників, науковців та освітян.

Це вже третій захід, який Центр ЮНЕСКО «Мала академія наук України» організовує спільно з Національною академією педагогічних наук України та Національною академією мистецтв України. Такий захід є показником того, що, незважаючи на трансформацію нашої щоденної роботи, зокрема переходу в дистанційний формат, та решти обмежень, які були запроваджені через пандемію COVID-19, нам вдалося організувати сьогоднішню подію. А результатом плідної роботи учасників круглого столу став збірник матеріалів, який Ви тримаєте в руках та який надихає на реалізацію нових проектів у музейній справі.

ВСТУПНЕ СЛОВО

Олег Топузов,

доктор педагогічних наук, професор,
академік НАПН України,
Віцепрезидент НАПН України,
директор Інституту педагогіки
НАПН України,
м. Київ

Пандемія COVID-19 порушила звичний ритм роботи як музеїв, так і закладів освіти майже в кожному куточку нашої планети, змушуючи суспільство пристосовуватися до змін, шукати нові форми та методи роботи, нові способи та засоби комунікації. Пандемія посилила та прискорила глобальні процеси, спричинені науково-технічним та інноваційним розвитком людства, та додала власні виклики.

Карантинні заходи, які впровадили уряди всіх країн, й зокрема України, унеможливили звичні форм спілкування та навчання, ведення звичного способу життя та призвели до посилення присутності багатьох людей у віртуальному просторі, розширюючи межі онлайн-спілкування й навчання і віртуального життя загалом, призводячи до виникнення нових форм взаємодії між людьми, створюючи паралельну віртуальну реальність, яка подекуди вже починає сприйматися широким загалом як нормальна.

Отже, саме тому виникла ідея проведення в межах вже традиційної щорічної конференції «Музейна педагогіка в науковій освіті» такого заходу (круглого столу), який би об'єднав педа-

гоїв, науковців та працівників музейної галузі задля обміну досвідом роботи в нових для суспільства умовах карантинних обмежень, спільного пошуку шляхів розв'язання нагальних проблем та обговорення нових напрямів розвитку музейної педагогіки в контексті онлайн-навчання та створення освітніх віртуальних просторів.

Нам, співorganizаторам цього круглого столу, приємно спостерігати значний відгук суспільства на подію. Учасники — музейні працівники, педагоги, науковці — наразі представляють 17 областей України та місто Київ, демонструючи актуальність і своєчасність проведення заходу, увагу суспільства до поставлених запитань, роблячи наш захід насправді Всеукраїнським. Сподіваємось, що наша онлайн-зустріч спонукатиме до подальшої співпраці, зорієнтовуючи на проведення чергових конференцій з музейної педагогіки.

ВСТУПНЕ СЛОВО

Валерій Бітаєв,

доктор філософських наук,
професор, академік НАМ України
Віцепрезидент Національної
академії мистецтв України,
м. Київ

Шановні учасники круглого столу «Музейна педагогіка в умовах пандемії COVID-19»! Минулий рік нам продемонстрував, що в процесі сприйняття мистецтва важливу роль відіграє онлайн-освіта. Розуміння мистецтва без посередництва онлайн-ресурсів стає практично неможливим. Це можна прослідкувати у формі та поданні змісту.

Нові виклики, пов'язані з пандемією коронавірусу, мають знайти в нас відповідь на питання, як ми будемо надалі працювати та які інновації нам впроваджувати. Дійсно, ситуація склалася дуже непроста й насамперед це відбулося на діяльності закладів культури і мистецтва. Втім, новітні пропозиції щодо використання можливостей інтернет-порталів дають нам оптимістичний погляд на майбутнє. Ми шукаємо та практично відтворюємо ті можливості, які сьогодні були б найбільш ефективними щодо впливу на естетичний розвиток молоді. Починаючи від початку пандемії COVID-19 безліч музеїв, картинних галерей відкрили широкий онлайн-доступ для всіх охочих долучитися до споглядання колекцій. Чимало викладачів почали використовувати ці можливості, щоб ознайомити своїх учнів

зі світовими шедеврами. Все це вплинуло також і на розвиток музейної педагогіки. Тут легко прослідковується зв'язок культурного чинника як «естетичного виховання».

Зміст нашого круглого столу, його мета, полягають якраз у тому, щоб сьогодні дати своє бачення, свої ідеї, свої певні рекомендації щодо того, як вийти із цієї ситуації. Гадаю, що ми маємо бути сповнені оптимізму. Адже той досвід, який накопичено в музеях, який мають науковці, що досліджують, зокрема, проблеми музейної педагогіки, дасть змогу переосмислити звичні підходи в музейній практиці з огляду на місце та роль музею у світі сучасних технологій. Оновлення цієї галузі розкриває перед учасниками круглого столу складний теоретичний аспект, який потрібно наповнити змістовною практикою.

МУЗЕЙНА ПЕДАГОГІКА В КОНТЕКСТІ ОНЛАЙН-НАВЧАННЯ

РЕАЛІЗАЦІЯ ОСВІТНЬОЇ ФУНКЦІЇ МУЗЕЮ В НАВЧАЛЬНО-ВИХОВНОМУ ПРОЦЕСІ

Барвіцька Галина,

кандидат філологічних наук,
старший науковий співробітник відділу
інформаційно-дидактичного моделювання НЦ «МАНУ»,
м. Київ,
e-mail: galinabarvitska@gmail.com

Сучасний соціокультурний розвиток засвідчує про необхідність активної музейної діяльності, нагальної потреби присутності в медіапросторі та соціальних мережах. Імпульсом до розвитку нових форматів музейних комунікацій слугувала ситуація з пандемією COVID-19.

Пандемія COVID-19, як показав досвід функціонування музеїв у форс-мажорних обставинах, порушила звичні алгоритми та протоколи роботи музеїв. Але водночас виклики самоізоляції активізували діяльність щодо розвитку різних форм музейних комунікацій. В умовах світової пандемії та паніки доступність як одна з важливих музейних функцій тимчасово переходить в онлайн-формат, що цілком відповідає вимогам часу.

Багато музеїв в умовах епідеміологічних обмежень пішли шляхом диференціації змісту своїх онлайн-екскурсій та аудіогідів, прагнучи до використання зрозумілої масовому глядачеві мови, уникаючи складних термінів, роз'яснюючи зміст коментарів у доступних формах. Експозиційна діяльність музеїв перемістилася в мультимедійні формати інтернет-присутності. Крім того, музеї організують віртуальні тури залами та колекціями, супроводжувані віртуальними гідями та різноманітним контентом, включаючи деталізацію репродукцій, репрезентацію ескізів.

Інформатизація сучасного суспільства характеризується глобальним зростанням інформаційних потоків, що потребують удосконалення процесів добору, формування, створен-

ня, опрацювання, зберігання, передавання та використання інформації. З огляду на зниження інтересу до відвідування музеїв як способу пізнання світу, постає потреба в соціальних комунікаторах, тобто активних розповсюджувачах соціально значущої інформації, яка б сприяла відродженню ролі музеїв. Музей є важливим складником процесу соціальної комунікації.

Сьогодні гостро постає питання культури музейної педагогіки серед наших співвітчизників. Навколо цієї проблеми активно дискутують автори, науковці та всі, кому небайдужа зазначена тема [1; 2; 3; 4; 5; 6; 7]. Нові виклики сучасного суспільства спонукають до розроблення та впровадження в навчально-виховний процес загальноосвітніх навчальних закладів інформаційно-комунікаційних технологій, формування єдиного науково-освітнього середовища. Трансформація освітньої парадигми індустріального суспільства в парадигму інформаційного суспільства знань зумовлена швидкоплинністю процесів оновлення інформації та потребою пошуку шляхів самостійного здобуття навичок і знань. Такі запровадження уможливають розвиток інформатичної культури учнів, які є суб'єктами освітньої діяльності. Використання інформаційно-комунікаційних технологій у навчально-виховному процесі сприяє значному підвищенню ефективності навчання, розвитку пізнавального інтересу учнів до здійснення навчально-дослідницької діяльності та формуванню позитивної мотивації до навчання. Крім того, мультимедійні засоби навчання сприяють розвитку критичного мислення й рефлексії учнів, оскільки вони, залучені до моделювання об'єкта вивчення, можуть бачити результати своїх дій та оцінювати їх. Музей і освітні заклади в меті своєї діяльності традиційно мають багато спільного: вони прагнуть виховувати почуття патріотизму, свідоме ставлення до надбань світової та вітчизняної науки й культури, розвивати мислення, творчі здібності та певні практичні навички, стимулювати творчу активність особистості тощо. Саме тому потрібно впроваджувати в освіту засоби музейної педагогіки, яка є на сьогодні ще маловивченою. Для цього потрібна єдина скоординована система роботи.

Музейна педагогіка на сьогодні розглядається як міжпредметна наукова дисципліна та практична галузь діяльності, яка здійснює передавання культурного досвіду через педагогічний процес в умовах музейного середовища [6, с. 46].

Як справедливо зазначає український дослідник О. Карамапов, нині можемо спостерігати, що музейна педагогіка динамічно, хоча із значним відставанням, поширюється й розвивається в Україні: активізується робота з різновіковою музейною аудиторією, розробляють нові міждисциплінарні проекти, створюють цікаві музейно-педагогічні програми, до співпраці із музеями залучають як загальноосвітні середні школи, дитячі садки, так і заклади вищої освіти [2, с. 36].

На думку Т. Л. Шлепакової, модернізація музейної справи в Україні та підвищення інтересу до музеїв стали можливими лише завдяки розширенню традиційних форм роботи із відвідувачами та запровадження нових інформаційних технологій, спираючись на наукові дослідження й міжнародний досвід [10]. Оскільки основними просвітніми функціями музеїв є акумулювання, збереження, популяризація національної і світової історико-культурної спадщини, то сьогодні вони перетворюються на інститути національної пам'яті.

Різні підходи до розуміння сутності музею не суперечать один одному, а взаємодоповнюють і дають змогу зробити висновок, що музей є загальнодоступним суспільно-культурним закладом, який зберігає у вигляді матеріальних і духовних раритетів пам'ять минулого, історичну пам'ять і сприяє передаванню історичної пам'яті та соціалізації як окремої особистості, так і всього суспільства.

Зниження зацікавленості до музеїв — сьогодні це загальносвітова тенденція, внаслідок якої постає потреба пропаганди музейної педагогіки для підвищення інтересу до відвідування музею якщо не безпосереднім перебуванням у ньому, то хоча б віртуально.

Особливе місце в системі використання елементів музейної педагогіки в навчально-виховному процесі належить шкільному музейництву, тобто функціонуванню шкільних музеїв та інших форм музейної комунікації, таких як музейні кімнати,

кабінети, куточки, виставки, стенди, майстерні-музеї, шкільні картинні галереї, міні-музеї тощо, які посіли своє визначене місце в навчанні та вихованні школярів і стали середовищем і засобом активної педагогіки. Крім того, результативність співпраці музеїв з навчальними закладами передусім залежить від того, наскільки керівні органи цих установ усвідомлюють необхідність організації співпраці; наявності відповідних кадрів та спеціалістів, здатних проводити ефективні музейно-педагогічні заняття; розуміння важливості музейно-педагогічної діяльності для оновлення навчально-виховної системи.

Потрібно наголосити на важливості розуміння того, що музейна педагогіка — це сфера діяльності не лише музейних працівників, а й учителів, адже їхня глибока педагогічна компетентність та фахова підготовка дає змогу удосконалювати й урізноманітнювати музейно-педагогічні програми, сприяти розробленню довершених авторських музейних уроків, екскурсій й інших заходів, що, безумовно, позитивно відіб'ється на розвитку школярів. У сучасному навчально-виховному процесі посилюється роль музею як осередку освіти та виховання, що сприяє формуванню в молодого покоління національної свідомості, любові до рідної землі, власного народу, забезпеченню духовної єдності поколінь. Використання елементів музейної педагогіки в навчально-виховному процесі потрібно розглядати як один із шляхів удосконалення цього процесу, чинник підвищення його результативності та, зрештою, як інтерактивну педагогічну технологію.

Наостанок варто відзначити, що в умовах пандемії музеї формують і використовують різноманітні форми підтримки комунікації з лояльними і потенційними відвідувачами. Цей факт свідчить про значний адаптивний потенціал вітчизняної музейної спільноти.

Використані джерела

1. Горовий А. В. Музеєзнавство в навчальному закладі. Київ: Шкільний світ, 2011. 120 с.
2. Караманов О. В. Сучасні тенденції розвитку музейної педагогіки в Україні. Музейна педагогіка — проблеми, сьогодення, перспективи: мате-

- ріали науково-практичної конференції (Київ, 24–25 вересня 2013 р.). Київ, 2013. С. 35–37.
3. Козлова І. В. Музейна педагогіка як засіб громадянського виховання учнів. *Завуч*. 2006. № 15. С. 2–6.
 4. Медведєва О. Б. Музейна педагогіка як нова наукова дисципліна. *Культурно-освітня діяльність музеїв*. М., 1997. С. 15–24.
 5. Міненко Л. М. *Музеезнавство: словник базових термінів*. Київ: Фенікс; Національний військово-історичний музей України, 2013. 152 с.
 6. *Музейна педагогіка в науковій освіті* : зб. тез доп. І Всеукр. наук.-практ. конф., 28 листоп. 2019 р., м. Київ / [редкол.: С. О. Довгий та ін.]; Нац. акад. пед. наук України, Нац. центр «Мала акад. наук України». Київ: Авторитет, 2019. 241 с.
 7. *Музейна педагогіка: теорія і практика: наук.-метод. посіб.* / Ірина Удовиченко; Нац. музей історії України, Музей іст. коштовностей України. Київ: Логос, 2017.
 8. *Музейная педагогика: из опыта методической работы* / под ред. А. Н. Морозовой, О. В. Мельниковой. Москва: ТЦ Сфера, 2006. 416 с.
 9. Столяров Б. А. *Музейная педагогика, история, теория, практика*. Москва: Высшая школа, 2004. 216 с.
 10. Шлепакова Т. Л. Модернізація музейної справи України та розширення традиційних форм роботи музеїв в умовах глобалізації та інформаційного суспільства (оглядова довідка за матеріалами преси, Інтернету та неопублікованих документів 2011–2013 рр.). 2013. Вип. 5/5. URL: http://www.nplu.org/storage/files/Infocentr/Tematich_ogliadi/2013/modern_muz_spravi.Pdf.

З ДОСВІДУ ВИКЛАДАННЯ ФАХОВИХ МУЗЕЙНИХ ДИСЦИПЛІН НА КАФЕДРІ ІСТОРІЇ, МУЗЕЄЗНАВСТВА І КУЛЬТУРНОЇ СПАДЩИНИ НУ «ЛЬВІВСЬКА ПОЛІТЕХНІКА» В УМОВАХ ПАНДЕМІЇ COVID-19

Білавич Данута,

завідувачка наукового відділу Музично-меморіального музею
Соломії Крушельницької у Львові,
викладач кафедри історії,
музеєзнавства і культурної спадщини
Національного університету «Львівська Політехніка»,
м. Львів,
e-mail: muzejnsk@ukr.net

Співпраця Музично-меморіального музею Соломії Крушельницької у Львові з кафедрою історії музеєзнавства і культурної спадщини НУ «Львівська Політехніка» розпочалася в 2013 році, коли кафедра почала здійснювати підготовку бакалаврів зі спеціальності «Музеєзнавство, пам'яткознавство». З 2017 року кафедра проводить набір студентів і в магістратуру з цієї ж спеціальності.

На викладацьку діяльність були запрошені працівники музею Соломії Крушельницької з багаторічним досвідом роботи та дипломами тренерів міжнародної програми МАТРА/Музеї України («Музейний менеджмент» і «Освітні програми»). Було розроблено базові навчальні дисципліни з музейної роботи, зокрема «Основи екскурсознавства», «Науково-фондова робота», «Музеї і нові медіа», «Стратегії розвитку, управління в музеї та пам'яткоохоронних установах», «Менеджмент колекцій і музейних проектів».

Метою нашої викладацької діяльності було максимально наблизити освітню програму і загалом навчальний процес до практичної діяльності музею. Ми вважали, що така методика

допоможе майбутнім фахівцям з музейної справи краще оволодіти своєю майбутньою професією. Тому, розробляючи навчальні дисципліни, ми використовували музейні напрацювання. Заняття, особливо практичні, відбувалися на базі музею Соломії Крушельницької та інших львівських музеїв.

Так, вивчаючи дисципліну «Основи екскурсознавства», студенти могли ознайомитися з методикою проведення екскурсій провідними науковими співробітниками та екскурсоводами Львова. Було налагоджено співпрацю з хранителями фондів, і тому на практичних заняттях з дисципліни «Науково-фондова робота» студенти мали можливість побачити, як здійснюється наукова організація фондів та збереження музейних предметів у музеях різних профілів. На предметах «Стратегії розвитку, управління в музеї та пам'яткоохоронних установах», «Менеджмент колекцій і музейних проєктів» майбутні магістри вивчали реальний досвід українських і зарубіжних музеїв у сферах побудови стратегії й проєктного менеджменту.

Високу якість знань та практичних навичок забезпечувало проходження студентами практики в музеях, історико-культурних заповідниках, а також їх активне залучення до наукової роботи на базі музейних колекцій, зокрема до участі в студентських конференціях, семінарах, тренінгах.

Здобувши освіту за спеціальністю «Музеєзнавство, пам'яткознавство», випускники мають змогу реалізувати свої компетентності в музеях та закладах музейного типу, у виставкових залах та галереях, в історико-культурних заповідниках, органах управління культурою та культурною спадщиною та в закладах, які надають екскурсійні послуги.

Проте пандемія COVID-19 змусила повністю змінити наше уявлення про навчальний процес. Ідея здобуття знань на основі практичної діяльності музеїв у музейних локаціях фактично стала слабкою ланкою в умовах тотального карантину й онлайн-навчання.

Досвід роботи в нових умовах засвідчив, що абсолютно виправданим було створення за кілька років перед тим «Віртуального навчального середовища» [1] у «Львівській Політехніці». Адже на цьому ресурсі були розміщені усі лекційні та

методичні матеріали дисциплін. Комунікація зі студентами відбувалася саме через ВНС та інші віртуальні ресурси: Zoom, корпоративну пошту, спеціально створені хмарні сховища, зокрема Google Диска. Ці технології необхідно було терміново освоювати, але, зрештою, вони допомогли налагодити дистанційне навчання.

Що ж до практичного наповнення занять, довелося переорієнтувати навчальний процес на віртуальні музейні продукти. Пропонуємо дуже стислий огляд інтернет-ресурсів, які було використано під час дистанційного навчання.

Передусім це музейні сайти — як українських, так і зарубіжних музеїв. Незважаючи на те, що у віртуальній сфері українські музеї відстають від зарубіжних, в останні кілька років ми бачимо якісний прорив. Музеї оновлюють, вдосконалюють свої сайти. Це стосується як технічного боку (інтерактивність, виразний дизайн, сучасна структура, зручна навігація), так і наповнення. Кращі зразки нічим не поступаються зарубіжним музейним сайтам. Як приклад, назвемо сайти Мистецького Арсеналу (один з перших професійно зроблених музейних сайтів) [5], Національного музею Голодомору-геноциду [7], Державного природознавчого музею у Львові [2] — перелік можна продовжувати.

Віртуальні музеї. Більшість українських музеїв створили віртуальні 3D тури своїми експозиціями. Вони дають змогу отримати загальне враження від експозиційного простору та наповнення експозиції. Проте лише окремі вітчизняні музеї наближаються до створення так званих віртуальних музеїв другого покоління, у яких є ефект присутності, можливість наближення експонатів («гарячі зони»), «виринаючі» експлікації, звукове наповнення тощо. Так зарубіжним прикладом досконалого віртуального музею є Театр-музей Сальвадора Далі у Фігерасі [10].

Оцифровані музейні колекції. Це складна і болюча тема для музейників. Брак коштів, технічних ресурсів, ІТ-спеціалістів, готових працювати за невеликі кошти, програмного забезпечення, штатних працівників у музеях сповільнюють розвиток цього вкрай важливого напряму музейної роботи, хоч доступні

оцифровані артефакти допомогли б у викладанні музейних дисциплін онлайн. Успішно проводиться така робота в Національному музеї історії України у Другій світовій війні. Інформаційні системи обліку музейних фондів є в Харківському історичному музеї [11] та Львівському музеї народної архітектури і побуту «Шевченківський Гай» [3], інших музеях України, проте вони не доступні для користування.

Музеї в соціальних мережах. Цей напрям розвивається надзвичайно швидкими темпами. Музеї активно висвітлюють власну діяльність у кібер-просторі. Так Музей Соломії Крушельницької з перших днів карантину значно активізував свою присутність у соціальних мережах. Це — сторінки «Музично-меморіальний музей Соломії Крушельницької», «Соломія Крушельницька», сайт Меморіального музею Станіслава Людкевича, музейний youtube-канал, який також був створений на початку пандемії. Щодня ми подаємо інформацію про нашу діяльність — це віртуальні виставки, відеоролики, у яких ми розповідаємо про видатних українських музичних діячів, особисті архіви яких зберігаються у наших фондах, актуальні дописи, розповіді про музейні предмети з фондової колекції. Важливою ділянкою роботи є акустичне оцифрування архівних фонозаписів Соломії Крушельницької та інших видатних співаків і розміщення їх на youtube-каналі.

Звичайно, інші українські музеї також є активними користувачами соціальних мереж. Аналіз цих ресурсів допоміг під час розгляду тем «Музейна комунікація», «Музейні тексти», «Освітня робота музеїв».

Усі ці віртуальні продукти дали змогу наповнити та візуалізувати заняття зі студентами, повноцінно проводити навчальний процес з фахових дисциплін.

Достатньо органічними в цьому контексті були й підсумкові семестрові творчі роботи для студентів, які передбачали використання інтернет-ресурсів: розробити концепцію, бізнес-план і візуалізацію «власного» музею, спираючись на теми дисциплін «Стратегії розвитку, управління в музеї та пам'яткоохоронних установах», «Менеджмент колекцій і музейних проєктів»; створити «власний» віртуальний музей у форматі віртуальної га-

лереї та розробити напрями його діяльності (дисципліна «Музеї і нові медіа»), зробити презентацію на тему «Збереження та експонування музейних предметів за типами джерел: світовий досвід», «Унікальний музейний предмет» (дисципліна «Науково-фондова робота»).

Отже, пандемія COVID-19, безперечно, стала викликом для нас усіх. Але одночасно вона змусила шукати нові шляхи, осучаснити методiku викладання, оволодіти новими для нас онлайн-ресурсами.

Використані джерела

1. Віртуальне навчальне середовище НУ «Львівська Політехніка». URL: <https://lpnu.ua/idn/virtualne-navchalne-seredovyshe>.
2. Державний природознавчий музей у Львові. Офіційний сайт. URL: <http://www.smnh.org/ua/>
3. Львівський музей народної архітектури і побуту «Шевченківський Гай». Офіційний сайт. URL: <https://lvivskansen.org>
4. Меморіальний музей Станіслав Людкевич. Офіційний сайт. URL: <https://www.facebook.com/> <https://ludkevych.in.ua/>
5. Мистецький Арсенал. Офіційний сайт. URL: <https://artarsenal.in.ua/>
6. Музично-меморіальний музей Соломії Крушельницької. Сторінка у facebook. URL: <https://www.facebook.com/Музично-меморіальний-музей-Соломії-Крушельницької-у-Львові>
7. Національний музей Голодомору-геноциду. Офіційний сайт. URL: <https://holodomormuseum.org.ua/>
8. Національний музеї історії України у Другій світовій війні. Офіційний сайт. URL: <https://digital.warmuseum.kiev.ua/documents/view/13>
9. Соломія Крушельницька. Сторінка у facebook. URL: <https://www.facebook.com/Соломія-Крушельницька>
10. Театр-музей Сальвадора Далі у Фігерасі. Офіційний сайт. URL: <https://mu.matterport.com/show-mds?m=K5MKrKcfyRW>.
11. Харківський історичний музей. Офіційний сайт. URL: <http://museum.kh.ua>

ПІДХОДИ ДО ОРГАНІЗАЦІЇ ВІРТУАЛЬНОГО ЗАНЯТТЯ В ПРИРОДНИЧОМУ МУЗЕЇ

Бусюк Віта,

вчитель географії
Скандинавської гімназії,
м. Київ,
e-mail: vitabusuk@gmail.com

Умови викликані пандемією значно вплинули на розвиток дистанційної освіти. У період дистанційної форми навчання педагоги намагалися знайти способи використання мережевих ресурсів у навчальному процесі для сприяння зацікавленості процесом навчання в дітей, які не мали можливості подорожувати та пізнавати світ у реальному житті. Вивчення природничих наук передбачає пізнання світу через залучення учнів до екскурсійних програм та спостереження за природою (розвитком рослин та тварин, зміною погоди або антропогенним впливом на довкілля). Можливості здійснення визначених форм роботи відповідно до умов пандемії було неможливим, саме тому активізували використання можливостей мережі інтернет [2].

Курс географії в школі передбачає значну кількість демонстрацій природних матеріалів та ознайомлення з природою різних регіонів, впоратися із демонстрацією яких у період дистанційного навчання дало змогу використання матеріалів музейного порталу. Проект «Музейний портал» спрямовано на популяризацію культури, науки та музейної справи. Портал надає інформацію та актуальні новини з музейного життя України та світу та доступ до бази даних з інформацією про музеї зі зручним інтерфейсом користувача [1].

Ресурси музейного порталу були використані для проведення занять з географії та природознавства для учнів 5–7 класів. Основною метою використання ресурсів музейного порталу було ознайомлення школярства з експонатами природничих

музеїв та популяризація практики відвідування музеїв шляхом зацікавлення окремими експонатами або можливостями музеїв загалом. Основними завданнями були посилення мотивації та урізноманітнення дистанційного навчання; демонстрація зразків мінералів та гірських порід для учнів шостого класу та ознайомлення з представниками рослинного та тваринного світу учнів п'ятих та сьомих класів; можливість індивідуалізації навчання для учнівства.

Учням було запропоновано на занятті здійснити віртуальну подорож музеєм, наприклад для учнів п'ятого класу пропонували віртуальну екскурсію Державним природознавчим музеєм Національної академії наук України. Відвідування цього музею є логічним завершенням вивчення розділу «середовища існування організмів» — у музеї представники органічного світу розміщені відповідно до середовищ їх існування. Під час екскурсії викладач ознайомлює учнів не лише з представниками середовищ, але й навігаційними можливостями, які дають змогу пізнавати світ дистанційно, серед яких: можливості вибору кімнати для огляду, переміщення та наближення до кожного з експонатів та одержання про нього більш детальної інформації [1].

Загалом на музейному порталі представлено близько 200 музеїв, музейних кімнат, парків, пам'ятників України, з якими можна ознайомитися дистанційно. Учням було надано можливість самостійно «відвідати» обраний за бажанням музей. Робота для них була цікавою та пізнавальною вони дізналися про існування музеїв при університетах та наукових установах, музейних кімнатах та висловили бажання їх відвідати в подальшому. Отже, такий вид роботи з учнівством може бути використаний для ознайомлення з можливостями музею та вибору його для відвідування.

Використані джерела

1. Музейний портал. URL: <https://museum-portal.com/ua/museum/derzhavnij-prirodnavchij-muzej-nacionalnoi-akademii-nauk-ukraini>.
2. Про організаційні заходи для запобігання поширенню коронавірусу COVID-19: наказ міністерства освіти і науки України № 406 від 16 березня 2020 року. URL: <http://ru.osvita.ua/legislation/other/71755/>

ОНЛАЙН-МУЗЕЇ ЯК НОВИЙ ЗАСІБ НАВЧАННЯ СУЧАСНОГО ЦИФРОВОГО ПОКОЛІННЯ

Діордій Катерина,

магістрантка

Уманського педагогічного університету

імені Павла Тичини,

м. Умань,

e-mail: katyhka29@gmail.com

Подана праця дає можливість побачити, як змінювалися покоління людей, народжені в період із 1924 року до 2001 року, їх цінності, світогляд і життя. Крім того, у цій праці вказано, як можливо використати сучасні технології задля захоплення студентів і учнів до навчання, і дослідницької діяльності, використавши новітні технології в музейній педагогіці як у звичайний час так, і у період пандемії. Її метою є зрозуміти, як змінювалися покоління, як цифрова доба змінила наше життя, нас самих, зокрема молоді покоління (останні два), і як можливо використати новітні технології задля мотивації до навчання студентів, учнів, зокрема в музейній педагогіці.

Музейна педагогіка — це поєднання музеєзнавства, соціології, психології і ще багатьох наук, а крім того, це потужний педагогічний інструмент, адже саме музеї є місцями збереження пам'яток того чи іншого періоду людства.

Саме в них зберігаються свідчення про ті чи інші події, адже побувавши в музеї людина здатна побачити не якусь там «уявну», з книжок історії, козацьку епоху до прикладу, а доторкнутися до тогочасних предметів побуту, одягу, зброї і ще багатьох інших цікавих речей.

До речі, варто звернути увагу, на такий цікавий факт, що «музейна педагогіка» є новим поняттям для України та єдиного визначення зазначеного терміну немає, крім того, «музейна педагогіка» на момент публікації в 2015 році тематичного покажчика з музейної педагогіки у Львові вживалася всього

лише в дев'яти мовах, а термін «педагогіка» у вісімдесяти двох мовах світу.

І. В. Удовиченко тлумачить музейну педагогіку так: «музейна педагогіка — педагогічна дисципліна, яка вивчає шляхи становлення гуманістичного світогляду, що базується на духовних цінностях, а також специфіку інтелектуального, етичного і естетичного розвитку особистості в процесі музейної комунікації» [2, с. 13].

До того ж, як відомо, нині світ стрімко розвивається, починаючи із весни 2020 року ще й переходить в онлайн-формат через спалах пандемії вірусу COVID-19, набагато швидше чим це відбувалося би без пандемії. Мінуси пандемії можна обговорювати дуже довго, але є й плюси. Одним із плюсів є саме можливість більш швидкого переходу до онлайн-формату.

Щодо онлайн-формату теж можна сперечатися: чи це добре, чи це погано. Єдине, що ми можемо сказати точно — нинішнє покоління школярів і навіть студентів (так звані покоління Y, Z) є людьми цифрової епохи — цифровим поколінням. Про що, зокрема, свідчить і теорія, розроблена Вільямом Штраусом і Нілом Хоув.

Зокрема, у цій теорії йдеться про те, що оточення, зовнішній світ у якому зростає та розвивається дитина до дванадцяти — чотирнадцяти років формує в особистості певні ідеали та цінності, а також модель поведінки. Звичайно, ця теорія не виключає й індивідуальних особливостей, але мають на увазі економічну, політичну, соціальну ситуації, а також рівень технологічного розвитку.

Отже, варто розглянути зазначену теорію детальніше.

Перше покоління за цією теорією — «переможці».

Люди, народжені в 1924–1943 роках. Це особистості, які пережили репресії, Другу Світову війну, голодомор і багато чого іншого. Їх визначальні риси: уміння працювати в колективах, цінування родини понад усе, вони старанні, терпимі та законослухняні.

Друге покоління — люди, народжені в 1944–1963 роках.

Так зване покоління: «бемі-бум» — це люди народжені після Другої Світової війни. Вони є оптимістами, вірять у власні сили,

працелюбні, і для них, здається, немає неможливого в цьому світі. Вважають, якщо ти багато працюєш, то в тебе має бути багато речей, коштів тощо.

За цей період відбулася холодна війна, «відлига», перший політ у космос і розвиток Радянської держави.

На зміну зазначеному поколінню прийшло покоління X — народжені з 1964 до 1983 року. Це період виникнення СНІДу, наркотиків, перебудов і постійних змін. Представники покоління є волелюбними, працюють щоби жити, у грошах вбачають засіб досягнення цілі. Вони готові до змін завжди і є самостійними та вимогливими, не вмюють тримати емоції в собі.

Наступне покоління Y або по-іншому Міленіум. Роки народження від 1984 до 2000. Особистості цього покоління є досить специфічними. До речі, на 2021 рік частина цих людей все ще є студентами. Їх не цікавлять такі блага як посади, гроші й решта матеріальних цінностей. Їх цікавлять емоції, вони з легкістю можуть відмовитися виконувати ту чи іншу роботу, маючи лише одну причину: не подобається. Це люди, які не мають героїв, а можливо й самі стануть героями для подальших поколінь, тому що вони не бажають бути просто частиною світу, а прагнуть його творити власноруч: зберігати екологію, творити справді сучасний світ, де всі рівні, але в той же час відрізняються один від одного. На формування їхньої моделі поведінки, цінностей і світогляду вплинули розвиток мережі інтернет, соціальних мереж, і цифрових технологій загалом.

Наступне покоління народжене від 2001 року й до сьогодні. Це так зване покоління Z.

Вони не звичайні діти, а народжені «з гаджетами в руках», які дорослішають уже в чотирнадцять — п'ятнадцять років, працюють над самоосвітою, зокрема й у «віртуальному світі». Підлітки сьогодення нині вже чітко знають, чого прагнуть і як цього досягти. Покоління Z, це потрібно визнати, є набагато дорослішим у цьому віці за всі вищевказані покоління, починаючи із 20-х років минулого століття [3, с. 38–39].

Ці діти змінилися — спосіб мислення, сприйняття світу й страхи теж нині інші.

Зокрема, їм притаманне кліпове мислення (слово «clip» означає відрізок, уривок, шматочок чогось). Тобто таким дітям, з подібним якісно новим типом мислення, необхідне й інше навчання. Нинішні діти та студенти набагато краще сприймають ту ж саму лекцію чи частину уроку, якщо перед їх очима є презентація, наповнена яскравими слайдами із короткою, стислою інформацією [1, с. 45].

Крім того, вони не уявляють свого життя без «віртуального світу» і є значно дорослішими за представників минулих поколінь у їх віці.

Отже, якщо використати новітні технології та новоутворення, які спричинила цифрова доба, стає можливим урізноманітнити урок, пару чи інше зайняття, тим самим вмотивувавши молоду людину до дослідницької діяльності, вивчення історії, географії чи навіть фізики, біології чи хімії. Крім того, це можливо зробити в умовах карантину, використавши музеї, які можна відвідати в режимі онлайн або ж з використанням 3-D технологій (тоді похід у музей перетвориться в неймовірну подорож) на уроці або як домашнє завдання. Крім того, такі відвідини музею є безпечними, зважаючи на те, що нині в світі виникла пандемія.

Пандемія COVID-19 безперечно має велику кількість мінусів, але серед плюсів варто відзначити те, що багато чого перейшло в онлайн і це дало поштовх до розвитку «віртуальної реальності», що безперечно є позитивом для музейної педагогіки (нового для нашої країни напряму педагогіки, але від того не менш перспективного).

Музей — це місце, де зберігаються першоджерела, шматочки історії, те, що розповість нам про минуле кожною своєю деталлю, подряпиною чи символом, але походи в музей теж видозмінилися в XXI столітті й перейшли дещо в онлайн режим. Врешті-решт це є дуже цікавим, адже тепер, зокрема, діти можуть відвідати музей, не виходячи з дому навіть під час уроку в класі, що звичайно ж зробить навчання набагато цікавішим, особливо з використанням сучасних 3-D технологій як у кінотеатрах. Це вмотивує нинішніх дітей до навчання, адже відбуватиметься так як їм подобається і так як звикли вони: яскраво, цікаво

і в онлайн-світі, своєю чергою це урізноманітнить вивчення не тільки історії, а й решти шкільних і позашкільних дисциплін.

Нинішні молоді покоління не схожі на інших, але якщо прослідкувати історію, то всі покоління дуже різняться між собою, але зрозуміло одне: світ розвивається стрімко і невпинно.

Отже, прийшов час нового навчання, зокрема музейної педагогіки з використанням інноваційних технологій, а крім того із пристосуванням до карантинних обмежень у період пандемії.

Використані джерела

1. Горлач Д. Феномен «кліпового мислення» в контексті радикалізації перетворень інформаційного середовища. *Вісник Книжкової палати*. 2016. № 5. С. 45–46. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/vkp_2016_5_14.
2. Квас О., Земан І. Музейна педагогіка як інструмент розширення освітнього простору. *Молодь і ринок*. 2019. № 5. С. 12–17. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Mir_2019_5_4.
3. Козир М. В. Інтеграція інформаційної педагогіки в освітній процес: теорія поколінь. *Педагогічна освіта: теорія і практика. Психологія. Педагогіка*. 2017. № 27. С. 36–40. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Potip_2017_27_9.

ЗАСТОСУВАННЯ ВИСТАВКОВИХ МАТЕРІАЛІВ КРАЄЗНАВЧОГО МУЗЕЮ В ОСВІТНЬОМУ ПРОЦЕСІ ШКОЛИ

Еленіна Євгенія,

учитель-методист

загальноосвітньої школи I–III ступенів

№ 32 м. Житомира,

м. Житомир,

e-mail: eleninaevgenija@gmail.com

Саме діяльнісний вимір у сучасних умовах розширення інноваційного поля діяльності школи дає змогу укріплювати позиції стратегії розвитку, допомагає людині інтегруватись у широкий світовий соціокультурний контекст.

У цьому процесі перетинається діяльність таких двох інституцій, як школа й музей. Музей, за визначенням Міжнародної

ради музеїв (ICOM), — це неприбуткова постійна інституція, яка слугує суспільству та його розвитку та для цього збирає, зберігає, досліджує, популяризує та експонує матеріальну й нематеріальну спадщину людства, а також об'єкти довкілля з метою вивчення, навчання та для естетичного задоволення [4, с. 23].

Врахування засад музейної педагогіки, сучасних вимог суб'єкт-суб'єктного шкільного середовища, тобто педагогіки партнерства в розбудові Нової української школи, зближує, дає змогу розглядати їх як складники моделі динамічної системи — співпраці «Школа + Музей».

У зазначеній системі педагогічний і учнівський колективи загальноосвітньої школи I–III ступенів № 32 м. Житомира знайшли можливість оформити таку співпрацю проектом «Застосування виставкових матеріалів краєзнавчого музею в освітньому процесі школи».

Наша діяльність підпорядкована такій меті:

- урізноманітнення освітнього середовища, ознайомлення з особливостями музейної справи;
- розширення інтелектуальних можливостей, емоційного досвіду школярів;
- формування навичок предметного бачення, розвиток спостережливості, уваги, уяви, переконань учнів;
- вплив на формування історичної свідомості, патріотизму, екологічної культури, естетичного ставлення до явищ життя, до системи цінностей, пам'яток, музейного предмета;
- виховання музейної культури як складника формування загальної культури людини.

Вже перші кроки роботи над проектом виявили такі напрями діяльності:

Напрямок 1: науково-популярний, дослідницький, краєзнавчий.

Напрямок 2: картини художньої галереї в контексті культури участі.

Напрямок 3: робота з дітьми, які мають особливі освітні потреби:

3.1. — «Торкатися можна!» (порушення зору);

3.2. — «Ти не один, ти особливий» (інтелектуальна недостатність).

Напря́м 4: екологічний. Нова українська школа — «Я досліджую світ».

Напря́м 5: музейне навчання.

Напря́м 6: робота з батьками школярів.

Виклики пандемії COVID-19: карантинні обмеження, змішане, дистанційне навчання — змусили змінити форми первинної комунікації в освітньому процесі школи між учнями, їхніми батьками та вчителями.

Спираючись на нормативну базу, вчителі використовують платформи Google Classroom, Zoom, «На урок», відеохостінг YouTube для перегляду інформаційного та навчального матеріалу за посиланнями, хмарне середовище Google Drive, British Council, EdEra, Dinternal Ukraine, «Всеосвіта», посилання на розклади відеоуроків у межах проекту МОН «Всеукраїнська школа онлайн». У зазначених умовах співпраця з музеєм у проєкті «Застосування виставкових матеріалів краєзнавчого музею в освітньому процесі школи» не припинялася. Серед напрямів діяльності подальшого розвитку набув «Напря́м 5. Музейне навчання». Навчання в онлайн-режимі на зміну традиційним формам (відвідини на замовлення, пересувні фотодокументальні виставки на краєзнавчу тематику, способи опрацювання музейного уроку) стимулювало запровадження інновацій. Для учнів початкової та середньої школи під час годин спілкування нагадуємо про цікаве та корисне відвідування музеїв, застосовуючи фрагменти мультфільму «Помузеймося» з циклу «Корисні підказки» (YouTube).

Практика шкільного життя в контексті онлайн-навчання довела, що більш продуктивним стає застосування віртуальних екскурсій у музеях для навчання та виховання школярів. Про це свідчить досвід учительки української мови та літератури Н. В. Годлевської, яка подібний ресурс використовує для підготовки веб-квесту «Тарасовими шляхами» під час вивчення життя та творчості Тараса Шевченка. Об'єднані в групи діти добирають інформацію для своїх однокласників на обрані ними теми: «Шевченко і Моринці», «Доля батьків Шевченка», «Як склалася доля нащадків родини Шевченка», «Чи є автентичною Шевченкова хата в Кирилівці», «Хата дяка Богорського» тощо.

Кожна група готує для інших покликання на сайти. Переважно застосовують матеріали з офіційного сайту Національного заповідника «Батьківщина Тараса Шевченка». Під час проходження веб-квесту учні за цими покликаннями в онлайн-режимі знаходять необхідну інформацію.

З метою розвитку пізнавального інтересу, для більш повного уявлення про постать італійського вченого Галілея (10, 11 класи) використовуємо досвід колег — членів творчої групи проекту «Музей і школа: працюємо разом» загальноосвітньої школи I–III ступенів № 35 нашого міста та краєзнавчого музею, який представлено у формі відеопрезентації «Галілео Галілей: дружба в ім'я науки» (YouTube).

Вчитель початкових класів О. В. Внук під час інтегрованого процесу в 1 класі на уроках «Я досліджую світ», «Мистецтво» за темами «Культура та звичаї українців», «Ми — українці. Вишиванка. Рушник», спираючись на матеріали віртуальної екскурсії в Житомирському обласному краєзнавчому музеї (<https://museum-portal.com/ua/museum/zhytomyr-art-museum>), досягає очікуваних результатів навчання здобувачів освіти, а саме: діти мають уявлення про зміст символів держави, цікавляться минулим своєї сім'ї, усвідомлюють, що людина є частиною суспільства. Побачене та почуте під час віртуальної екскурсії, коментарі вчителя дають змогу дитині сприймати твір мистецтва, висловити враження та створити своїми руками елементарний стрічковий візерунок, прості декоративні розписи. На уроці «Я досліджую світ», де темою уроку є «Винаходи людства», віртуальна екскурсія в Музеї космонавтики імені С. П. Корольова (<https://museum-portal.com/ua/museum/s-p-korolev-space-museum>) дає можливість школярам наочно розпізнавати тіла неживої та живої природи, рукотворні об'єкти; називати матеріали (деревина, гума, метал), з яких виготовляють рукотворні тіла, бачити приклади винаходів людства.

Вчитель початкових класів І. І. Єрмоєнко ділиться своїми прикладами використання можливостей віртуальних екскурсій музеями України в навчально-виховній діяльності з учнями 3 класу.

Предмет	Змістова лінія у програмі. Тема уроку	Музей	Посилання	Результат використання джерел інформації — реалізація мети навчання на вказаному уроці відповідно до вимог програми
Літературне читання	Досліджуємо і взаємодіємо з медіапродукцією Тема: «Медіа-вконце: музей книги і друкарства». Тема: «Друкар книг, перед тим небачених».	Музей книги і друкарства, м. Київ. Музей книги і друкарства, м. Острог.	https://museum-portal.com/ua/museum-of-books-and-printing-of-ukraine https://ostrohcastle.com.ua/output/LutskPanoTour.html	Завдяки вказаним віртуальним екскурсіям діти змогли побачити зібрані в музеях унікальні скарби книжкової культури українського народу, дізнатися про історію вітчизняної книги та книжкової справи від часів Київської Русі й до наших днів.
Я досліджую світ	Природа Тема: «Які тіла нас оточують».	Державний природознавчий музей Національної академії наук України, м. Київ	https://museum-portal.com/ua/museum-derzhavnij-prigodoznavchij-muzej-nacionalnoi-akademii-nauk-ukraini	Завдяки екскурсіям діти змогли ознайомитися з безліччю цікавинок зі світу природи, отримали усвідомлення безкінечної різноманітності навколишнього світу живої та неживої природи.

Предмет	Змістова лінія у програмі. Тема уроку	Музей	Посилання	Результат використання джерел інформації — реалізація мети навчання на вказаному уроці відповідно до вимог програми
Я досліджую світ	Природа Тема: «Які тіла нас оточують».	Київський національний університет — Зоологічний музей КНУ — Геологічний музей	https://museum-portal.com/ua/museum/knu-zoological-museum https://museum-portal.com/ua/museum/knu-geological-museum	<p>Учні побачили зразки мінералів, гірських порід, скам'янілих решток фауни та флори, серед яких чимало унікальних. Ознайомилися із положенням Землі в Космосі, особливостями її будови та розвитку, еволюцією органічного світу, мінералами та гірськими породами, дорогоцінним та декоративним камінням, корисними копалинами України.</p> <p>Поряд із широко розповсюдженими представниками майже всіх основних груп тваринного світу, учні дізналися про існування не тільки багатьох рідкісних видів, а й про види, винищені людиною протягом останніх 200 років — стеллерової морської корови, мандрівного голуба. Отримали інформацію, що експозиції та наукові збірки тільки Зоологічного музею КНУ налічують понад 190 видів тварин, яких внесено до «Червоної книги України», та понад 100 видів — із міжнародної «Червоної книги».</p>

Предмет	Змістова лінія у програмі. Тема уроку	Музей	Посилання	Результат використання джерел інформації — реалізація мети навчання на вказаному уроці відповідно до вимог програми
Інтеграція предметів				
Літературне читання + «Я досліджую світ»	Досліджуємо і взаємодіємо з медіапродукцією «Наші скарби» Людина у суспільстві Тема: «Україна — європейська держава. Із чого все починалось»	Національний музей архітектури та побуту України, м. Київ	https://museum-portal.com/ua/museum/natsionalnyi-muzeu-arhitektury-ta-pobutu-ukrayini	Учні дізналися про функціонування на території України Національного музею народної архітектури та побуту України — найбільшого музею просто неба Європи та найповнішим етнографічним зібранням нашої держави. Побачили мальовничі краєвиди, які відтворюють і доповнюють історичне середовище різних регіонів України, побачили свою країну, якою вона була понад сто років тому. Дізналися, що на сьогодні на території музею розміщено близько 300 унікальних пам'яток народної архітектури, датованих XVI–XX століттями.

Предмет	Змістова лінія у програмі. Тема уроку	Музей	Посилання	Результат використання джерел інформації — реалізація мети навчання на вказаному уроці відповідно до вимог програми
Інтеграція предметів				
Літературне читання + «Я досліджую світ»	Досліджуємо і взаємодіємо з медіапродукцією «Наші скарби» Людина у суспільстві Тема: «Україна — європейська держава» Із чого все починалось»	Історико-археологічний музей «Прадавня Аратта — Україна», с. Трипільля	http://incognitaday.kyiv.ua/istoriko-arheologichnij-muzej-pradavnya-aratta-ukrayina-v-s-tripillya.htm	Завдяки віртуальній екскурсії історико-археологічним музеєм «Прадавня Аратта — Україна» у селі Трипільля, учні отримали й опрацювали інформацію, що протягом трьох тисяч років в Україні існувала унікальна цивілізація — перша з відомих культур гончарів та землеробів, яка сьогодні називається Трипільською. Саме в селі Трипільля археолог Вікентій Хвойка 1899 року знайшов стародавню поселення. Тоді ж він озвучив версію, що того часні селяни Київщини є нащадками трипільців, які прожили на цих землях 6 тисяч років тому. Ця робота спонукала учнів до вивчення історії рідного краю, вчили виконувати інформаційні дослідження, обробляти отримані дані.

Учні з інклюзивних класів здійснили подорож обласним краєзнавчим музеєм за посиланням (<https://museum-portal.com/ua/museum/zhytomyr-art-museum>).

В умовах дистанційного навчання ми скористалися тим, що батьки стали більше часу проводити зі своїми дітьми. Проект отримав «Напря́м 6. Робота з батьками школярів». Під час батьківських зборів в онлайн-режимі було запропоновано перелік посилань для проведення віртуальних екскурсій музеями м. Києва та музеями світу, надано певні поради й алгоритм дій.

Орієнтовний план реалізації мети відвідування (взаємопов'язані етапи):

1. Попередня підготовка учасників до відвідування музею:

- мотивація;
- психологічне та фізичне налаштування;
- визначення музейного маршруту (одне відвідування — 1–2 експозиції).
- Інтерактивна пропозиція краєзнавчого музею «Подорож у минуле Житомира».

2. Вікторина для дітей з батьками під час прогулянки Замковою горою.

3. Діалог з дитиною:

- розвиток мовлення — запорука гарного навчання;
- бачити світ очима дитини — основа для взаєморозуміння;
- відповідати на кожне запитання дитини — її пізнавальний інтерес ніколи не згасне;
- спілкування з працівниками музею.

4. Рефлексія.

5. Спільна творча робота:

- малюнки;
- поробки;
- вірші;
- есе-спогади.

Отже, функціонування динамічної системи — співпраці «Школа + Музей», проект «Застосування виставкових матері-

алів краєзнавчого музею в освітньому процесі школи» у виявлених шістьох напрямках забезпечують досягнення мети нашої роботи. Практична спрямованість проекту ще раз доводить необхідність поглиблення та розширення кола діяльності. Тому співпраця триває й надалі.

Використані джерела

1. Культ чи культура: учасницькі практики в музеях / упоряд.: Грубіна Ю., Морозова Л., Пилипчук Т. та ін. Київ: Видавець Чередниченко А. М., 2016 р. 160 с.
2. Мезенцева Г.Г. Музееведение: курс лекцій. Киев: Вища школа, 1980. 120 с.
3. Музеезнавство в навчальному закладі / Анатолій Горовий; упоряд. О. Колонькова. Київ: Шкільний світ, 2011. 120 с.
4. Музей: менеджмент і освітня діяльність. Львів: Літопис, 2009. 224 с.
5. Типові освітні програми для закладів загальної середньої освіти. 1 клас / уклад. А. В. Лотоцька. Харків: Ранок, 2018. 192 с.

РОЛЬ МУЗЕЙНОЇ ПЕДАГОГІКИ У ФОРМУВАННІ ОСОБИСТОСТІ

Калюжна Тетяна,

кандидат філософських наук, старший науковий співробітник,
провідний науковий співробітник
відділу андрагогіки Інституту педагогічної освіти і
освіти дорослих імені Івана Зязюна
НАПН України,
м. Київ,
e-mail: tt-dd-kk@ukr.net

Роль сучасного музею як багатовимірного освітнього простору значно підсилює музейна педагогіка, яка аналізує багатий педагогічний потенціал музею, розробляє механізми ефективного його використання в системі освіти. Науковець О. Любич дає визначення музейної педагогіки як наукової дисципліни на перетині музеезнавства, педагогіки та психології, яка розглядає музей як освітню систему. Через свій міждисци-

плінарний характер музейна педагогіка оперує категоріями музеєзнавства та психолого-педагогічних дисциплін [2, с. 287].

Специфічне освітнє музейне середовище створює умови для прояву інтересу особистості до історії, традицій, культури свого народу.

Унікальна роль музею полягає в тому, що він здатний одночасно впливати на інтелектуальну, емоційну та моральну сфери особистості, надає можливість отримати досвід безпосереднього особистого контакту з історією та культурою. Ця особливість сприяє ефективному формуванню когнітивних, афективних і поведінкових структурних компонентів особистості.

Віртуальні екскурсії музеями країни і світу, що стали ще більш актуальними в період пандемії COVID-19, не змінюють основних завдань музею, якими є:

- розширення сфери освіти на основі музейної педагогіки;
- розвиток творчої особистості, формування національної ідеології;
- збереження традицій, повернення до духовних цінностей;
- патріотичне виховання, розширення музейного простору;
- залучення молодого покоління до музеїв;
- ефективний та пізнавальний педагогічний вплив музею на різні категорії населення [2, с. 288].

Сучасний соціально-економічний стан розвитку суспільства, процеси інтеграції України у світовий економічний простір, соціальний запит на висококваліфікованих і компетентних фахівців потребують від особистості бути конкурентноспроможною, готовою вирішувати складні питання та проблеми. Формування особистості засобами музейної педагогіки досить складний процес, який має основні принципи:

1. Аксиологічний підхід з фокусом на загальнолюдських цінностях, які сприяють розвитку демократії, перш за все — цінностях самовираження (духовних, вищих, вічних) [4, с. 13]. Місія музею в інформаційну добу доносити не лише достовірну інформацію, а розкривати цінність творчості (не лише художньої, а й конструктивного підходу до реальності).

2. Компетентнісний підхід до музейної комунікації, надання відвідувачеві ролі суб'єкта комунікації, а через суб'єктність

у сприйнятті — набуття власного досвіду, на якому саме й базується здатність до реалізації цінностей самовираження [3, с. 111–114]

3. Холістичний підхід, який передбачає: розвиток контекстного мислення [4, с. 134–138]; пошук точок перетину в різних культурах (на відміну від інтегративного способу взаємодії між культурами); відкриті межі — між культурами, сферами знань, навіть музеями. Холістичний підхід — це спосіб комунікації, побудований на онтології диференціального типу, де «різні чинники не редукуються до єдності, взаємодіють один з одним, змінюючись, виникаючи і зникаючи у цій взаємодії» [1, с. 76].

Отже, музейна педагогіка є однією з важливих ланок у формуванні особистості, здійсненні культурно-освітньої функції музею. Визначаючи специфіку освітнього процесу в музейному середовищі, враховуючи багатий вітчизняний і зарубіжний досвід, музейна педагогіка визначає пріоритетні напрями освітньої діяльності, місце музейного компонента й способи його ефективного використання в системі безперервної освіти; відповідно до нової освітньої парадигми, формує особистість сьогодення.

Використані джерела

1. Горбунова Л. Лімінальність як концепт філософії (до обґрунтування трансформативного навчання). *Філософія освіти*. 2015 № 2 (17). С. 65–94. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/PhilEdu_2015_2_4.
2. Любич О. І. Роль засобів музейної педагогіки в процесі виховання учнів у позашкільних навчальних закладах. *Сучасний виховний процес: сутність та інноваційний потенціал*. URL: https://lib.iitta.gov.ua/5262/1/Liubych_2014.pdf
3. Удовиченко І. Компетентнісний підхід у музейній педагогіці. *Музейна педагогіка — проблеми, сьогодення, перспективи: матеріали П'ятої науково-практичної конференції / НКП ІКЗ*. Київ, Талком, 2017. С. 111–114. URL: <https://www.academia.edu/35630887/>
4. Удовиченко І. Реалізація холістичного підходу в музейній практиці. *Історико-культурна спадщина: європейський вимір: тези Всеукраїнської науково-практичної конференції, 1 червня 2018 р.* / упор. Ю. Курдина. Львів: Інтерпрінт, 2018. С. 136–140. URL: <https://www.academia.edu/36718216/>

ПРОФЕСІЙНИЙ РОЗВИТОК ПЕДАГОГІВ ЩОДО ВИКОРИСТАННЯ КВЕСТ-ТЕХНОЛОГІЇ В МУЗЕЙНІЙ ПЕДАГОГІЦІ У ФОРМАТІ ОНЛАЙН

Камінська Валентина,

науковий співробітник науково-дослідної
лабораторії освітніх інновацій
Волинського інституту післядипломної педагогічної освіти,
м. Луцьк,
e-mail: v.kaminska@vippro.org.ua

Освітні реформи, що відбуваються в Україні, покликані вдосконалити якість освіти, покращити інноваційну діяльність учителів, забезпечити умови для розвитку, самоствердження, самореалізації особистості впродовж усього життя [1, с. 2]. Активізації творчої та пізнавальної активності особистості, формування світогляду та загальнолюдських цінностей, розвитку креативності, комунікативної та інформаційної компетентностей сприяють інноваційні ігрові технології, зокрема квест-технології, що є досить ефективними в музейній педагогіці та вебквест-технології, що стали актуальними в період пандемії COVID-19.

На думку багатьох науковців (Д. Грабчак, Б. Додж, Т. Марч, Л. Нечитайло, І. Сокол та ін.), застосування квест-технології в професійній діяльності педагога дає можливість реалізувати здібності в більш сприятливій, психологічно позитивній атмосфері співробітництва, дає змогу урізноманітнити освітній процес шляхом поєднання новітніх та традиційних дидактичних засобів навчання [3; 5]. Тому використання квест-технології в системі ППО сприятиме професійному розвитку педагогів, здійсненню їхньої професійної діяльності в інноваційному освітньому просторі.

Науково-дослідною лабораторією освітніх інновацій у співпраці з лабораторією соціологічних досліджень та розвитку освіти ВІППО було проведено соціологічне дослідження щодо визначення готовності педагогів до використання квест-технології

в професійній діяльності. Опитування охопило майже всі категорії слухачів курсів підвищення кваліфікації — 180 педагогів: 81% — жіночої статті, 11% — чоловічої; вік респондентів — від 30-ти та більше 50-ти років; педагогічний стаж — найбільше респондентів (31%) мають 30–40 років; 26% — 20–30 років.

На запитання «Чи володієте Ви знаннями про суть і специфіку квест-технології та можливості її застосування у власній професійній діяльності?», 47,2% респондентів відповіли — частково; 29,6% — так»; 14,8% — ні.

Згідно з даними соціологічного дослідження було з'ясовано зацікавленість педагогів у використанні квест-технології в професійній діяльності. Зокрема 70,3% освітян переконані, що застосування квест-технології підвищує ефективність і якість навчання; 58,3% стверджують, що кваліфікованому вчителю обов'язково володіти квест-технологією; 44,4% сподіваються на те, що володіння квест-технологією може полегшити роботу вчителя. Позитивним фактом є те, що більше 50% педагогів використовують елементи квест-технології в освітньому процесі, розробленні екскурсійних маршрутів, проведенні різноманітних заходів у шкільних музеях, зокрема й тематичних педрад, у пришкільному таборі, туристичних змаганнях.

Важливою для нашого соціологічного дослідження була думка педагогів щодо форм підвищення кваліфікації з використанням квест-технології. Відповідно до результатів опитування було визначено такі форми роботи, у яких зацікавлені педагоги: практичні заняття (62% педагогів); майстер-класи (59%); тренінги (50%); семінари-практикуми (48%); розроблення програми спецкурсу та науково-методичних матеріалів «Основи впровадження квест-технології в освітній процес» (30%); проведення екскурсій, тематичних заходів у Музеї освіти Волині (ВІППО) (30%), вебінарів (21%), науково-практичних конференцій (19%), лекційних занять (17% педагогів).

Враховавши результати соціологічного дослідження, Волинський ІППО здійснює підвищення кваліфікації педагогів за напрямом «Розвиток професійних компетентностей» шляхом проведення різноманітних заходів онлайн-формату з використанням елементів квест-технології, музейної педагогіки, роз-

роблення освітніх програм спецкурсів, семінарів-практикумів, тренінгів, майстер-класів, тематичних екскурсійних маршрутів містом, музейних, краєзнавчих промо-роликів. Зокрема, Волинським ІІІПО було проведено такі заходи онлайн-формату щодо розвитку професійних знань педагогів у використанні елементів музейної педагогіки в освітньому процесі: круглий стіл до дня народження Юзефа Лободовського — польського письменника, поета, перекладача, публіциста, який захоплювався українською культурою та пропагував її в Європі (у співпраці з Генеральним консульством Республіки Польща в м. Луцьку, з ВНУ імені Лесі Українки та педагогічною спільнотою Житомирщини); круглий стіл «Агатангел Кримський і Волинь», присвячений 150-річчю від дня народження Агатангела Кримського та 150-річчю від дня народження Лесі Українки (відбувся за участю Володимир-Волинського фахового педагогічного коледжу імені А. Ю. Кримського, Волинського краєзнавчого музею, Державного архіву Волинської області, Волинської обласної організації Національної спілки краєзнавців України); семінари-практикуми вчителів-керівників шкільних музеїв: «Нові акценти музейництва: організація роботи шкільних музеїв в сучасних умовах», «Національно-патріотичне виховання та громадянська освіта засобами шкільного музею»; семінар-практикум «Волинезнавство в освітній та виховній практиці сучасної школи» для педагогічних працівників закладів освіти (8 год.); форум інновацій «Професіоналізм, інновації, творчість — основа розвитку потенціалу учителя Нової української школи»; фотодокументальних виставках «Свген Шабліовський: життєва доля і наукові пріоритети», до 100-річчя від дня народження М. Г. Киричука — українського краєзнавця та педагога, до 75-річчя від дня народження Р. А. Арцишевського — українського вченого філософа, заслуженого діяча науки і техніки України.

Науково-дослідною лабораторією освітніх інновацій розроблено освітню програму семінару-практикуму «Музейна педагогіка в практиці сучасного закладу освіти» (тривалістю 8 годин, схвалена вченою радою ВІІІПО, протокол № 6 від 26.11.2020 р.), досягнуті результати навчання якої передбачають:

1. Знання інноваційних аспектів розвитку музейної педагогіки, методики музейно-педагогічної діяльності вчителя.
2. Готовність до використання краєзнавчого матеріалу, елементів музейної педагогіки в освітньому процесі.
3. Здатність до впровадження методів музейно-педагогічної діяльності відповідно до завдань освітнього процесу.
4. Усвідомлення освітніх та виховних можливостей музейної педагогіки.

Освітню програму семінару-практикуму розміщено на сайті ВППО в рубриці «Програми підвищення кваліфікації», підрубриці «Освітні програми підвищення кваліфікації на 2021 рік», у папці науково-дослідної лабораторії освітніх інновацій. Семінар-практикум проводиться за запитом закладів освіти та згідно з планом роботи ВППО в онлайн-форматі, також можливою є очна форма навчання. Учасники семінару-практикуму отримують сертифікат про підвищення кваліфікації. Враховуючи те, що система форм і методів педагогічного впливу в музейній педагогіці є досить різноманітною, постійно видозмінюється й поповнюється, нами було розроблено модуль освітньої програми семінару практикуму «Нові технології, форми та методи музейно-педагогічної діяльності. Види узагальнення, презентація та популяризація музейно-педагогічної діяльності». Акцент у модулі зроблено на квест-технології, квест-екскурсіях, краєзнавчих та історичних веб-квестах, створених на основі музейних експозицій, музейних проєктах, які сприяють самостійній чи груповій дослідницькій роботі з певної теми.

Значну увагу в модулі приділяють розробленню та використанню віртуальних, інтерактивних мультимедійних екскурсій у професійній діяльності педагога, використанню інструментів платформи Google Cultural Institute, що надає можливість добирати конкретний матеріал за темою уроку та показувати його у великій роздільній здатності [4], що є надзвичайно актуальним у період карантинних обмежень, спричинених COVID-19. Серед культурно-освітніх установ, що використовують подібну технологію, можна виокремити такі (див. табл. 1).

Таблиця 1. Віртуальні подорожі.

Джерело	Назва
https://www.youvisit.com/tour/LouvreMuseum	Віртуальний тур художнім музеєм Лувру
https://www.nationalgallery.org.uk/visiting/virtual-tours	Віртуальний тур Лондонською Національною галереєю
http://www.vatican.va/various/cappelle/sistina_vr/index.html	Віртуальна екскурсія Сікстинською капелюю
https://museums.authenticukraine.com.ua/ua/	Віртуальна екскурсія Музеями України просто неба
http://incognita.day.kiev.ua/museums/ikona/	Віртуальна екскурсія Музеєм волинської ікони
http://incognita.day.kiev.ua/museums/stravinskoho/	Екскурсія музеєм Ігоря Стравінського в Устилузі
http://incognita.day.kiev.ua/museums/lyubynskoho/	Віртуальна екскурсія Меморіальним музеєм В'ячеслава Липинського у с. Загурці
https://msumk.com/about/	Екскурсія музеєм сучасного українського мистецтва Корсаків (м. Луцьк)
http://incognita.day.kyiv.ua/museums/ostroh/	Віртуальна екскурсія Музеєм історії Острозької академії

Варто зауважити, що під час курсів підвищення кваліфікації у холі мистецької галереї ВІППО відбувається презентація віртуальної екскурсії Музеєм освіти Волині, що функціонує на базі ВІППО, крім того, педагогам пропонують екскурсію з використанням квест-технології «Освітрянськими стежками видатних педагогів Волині».

Інформаційно-методичні матеріали з теми презентуються на сайті Волинського ІППО, Віртуального освітнього центру (URL: <https://sites.google.com/vippo.org.ua/virtual/>), сторінці лабораторії освітніх інновацій, у рубриці «Культурно-педагогічний маршрут», статтях електронного видання журналу «Педагогічний пошук».

Проведене соціологічне дослідження підтверджує зацікавленість педагогів у використанні інноваційних педагогічних ігрових технологій, зокрема квест-технології у професійній діяльності, музейній діяльності закладів освіти. Тому важливим є визначення та впровадження в систему післядипломної педагогічної освіти комплексу організаційно-педагогічних умов щодо формування готовності вчителів до використання квест-технології; розроблення освітніх програм семінарів-практикумів, тематичних екскурсій з елементами квесту, музейних вебквестів; проведення заходів з теми та розміщення онлайн-матеріалів, виставкової діяльності на сайті, віртуальному центрі Волинського ІППО.

Використані джерела

1. Про вищу освіту : Закон України. Верховна рада України. Законодавство України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1556-18#Text>
2. Нова українська школа : концепція. Міністерство освіти і науки України. URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/nova-ukrainska-shkola-compressed.pdf>
3. Нечитайло Л. Г. Квест-технологія в контексті інноваційного навчання : практ. посіб. Балаклія, 2017. 99 с.
4. Рутинський М. Й., Стецюк О. В. Музеезнавство : навч. посіб. Київ : Знання, 2018. 428 с.
5. Сокол І. М. Підготовка вчителів до використання квест-технологій в системі післядипломної освіти : дис. ... канд. пед. наук: 13.00.04. Запоріжжя, 2016. 284 с.

ВІРТУАЛЬНІ ВИМІРИ МУЗЕЙНОЇ ПЕДАГОГІКИ В УМОВАХ ОНЛАЙН-НАВЧАННЯ

Караманов Олексій,

доктор педагогічних наук, доцент,
доцент кафедри загальної педагогіки та педагогіки вищої школи
Львівського національного університету імені Івана Франка,
м. Львів,
e-mail: akaramanov@gmail.com

Сурмач Оксана,

кандидат історичних наук, доцент,
директор Педагогічного фахового коледжу
Львівського національного університету імені Івана Франка,
м. Львів,
e-mail: surmach_o@ukr.net

В умовах пандемії коронавірусу ми усе більше доходимо до висновку про важливість віртуалізації музейно-педагогічної діяльності, яка зосереджує свою увагу на актуальних проблемах організації комунікації та взаємодії між різними віковими групами.

Зокрема, у цьому сенсі важливо звернути увагу на потребу розміщення матеріалів у відкритих ресурсах та організацію роботи з відвідувачами, а також адаптацію різновікової аудиторії відвідувачів до освітніх потреб та створення відповідних веб-платформ.

Мета нашої розвідки полягає у визначенні потенційних можливостей музейної педагогіки в умовах онлайн-навчання під час пандемії, а також можливих перспектив його розвитку.

Ураховуючи специфіку музейно-педагогічної взаємодії, зосередженої головно на учнівській та студентській аудиторії, відзначимо необхідність належного конструювання та розміщення шкільних, університетських та власне музейних веб-сайтів, а також зовнішніх електронних ресурсів, де має бути відобра-

жений музейний контент для усіх можливих цільових груп, зокрема осіб з особливими потребами.

Послідовність залучення аудиторії до організації просвітницької та педагогічної діяльності із цими електронними ресурсами передбачає щонайменше три варіанти:

- використання різноманітних веб-сайтів для відповідної цільової групи з метою якнайширшого ознайомлення з відповідним музейним контентом;
- залучення зовнішніх електронних ресурсів, спеціально створених для адаптації різноманітного якісного візуального контенту з усього світу;
- комбінацію локальних та зовнішніх інтернет-ресурсів з метою гнучкого залучення різного музейного контенту.

Шкільні, університетські та власне музейні веб-сайти покликані створити безпосереднє середовище спілкування, транслюючи актуальний досвід та виходячи з потреб відповідної цільової аудиторії.

Особливого значення у цьому сенсі набувають зовнішні спеціально створені відкриті електронні ресурси, які якісно оновлюють віртуальний музейний контент. Серед них можна виокремити:

- *Google Arts and Culture*, що містить величезну кількість актуальної та перевіреної музейної інформації, зокрема статті на актуальні теми, інформацію про різні типи музеїв, актуальні мистецькі галереї, колекції та теми, історичні події, пам'ятні місця, різні персоналії;
- *Google Expeditions*, який охоплює інформацію про локальні природні та музейні об'єкти із можливостями застосування віртуальної та доповненої реальності.
- *Europeana (Think Culture)*, що містить мільйони оцифрованих книг, картин, фільмів, музейних предметів та оцифрованих записів з усієї Європи;
- *Historiana*, який пропонує безкоштовний історичний контент, готовий до використання в навчальній діяльності, а також інноваційні цифрові інструменти.

Зазначені ресурси головно становлять інтерес як потенційні сховища необхідної музейної інформації (фотографії,

малюнки, друковані праці, аналітичні матеріали, аудіо- та відеозаписи тощо). Проте в сучасних умовах пандемії попит споживачів музейної продукції усе більше обертається довкола спеціальних платформ, які не лише засвідчують контент, а й пропонують відповідні віртуальні інструменти для широкого застосування.

Йдеться про веб-платформи, спеціалізовані портали та додатки з навчально-просвітницькими ресурсами, які уможливають розроблення відповідних аудіогідів, музейних навчальних та просвітницьких програм, проектування та виробництво музейних промороликів та фільмів, застосування інноваційних технологій VR / AR / 3D. Зокрема, йдеться про:

- *MozaBook* — відкриту платформу, яка дає змогу додавати різні інструменти з мережі інтернет (для прикладу, якщо потрібно провести віртуальну екскурсію цікавими музеями світу, можна скористатись можливостями віртуальних музеїв);
- *ArtformAR* — технологію доповненої реальності для музеїв — спеціальний додаток, за допомогою якого можна додавати анотації, коментарі до окремих елементів експозиції, які відвідувачі можуть проглядати, а також мати можливість відстеження локації всередині музею;
- *DeFrame* — платформу, що створює карти для відвідувачів, віртуальний контент до об'єктів експозиції, пропонує інструменти залучення відвідувачів, а також надає допомогу в статистиці відвідувань;
- *Mozaik Education* — потужну та цікаву навчальну платформу з різноманітними онлайн-курсами та можливостями використання 3D моделей та різних додатків з наявністю українського контенту;
- *Locatify* — платформу для створення мультимедійного досвіду й залучення відвідувачів шляхом навігації та керування, що допомагає їм вивчати експонати по мірі просування у межах експозиції;
- *Muselity* — спеціальний додаток інтерактивного розширеного контенту з аудіо-гідом для музеїв, який пропонує відвідувачам додаткову інформацію про свої експонати з

можливістю додавання голограми, відео, аудіо, надсилання повідомлень, а також можливостями ведення аналітики відвідування;

- *Cuseum* — своєрідну цифрову картку відвідувача, що дає змогу власнику мати доступ до потрібної інформації, адже створює можливості, що відвідувач завжди проінформований і може максимально використовувати усі переваги свого вибору цього віртуального ресурсу (повідомлення про події, виставки, інші музейні заходи).

Необхідно відзначити функціональність наведених вище мережевих центрів, які відкривають нові можливості та перспективи для проектування і реалізації просвітницько-педагогічної діяльності музейних закладів, слугуючи своєрідними об'єднуючими чинниками віртуального простору музею, інформаційного контенту та зацікавлень різних цільових груп відвідувачів.

Аналіз відкритих електронних ресурсів, веб-платформ, спеціалізованих порталів та додатків з навчально-просвітницькими ресурсами дає підстави для висновку щодо якісного оновлення їх змісту та контенту, що значно розширює сферу застосування – від загального інформування та ознайомлення – до створення віртуальних навчальних комплексів з різних галузей знань для учнівської та студентської молоді.

ЕКСКУРСІЯ ДО МУЗЕЮ КОШТОВНОГО І ДЕКОРАТИВНОГО КАМІННЯ ЯК ПРИКЛАД ПОЗАУРОЧНОЇ НАВЧАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Ковтун Іван,

молодший науковий співробітник
ДУ «Музей коштовного і декоративного каміння»,
смт. Хорошів Житомирської обл.

Онуфріюк Валентина,

директор Хорошівського народного музею історії району, смт. Хорошів Житомирської обл.,
e-mail: muzey_vv@ukr.net

Розпочався другий рік, як Україна та світ зіткнулися з глобальними та жахливими за своїми наслідками проблемами, пов'язаними з поширенням коронавірусної хвороби. Пандемія тяжко вдарила не лише по соціально-економічній сфері нашої держави, а й стала великим тягарем для галузі культури загалом та музейної справи зокрема. Тут маємо на увазі не лише саме тривале закриття для відвідувачів музейних експозицій, а й відсутність можливості повноцінно функціонувати закладам як науковим установам. Якщо обліково-фондова частина діяльності здійснюється у звичному порядку, то проведення пошуково-дослідної роботи, залучення до культурних та навчально-виховних заходів, організація практичних конференцій і участь в них тощо є обмеженими в ресурсах реалізації.

Проте музеї працюють насамперед для екскурсанта, для задоволення його пізнавальних запитів, виконуючи тим самим свої популяризаторську, просвітницьку та педагогічну функції. Адже не забуваймо, що ці заклади покликані нести знання, давати підґрунтя розумового та естетичного вдосконалення особистості, виховувати громадянина Землі та патріота своєї країни, що особливо стосується молодшого покоління шкільного віку.

Цими принципами й керується Музей коштовного і декоративного каміння Міністерства фінансів України, який намагається попри карантинні обмеження бути помічником школи та вчителя, через безпосередню його діяльність, зокрема проведення екскурсій, працювати в межах змісту та мети сучасної освіти. Тому в цій статті буде розглянута сутність екскурсії Музеєм як позааурачної форми діяльності задля доповнення, поглиблення й узагальнення відображеного шкільною програмою матеріалу.

Позитивний результат таких заходів, наприклад, підтверджений вдалими і вже неодноразовими екскурсіями учнів однієї з київських шкіл, концепція виховання та навчання дітей в якій побудована на принципах вальдорфської школи. Педагогічні методи зазначеного закладу базуються водночас на дослідженні і вивченні закономірностей та тенденцій розвитку природи, що безпосередньо пов'язано з тематикою музею та є ключовим мотивом обрати такий варіант проведення своєрідного «уроку поза шкільним приміщенням». Проте неправильно буде залишати поза увагою й звичайні школи, вчителі яких, а особливо предметів природничого циклу, мають широкі можливості тут для реалізації своїх прагнень щодо досягнення більш високого педагогічного результату. Адже геологія і мінералогія в багатьох теоретичних і практичних питаннях є не просто дотичними науками з географією, біологією, хімією, а подекуди слугують якраз для них базисною основою та вузловим пунктом, тому доцільним буде їх комплексний розгляд, тим більше, що на висвітлення них дуже часто шкільна програма має лише декілька параграфів.

Колекція систематизована та розміщена залами у такий зручний спосіб, що дає змогу подавати матеріал у чіткій послідовності та відповідності цілісними блоками. Так перший зал музею це колекція декоративного й облицювального каменю й він створює гарну можливість для розповіді про сам початковий процес утворення та подальшого формування тектонічної та геологічної будови Землі та структурних складників земної кори, якими якраз і є граніти, мармури, пісковики, вапняки. Ця експозиція дає головні теоретичні й фундаментальні геологічні знання, оволодіння якими уможливорює вільний доступ до

таких наступних тем, як наприклад, петрографія, мінералогія, розкриття яких вже відбувається в наступних виставкових залах.

Якщо для звичного відвідувача споглядання колекції є задоволенням власних пізнавальних та емоційних запитів, то вчитель додатково ще розраховує й на навчально-педагогічний результат, найбільш бажаним і спрямованим на досягнення якого є актуалізація опорних знань, що розглядається на сьогодні вченими як найважливіша умова розуміння. А здійснюється актуалізація, тобто відновлення базових знань, через пригадування, «витягування» з пам'яті та вторинне засвоєння раніше вивчених фактів та понять, що під час екскурсії проходить у формі простого повторення знайомої інформації, або ж активної участі самих учнів, коли вони, відповідаючи на певні питання-завдання, самостійно надолужують часткову втрату здобутих раніше й так само потрібних зараз знань.

Визначивши такі пріоритети і, повертаючись до першого залу музейної колекції, яким розпочинається власне екскурсія, почати можна з того, що камінь, час утворення якого часто збігається з віком самої Землі, мільйони років був «предметом в собі» і лише після появи людини у нього почалося друге життя. Адже чим вищого розвитку досягала людська цивілізація, тим більше людина оволодівала знаннями про природу, накопичувала досвід, виявляючи водночас все нові й нові корисні властивості каменю. Вже первісна людина використовувала камінь як знаряддя праці та зброю, і надалі камінь завдяки своїй добрій здатності до збереження відіграв важливу роль в історії матеріальної та духовної культури людства.

Розповідь вдало доповнює показ демонстраційних зразків рештків мамонта та предметів побуту давньої людини, кісток, що містяться в одній з вітрин. У музеї виставлено не лише гарні за своїми формами та вироблені з граніту вази та чаші, а й фонтан та картини, натуральності втіленого на яких малюнку не завадив навіть ніби такий нетиповий матеріал. Та й не зовсім буде правильно зараховувати камінь до неживої природи, бо попри свою вдавану незмінність камені народжуються, розвиваються, старіють і потім щезають. А колекція представлених гранітів, лабрадоритів, мармурів, пісковиків та

інших гірських порід якнайкраще сприяє розумінню змісту та наслідків цих процесів.

А поки тут школярі згадують вивчені на уроках назви гірських порід, умови утворення та їх склад, розширюють свої знання про географію їх добутку та сфери застосування — у них формується чітке уявлення про сам предмет геології, однієї з найдавніших природничих наук. Адже геологія для більшості з них має досить загальне визначення і в основному розглядається як наука про Землю, яку ж своєю чергою досліджують й інші науки — астрономія, геодезія, ґрунтознавство, географія.

Отже, екскурсія триває далі і вже наступна колекція Волинського родовища дає повне розуміння дітям про геологію як про науку, що досліджує верхню частину нашої планети, що зветься земна кора, вивчає її склад, структуру та процеси, що відбувалися на ній з моменту утворення й до наших днів. Окрім простого споглядання мінералів, з'ясування їх назв, супроводжуваного короткою інформацією про їх властивості та використання, потрібно детальніше зупинитися під час розповіді на певних речах. І тут вже варто долучити й самих дітей до активної участі в екскурсії, перевівши її у форму питання-відповіді, адже ця колекція й дає гарні можливості зробити посил до різних шкільних предметів і вивчених в межах чинної програми знань.

Зрозуміло, що більше всього тут затребуваними стануть хімія та фізика і, щоб розкрити всі технічні та промислові аспекти застосування кварцу, розпочати слід з останньої. Говорячи про кварц, згадуємо електроніку та радіотехніку, оптику й хімічну промисловість, підтвердженням чому є наявний у вітринах медичний лабораторний посуд, термостійке та кислотостійке кварцове скло, резонатори. Це ще не повний перелік того, що якраз і дало змогу О. Є. Ферсману назвати кварц «могутнім та вірним другом і слугою людини».

Підсумовуючи ось так, школярі зупиняються біля найбільш високоякісного зразка п'єзокварцу, розглядають фотознімки кристалів-гігантів кварцу й отримують відповідь на питання про саму природу утворення мінералів. На деяких, вартих особливої уваги, зупинка буде довшою, бо тут є рідкісні друзі гетиту, фенакити та сидерити, високої якості

флюорити, унікальний мінерал керит, дивні тигрове око та дендрити марганцю в кварці. Але спочатку не завадило б уточнити класифікацію порід за своїм походженням, пригадувати попутно назви їх складників — хімічних елементів, розширюючи знання про них додатковими відомостями щодо використання. Бо для прикладу креміль очищує воду, флюорит мав застосування в металургії й тому отримав іншу назву плавиковий шпат, молібденіт цінується в радіотехніці та автомобілебудуванні тощо.

Важливим є й цілковите розуміння школярами спільного та відмінного, співвідношення між ними для вироблення вміння розрізняти такі поняття, як кристал та друза, чи мінерал та гірська порода. Для цього можна використовувати й нестандартні без вдавання до зайвої термінології прийоми, як наприклад, ось таке цитування влучних слів відомого петрографа Ф. Ю. Левінсона-Лессінга: «Якби можна було порівнювати земну кору через призму складності її структури та складу з певним організмом, то доречно було б сказати, що гірські породи — це тканини, з яких вибудований наш організм, а мінерали — утворюючі його клітини».

Проте краще слів сприйняття матеріалу відбувається безпосередньо через візуальні його передання та засвоєння, і ця роль вдало виконує розміщена в центрі зали величезна друза кристалів моріону. Згуртувавшись біля неї, школярі ознайомлюються з основами науки кристалографії, дізнаються про такі характеристики каменю, як хімічний склад, твердість, питома вага, теплопровідність, отримують початкові вміння ідентифікувати мінерали для того, щоб вже далі вони могли більш різносторонньо їх розглядати й навіть самостійно розрізняти.

Якраз тут випадає знову слухна нагода пов'язати те, що відкривається погляду дітей, із шкільними знаннями з різних дисциплін. По-перше, великий простір створено для географії, адже до вже згаданих питань структури літосфери землі, формування рельєфу та утворення гірських порід з їх класифікацією, що об'єднані курсом фізичної географії, додаються численні відповідні програми, що покликані задовільнити цікавість учнів новими відомостями. Зокрема, представлені кристали та друзи

доповнюють скромні за своїм обсягом розділи шкільних підручників з мінералогії, дають корисну інформацію з географії природних ресурсів, з питань взаємозалежності запасів корисних копалин та спеціалізації промисловості, та ще низки тем, що інтегровані в регіональну та економічну географію. Стільки ж достатньо місця тут для біології з хімією, бо кожен камінь це певний процес, складна хімічна формула, метаморфічні зміни, органічні перетворення, наявні природні включення та ще чимало іншого.

Багато каменів мають право через свою оригінальність та неповторність, рідкісну структуру, незвичне єднання форми та якості на визначення їх як унікальних чи навіть «диковинних» каменів. Біля них розповідь є лише фоном, а решту школярі мають бачити на власні очі. Це й включення флюориту в топазі, й озалізнений моллюск, вражаючі фарбами яшми та агати й неочікувані зразки, у яких втілена непідсильна людині, а лиш продукована невичерпною природою краса — гіпсові троянди пустелі, арагонітові хризантеми, астрофіліти. Невимушено згадуються ніби сказані саме про них слова великого Й. Гете: «Краса є втілення таємних законів природи, які без її проявів залишилися би для нас назавжди прихованими».

Задовільнивши в такий спосіб естетичні та творчі запити, надавши можливість школярам визначитись зі своїми вподобаннями в каменях, для чого ще є останній зал ювелірних виробів, решту часу доцільно провести у формі більш продуктивної щодо її наповненості практичними знаннями розповіді. Можна, згадуючи властивості каменів, проговорити їх роль у побуті, промисловості та загалом у розвитку матеріальної культури протягом всього історичного розвитку людства. Зокрема, здатність кременю та вулканічного скла обтесуватися та приймати необхідну форму використовувала ще первісна людина для своїх знарядь праці, вогнестійкість пірофілітового сланцю була застосована в різних пальниках і касетах для пайки, декоративність багатьох мінералів і порід (малахіт, агат, родоніт) було втілено в облицюванні красивих споруд та міст, а низка каменів (мумійо, азбест) знані своїми лікувальними якостями, чи навпаки несуть загрозу здоров'ю.

Та найбільше все ж посилянь екскурсивод робить через його своєрідне утворення та різнопрофільне використання до бурштину. Ця хімічно стійка смола давніх хвойних дерев, що не була зруйнована вологістю, теплом та повітрям, дає змогу під час розповіді про неї суміжно торкнутися різних сфер знань. Так школярі дізнаються про склад утворюючої бурштин живиці, що досі попри мільйони років часто зберігає в собі органічні рештки, про рідкісні лікувальні властивості та його місце в народному господарстві протягом історії, про основні території поширення, різноманітні художні вироби (фігурки, кулони, браслети) та цінні продукти (бурштиновий лак, кислота, масло), сировиною для яких слугує цей сонячний камінь.

Зрозуміло, що не вся подана інформація матиме цілісність змісту й актуальність, буде повністю сприйнята, засвоєна та відповідатиме визначеним шкільною програмою стандартам знань. Від цього, звичайно, залежить загальний успіх екскурсії, але основним є те, що певний результат матиме місце все одно, причому він розглядається не з позиції «сподобалось — не сподобалось», а дещо в іншому аспекті. Для вчителя — це згадані раніше показники ефективності повторення, узагальнення та актуалізація знань, а для школярів добрим результатом буде хоча б той, що вони не залишаться принаймні байдужими до каменів. І мірилом їх ставлення до нього буде тепер не лише звичайне захоплення яскравим кольором, дивною формою чи розмір магазинного цінника, а сформоване під час екскурсії на основі отриманої інформації та відомостей про камінь уявлення про його утворення, властивості, застосування та цінність.

Використані джерела

1. Бакка Н. Т., Ильченко И. В. Облицовочный камень. Геолого-промышленная и технологическая оценка месторождений : справочник. Москва : Недра, 1992. 303 с.
2. Кантор Б. З. Коллекционирование минералов. Москва : Недра, 1991. 187 с.
3. Лебединский В. И. В удивительном мире камня. Москва : Недра, 1985. 224 с.

ОСОБЛИВОСТІ РЕАЛІЗАЦІЇ ПРОЄКТУ «МУЗЕЙ–ШКОЛІ» В УМОВАХ КАРАНТИННИХ ОБМЕЖЕНЬ (З ДОСВІДУ ЛУГАНСЬКОГО ОБЛАСНОГО КРАЄЗНАВЧОГО МУЗЕЮ)

Кушнір Людмила,

кандидат історичних наук,
заступниця директора з наукової роботи
Луганського обласного краєзнавчого музею,
м. Старобільськ,
e-mail: k.ludmila0502@ukr.net

Луганський обласний краєзнавчий музей був переміщений на підконтрольну Україні територію в березні 2015 року до міста Старобільськ. Музей є науково-методичним центром та надає допомогу музеям Луганської області та України. Розуміючи виклики, які постали перед культурою на Донбасі, розбудовуємо музей, який виважено, об'єктивно представить історію Луганщини як невіддільний складник української та європейської історії. Музей проводить та популяризує наукові дослідження, формується як багатофункціональний центр інтелектуального спілкування громади. Колектив працює над сучасною концепцією музею та пошуком креативних експозиційних рішень, впроваджує сучасні комунікативні практики. Музей реалізовує як власні, так і спільні з культурними інституціями України проєкти. Зважаючи на виклики COVID-19, актуальним є створення віртуального музейного простору з корисним та цікавим контентом для відвідувачів. Постійно вивчаючи запити відвідувачів, музей прагне розширити спектр послуг для різних вікових та спеціалізованих груп. У межах проєкту «Музей — школі» налагоджено співпрацю між загальноосвітніми закладами та ЗВО м. Старобільська та області.

До пам'ятних дат та ювілеїв музей розміщує на офіційній сторінці в соціальній мережі Фейсбук [1], на сайті [2], на

YouTube-каналі [3] відеолекції, презентації, огляди, віртуальні виставки. Матеріали надаються навчальним закладам та використовуються педагогами під час організації дистанційного навчання, виховних заходів, науково-дослідної, методичної роботи.

Наприклад, до Дня Соборності України наукові співробітники музею підготували тематичну відеолекцію, до Міжнародного Дня пам'яті жертв Голокосту – відеолекцію «Трагедія Голокосту на Луганщині»; до Дня пам'яті полеглих під Крутами – відеолекцію «Герой Крут родом з Луганщини – Семен Лощенко». До 60-річчя космічного польоту першої людини музейники провели онлайн-лекцію «Луганщина космічна»; до вшанування 35-х роковин Чорнобильської трагедії розробили презентацію «Біль Чорнобиля у серці Луганщини», до Дня пам'яті жертв політичних репресій — презентацію «Жертви каральної машини сталінізму на Луганщині» тощо.

Ефективною формою роботи стало проведення відеомарафонів та флешмобів. Так до Дня пам'яті та примирення музей організував віртуальний марафон серед учнів загальноосвітніх закладів м. Старобільська; марафон до ювілею Христини Алчевської.

Під час карантинних обмежень було продовжено наявні внутрішньомузейні проекти та започатковано нові. Результатом проектної роботи є створення навчальних відеороликів, лекцій, тематичних, інтерактивних екскурсій. Музей оцифровує та надає у вільний доступ різні види джерел, зокрема фотодокументи. Матеріали можуть бути використані педагогами для підготовки до заняття чи виховної години, а також учнями та студентами під час дослідження історії рідного краю, написання рефератів, доповідей, наукових робіт. Це такі проекти, як:

- «Старобільськ. Славетні епохи України». Мета — ознайомлення з видатними діячами науки, винахідниками, Героями України, скульпторами, художниками, літераторами Луганщини.
- «Історія через об'єктив». Мета — детальне вивчення історії рідного краю за допомогою оцифрованих фотографій з фондів Луганського обласного краєзнавчого музею.

- «Вікно у музейне сховище». Проект створений для популяризації музейної колекції, збору експонатів, для того, щоб зробити фонди музею відкритими та доступними для широкого загалу.

- «Краєзнавчий альманах Луганщини» реалізовується з метою детального вивчення та популяризації історії рідного краю з використанням фото та відеофіксації. Цикл відеолекцій охоплює такі теми, як: «Розвиток промисловості на Луганщині у кінці XIX — на початку XX ст.», «Луганщина в роки I Світової війни», «Екотуризм з Луганським акцентом», «Екологічні проблеми Луганської області, що виникли внаслідок бойових дій», «Повсякденне життя населення у 1938–1941 рр.», «Дисиденти-уродженці Луганщини», «Грошова анархія доби Української революції (1917–1921 рр.)», «Грошовий обіг на українських землях за часів Радянського Союзу (1922–1991 рр.)», «Надто цінно, щоб втратити: ліси Луганщини».

На офіційному сайті музею педагогічні працівники, наукові співробітники музеїв області мають можливість ознайомитися з методичними розробками ЛОКМ, які стануть у пригоді під час підготовки до навчальних занять та виховних заходів. Зокрема, це інформаційно-методичні матеріали «Культурна спадщина Луганщини як туристичний продукт», «З моменту виникнення людини на Землі до появи homo sapiens», «Пам'ятає врятований світ: методичні рекомендації до річниці подій, присвячених Дню пам'яті та примирення і Дню Перемоги», «Конституційні традиції України. Краєзнавчий вимір», «Трагедія українського 37-го, 38-го...: методичні рекомендації до 80-х роковин «Великого терору» в Україні», «...Безсмертя нації — у слові...»: методичні рекомендації до святкування 100-річчя від дня народження Миколи Руденка», «Методичні рекомендації до проведення музейного заняття для дітей молодшого шкільного віку з порушенням інтелектуального розвитку» тощо.

Організація та проведення науково-дослідної роботи учнів — один з напрямів роботи музею, що дає змогу виховувати наукову культуру роботи молоді з першоджерелами, формує світогляд, збагачує їхні знання про історію та природу краю.

Так у квітні-травні 2021 р. молоді дослідники зі Старобільського ліцею отримали в музеї фахову консультацію та ознайомились з експонатами під час підготовки наукових робіт про видатних представників Луганщини. Традиційними стали онлайн-консультації, лекції для учнів загальноосвітніх закладів на платформах ZOOM та Skype.

Музей уклав угоду про співробітництво з Державним архівом Луганської області (м. Северодонецьк) та з Центральним державним архівом громадських об'єднань (м. Київ), що водночас сприяє створенню та популяризації віртуальних документальних виставок, як, наприклад, «Пора чорних тюльпанів», присвяченої подіям Афганської війни, «Напівправди я не говорив» про життя та боротьбу дисидента Миколи Руденка.

У межах співпраці з ГО «Інвенторс», яка об'єднує студентів Луганського національного університету імені Тараса Шевченка, було встановлено QR-коди містом Старобільськ, за допомогою яких через програму для смартфонів QR-Code Reader можна зчитати інформацію про пам'ятку культури чи пам'ятне місце. У 2020 р. в місті було реалізовано культурно-освітній проект «STB city history». Музей долучився до зйомок театралізованих міні-екскурсій «Історія повітового міста», «Остап Бендер» та «Батько Махно» спільно з ГО «Інвенторс» та ГО «Центр спільного розвитку «Дієва громада». Відеозапис екскурсій було розповсюджено серед закладів освіти та культури, установ, які опікуються розвитком туризму.

Отже, перспективними напрямками просвітницької роботи для музею в умовах карантинних обмежень є такі:

- фотофіксація та популяризація об'єктів культурної спадщини, складання туристичних маршрутів;
- продовження зйомки відеолекцій, відеороликів з історичного краєзнавства, залучення учнів та студентів як дослідників;
- співпраця з навчальними закладами в межах проекту «Музей-школі», створення віртуальних екскурсій музеєм та містом;
- продовження оцифрування та популяризації музейного фонду;

- надання методичної та інформаційної підтримки вчителям та викладачам, організація науково-дослідної роботи на базі музею;
- започаткування та реалізація проекту «Усні історії», залучення як інтерв'юєрів учнів старших класів та студентів;
- створення адаптованих екскурсій для дітей з особливими освітніми потребами;
- створення віртуальних виставок.

Використані джерела

1. Офіційна сторінка Луганського обласного краєзнавчого музею. URL: <https://m.facebook.com/museumstar/?tsid=0.21224199587700698&source=result>
2. Офіційний сайт Луганського обласного краєзнавчого музею. URL: <http://lokm.lg.ua/>
3. Офіційний канал Луганського обласного краєзнавчого музею. URL: <https://www.youtube.com/channel/UC-LuAR87e6iJdQgi0fDxb1w>

МУЗЕЙ ЯК ОРГАНІЗАТОР ДИТЯЧОГО ДОЗВІЛЛЯ Й ОСВІТИ В УМОВАХ ПАНДЕМІЇ COVID-19

Мамонтова Катерина,

молодша співробітниця
II науково-експозиційного відділу
Харківського історичного музею
імені М. Ф. Сумцова,
м. Харків,
e-mail: normanna@i.ua

Вже на початку ХХ ст. стали формуватися наукові підходи до обґрунтування виховно-освітньої місії музеїв і важливої ролі в інтелектуально-особистісному розвитку дитини. Оскільки перша пара десятиріч у житті людини є часом її найбільшої відкритості до нових знань, інтересів і становлення особистості, дуже важливо, аби музей став майданчиком для освіти,

виховання та розваги дитини, закладаючи в ній певні цінності, інтерес до історії, допомагаючи їй з профорієнтацією і соціалізацією. Проте останні два роки, коли пандемія COVID-19 змусила весь світ вчитися жити та працювати по-новому, змін зазнала й музейна педагогіка – тепер не завжди дитина або група дітей може відвідати музей і подивитись експонати, прослухати екскурсію або стати учасником науково-популярних заходів, тому, щоб задовільнити потребу в культурному просвітленні дитини та її здобутті нових знань, музей має шукати способи надання цікавої й актуальної альтернативи онлайн, а також розробляти розважальні програми, безпечні для здоров'я в умовах пандемії. Харківський історичний музей ім. М. Ф. Сумцова вже має деякі нові пропозиції для тих, хто продовжує цікавитись історією Харківщини в умовах пандемії, тому аналіз цього досвіду та подальша робота в цьому напрямі залишаться актуальними для багатьох музеїв, у тому числі не пов'язаних суто з історією.

Отже, проблема мотивування дітей до відвідування музею і культивування в них щирого інтересу до переглядання експозицій і історії Харківщини загалом в умовах пандемії може бути вирішена завдяки винаходу та практичному запровадженню в музеї спеціальної програми для дітей, до якої будуть вміщені розвивальні та творчі ігри, що зробить серйозний і важкий матеріал зрозумілим та цікавим для наймолодшої аудиторії Харківського історичного музею ім. М. Ф. Сумцова. Ця спеціальна програма стане страхуванням на випадок подібних обмежень, що запроваджувались через пандемію COVID-19, а також стане у пригоді й у звичайних умовах.

МУЗЕЙНА ПЕДАГОГІКА У ВИКЛИКАХ ДИСТАНЦІЙНОГО ФОРМАТУ

Маньковська Руслана,

доктор історичних наук,
доцент, провідний науковий співробітник,
Інститут історії України НАН України,
м. Київ,
e-mail: ruslana_man@ukr.net

Освітній сектор є стратегічно важливою сферою розвитку держави та суспільства. Процеси з модернізації національної освіти спрямовані на підвищення якості людського капіталу [4]. Одним із ефективних засобів реалізації цих актуальних завдань є міждисциплінарний напрям сучасного музеєзнавства та педагогіки — музейна педагогіка. Впровадження музейної педагогіки в навчальний процес істотно впливає на інтелектуальне, духовно-естетичне становлення учня як громадянина, багато в чому визначає його світоглядні цінності, значно підвищує мотивацію його участі в суспільно-творчій діяльності.

Сучасні виклики, пов'язані з поширенням глобальної пандемії, змусили освітні заклади та музеї шукати нових форматів якісної комунікації з молоддю, загострили питання щодо організації та змісту навчально-виховної роботи, спонукали до активного використання дистанційних форм музейної діяльності та освітнього процесу. В умовах, коли, за даними Міжнародної ради музеїв, падіння музейної індустрії позначилося на скороченні музейних програм на понад 80%, з роботи звільнено третину працівників галузі, а в перспективі, за невтішними прогнозами, десята частина музеїв світу припинить свою діяльність [1], адаптація музеїв та закладів освіти до дистанційного формату потребує трансформації їхньої діяльності.

Для працівників музеїв та педагогічних колективів стало необхідним засвоєння технологічних онлайн-інструментів і

навичок віддаленого спілкування з відвідувачами, та учнями зокрема. Запровадження інноваційних технологій дає змогу модернізувати форми та методи музейної педагогіки, розширити їх варіативність, диференціювати підходи до аудиторії з врахування індивідуалізації цього процесу.

Аналізуючи перший досвід дистанційного формату діяльності музеїв України в умовах пандемії, можна відзначити діджиталізацію музейного простору, що потребувало технічної та візуальної реорганізації в застосуванні цифрових технологій, активізацію альтернативних форм комунікації музею з аудиторією. Серед них — підготовка музейних онлайн-проектів (екскурсій, виставок, стрімів, відеофільмів, вебінарів, тематичних програм тощо), наповнення власних сайтів матеріалами, адаптованими до дистанційної форми роботи, повсюдне залучення сторінок музеїв у соціальних мережах, зокрема Facebook.

Увагу освітян привернула ціла низка інноваційного онлайн-продукту музейників. Слід відзначити віртуальну екскурсію українськими скансенами [3], на сайті «Україна Incognita» майже три десятки музеїв Київщини, Львівщини, Івано-Франківщини, Чернігівщини та інших регіонів України пропонують власні віртуальні екскурсії [8]. Музейно-виставковий центр Музею історії міста Києва реалізував декілька цікавих віртуальних проектів, присвячених трагедії Бабиного Яру із використанням волюметричного кінематографа (Volumetric Filmmaking), коли глядач бачить персонажів об'ємними, може пересуватися у сценах, а також взаємодіяти з різними предметами; 25-річчю Револуції на граніті, залучивши матеріали зі збірок Музею Івана Гончара, Музею Майдану, Музею Києво-Могилянської академії, Центрального державного кінофотофоноархіву України імені Г. С. Пшеничного тощо [5]. За підтримки Українського культурного фонду Міжнародний фонд імені Івана Франка зробив віртуальний 3D-тур п'ятьма залами Квартири-музею родини Івана Франка в Києві з аудіо-гідами різними мовами [2].

Запровадження музейними закладами інноваційних технологій значно урізноманітніло їхній формат дистанційної діяльності. Започатковане інтерактивне відвідування експозицій, віртуальних екскурсій залами музеїв допоможе учням,

навіть і з віддалених від музейних центрів місць країни, у дистанційній формі ознайомлюватися з музейними цінностями, розвивати власні творчі та інтелектуальні здібності. Як бачимо, віртуальний музей, як і його прототип — традиційний музей, також має освітньо-виховні функції й може успішно інтегруватися в навчальний процес.

Створена музейниками під час довготривалого карантину своєрідна база музейної педагогіки у форматі віртуального музейного простору стала змістовним складником освітньо-виховного процесу в навчальних закладах, доповнила форми пізнавального дозвілля молоді. Формат онлайн-освіти також сприяв трансформації форм навчання. Можна констатувати, що отримання знань в умовах пандемії з обмеженням безпосереднього спілкування з учнями, водночас набуло ознак гнучкості та мобільності, а перші результати дають змогу говорити про урізноманітнення, модернізацію та оптимізацію навчального процесу. Серед позитивних ознак у розширенні можливостей музейної педагогіки варто відзначити залучення до музейного простору збірок відомих зарубіжних музеїв, доступ до яких було відкрито за підтримки міжнародних організацій. Ознайомлення зі світовими шедеврами Лувра [9], Ватикана, зокрема і Сикстинської капели [6], Британського музею [10] та низки інших відомих зарубіжних музеїв [7] безумовно сприятиме розширенню світогляду учнів, значно збагатить їх пізнавальну, творчо-креативну, комунікаційну, рекреаційну діяльність.

Проведення музеями онлайн-заходів, зокрема тематичних лекцій та вебінарів, надає учням можливість спілкуватися із музейниками, фахівцями з різних наукових та культурно-мистецьких установ не лише Києва, але й інших міст України та зарубіжжя. Перед педагогами постала необхідність оперативно реагувати на зміну формату навчання, динамічно створювати та оновлювати навчальні завдання, поєднувати різні формати та підходи до навчання.

Музейним закладам належить вагоме місце в організації навчального процесу та дозвілля молоді. Педагогічні працівники відділення історії Київської малої академії наук учнівської молоді активно застосовують у своїй роботі форми й методи

музейної педагогіки. Інноваційна методика навчального процесу із залученням інтерактивних методів музейної педагогіки побудована на використанні під час дистанційних занять форматів музейних відео-конференцій, онлайн-лекцій та екскурсій. Залучення інформаційних технологій дало можливість об'єднати довкола освітніх завдань Малої академії наук освітні, наукові, музейні, архівні, бібліотечні інституції, мотивуючи цим не лише вихованців, але й їхніх батьків. З'явилися креативні проекти з історичної тематики, які охопили значно ширшу аудиторію спілкування. Започатковано освітньо-культурологічні та дослідницькі проекти з музейної педагогіки.

Для створення єдиного освітнього простору в Києві за підтримки Департаменту освіти і науки виконавчого органу Київської міської ради (Київської міської державної адміністрації) запроваджено Міську комплексну цільову програму «Освіта Києва. 2019–2023 роки» і програму «Позашкільна освіта» як її складник, у межах якої запропоновано проект з музейної педагогіки, презентований київській громаді в квітні 2019 р. у приміщенні Національного музею літератури України. Результатами проекту має стати створення освітньо-музейного простору Києва із залученням навчальних закладів та національних, державних, відомчих музеїв, інтерактивний супровід напряму «Музейна педагогіка» в місті Києві, впровадження в навчальних закладах на загальноміському рівні «Музейного дня». Якщо раніше в межах проекту поставало питання про внесення до переліку музейних професій назви «музейний педагог», то в сучасних умовах діджиталізації освітньо-музейних процесів варто говорити також і про фахівців музейних інформаційних технологій, які мають володіти специфікою створення музейних сайтів, відеофільмів, інтерактивних програм.

Під час карантинної ізоляції в напрямі музейної педагогіки для вихованців Київської МАН розроблено в дистанційному форматі освітньо-просвітницькі програми «Музейний марафон», «Музей на дивані», «Музей – дослідницька лабораторія», у межах яких учні в режимі онлайн відвідують музеї Києва та України, ознайомлюються з експозиціями зарубіжних закладів. Віртуальні екскурсії супроводжують обговорення про історію

закладів, події, музейні раритети та історичні постаті, матеріали яких представлені в експозиціях. Учні діляться враженнями та окреслюють подальші плани своїх дослідницьких розвідок, які тісно пов'язані з вивченням музейних фондів, залученням музейних предметів до свого дослідницького поля. Зокрема, відвідання Острозького замку спонукало до розмови про внесок князів Острозьких у розвиток української історії та культури, ознайомлення з історією Палацу Кирила Розумовського в Батурині сприяло вивченню трагічних сторінок історичного міста Батурина. Меморіальні музеї Михайла Грушевського в Києві, Уласа Самчука в Рівному зацікавили слухачів маловідомими фактами із повсякденного життя відомих особистостей. Цікавим для юних дослідників став досвід зі створення родинного музею, до якого увійшли сімейні реліквії, описи родинних традицій.

Отже, музейна педагогіка в умовах глобальної пандемії продуктивно трансформувала свої форми й методи діяльності в дистанційний формат та продовжує ефективно впливати на освітньо-виховний процес. Як інноваційна модель інтелектуального розвитку молоді, вона через сформовані різноманітні види інтерактивної діяльності сприяє активізації творчих здібностей учнів, формує їхні світоглядні цінності. Затребуваність музеїв у соціокультурному просторі України та світу дає змогу стверджувати, що музейна педагогіка під час карантинних обмежень здатна модифікувати інноваційні формати в навчальному процесі та позитивно впливати на його результативність.

Використані джерела

1. Андросчук Г. COVID-19 і музеї: економічний вплив, цифровізація, комунікація, безпека. *Юридична Газета online*. 2020. 22 червня. URL: <https://yur-gazeta.com/publications/practice/inshe/covid19-i-muzeyi-ekonomichniy-vpiv-cifrovizaciya-komunikaciya-bezpeka.html>
2. Віртуальний музей Івана Франка. Франко І. URL: <https://frankovi.com.ua/3d-tur/>
3. Віртуальний тур українськими музеями просто неба. URL: <https://museums.authenticukraine.com.ua/ua/>
4. Про освіту : Закон України (2017 р.). *Офіційний сайт Верховної Ради України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#Text>

5. Музей історії Києва. URL: <http://www.kyivhistorymuseum.org/uk/virtualna-ekspozitsiya>
6. Музеи Ватикана онлайн. URL: <https://www.museivaticani.va/content/museivaticani/en/collezioni/musei/tour-virtuali-elenco.1.html>
7. Музеи онлайн. URL: <http://musei-online.blogspot.com/2011/02/muzei-vatikana.html>
8. Україна Incognita. URL: <http://incognita.day.kyiv.ua/exposition/>
9. Louvre Museum. Paris. URL <https://www.louvre.fr/>
10. The British Museum. URL: <https://www.britishmuseum.org/collection>

ВИЯВЛЕННЯ МОЖЛИВИХ МЕТОДІВ РОБОТИ МУЗЕЙНО-ВИСТАКОВИХ ЦЕНТРІВ В УМОВАХ ПАНДЕМІЇ COVID-19 (НА ПРИКЛАДІ ТРОСТЯНЕЦЬКОЇ ОТГ СУМСЬКОЇ ОБЛАСТІ)

Медведев Ігор,

кандидат наук з державного управління, доцент,
старший науковий співробітник
Комунального закладу Тростянецької міської ради «Музейно-виставковий центр» «Тростянецький»,
м.Тростянець, Сумська обл.,
e-mail: trost_nkc@ukr.net

Весна 2021 року принесла для світу нові виклики та три-можності. Коронавірус охопив більшість країн світу. Людство вимушене витратити багато моральних та матеріальних ресурсів на подолання цієї хвороби. У цій боротьбі страждають як люди, так і конкретні підприємства, окремі галузі економіки. Досить суттєво ці негативні процеси впливають на галузь культури та туризму. Більше того, складніше працювати як раз тим підприємствам, які ще вчора розраховували на власні сили. Якщо в закладів культури, які перебувають на повному фінансуванні держави або ж органів місцевого самоврядування є хоч якесь стратегічне бачення свого найближчого майбутнього, то в закладів, які перебувають на самофінансуванні дорожня

карта розвитку в найближчі місяці не є тією, що можна змоделювати та прораховувати. В умовах пандемії та припинення туристичної та екскурсійної діяльності заробіток коштів стає неможливим. Підприємства та заклади культури сьогодні терплять збитки та стають нерентабельними. В умовах відмови від основних продуктів споживання громадяни звичайно не можуть собі дозволити відкласти кошти на продукти галузі культури.

Загальна економічна криза, пандемія коронавірусу, що охопила весь світ поставила Україну в досить складні умови функціонування та життєзабезпечення. З іншого боку, цей виклик дає можливість по-іншому сприймати реальність. Рівність умов кожного конкретного громадянина в Україні та світі стає вже не конституційною тезою, а певним суперечливим викликом і для пересічного громадянина, і для державно-управлінської еліти. Виразним свідченням цього є те, що більшість спеціалістів не усвідомлюють наслідків проблем, які можуть постати перед суспільством. Публічна влада в Україні, на відміну від моделей, що є в країнах — світових лідерах (США, Китай), базується не на економічному накопиченні, а на ідеальних політичних поглядах.

Педагогіка та музейна справа в умовах пандемії стають активними інструментами, що позитивно впливають на людську діяльність. Вони є складниками системи духовного та інтелектуального життя людини, інструментом виховання загальної та санітарної культури. Духовне життя безпосередньо впливає на освіту та розвиток людини (громадянина) та виховний складник сучасного працівника, вихованця. Більше того, педагогіка та музейна справа впливають не тільки на вітчизняний соціокультурний простір, але й на весь світ суспільного способу життя [1, с. 2]. Криза галузі культури, перш за все характеризується кризою застарілих галузевих структур публічного управління культурою в Україні, що потребують кращого фінансування, використання інноваційних педагогічних способів впливу на суб'єкти музейної педагогіки й негативно впливають на формування функції безпеки держави, народу, конкретного громадянина. Намагання активізувати ідеї музейної педагогіки в Україні стикаються із доволі консервативною структурою

відносин як у галузі культури, так і в галузі освіти. Музейна справа та педагогічна діяльність є тими складниками, які позитивно впливають на гуманітарно-культурних простір України, і є складниками позитивного іміджу незалежної держави. Ці процеси мають характеризуватися докорінними якісними змінами в стратегічних напрямках розвитку закладів музейної справи всіх форм власності, у виявленні інноваційних напрямів розвитку музейної справи, як одного з каталізаторів розвитку соціально орієнтованого сучасного українського суспільства, моделюванні змістового складника щодо збереження культурної спадщини українського народу через музеї, як інструмент реалізації державної політики в галузі культури та освіти.

Ідея музейної педагогіки як соціально-громадського явища та освітньо-культурологічного процесу, яка здійснює діяльність у галузі культури, освіти, науки та економіки посідає особливе місце в суспільній свідомості та є предметом осмислення педагогіки, філософії освіти, історії України, культурології, публічного управління галузями освіти та культури, охорони здоров'я. Завдання суттєвого посилення активізації роботи у сфері музейної педагогіки набуває особливої ваги в контексті розроблення державної політики в галузях культури та освіти в умовах світової пандемії, у процесі формування нової, відповідної сучасному світовому рівню національної системи музеїв і не може бути вирішене без усвідомлення ролі музейної педагогіки як позитивного складника формування національної свідомості в умовах глобальної кризи всіх державних інституцій. Сучасна музейна педагогіка, що базується на інноваційних знаннях та інтелекті, сучасний стан освіти, виховання в галузі культури та розвиток інформаційно-комунікаційних інструментів потребують усвідомлення принципів, законів, закономірностей та особливостей, що впливають на процес становлення музею як центру організації освіти та дозвілля. В умовах пандемії COVID-19 музейна педагогіка є «рупором» виховання здорового способу життя. Більше того, музейна педагогіка як така, позитивно впливає на санітарну грамотність та освіту всіх верств населення. Визначення специфічних характеристик ідей та візії музейної педагогіки в сучасному суспільстві, має трансформу-

ватися у відповідності до потреб формування національного культурно-освітнього середовища в умовах пандемії. Водночас потребують остаточного наукового визначення поняття предмету, суб'єкту та об'єкту музейної педагогіки в умовах пандемії.

Предметом музейної педагогіки є сукупність позитивних педагогічних впливів на територію, галузь культури, культурне середовище, музейні заклади, професійні колективи, фахові групи спеціалістів, соціальні групи з метою їх якісних позитивних змін у санітарно-епідеміологічному середовищі України, що в подальшому сприятимуть реалізації державної національної політики в сферах, освіти культури та охорони здоров'я. В. Гайдей, О. Міхно, О. Сухомлинська визначають музейну педагогіку як галузь діяльності, що здійснює передання культурного досвіду на основі міждисциплінарного та поліхудожнього підходів через педагогічний процес в умовах музейного середовища. Інколи є потреба передання саме негативного досвіду. Пандемію COVID-19 у цьому контексті можна порівняти із катастрофою на Чорнобильській АС. Досвід боротьби України з наслідками цієї трагедії знадобився всьому світові (а особливо Японії під час катастрофи у Фукусімі). Водночас зазначають, що особливу роль у процесі викладання в школі основ безпеки життєдіяльності, фізики та астрономії грає музей технічної думки та технічної творчості. Однак у цьому визначенні цілі, які постають перед педагогом обмежуються: 1) здатністю пробуджувати інтерес до пізнання трагедій людської цивілізації та культури народів світу, технічного прогресу, рідної природи через музей та його колекцію; 2) вихованням дбайливого, шанобливого ставлення до себе та власного оточення як частини культури та формування розуміння єдності природи, культури та технічного прогресу [3, с. 10]. Суб'єктом музейної педагогіки в умовах протидії COVID-19 є сукупність специфічних особливостей позитивного впливу музейного середовища на широкі верстви населення. Предметом музейної педагогіки є візія, зміст та змістові характеристики специфічних особливостей позитивного впливу музейної педагогіки на людину як основу життя та розвитку цивілізації. Позитивним прикладом розвитку закладів культури з елементами музейної педагогіки є робота Комунально-

го закладу Тростянецької міської ради «Музейно-виставковий центр “Тростянецький”». Ще 2006 року депутатський корпус Тростянецької міської ради під керівництвом Юрія Анатолійовича Бови (який є міським головою м. Тростянець вже 15 років) узяв стратегічний курс на розвиток галузі культури в галузі охорони здоров'я в конкретній адміністративно-територіальній одиниці. На нашу думку, цю роботу можна розглядати як керований управлінський експеримент, спрямований на поліпшення якісних характеристик культурно-освітнього середовища, та середовища охорони здоров'я громадян в умовах пандемії. Ці позитивні зміни, на думку вище згаданих дослідників, мають дати можливість реінвестувати значні кошти в соціокультурну сферу територіальної громади, центром якої є місто Тростянець Сумської області. Екскурсії до сучасних (або ж інноваційних закладів охорони здоров'я) є для м. Тростянець частиною роботи в напрямі створення позитивного іміджу громади. Саме так пропагують способи здорового способу життя та інструменти протидії COVID-19.

По-перше, Музейно-виставковий центр «Тростянецький» намагається здійснювати власну діяльність відповідно до наявних санітарно-епідеміологічних умов. Перед працівниками (науковцями, екскурсоводами, методистами, технічними працівниками, менеджерами) постало завдання щодо розроблення гнучкого організаційного механізму та активізації способів багатофункціонального існування. Цей комунальний заклад Тростянецької ОТГ заробив у 2019 році 1 млн. гривень на основній та додатковій діяльності. Звичайно, в умовах роботи під час пандемії прибутки підприємства вдвічі скоротилися. Джерелами фінансових надходжень є: 1) продаж сувенірної продукції; 2) кошти від продажу квитків на музейні та екскурсійні послуги; 3) кошти від проведення фестивальної та концертної діяльності; 4) кошти від пілотного проекту Міністерства юстиції України «Шлюб за добу»; 5) кошти від продажу картин з пленерів, які проводять у м. Тростянець вже більше 12 років.

По-друге, Музейно-виставковий центр «Тростянецький» за 2020–2021 роки перетворився із звичайної музейної установи на керований науковий майданчик. Заклад активно співпра-

цює із науковими, медичними, науково-дослідними та освітніми установами. Так, наприклад, у 2021 р. на території Тростянецької ОТГ було розгорнуто археологічні дослідження, які проводить Інститут археології НАН України. Зарічненська археологічна експедиція під керівництвом молодшого наукового співробітника Віталія Сергійовича Жиголи завдяки фінансовій підтримці відділу культури, молоді та спорту вже другий рік поспіль знаходить на території Зарічненського археологічного комплексу унікальні артефакти. Серед планів — розпочати археологічні дослідження в с. Ніцаха, с. Мащанка. Елементи музейної педагогіки в цьому випадку активно використовують через залучення до пошукової та науково-дослідної роботи студентів-практикантів, педагогів-практиків, школярів та вихованців палацу дітей та юнацтва. Робота Комунального закладу Тростянецької міської ради «Музейно-виставковий центр “Тростянецький”» в умовах пандемії дає можливість організувати підвищення кваліфікації педагогів Сумської області по накопичувальній системі. Партнерами Тростянецької міської ради в цій діяльності стали Сумський обласний інститут післядипломної педагогічної освіти та Полтавський обласний інститут післядипломної педагогічної освіти. Також певним чином в Тростянецькій ОТГ відчувається активізація й наукової діяльності. Продовжує працювати Гетьманський національний парк, який є центром роботи із збереження унікальної природи Тростянецьчини. Саме в цій організації є можливість приймати виїзні екскурсії «просто неба» (у цьому випадку карантинні обмеження мають інший характер ніж у приміщеннях). Разом із Тростянецьким відділенням Національного інституту лісового господарства та лісомеліорації науковці проводять не тільки науковий аналіз та прогнозування розвитку природи в краї, а й проводять активну просвітницьку та екскурсійну роботу для школярів, молоді, студентів, науковців та туристів. На тлі зниження активності комунікативної діяльності та згортання комунікативних заходів у вищих навчальних закладах в умовах протидії пандемії, Музейно-виставковий центр «Тростянецький» у 2020 та 2021 роках провів на своїй базі дві всеукраїнські науково-практичні конференції, у яких взяли участь науковці,

педагоги та управлінці-практики з Сум, Полтави, Харкова, Чернігова та інших міст України. Метою проведення конференції на тему «Історико-краєзнавчі дослідження Тростянецької громади: стратегія побудови туристично-рекреаційного кластеру Сумщини» є розроблення та накопичення наукових засад розвитку культурно-освітнього середовища на рівні конкретної території. Важливе місце на цьому заході доповідачі приділили саме аспектам музейної педагогіки в умовах несприятливої епідеміологічної ситуації. Резолюцією цієї конференції ухвалено рішення в 2021 році започаткувати на цьому заході окрему секцію, присвячену протидії COVID-19. На конференції, зокрема, розглядали питання: результатів Зарічненської археологічної експедиції; історичні та народознавчі особливості битви на р. Ворскла 1399 р.; використання світового досвіду в умовах пандемії; розвитку музейних комплексів; проблеми пошуку та музеєфікації полів давніх битв; питання історії заповідного Литовського бору; сучасні особливості використання вимог до збереження історичної спадщини; унікальність Зарічненського археологічного комплексу; формування історико-краєзнавчих поглядів на поселення скіфів-землеробів; публічного управління сферою туризму на регіональному рівні; значення спортивного туризму в підготовці фахівців для економіки та соціальної сфери держави; краєзнавчі виміри розвитку громади; використання інформаційних технологій в активній туристичній діяльності; шляхи та засоби створення кластеру територіальної громади як запорука економічного зростання; процесуальних перетворень та якісно-кількісної діагностики розвитку культурного сектора громад; місця туристичної галузі в процесі державотворення в Україні тощо.

Наступним кроком роботи в цьому напрямі є виведення питання протидії вірусним інфекціям як вектору діяльності на міжнародний рівень з метою встановлення тісних наукових та комунікаційних стосунків із такими країнами, як Литовська республіка, Республіка Білорусь, Республіка Молдова, Грузія. По-третє, заслуговує уваги робота, спрямована на виховання дітей та молоді на засадах здорового способу життя, гуманізму, прогресу та високого почуття соціальної відповідальності.

Музейно-виставковий центр «Тростянецький» провів низку заходів, спрямованих на розвиток освіти та виховання в умовах COVID-19. У 2020 та 2021 роках було започатковано такі заходи: 1) виставка, присвячена організації музейних закладів в умовах протидії COVID-19; 2) виставка, присвячена тростянчанам та закордонним партнерам, які допомагали у створенні матеріальної технічної бази Тростянецької міської лікарні (Почесний громадянин міста Тростянець Цебіла Зіберман (Німеччина); 3) виставка, присвячена Дню медичного працівника («На Покрову»); 4) виставка агітаційного та методичних матеріалів з протидії COVID-19; 5) виставка всевітньо відомої художниці-примітивістки М. Примаченко (з фондів Сумського обласного художнього музею імені Н. Онацького), зібрані кошти від якої пішли на допомогу хворим[2].

По-четверте, заслуговує за увагу досвід Тростянецької ОТГ щодо проведення онлайн-фестивалів в умовах пандемії. Цей напрям роботи позитивно був оцінений Міністерством культури та інформаційної політики України. «Система фестивальний заходів як інвестиційний механізм розвитку громади: на прикладі Тростянецької ОТГ» визнано одним з кращих в Україні. Цей досвід рекомендовано для вивчення та розповсюдження як один з передових, та з ним можна ознайомитися в методичному посібнику Міністерства культури та інформаційної політики. Важливе місце в роботі комунальних закладів галузі культури посідає проектна діяльність. Міністерство культури, молоді та спорту України активно працює над розвитком напрямів проектної діяльності для закладів культури. Серед них можна назвати програму культурно-мистецьких проектів «Малі міста — великі враження». Потенціал культурної спадщини та креативних кластерів має величезне значення для розбудови туристичної привабливості територій. У сучасних умовах відбуваються значні зміни в розвитку галузі культури України. Розвиток малих територій є частиною глобальної культурної політики держави. Інструментом реалізації політики держави є, наприклад «Український центр культурних досліджень». По-п'яте, з метою належної організації музейної та краєзнавчої роботи, розвитку туристичної галузі та надання більшого спектру та якості по-

слуг 01.01.2019 р. заклад відповідно до рішення Тростянецької міської ради № 807 від 23.10.2018 р. трансформовано в Комунальний заклад Тростянецької міської ради «Музейно-виставковий центр “Тростянецький”». Комунальний заклад у своїй структурі з 01.01.2019 р. має: краєзнавчу експозицію, картинну галерею «Мистецька Тростянецьчина», кімнату-музей П. І. Чайковського, кімнату-музей Л. Є. Кеніга, експозицію «Музей шоколаду», пам'ятку архітектури Круглий двір, паркову зону. Згідно з даними об'єктам заплановано постійне проведення екскурсійного, самостійного та групового супроводу. Окрім екскурсійного обслуговування заклад планує надавати широкий спектр послуг, а саме: участь у проведенні фестивалів (фестиваль історичної реконструкції «Стара Фортеця. Подорож крізь століття» 27–28 червня м. Тростянець; спортивний фестиваль «Нескучний Вело-Fest» 18–19 липня м. Тростянець; музичний фестиваль «Схід-рок» 8–9 серпня м. Тростянець; історико-культурний фестиваль «Сторінками історії середньовіччя» 22 серпня с. Зарічне Тростянецької ОТГ). Музейна педагогіка є інструментом активізації роботи сучасного музею, зокрема музейно-виставкового центру (комплексу). Вона полягає в активному використанні зібрань музейних колекцій для споживачів.

Загалом результати дослідження щодо впливу музейної педагогіки та публічного управління в умовах пандемії на музейно-виставкові комплекси потребують подальшого узагальнення. Для переходу до формування науково обґрунтованих підходів до музейної педагогіки в умовах пандемії потрібно розробити змістові характеристики та специфічні характеристики організаційно-педагогічних дій, спрямованих на функціонування музейно-виставкових комплексів. Владі здійснити низку організаційних та структурних перетворень, на основі яких може здійснюватися ця робота. Зокрема, йдеться про посилення наукового, кадрового потенціалу, ступеня участі в найважливіших державних та регіональних соціально-економічних програмах. Переважна більшість закладів музейно-виставкового типу часто залишаються виведеними за межі ґрунтовних наукових досліджень. Відтак організація культурного та освітнього продукту може бути реалізована через активну співпрацю музеїв і закладів освіти.

Використані джерела

1. Антиквар. Журнал про мистецтво та колекціонування. 2019. № 5 (113). 112 с.
2. Особливий режим карантину. Круглий двір. № 16 (1096). 22 квітня 2021 р. С. 1.
3. Шкільні музеї в Україні в першій половині ХХ сторіччя. Педагогічний музей України / [укладачі: В. О. Гайдей, О. П. Міхно; наук. консультант О. В. Сухомлинська]. Вінниця: видавець ФОП Кушнір Ю. В., 2020. 208 с.

ОРГАНІЗАЦІЯ ДІЯЛЬНОСТІ «ІНКЛЮЗИВНОГО ТАБОРУ» ЗАСОБАМИ МУЗЕЙНОЇ ПЕДАГОГІКИ

Песоцька Юлія,

лаборант кафедри соціальної
педагогіки та соціальної роботи
Уманського державного
педагогічного університету
імені Павла Тичини,
м. Умань,
e-mail: pesotskaya2017@gmail.com

У час інтенсивного розвитку суспільства на формування та розвиток особистості людини впливає чимало чинників (від мікросередовища до макросередовища). Процес становлення особистості сьогодні не обмежується формами та методами впливу. Формування особистості дитини безпосередньо залежить від моделі родини, освітнього середовища та референтної групи.

Оточення однолітків відіграє важливу роль у формуванні та розвитку особистості. Пропонуємо розглянути формування та розвиток особистості дитини під час перебування в таборі, особливо дітей з особливими потребами.

Однак у 2020 році в усьому світі було впроваджено карантинні заходи з метою запобігання розповсюдження гострого респіраторного захворювання COVID-19. Саме тому на сьогодні

дитячі табори організовують свою діяльність з урахуванням карантинних вимог. Також варто зазначити, що з 12 березня 2020 року до 1 серпня 2020 року табори тимчасово не надавали послуг у зв'язку із розповсюдженням коронавірусної інфекції.

Проблематику інклюзивного туризму досліджували та продовжують досліджувати такі вітчизняні науковці, як В. Березовський, А. Войтовська, О. Кравченко, Н. Коляда, В. Лепський, Л. Науменко, М. Хрущ та ін.

Відповідно до Закону України «Про оздоровлення та відпочинок дітей» від 1 січня 2020 року, «дитячий заклад оздоровлення та відпочинку — постійно або тимчасово діючий, спеціально організований або пристосований заклад, призначений для оздоровлення, відпочинку, розвитку дітей, що має визначене місце розташування, матеріально-технічну базу, кадрове забезпечення та технології для надання послуг з оздоровлення та відпочинку дітей відповідно до державних соціальних стандартів надання послуг з оздоровлення та відпочинку» [3].

Соціалізація та адаптація дітей з особливими потребами найбільше залежить від найближчого оточення. Сьогодні активно включає таких діток до освітнього процесу, культурного, оздоровчого розвитку, створюючи відповідні умови.

Однак під час карантинних обмежень діти з інвалідністю залишаються однією з найуразливіших категорій. Варто зазначити, що продовжувати діяльність таборам було дозволено з 1 серпня 2020 року й винятково в «зеленій» та «жовтій» зонах.

Відвідування дитячих закладів оздоровлення та відпочинку сприяє інтеграції особистості дитини з інвалідністю. Це допомагає не лише подолати соціальні, але й внутрішні бар'єри. Однак на сьогодні адміністрація табору має забезпечувати не лише сприятливі умови для соціалізації та інтеграції дитини з інвалідністю, але й забезпечувати санітарні вимоги щодо карантинних обмежень з метою безпеки дітей та персоналу.

Більшість музейних експозицій розрахована на зорове сприйняття. Для дітей з вадами зору таке сприйняття інформації від навколишнього середовища є обмеженою можливістю. Саме тому вожатим, аніматорам варто враховувати форму сліпоти дитини. Для дітей із тотальною сліпотою та залишковим зором

будуть доречними та доступними такі методи: на дотик та / або шриффт Брайля; на слух (розповідь за допомогою аудіоносіїв). Для слабкозорих дітей можна застосовувати всі методи та засоби музейної педагогіки, але не забувати про їх особливість [2].

З дітьми з вадами слуху під час організації діяльності відпочинку в таборі можна застосовувати більшість форм та методів роботи. Під час екскурсій, квестів, майстер-класів, виставок, фестивалів театралізованих екскурсій, перегляду музейних фільмів варто говорити чітко, у рівному темпі, стояти обличчям до дитини, щоб вона могла бачити губи, під час розмови застосовувати прості речення. За необхідності можна надати дитині текстовий варіант заходу [2].

Для дітей із порушеннями мовлення всі засоби музейної педагогіки є доступними. Однак, щоб не втратився терапевтичний характер того чи іншого засобу у процесі взаємодії з цими дітками, вожатому, аніматорові та іншим фахівцям необхідно бути терплячими, не перебивати та не прискорювати дитину. Під час розмови використовувати прості та короткі речення, підтримувати візуальний контакт. На початку розмови будувати запитання закритого типу. Якщо виникають проблеми під час діалогу, ви можете запропонувати дитині надати відповідь письмово, у вигляді малюнку тощо [7].

Діти з порушеннями опорно-рухового апарату переважно не мають проблем із зоровим та слуховим сприйняттям інформації, що начебто полегшує вибір засобів музейної педагогіки. Але однією з основних проблем цих дітей є неможливість вільного пересування. Саме тому організатор походу до музейного закладу, екскурсії, квесту, майстер-класу тощо має з'ясувати, чи враховані принципи універсального дизайну (рівність та доступність використання; гнучкість використання; простота й інтуїтивність використання; доступно викладена інформація; терпимість до помилок; малі фізичні зусилля; наявність необхідного розміру, місця простору) [1], або чи є заклад доступним для дітей на візочку.

Під час організації роботи із дітьми з обмеженими можливостями розумового розвитку та затримкою психічного розвитку засобами музейної педагогіки необхідно враховувати ресурси

особистості, які є індивідуальними для кожного дефекту. Так, наприклад, під час організації екскурсії для дітей з синдромом Дауна необхідно акцентувати увагу на зоровому сприйнятті, здібностях до наочного навчання, здатності читання й розуміння прочитаного, здатності вчитися на прикладі. Під час екскурсії за допомогою здобутків вітчизняної та світової культури необхідно формувати нормально-етичні норми та навички, розвивати уміння ототожнювати себе з персонажем, розвивати уміння концентрації уваги. Під час організації заходів із застосуванням засобів музейної педагогіки потрібно поєднувати завдання, які мають чергувати зорову та слухову увагу, матеріал ділити на логічно завершенні частини, а також він має бути зрозумілим та доступним для дитини [2].

Під час роботи з дітьми з порушенням емоційно-вольової сфери (Аутизм) необхідно пам'ятати про те, що такі дітки потребують розвитку й прагнуть отримання нової інформації. Як правило, діти з аутизмом мають особливе ставлення до оточення та по-особливому сприймають все навколо [2].

Також під час організації таких змін керівництво табору може звернутися за послугами супроводжувача осіб з інвалідністю. «Згідно з професійним стандартом основною метою професійної діяльності за цією професією є надання соціальних послуг фізичного супроводу особам з інвалідністю, які мають порушення опорно-рухового апарату, порушення зору, інших нозологій для усунення обмежень життєдіяльності та включення у громаду» [6, с. 6].

Отримання послуг від фахівця покращить організацію діяльності «інклюзивного табору» та сприятиме відпочинку та оздоровленню дітей з інвалідністю.

«Супроводжуючий повинен:

- надавати організаційну допомогу екскурсіводу під час проведення екскурсії;
- знати і дотримуватися техніки безпеки під час проходження по маршруту;
- уточнити в учасників екскурсійної поїздки шляхом індивідуального опитування наявність у кожного з них паспорта та страхового медичного полісу;

- інформувати екскурсовода про погане самопочуття екскурсанта і надати першу допомогу;
- при необхідності просити водія про позапланову зупинку» [4].

Табірні зміни з дітьми з інвалідністю мають особливості, про які необхідно пам'ятати під час організації відпочинку. Заходи, які проводять мають сприяти розвиткові дитини та бути зрозумілими та доступними для неї.

Рекомендації щодо організації екскурсій в «інклюзивному таборі»:

- Табір має застосовувати принципи універсального дизайну або мати доступні елементи для дітей з інвалідністю.
- Персонал мусить мати відповідну підготовку для роботи з дітьми з різними нозологіями, або відповідно до тієї нозології, якій надає свої послуги табір.
- За можливості забезпечити табір супроводжувачем осіб з інвалідністю.
- Під час організації екскурсії варто враховувати місце екскурсії, санітарні зупинки, тривалість екскурсії.
- Під час організації екскурсії необхідно розробити маршрут та забезпечити транспортне обслуговування.
- За необхідності потрібно заздалегідь забезпечити допоміжний матеріал (екскурсійний текст, засоби відео та аудіо, технічні засоби).

Однак у період карантинних обмежень організувати діяльність дитячого табору варто, урахувавши правила та вимоги щодо запобігання та розповсюдження COVID-19. Тому під час організації екскурсії потрібно дотримуватися санітарних норм і обирати ті туристичні об'єкти, де надаються послуги під час карантинних обмежень.

Правила перевезення дітей:

- Обирати туристичні об'єкти в межах регіону.
- Туристичні групи не мають перевищувати 15 осіб.
- Провести температурний скринінг дітей, водія та супроводжувачів.
- Під час перевезення необхідно забезпечити дистанцію.
- Водій та супроводжувачі мають перебувати в масках.

- Необхідно проводити вологе прибирання перед кожною поїздкою [5].

Отже, табори та табірні зміни, які передбачають наявність дітей з інвалідністю, потребують відповідної підготовки закладу та персоналу. Планування екскурсій відіграє важливу роль під час організації діяльності табору. Розроблення туристичного маршруту має враховувати карантинні обмеження для безпеки персоналу та дітей.

Використані джерела

1. 7 відповідей про те, що таке універсальний дизайн. URL: <https://nachasi.com/2017/07/04/universal-design/>
2. Анищенко О. О. Соціокультурна реабілітація інвалідів засобами музею. *Актуальні проблеми навчання та виховання людей з особливими потребами*. 2015. № 12. С. 195–206
3. Про оздоровлення та відпочинок дітей: Закон України URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/375-17#Text>
4. Коваленко Д. В., Корнеєва С. Г., Поколюдна М. М. Особливості організації та проведення екскурсій для осіб з обмеженими можливостями. *Вісник ХНУ імені В. Н. Каразіна*. Сер. «Міжнародні відносини. Економіка. Країнознавство. Туризм». Вип. 10. 2019. С. 209–218.
5. Оприлюднено детальні правила роботи дитячих таборів. URL: <https://www.slovoidilo.ua/2020/08/05/novyna/suspilstvo/oprylyudneno-detalni-pravya-roboty-dytyachyh-taboriv>
6. Кравченко О. О., Міщенко М. С., Левченко Н. В. та ін. Супроводжувач осіб з інвалідністю : навч.-метод. посіб. / МОН України, Уманський держ. пед. ун-т імені Павла Тичини. Умань : Візаві, 2020. 117 с.
7. Таранченко О. М., Найда Ю. М. Врахування відмінностей розвитку та навчальної діяльності дітей з особливостями психофізичного розвитку у процесі навчання. *Інклюзивна школа: особливості організації та управління* : навч.-метод. посіб. / за заг.ред. Даниленко Л. І. Київ :2007. 128 с.

УПРАВЛІННЯ ДІЯЛЬНІСТЮ КІМНАТИ-МУЗЕЮ ЗАКЛАДУ ОСВІТИ В УМОВАХ ДИСТАНЦІЙНОГО НАВЧАННЯ

Попович Лідія,

науковий співробітник
Інституту педагогіки НАПН України,
м. Київ,
e-mail: pLidia01@ ukr.net

У мальовничому куточку Обухівського району Київської області, яке розташоване за 48 км від міста Києва та за 5 км від міста Обухова на лівому й частково на правому берегах річки Красної, розташоване село Красне, звідси й походить назва — Красне. Територія, на якій розташоване село Красне, раніше входила до складу Давноруської держави, за архівними даними заснування Красного відносять до кінця XI початку XII століття, саме тоді село Красне належало Германівській волості.

У цій місцевості функціонує філія Григорівської ЗОШ I–III ступенів «Красненська гімназія», у якій дружній педагогічний колектив навчає та виховує учнів, формуючи громадян — патріотів України, яких готує до самостійного життя, здатних будувати громадянське суспільство, в основу якого закладено толерантність та повага до прав людини. В освітній діяльності закладу ставиться основна мета — виховати молоде покоління, яке буде самовіддано розбудовувати правову, демократичну та соціальну державу, знати свої права і обов'язки, цивілізовано відстоювати їх через систему виховних завдань: утвердження особистості та патріотичних цінностей, переконань і поваги до культурного та історичного минулого України, рідного села; виховання поваги до Конституції України, Законів України, державної символіки; визнання й забезпечення прав дитини як високої цінності нашої держави і суспільства; сприяння на-

буттю учнями власного досвіду на основі готовності до участі в процесах державотворення, уміння визначати форми та способи своєї участі в життєдіяльності громадянського суспільства, спілкуватися з соціальними інститутами, органами влади, територіальної громади, села, готовності взяти на себе таку відповідальність, формування любові до рідної землі, нашої держави, родини, народу; визнання духовної єдності громадян України, спільності культурної спадщини; формування толерантного ставлення до інших народів, культур і їх традицій; утвердження працелюбності, волелюбності, справедливості, доброти, чесності, бережного ставлення до природних ресурсів; формування мовної культури, оволодіння і вживання української мови як духовного коду нашого народу; проводяться різноманітні заходи з метою реалізації патріотичного та громадянського виховання [1].

Серед них — різні форми роботи, пов'язані з вивченням історії рідного краю та українського народу — історичне краєзнавство: відвідування місць визначних історичних подій, вивчення літератури рідного краю, збирання документів та матеріальних пам'яток, відеознімання, фотографування історично цінних об'єктів, архівно-пошукова робота, екскурсії до музеїв села, Обухівського району, Київської області, міста Києва, Білої Церкви та особливо важливого значення набуває така форма роботи як: Косинчині читання, що проводяться щорічно 29 листопада на День народження Григорія Косинки (Григорія Михайловича Стрільця), який навчався у Красненській школі.

З 1906–1908 років у стінах закладу освіти здобував початкову освіту письменник-новеліст Григорій Михайлович Стрілець (Косинка), який назвав Красненську школу «першим своїм університетом». Перед приміщенням закладу освіти відкрито пам'ятне погруддя письменнику-новелісту, автором якого є племінник Григорія Косинки, Член Національної Спілки Художників України, Член Національної Спілки Письменників України Михайло Горловий, відомий в Україні та за межами нашої країни своїми скульптурними роботами та поетичними творами, митець є частим гостем закладу освіти [2].

У Красненській школі навчався відомий письменник-новеліст Григорій Косинка (Григорій Михайлович Стрілець).

Вітчизняні вчені, краєзнавці присвятили свої наукові та пошукові розвідки вивченню життєвого і творчого шляху Григорія Косинки, літератури рідного краю: П. Бондарчук, М. Наєнко, М. Горловий, Ю. Домотенко, М. Карасьов та ін. Т. Мороз-Стрілець збирала й видала спогади про письменника, а також надрукувала матеріали про нього та інших діячів української культури, з якими відомий новеліст мав дружні й творчі стосунки. Проте проблема управління діяльністю кімнати-музею Г. Косинки в умовах дистанційного навчання та в умовах пандемії COVID-19 у її книзі висвітлена недостатньо.

Управління діяльністю кімнати-музею Г. Косинки в умовах пандемії COVID-19 та дистанційного навчання здійснює керівник закладу освіти М. Анопрієнко, який розвиває ресурсне забезпечення кімнати-музею, змістове наповнення, дбає про збереження та поширення творчої спадщини письменника, поширення змісту цінних матеріалів кімнати-музею серед учнів, педагогічних працівників та мешканців села, територіальної громади, Обухівського району, Київської області, України.

Педагогічні працівники та З. Яцух, учитель української мови та літератури, яка опікується кімнатою-музеєм, проводить музейні уроки, зустрічі, консультації. У період дистанційного навчання Зоя Анатоліївна навчає своїх вихованців у режимі онлайн, надає онлайн-консультації, проводить онлайн-екскурсії, а уроки учні відвідують у системі classroom.

У своїй дослідницькій діяльності педагог в умовах пандемії COVID-19 використовує інноваційні методи та форми роботи, особливо під час віддаленого навчання: спілкування у вайбер-групі із своїми вихованцями та педагогічними працівниками, збір та систематизація матеріалу про життєвий та творчий шлях Г. Косинки шляхом унесення даних до електронних носіїв тощо.

Отже, проблема управлінської діяльності у розвитку шкільних кімнат-музеїв, музейної педагогіки, заслуговує на велику увагу та оприлюднення серед науково-педагогічних працівників, краєзнавців, учнів, керівників та членів територіальних громад, а також потребує подальших досліджень вітчизняних вчених.

Використані джерела

1. Сайт філії Григорівської ЗОШ I–III ступенів «Красненська гімназія». URL: http://krasne-obukh-school.edukit.kiev.ua/informaciya_pro_zaklad/istoriya/.
2. Бібліотека українського мистецтва. Михайло Горловий. URL: <http://uartlib.org/ukrayinski-hudozhniki/gorlovuj-myhajlo/>.
3. Бондарчук П. М. Косинка Григорій Михайлович. *Енциклопедія історії України: у 10 т. / редкол.: В. А. Смолій (голова) та ін.; Інститут історії України НАН України. Київ: Наукова думка, 2009. Т. 5. С. 209.*
4. Наенко М. К. Косинка Григорій Михайлович. *Енциклопедія сучасної України: у 30 т. / ред. кол. І. М. Дзюба [та ін.]; НАН України, НТШ. Київ: Інститут енциклопедичних досліджень НАН України.*

ВИКОРИСТАННЯ ЗАСОБІВ МУЗЕЙНОЇ ПЕДАГОГІКИ В ПРОЦЕСІ ВИХОВАННЯ УЧНІВ У ПОЗАШКІЛЬНИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДАХ (НА ПРИКЛАДІ МАЛОЇ АКАДЕМІЇ НАУК)

Шеремет Ольга,

методист

ОКПНЗ «Чернігівська МАН учнівської молоді»,

м. Чернігів,

e-mail: frosay09@ukr.net

У сучасних умовах реформи української освітньої системи постає питання щодо нових підходів до організації та змісту навчальної діяльності не тільки закладів загальної середньої освіти, а й позашкільля, яке є частиною освітньо-виховного процесу, у якому музейна педагогіка, що перебуває на перетині педагогіки, психології, мистецтвознавства та краєзнавства, має чи не найбільше можливостей і перспектив для розвитку всіх методів і форм впливу на здобувачів освіти, зокрема на вихованців гуртків Малої академії наук науково-дослідницького напрямку біологічного та екологічного спрямування. Поєднання гурткової та дослідницької діяльності потребує постійного пошуку, дослідження та порівняння отриманих результатів протягом декількох років. Потенціал такої роботи закладено в програмі роботи гуртків, де перевагу надано практичним заняттям і дослідженням, а керівник гуртка має можливість адаптувати її до місцевих особливостей з урахуванням актуальної тематики.

Всесвітня пандемія стала викликом для всіх сфер діяльності не готового до неї суспільства, у тому числі освітньої. Перехід навчання в онлайн-режим перевірив, наскільки освітяни компетентні в застосуванні таких засобів навчання, які використовують в онлайн-форматі.

Онлайн-навчання — це можливість для освітян перевірити мобільність та швидкість реагування на сучасні виклики, забез-

печити систему освіти методикою проведення дистанційного навчання та електронними засобами.

Позашкільна освіта у цьому двобі з COVID-19 є найбільш незахищеною. Позашкільля — це особливий світ здобуття знань, умінь та навичок. Науково-дослідницький напрям позашкільної освіти потребує постійного пошуку та досліджень, які спираються на роботу з музейними фондами, архівами, першоджерелами. У період пандемії з цим виникли складнощі.

Чернігівщина багата на музеї, але вони в основному краєзнавчого спрямування, тому в них або немає, або дуже мало інформації щодо розвитку та збереження природно-екологічного потенціалу цієї місцевості. Для визначення проблематики, урізноманітнення підходів до вивчення екологічних об'єктів потрібне вивчення історії від найдавніших часів до сьогодення. Сучасна історична наука вивчає людину в її природному оточенні та середовищі. Водночас особливої уваги потребують проблеми природних і антропогенних змін та фіторізноманіття. Результати досліджень вихованців гуртків Малої академії наук екологічного напрямку мають на меті їхнє використання для охорони й збереження природної та історико-культурної спадщини рідного краю. Складнощі під час пандемії виникли в опрацюванні першоджерел та їх дослідженні, тому що музейні матеріали не оцифровані, більшість музеїв було закрито на період карантину й не використовували дистанційних форм подання інформації.

Музей стає тим простором, в умовах якого формуються освітньо-виховні аспекти розвитку молодого покоління та виховання екологічної та національної свідомості. Тільки в музеї через емоційно-чуттєве сприйняття тих чи інших історичних фактів формується уявлення підлітка про рідний край як систему взаємодіючих природних, історичних, культурних процесів і цінностей, спонукаючи до подальшого пізнання. Музейна атмосфера здатна викликати в дитини почуття приналежності до власного роду, рідної землі, своєї нації та держави [3].

Методи реалізації програмних вимог на гуртках Малої академії наук плавно перетікають у такі форми роботи: оглядові та тематичні екскурсії, виставки, лекторії, віртуальні музеї,

практичні заняття з музейними архівами, співпраця з науковими працівниками музею, як результат цього — створення науково-дослідницьких проєктів. Під час пандемії особливу увагу приділяли віртуальним екскурсіям, сторінкам музеїв у соціальних мережах, де експонували виставки, висвітлювали та анонсували музейні заходи.

У період дистанційного навчання великого значення набувають віртуальні музеї, експозиції яких завжди є відкритими для ознайомлення. У цьому допоміг проєкт «Музейний портал», створений Національним центром Малої академії наук України, націлений на популяризацію культури, науки та музейної справи. Портал надає інформацію та актуальні новини з музейного життя України та світу та доступ до бази даних з інформацією про музеї зі зручним інтерфейсом користувача. На цьому ресурсі представлено найкращі музеї України та Світу, висвітлено діяльність і деяких музеїв Чернігівщини, з експозиціями яких може ознайомитись кожний.

Сьогодні музей є культурно-просвітницьким середовищем, відкритим для спілкування. Його завданням є: розширення сфери освіти шляхом залучення музейної педагогіки, розвиток творчої особистості, формування національної ідеології, збереження традицій, повернення до духовних цінностей.

Навчально-виховне середовище музею сприяє виробленню у вихованців позашкільних навчальних закладів власної системи цінностей, водночас закладаючи основу для розуміння інших культур та систем цінностей [1].

Завдання кожного музею — навчити учнів самостійно розглядати явища; показати принцип подібності в природі, житті, мисленні; навчити шукати подібність, аналогію для досліджуваних явищ; навчити молоде покоління використовувати всі доступні навички й уміння в процесі пізнання.

Музейна педагогіка — це інноваційна педагогічна технологія, яка ґрунтується на трансдисциплінарній парадигмі, яка вчить духовності, культурі, сприяє розвиткові творчих здібностей здобувачів освіти. З погляду на нинішню ситуацію у світі, який змінюється і вчиться жити в період пандемії, музеї Чернігівщини мусять адаптуватися до цієї ситуації, робити все, щоб музейні

фонди були в загальному доступі, по можливості оцифровані. Для цього місцева влада має сприяти фінансуванню музеїв та людей, які б могли створити дистанційні платформи, доступні для користувачів музейного надбання.

Використані джерела

1. Козлова І. В. Музейна педагогіка як засіб громадянського виховання учнів. *Завуч*. 2006. № 15. С. 2–6.
2. Музейная педагогика: из опыта методической работы / [под ред. А. Н. Морозовой, О. В. Мельниковой]. Москва : ТЦ Сфера, 2006. 416 с.
3. Створення інформаційно-освітнього середовища сучасного закладу освіти України: матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції (м. Київ, 15 березня 2019 року) / за заг. ред. Г. А. Коломоець, О. М. Мельник, С. М. Грицай, А. В. Вознюк. Суми : НВВ КЗ СОШПО, 2019. 124 с.
4. Столяров Б. А. Музейная педагогика, история, теория, практика : учеб. пособ. Москва : Высшая школа, 2004. 216 с.

МУЗЕЇ ТА ВИКЛИКИ ПАНДЕМІЇ COVID-19: ДОСВІД ТА ПЕРСПЕКТИВИ

ДОСВІД СТВОРЕННЯ МУЗЕЙНОГО КОМІКСУ-РОЗМАЛЬОВКИ «ПОДОРОЖУЄМО МУЗЕЙНИМ ВСЕСВІТОМ РАЗОМ З КИЦЕЮ МАРІСЕЛЬ»

Апрятова Марія,

завідувачка виставками

Одеського муніципального музею особистих колекцій

імені О.В. Блещунова,

м. Одеса,

e-mail: museumbleschunov@gmail.com

Вже більше року ми живемо за новими правилами — змінився звичний спосіб життя та спілкування, став іншим формат роботи культурних інституцій. Цей виклик спонукав шукати інноваційні підходи в роботі та переосмислювали звичні. Транслявання місії музею – бути простором для життя, підштовхнуло звернути більше уваги на створення позитивної атмосфери у віртуальному просторі, у якому вимушено проводять більшість часу постійні та потенційні відвідувачі на карантині. Ця атмосфера музею має відображати такі аспекти місії музею — бути простором для експерименту, творчості, пізнання, комунікації та гри. Ідея об'єднати усі ці напрями в одній графічній історії — коміксі про музейне життя — здалася гарною нагодою показати музей з незвичного боку та повернути самоізоляцію на користь.

Так у квітні 2020 р., з'явилась перша серія пригод музейної киці Марісель, яка задокументувала історичний процес пере-

10
експозиційних
залів

Предмети в
коміксі
намальовані зі
справжніх
експонатів
Дому Блещунова

- Емоційна взаємодія героїв та речей

живання умов самоізоляції. Майже рік — від задума та пілотної версії до роздрукованого накладу, створювався унікальний комікс-розмальовка, у якого немає аналогів у професійному середовищі українських музеїв.

Перша серія коміксу розповіла, як зазвичай поведуться відвідувачі в музеї і як з користю підготуватись до живої зустрічі з мистецтвом. Пілотна серія була зроблена з натхненням, та сподобалась глядачам. З цього і почалась справжня праця з розроблення всесвіту музейного коміксу, і, насамперед, його головної героїні — киці Марісель. У намальованій героїні є реальний прототип — музейна киця Марісель Дворська-Брехунець, підопічна Дому Блещунова. Ця киця живе при музеї — співробітники дбають про її здоров'я та добробут. Марісель щиро вітає відвідувачів на рецепції виставкового простору, із задоволенням комунікує з гостями різних заходів і Ночей Музеїв, що проводяться у дворіку. Колеги жартують, що вона нібито справжній співробітник музею, тому Марісель на малюнку стала дійсним співробітником світу комікса. Також доречним на користь такого вибору є сам одеський міф, де киці охоплюють почесну ланку містотворчого елементу, частини його атмосфери та добробуту.

На основі натурних замальовок створено та стилізовано фігурку киці у вимірних пропорціях, можливих ракурсах, розроблено міміку й особистий характер. У процесі створення героїні виявилось, що однієї киці буде замало, і таким чином у неї почали з'являтися друзі. Десять типажів котів різних порід, статі, ступеня антропоморфності стають дійовими особами коміксу в різних частинах історії.

Наступними етапами було знайти сюжетні лінії, стилізувати музейний простір і розкадрувати. Основою створеного середовища, де перебувають коти, стала експозиція Дому Блещунова. Це десять експозиційних залів, у яких представлені мистецтво та побутова культура країн Заходу та Сходу, а реальні експонати музею стилізовані під розповідь мовою коміксу. Акценти були зроблені на емоційній взаємодії героїв та речей. Дуже важливо було створити не тільки комунікацію між героями історій, але й відобразити емоційний взаємозв'язок з експонатами, до яких герої виявляють своє захоплення та дбайливе ставлення.

Більшість просторів відтворені без фотографічної достовірності. Це, скоріше, настрої та образ, але деякі куточки експозиції музею — намальовані детально. Не тільки герої композицій взаємодіють один з одним і з експонатами, але й уважний глядач може впізнати захований на другому плані куточок реальної експозиції. Отже, ілюстрації здатні нагадати відвідувачу його минулий візит до музею та відчуття, пов'язані з ним. А тим, хто ще не бачив експозиції — зберегти почуття впізнавання під час першого відвідування. Це безперечно додає особистих взаємозв'язків з музеєм, доброю мальованою книгою й емоціями від спілкування с мистецтвом.

Ще один важливий момент — зробити гармонійний баланс вигадки та реальності. І хоч киці у коміксі ходять на задніх лапах, використовують гаджети, проводять екскурсії, вибираються в модні сукні, також можуть мати крила, але в їх історіях також з'являються відсилання на світові твори мистецтва та видатних авторів. Так, наприклад, Енді Ворхол перетворився в котячого Енді Муррхола, а улюблений кіт Сальвадора Далі власне став експертом живопису й обрав відповідний одяг.

Добір сюжетів відбувався колегіально. Перші пропозиції побачили колеги у зом-конференції, та повірили, що це можливо. Що саме могла б «розповісти» Марісель, з огляду на свій досвід, про музейний світ? Почала вона свої історії з досить загальних речей про відвідувачів і норми поведінки, відмінності колекцій, види музеїв які на них ґрунтуються. Можливо, ця інформація не дуже захоплює, якщо читати нудну інструкцію або статтю в підручнику. Але коли про це розповідають чудернацькі коти мовою коміксу — то зовсім інша справа...

Отже, після добору, було запропоновано п'ять серій на пізнавальні теми:

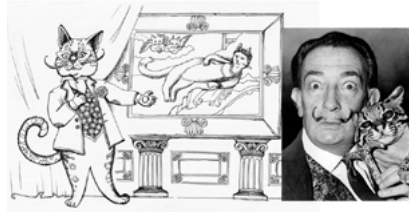
- Чи просто бути відвідувачем музею?
- Що цікавить різних відвідувачів?
- «Музейний етикет» — він існує?
- Які можуть бути колекції?
- Чим відрізняються музеї?

Для кого та для чого цей комікс?

- для маленьких та дорослих відвідувачів;
- для заохочення сімейного відвідування музеїв;
- для допомоги фахівцям;
- для музейників та викладачів, щоб цікаво розповідати про музейні правила;
- для оновлення наявних форматів музейного сувеніру;
- для сприяння позитивний погляд на проведення часу за умов карантину;
- це — унікальна продукція, що популяризує музей.

«Подорожуємо музейним всесвітом разом з кицею Марісель» — незвичний експеримент із створення кумедного та пізнавального коміксу-розмальовки для усієї родини, який простою мовою графічного малюнку розповідає про складні професійні теми музейної тематики, пов'язаний з експозицією наявного музею та дає позитивний досвід пошуку нових форм комунікації з аудиторією в умовах карантину.

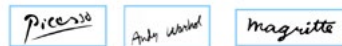
Гумор та Стиль

Киця та її друзі

Баланс вигадки та реальності

ОСОБЛИВОСТІ ОРГАНІЗАЦІЇ МУЗЕЙНОЇ СПРАВИ В УМОВАХ ПАНДЕМІЇ COVID-19

Бабкова Алла,

завідувач інформаційно-методичного відділу

Позашкільного навчального закладу

«Будинок дитячої творчості»

Подільського району м. Києва,

вчитель вищої категорії,

учитель-методист, відмінник освіти України,

м. Київ,

e-mail: babkova49@ukr.net

«Навчаючи інших, теж навчаєшся»

М. Гоголь

Сучасна ситуація, що пов'язана з карантинними обмеженнями, вносить корективи в музейно-освітню діяльність, з'являється необхідність переосмислити функціонування освітньо-музейного проекту для дітей закладів освіти Подільського району м. Києва — «Мій Поділ — мій рідний дім». Приміром, проведення конкурсів та інших форм роботи ми вимушені переносити в онлайн. Тематика, умови конкурсів мають бути пристосовані до обмежених можливостей, але водночас бути цікавими та корисними для здобувачів освіти. Тому, розширюючи музейно-освітню практику онлайн, ми залучили учнівську молодь Подолу до районного конкурсу в межах освітньо-музейного проекту «Мій Поділ — мій рідний дім» для учнівської молоді «Історія вулиці, на якій я живу». Участь у краєзнавчих проектах, приміром у публічному онлайн-конкурсі «Історія вулиці, на якій я живу», який проводився в квітні як позаурочна дослідницька та пошукова діяльність школярів в умовах карантинних обмежень з метою розвитку їх соціальної та громадянської компетентності.

У сучасних умовах ми спостерігаємо підвищений інтерес до перейменування міст, вулиць та зміни інших урбанонімів.

Це створює в суспільстві різні уявлення про минуле: розуміння громадянських цінностей, ідентифікації особистостей різного віку, різних поглядів. Важливо відзначити, що учні є небайдужими до мінливості історичних цінностей, безцінних віковичних традицій власного народу — невичерпного джерела духовності, моральності та культури сучасної людини. Краєзнавство – це напрям сучасної науки, де спостерігаються пошуки та відкриття, і педагоги України не байдужі до цього процесу. Адже історія краю, міста, вулиці, на якій живеш, є невичерпним джерелом моральності, духовності та любові до традицій свого народу. У процесі досліджень, пошукової діяльності, бажанні знайти цікаве, розкриваються «таємниці» назви міста, вулиці, людей що тут жили, творили. Це все об'єднуватиме дорослих і дітей, спонукатиме до спільних пошуків, і ця діяльність має бути керованою під час занять та участі в різних проектах, що сприяють розвиткові мислення, здібностей та різних життєвих компетентностей. Щоб у вихованця виникло бажання пізнавати, підвищувати свою ерудицію, інтелект (ейкю), треба сформуувати його мотивацію.

Районний тематичний конкурс «Історія вулиці, на якій я живу» проводять з метою підвищення національної свідомості та патріотизму юних киян, всебічного залучення учнівської молоді міста Києва до активної діяльності з вивчення історії та культури рідного краю та активізації їх інтелектуально-пізнавальної діяльності.

Завданнями конкурсу є:

- створення умов для реалізації державних програм з духовного та національно-патріотичного виховання молодого покоління;
- розроблення та запровадження нових форм краєзнавчої роботи в місті;
- пробудження цікавості молоді до історії свого роду, міста, країни;
- стимулювання розвитку краєзнавства серед учнівської молоді м. Києва;
- закріплення та поглиблення базових знань з шкільної програми;

- організація корисного дозвілля та активного відпочинку, виховання позитивних, моральних і вольових якостей;
- надання методичної допомоги педагогам навчальних закладів м. Києва з організації та проведення активних форм краєзнавчої роботи.

Вулиця, на якій живеш, дає можливість в умовах карантинних обмежень не тільки покопатися в інтернеті, а й на прогулянці біля дому зробити світлини, короткі відео та пофантазувати, попрацювати творчо в новому форматі, оцінити чинник власного загального інтелекту, своїх здібностей і обдарувань.

Кожен куточок Києва має неповторну виразну історію. Педагогічний колектив та завідувачка ЗДО № 518 Т. М. Шевченко зацікавились постаттю талановитого українського художника, композитора, музиканта Григорія Світлицького, на честь якого названо київську вулицю на масиві «Виноградар», де й розташовано ЗДО № 518 та живуть діти та їх батьки. Геніальною була ідея завідувачки ЗДО № 518 Т. М. Шевченко та педагогічного колективу створити музей Світлицького при закладі освіти.

Під час локдауну є потреба переосмислення музейно-освітньої діяльності.

Чи впливає музей на розвиток закладу освіти?

Таким фактом є створення музею освітнього закладу, що спонукав, дав поштовх для створення закладу нового типу — прогресивного, ефективного для дітей з особливими потребами, за ініціативи висококласних менеджерів освіти. Відвідавши напередодні карантину в музейних справах загальноосвітній навчальний заклад I–III ступенів «Навчально-реабілітаційний центр № 6» м. Києва, впевнились у впливі функціонування музею на розвиток закладу. До 2016 року це була школа-інтернат для глухих, у якій навчали та виховували дітей з обмеженими можливостями. Однією з «родзинок» був і є музей за профілем — історія освіти, де ведеться літопис історії школи та розвитку сурдопедагогіки впродовж 120 років, починаючи з 1900 року. Музей функціонує з 1993 року та сприяє продовженню традицій педагогічних колективів всіх поколінь у наполегливих пошуках трансформування змі-

сту та методів навчання для одержання високих результатів. Висловлюємо вдячність директору, прекрасному менеджеру освіти Людмилі Вікторівні Шевченко за екскурсію в музеї та ознайомлення з закладом освіти нового типу, так потрібного дітям, що потребують особливої опіки в навчанні та реабілітації свого здоров'я!

Цікавий досвід використання музейної педагогіки має музей хліба при закладі № 262. Музей об'єднує різні шкільні предмети як перевесла снопа жита, тому й назвали цей музей при закладі освіти красиво та символічно — «Перевесла».

Для ШДС імені Софії Русової створення та функціонування музею Русової – це частина втілення найкращих здобутків теорії та практики національно-патріотичного виховання української просвітительки Софії Федорівни Русової.

Ми не завжди помічаємо, що заклад позашкільної освіти має проблеми специфіки діяльності, що не сприяє комунікації між дитячими колективами гуртків різних напрямів: відсутність відкритості та прозорості навіть між колективами в межах одного напрямку. Причини бувають різні, а результат один – е бажання перемогти суперника, а об'єднання – відсутнє! Тому важливо знайти, створити, умови для залучення вихованців до комунікацій не тільки у своїй групі. Спілкування – це безцінне багатство. Кожна дитина на певному етапі свого життя прагне дізнатися, що відбувалося на землі, де вона живе; які проблеми, труднощі мали попередні покоління, що їх найбільше турбувало, до чого вони прагнули; які свята для них були важливими, які людські цінності сповідували тощо! Тому керівники гуртків, незалежно від напрямку діяльності, мають знаходити час і місце для виховної краєзнавчо-пізнавальної роботи. Для вихованців Будинку дитячої творчості можливо більш захопливим буде не історія вулиці, площі, проспекту, а історія будинку Сухоти, у якому розташовано заклад.

У часи пандемії є більше часу для осмислення ролі музейної педагогіки та пошуку шляхів її використання для виховання громадянської та національної свідомості, патріотизму, збагачення вихованців культурними та народними традиціями, запроваджуючи нові форми комунікацій на просторах інтернету.

ДОСВІД СУЧАСНОГО МУЗЕЮ ТЕХНІЧНОГО ПРОФІЛЮ УКРАЇНИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ МУЗЕЙНОЇ ПЕДАГОГІКИ НА ПОЧАТКУ ХХІ СТОЛІТТЯ

Баталкіна Валентина,

автор, засновник і керівник

Запорізького музею-галереї прикладної кераміки та живописної творчості Іллі й Олексія Бурлай,

м. Запоріжжя,

e-mail: burley.hiltmann@gmail.com

Упродовж 13 років роботи, у Запорізькому музеї-галереї прикладної кераміки та живописної творчості Іллі й Олексія Бурлай проходять екскурсії і творчі зустрічі школярів з митцями, експериментальні уроки із студентами та викладачами закладів вищої освіти. Музей-галерею відвідують люди різного віку та різні за фахом. Свої враження відвідувачі записують до книги побажань та відгуків після проведення екскурсії. В архіві музею перебувають 11 фотодокументальних книг рукописів із різними поглядами та побажаннями й усі вони об'єднані бажанням допомогти розвиткові музейної справи з метою популяризації культурно-педагогічної діяльності музеїв технічного профілю України. Проведення занять у приміщеннях, на перший погляд не придатних до проведення навчального процесу: у цегельних склепіннях, у приміщеннях із глини та дерева під час проведення занять з вивчення образотворчого мистецтва та паралельно історії науки і техніки, дасть можливість виховати в майбутнього спеціаліста нові якості сприйняття та розкрити творчий потенціал особистості.

Вплив дизайнерського проекту оформлення входу до музею, дворового дизайну екстер'єру та внутрішнього інтер'єру залів музею-галереї, повертає відвідувача в минуле. Скіфи землероби та Царські скіфи мешкали на території сучасної Запорізької

області понад 2,5 тисячі років тому. Цьому історичному періоду розвитку краю в приміщенні музею-галереї присвячено окрему експозицію, а біля входу до музею встановлено дві скульптури скіфів у повний зріст, роботи запорізького скульптора Сергія Канищева. Макет будівельної конструкції типу «Фахверк» посідає особливе місце в експозиціях музею-галереї. Вивчаючи накопичений практичний матеріал описів та спостережень за час роботи музею з проведення культурно-педагогічних заходів, робимо висновки, що організація та проведення творчих зустрічей, фестивалів, тематичних виставок, лекцій в старовинному приміщенні має величезне значення для розвитку людей різного віку. Збереження архітектурних пам'яток, збереження цегляних склепів (як у нашому випадку приміщення наукової лабораторії) і проведення в них занять та уроків у вигляді творчих зустрічей (не залежно від віку відвідувача), це збереження та популяризація історії мистецтва, науки і техніки. Вивчення в музеї предмета історії розвитку мистецтва, науки і техніки відбувається як спілкування між доповідачем і слухачем та розгляд мистецьких творів для засвоєння жанрів образотворчого мистецтва, які відображають первісну або змінену людиною природу. У музеї-галереї представлено постійні експозиції для вивчення історії виробництва будівної кераміки.

Питання викладання предмету історії мистецтва, науки і техніки в музеях технічного профілю, з метою збереження історії науки і техніки, потребує допомоги науковців, музейних педагогів, які мають досвід роботи в технічних музеях, а також подальшого аналізу та досконалого вивчення. Створення в музеї відповідних педагогічних умов для розвитку творчих здібностей, дає можливість людям різного віку, особливо молоді, повірити в себе та відчутися митцем, творчою особистістю. У проведенні занять в музеї та творчих зустрічей у межах проекту «Музей і школа» розглядається взаємозалежність людини — члена суспільства та процесів природи, як єдиної системи, яка має працювати в нових інформаційних умовах світу. Збереження історії розвитку науки і техніки та творчий підхід до вивчення предмету історії мистецтва, науки і техніки в приміщеннях музеїв технічного профілю — основна мета

проведеної дослідницької роботи. В умовах інформаційного суспільства та комп'ютеризації, яка посилилася в період пандемії COVID-19, історія мистецтва, науки і техніки допомагає сформувати особистість, підняти рівень культури спеціаліста і всього суспільства. Вивчення предмету історії розвитку мистецтва, науки і техніки впливає на задоволення суспільних потреб та стосунків між людьми, збереження цінностей для нащадків, допомагає сформувати розвиток творчих здібностей спеціаліста. Діяльність музею, який досліджується, дає змогу осмислити, що розвиток мистецтва, науки і техніки є важливим явищем в культурі людства, а вивчення предмету історії мистецтва, науки і техніки поширює круговид і наближає до більш глибокого вивчення культури, мистецтва, професійної зацікавленості — це допомога в подоланні вузької професійної освіти й розширення гуманістичного осмислення, яке сприятиме вивченню історії та наслідків науково-технічної діяльності людства. Вивчення історії мистецтва, науки і техніки в приміщенні музею-галереї сприяє розвитку творчих здібностей у молодого спеціаліста, збагаченню та розкриттю талантів як у наукових та інженерно-технічних працівників, так і в молодого спеціаліста, студента, учня. Відповідна методологічна підготовка наукових спеціалістів, яка має спиратись на вивчення предмета з історії мистецтва, науки і техніки, дасть можливість використовувати природне середовище, розвивати напрями науково-технічного прогресу, створювати новітні технології для задоволення потреб людства, вбачаючи людину і природне середовище як єдиний організм, та прагнути досягти гармонії між людиною та навколишнім світом для втілення наукових ідей з метою збереження духовності особистості та навколишнього середовища. Засвоєння предмета та вивчення матеріалів про долю вчених і митців, про діяльність яких в технічних музеях зберігають фотоматеріали, оригінали документів, особисті речі, наукові праці, формують духовність і гуманістичну уяву про наукові досягнення і втілення наукової думки. Вивчення пам'яток історії та культури, які є пам'ятками історії і культури та виділених серед інших існуючих в світі об'єктів, приводить до класифікації їх на групи. Серед сучас-

них наук, виокремлено актуальну в наш час науку про технічні досягнення, а складна людська діяльність надає можливість, своєю чергою, розглядати історію розвитку мистецтва, науки і техніки як історичний процес. Матеріальні та духовні чинники, основою яких є складна людська діяльність, у наш час стали рівноправними. А це призвело до необхідності вивчення предмету історії мистецтва, науки і техніки, яка зберігає не тільки відкриття, але й імена винахідників. Часто їх доля, доля їх досягнень і винаходів мало відома, або зовсім невідома. Розвиток сучасного світу, який нас оточує, спирається на фундамент, зведений багатьма поколіннями від глибокої давнини до сучасності. Незалежно від усіх поглядів на нові науки, які виникли внаслідок пам'яті пройдешніх поколінь, історія мистецтва, науки і техніки це наукова дисципліна, завданням якої є вивчення історії пізнання світу, що нас оточує. Розглядати її як нову наукову дисципліну необхідно і з боку історії виробництва, і з боку історії культури, і як розділ спеціальної науки. Викладання історії мистецтва, науки і техніки в приміщеннях музеїв технічного профілю дасть можливість краще зрозуміти ту галузь знань, яка його цікавить і уявити майбутнє науки і техніки. На сьогодні, коли наука і техніка відіграють провідну роль у житті людства, у житті кожної людини, до цього додається ще прагнення глибше зрозуміти подальший розвиток цивілізації. Вивчення предмету історії мистецтва, науки і техніки дасть можливість підготувати фахових інженерів вищої школи. А вища школа має прищепити своїм вихованцям почуття особистої відповідальності не тільки за долю своєї країни і її народу, враховуючи ті помилки і складні історичні ситуації, які пройшли пройдешні покоління, знайти шляхи і засоби прискорення розвитку, попередження використання досягнень науки і техніки на подальший розвиток цивілізації, на збереження природного середовища, у якому житиме людство. На початку третього тисячоліття діяльність спеціалістів без вивчення предмету історії мистецтва, науки і техніки не можлива. Це пов'язано з науково-технічними, екологічними, економічними та соціальними проблемами які постали перед людством. А це єдиний та ймовірно найбільш дієвий шлях

врятування життя на Землі. Це означає, що настав час, коли необхідно звеличити інженера, наукового працівника. Уже на студентській лаві, а можливо вже й у середній школі й раніше, має бути усвідомленою відповідальність кожної людини за все, що нею створюється і впроваджується у практику. Велич спеціаліста досягається кропіткою працею із здобуття глибоких знань — накопиченню інформації. Вивчення творів мистецтва, музейних експонатів, фотоматеріалів, оригінальних документів, зразків техніки дасть можливість розширити знання про побудову та розвиток різних машин, приладів, апаратів та одночасно проаналізувати суперечливість і незрозумілість оцінки тих чи інших подій у зародженні та розвитку науки і техніки. Висвітлення історії формування, розвитку та трансформації наукового світогляду дасть можливість простежити конкретні обставини, у яких здійснювалися зрушення та перебудови науково-технічного прогресу. Найважливішим завданням людства і запорукою подальших досягнень в умовах інформаційного суспільства — надати можливість усвідомити молодому спеціалісту, майбутньому інженеру необхідність здобувати знання з метою втілення їх у розвиток цивілізації на основі вивчення історії трансляції культури. «Одночасно створення такого незвичайного музею — наукова основа для вивчення специфічних музейних видів діяльності музеїв технічного профілю з творчим напрямком розвитку» [1, с. 20]. Нині, на початку XXI століття і III тисячоліття, перед людством постають нові вимоги до підготовки інженерних кадрів з новим світоглядом, новими навичками, з постійною потребою здобувати знання, поповнювати інформаційний ресурс, підвищувати рівень культури.

Використані джерела

1. Баталкіна В. І. Музей і школа. Запорізький музей-галерея прикладної кераміки та живописної творчості Іллі та Олексія Бурлай. Д. Запоріжжя : АРТ-ПРЕС. 2012. С. 20.

**ДОСВІД І ПРОБЛЕМИ КЗ
«ЖИТОМИРСЬКИЙ ОБЛАСНИЙ КРАЄЗНАВЧИЙ МУЗЕЙ»
У КОНТЕКСТІ
ОНЛАЙН-НАВЧАННЯ ТА СПЛКУВАННЯ
В УМОВАХ ПАНДЕМІЇ COVID-19**

Батьєва Алла,

завідувачка
інформаційно-виставкового
відділу КЗ «Житомирський
обласний краєзнавчий музей»,
м. Житомир,
e-mail: zokminfvis@gmail.com

Марченко Микола,

молодший науковий співробітник
інформаційно-виставкового відділу
КЗ «Житомирський обласний
краєзнавчий музей»
м. Житомир,
e-mail: nickolaymar44enko@gmail.com

Пандемія руйнівно вплинула не тільки на економіку, але й на культуру та музейну галузь зокрема. 2020 рік – локдаун. Музеї опинилися в незвичному становищі. Відвідування музеїв стало неможливим. Заплановані масові заходи, екскурсії, лекції та відкриття нових виставок було скасовано. Музейні співробітники почали працювати дистанційно. З часом, після впровадження адаптивного карантину та поділом України на карантинні зони було відновлено й відвідування музеїв. Після переведення Житомирщини до помаранчевої, а згодом – жовтої зони, до музею повертаються відвідувачі. Кількість їх була меншою ніж за відповідний період 2019 року. Це було зумовлено обмеженнями карантинної зони: соціальною дистанцією, зменшенням кількості людей в експозиційних залах та під час

проведення екскурсій. У 2020 році музей працював для відвідувачів 245 днів.

У 2021 році Житомирська область опинилась у червоній зоні з 8 січня до 25 січня та з 3 березня до 5 травня. Це призвело до того, що музей знову втратив змогу приймати відвідувачів.

У цей час музей використовує інформаційні можливості інтернету та соціальних мереж, особливо Facebook та Instagram. На офіційній сторінці Житомирського краєзнавчого музею в соціальній мережі Facebook, до 155-річного ювілею, запустили цикл наукових статей та повідомлень з історії музею, формування колекцій та про професійну діяльність співробітників, що зробили значний внесок у розвиток музейної справи на Житомирщині. Всі наукові співробітники музею активно долучились до інформаційного наповнення офіційних сторінок музею. Жодна музейна публікація не залишалася без реакції читачів.

Однак, на превеликий жаль, залишаються й проблеми, а саме: з грудня 2020 року не працює офіційний сайт Житомирського краєзнавчого музею, не всі відділи забезпечені ноутбуками та комп'ютерами. Інформаційно-виставковий відділ, безпосередньо, на трьох співробітників має лише один ноутбук. Також не всі відділи мають доступ до інтернету.

Під час дистанційної роботи відділ не припиняв роботу із залучення нових відвідувачів. У цей час було створено 2 музейні гри: для природничої експозиції — «Я пізнаю світ» та для художньої — «Хто знайде...». Готували майбутні екскурсії. Здійснювали роботу над квестами для дітей та дорослих у музеї, створювали макет книги «Музейні підказки». У цей час було знято відеоролик про народного художника України Миколу Антоновича Максименка, що став дипломною роботою Романа Плевако, студента Житомирського коледжу культури та мистецтв ім. І. І. Огієнка. У його створенні брала участь наукова співробітниця інформаційно-виставкового відділу Валентина Забродська.

Не припинялась співпраця зі школами та ВУЗами м. Житомира, особливо з тими, які мають спільні музейно-освітні проекти з обласним краєзнавчим музеєм: ЗОШ №35, №32, міською гімназією №23 ім. М. Очерета, КСРУ «Житомирське вище профе-

сійне училище-інтернат Житомирської ОДА», Житомирською філією КІБіТу, природничим факультетом ЖДУ ім. І. Франка. Проводили різноманітні лекції, екскурсії, що слугували для популяризації музейних колекцій.

Інформаційно-виставковий відділ у період жорстких карантинних обмежень запропонував свої експозиції та збірки для онлайн-відвідувачів. Навчальним закладам міста, з якими тісно співпрацює музей, було запропоновано такі матеріали: 3D тур експозицією Житомирського обласного краєзнавчого музею (оскільки віртуальна екскурсія є стимулом для відвідування експозицій та виставок в реальному житті), а також низка освітніх відеороликів та документальних хронік, зокрема відеоролик-презентація «Галілео Галілей — дружба в ім'я науки», що був створений на основі дослідження ЗОШ №35 про історію дружби зображеного на портреті Джованні Франческо Сагредо роботи італійського художника Джероламо Бассано з Галілео Галілеєм. Портрет належить до колекції Житомирського краєзнавчого музею. Для наймолодших відвідувачів запропонували мультфільм з циклу «Корисні підказки» — «Помузеймося», про питання музейного етикету та правила поведінки в музеї. Для відвідувачів, які не встигли оглянути виставку малюнків, створених художником Карлом Сестеро де Лаутерекемом у 1889 році, було запропоновано переглянути відеоролик про цю виставку з науковими коментарями співробітників музею, а також кадри документальної хроніки про виставку художника М. А. Максименка «Вірність рідній землі», що відбулась у Києві 1983 року до 60-річчя художника.

З 2019 року спільно з ЗОШ №32 м. Житомира засновано проєкт «Застосування виставкових матеріалів Житомирського краєзнавчого музею в освітньому процесі школи». Напрямами роботи було визначено:

- науково-популярний, дослідницький, краєзнавчий;
- картини художньої галереї «заговорили іноземною мовою»;
- робота з дітьми, що мають особливі потреби: «Торкатися можна», «Ти не один, ти особливий»;
- екологічний;
- музейне навчання.

У період карантину продовжили співпрацю та було визначено як ще один напрям діяльності роботу з батьками школярів.

Понад 10 років діє спільний з ЗОШ №35 м. Житомира музейно-освітній проєкт «Школа і музей: працюємо разом». Він сприяв тому, що учні почали цікавитися науковими дослідженнями, що тісно пов'язані з музейними колекціями. Результатом такої співпраці стали відеоролики з дослідженням портрету Джованні Франческо Сагрето роботи художника Джероламо Бассано «Галілео Галілей: дружба в ім'я науки» та Жана Батиста Кольбера роботи ймовірно Клода Лефевра, роль цієї особи в історії Франції часів Людовіка XIV «Уроки історії. Тема роздумів: Жан Батист Кольбер», портрет якого зберігається в музейній колекції. Вони перебувають у вільному доступі на сайті-відеохостингу YouTube.

Щороку в грудні в межах проєкту проводять музейні уроки, присвячені вшануванню пам'яті народного художника України, лауреата державної премії імені Т. Г. Шевченка, нашого відомого земляка М. А. Максименка. У 2020 році вони відбувались у школі на платформі Meет для учнів 5–7 класів за участі дружини художника, співробітниці інформаційно-виставкового відділу музею В. В. Забродської.

Для розвитку музейної справи та вдосконалення методів музейної педагогіки необхідною є підтримка державних органів влади. Зокрема, врегулювати нормативно-правову базу в галузі музейної справи. Для залучення нової та утримання наявної музейної аудиторії музеям необхідно створювати відеопродукт високого рівня, залучати фахівців, які розуміють усі тонкощі та переваги нових технологій, специфіку виробництва. Музеям важко конкурувати з професіоналами у сфері створення медіапродукту. У штатних розписах ніколи не було професійних режисерів, сценаристів, операторів та системних адміністраторів.

Необхідною є постійна фінансова підтримка музеїв щодо закупівлі нової сучасної оргтехніки, наукової та допоміжної апаратури для діджиталізації музейної галузі та використання новітніх технологій у побудові експозицій, проведенні екскур-

сій, лекцій та масових заходів. Це допоможе показати не тільки речі в музейних експозиціях, але й у фондосховищах.

Для виконання місії музею необхідно організувати державні курси перепідготовки музейних співробітників та підвищення цифрової компетентності. Враховуючи постійний розвиток цифрових технологій потрібна постійна перепідготовка кадрів, які працюватимуть з новітньою апаратурою. Шляхом широкої доступності мультимедійних систем інтерактивності, музей стане більш доступним місцем для розвитку людини, місцем освіти та пізнавального дозвілля, привернення нових відвідувачів, розширення кола друзів музею, місцем цікавим як для дітей, так і для дорослих.

Використані джерела

1. Васютіна Т. Дидактичні можливості музейної педагогіки та віртуальних екскурсій у навчанні молодших школярів. *Педагогіка. Актуальні питання гуманітарних наук*. 2020. Вип. 29. Т. 1. С. 236–242.
2. Маньковська Р. Музейна педагогіка: інноваційна технологія інтелектуального розвитку. *Краєзнавство*. №3. 2019. С. 238–251.
3. Гутник С. В. Досвід впровадження дистанційної комунікації з відвідувачами в умовах карантину на прикладі музею історії м. Краматорська або музей в онлайн-режимі. *Музейна педагогіка – проблеми, сьогодення, перспективи* : матеріали Восьмої науково-практичної конференції, м. Київ 1–2 жовтня 2020 р. Київ, 2020. С. 36–39.
4. Трощинська О. І., Діденко Я. Л. Дитячий музейний простір онлайн: «Пізнавальний карантин» (з досвіду роботи Національного історико-культурного заповідника «Чигирин»). *Музейна педагогіка – проблеми, сьогодення, перспективи* : матеріали Восьмої науково-практичної конференції, м. Київ 1–2 жовтня 2020 р. Київ, 2020. С. 95–96.
5. Рибка О. П. Віртуальний простір – реальні відвідувачі (з досвіду Національного літературно-меморіального музею Григорія Сковороди). *Луньовські читання* : матеріали науково-практичних семінарів (2010–2014 рр.). Харків : ХНУ імені В. Н. Каразіна, 2014. С. 143–149.
6. Вакульчук А. Альтернативні канали зв'язку та формати роботи, пов'язані з ними, у літературно-меморіальному музеї-квартирі П. Г. Тичини в м. Києві. *Музейна педагогіка в науковій освіті* : збірник тез доповідей II Всеукраїнської науково-практичної конференції, м. Київ, 26 листопада 2020 року. Київ : Національний центр «Мала Академія Наук», 2020. С. 167–170.

ЦИФРОВІ ФОРМИ КОМУНІКАЦІЇ В ПЕДАГОГІЧНОМУ МУЗЕЇ УКРАЇНИ В УМОВАХ ПАНДЕМІЇ COVID-19

Бондаренко Вікторія,

старший науковий співробітник,
Педагогічний музей України,
м. Київ,
e-mail: v_bondarenko87@ukr.net

Педагогічний музей України в умовах пандемії COVID-19 та запровадження карантинних обмежень активно працює над упровадженням в роботу нових форм цифрових комунікацій з музейною аудиторією. Нині в умовах обмеженого доступу відвідувачів до музею основними засобами популяризації музейних колекцій та комунікації з відвідувачами є офіційний сайт Педагогічного музею України (<http://pmu.in.ua/>) та офіційна сторінка у соціальній мережі Фейсбук (<https://www.facebook.com/redmuzua>). З метою дистанційного ознайомлення користувачів з музейними колекціями співробітники Педагогічного музею започаткували 6 нових онлайн-проектів та онлайн-рубрики на сторінках музею у Фейсбук та Інстаграм. Серед них — віртуальний інформаційно-просвітницький проект «Педагогічний календар — 2021», у межах якого щодня з'являється інформація про педагогів, освітніх та культурних діячів-ювілярів, найважливіші події з історії освіти [3]. Це єдиний віртуальний проект музею, що реалізується одразу на трьох ресурсах: на сайті музею, на офіційних сторінках музею в соціальних мережах Фейсбук та Інстаграм. Інший онлайн-проект — «Педагогічні рефлексії» — ознайомлює користувачів з методичними, презентаційними та фотоматеріалами про методики Марії Монтесорі, Януша Корчака, Василя Сухомлинського, досвідом роботи вальдорфських шкіл тощо [1]. Великою популярністю серед підписників музею у Фейсбук користується рубрика «Цитата від Музи педагогіки»,

про що свідчать численні вподобання, поширення та коментарі. У рубриці публікують вислови відомих педагогів, культурних діячів, філософів про науку, освіту, виховання. Графічний макет містить власне цитату, портрет її автора та логотип музею. Мінімум текстової інформації, читабельний шрифт, яскраве оформлення графічного макету забезпечує його привабливість для користувача. Не менш популярним серед аудиторії Педагогічного музею є онлайн-проект «Афоризми Сухомлинського», покликаний популяризувати постать Василя Сухомлинського як мислителя. Крім того, у графічних макетах проекту публікують рідкісні світлини з архіву Педагогічно-меморіального музею В. О. Сухомлинського. Ще один онлайн-проект — «Фотобанк Педагогічного музею» — дистанційно ознайомлює користувачів з музейною колекцією фотоматеріалів з історії шкільництва в Україні. Один із останніх віртуальних проєктів — «30 подій: Педагогічний музей України» — присвячений 30-тій річниці незалежності України і презентує найвагоміші події (виставки, зустрічі, круглі столи, презентації тощо) в Педагогічному музеї впродовж 1991–2021 рр. Нові публікації в межах того чи іншого онлайн-проекту одночасно з'являються на декількох ресурсах: на сайті, на офіційній сторінці у Фейсбук та в Інстаграм.

Продовжуючи роботу у напрямі інклюзії, музей у період карантину запровадив опис візуального контенту сторінки у Фейсбук: у постах Педагогічного музею України з'явився хештег #опис_зображень, під яким є опис зображень для користувачів з важкими порушеннями зору. Також опис є в самому зображенні (так званий альттекст). Розпочато процес адаптації оцифрованих книжкових фондів музею для осіб з важкими порушеннями зору. Відтепер оцифровані книги можна завантажувати у більш доступних форматах, а саме: загальнопедагогічні книги — у форматі doc., а дитячі книжечки аж у 2 форматах – doc. та аудіо. Щотижня підписники сторінки музею у Фейсбук мають змогу ознайомитися з адаптованими виданнями за хештегами #доступні_фонди_педмузею та #аудіофонди_педмузею.

На сайті музею в розділі «Публікації» у вільному доступі перебувають електронні варіанти видань та публікацій музею, а

в розділі «Віртуальні виставки» розміщено оцифровані матеріали з фондів музею [4; 2].

Про успішність використання вищезазначених цифрових форм комунікації Педагогічного музею свідчать статистичні дані, показники яких значно підвищилися з часу запровадження карантинних обмежень. Відтак, станом на квітень 2021, на сторінці музею у Фейсбук зафіксовано 6800 підписників, що на 30% більше ніж у квітні 2020. Значно збільшилися також середні показники переглядів інформаційного контенту сторінки та взаємодії з дописами (вподобання, коментарі, поширення) — на 40%. На сайті музею також зафіксовано збільшення показників відвідування та кількості завантажень електронних видань музею — на 28%.

Однією з нових цифрових форм комунікації стало створення власного Ютуб-каналу Педагогічного музею України. На каналі публікують відео-презентації цікавих фактів з історії педагогіки та розповіді про експонати з фондів музею в таких рубриках, як «3 історії спецпедагогіки», «Музейні знахідки», «До речі: про шкільні речі», «Педагогічний календар». У перспективі заплановано розроблення віртуальних тематичних екскурсій експозицією музею.

Використання різних форм цифрової комунікації в Педагогічному музеї України спрямоване на вдосконалення дистанційної роботи з музейною аудиторією та передбачає охоплення різних типів та вікових категорій користувачів. Адже кожна форма комунікації музею (сайт, соціальні мережі Фейсбук, Інстаграм, Ютуб-канал) орієнтована на окремі типи відвідувачів, а контент інформаційних ресурсів Педагогічного музею України містить як наукову, пізнавальну, просвітницьку інформацію, так і матеріали розважального характеру.

Використані джерела

1. Педагогічний музей України. Віртуальний освітній проект «Педагогічні рефлексії»: методика Василя Сухомлинського. Педагогічний музей України. 2021. URL: <http://pmu.in.ua/news/syhomlynsky/> (дата звернення: 21.04.2021)
2. Педагогічний музей України. Віртуальні виставки. 2021. URL: http://pmu.in.ua/juvilei_pedagogiv/ (дата звернення: 21.04.2021)

3. Педагогічний музей України. Віртуальний інформаційно-просвітницький проект «Педагогічний календар». 2021. URL: http://pmu.in.ua/mu-calendar/?mc_id=252 (дата звернення: 21.04.2021)
4. Педагогічний музей України. Публікації. 2021. URL: <http://pmu.in.ua/publications/> (дата звернення: 21.04.2021)

ЕЛЕКТРОННИЙ РЕСУРС «МУЗЕЙНА ПЕДАГОГІКА»: АКТУАЛЬНІ ПРАКТИКИ

Гайда Лариса,

провідний науковий співробітник
Педагогічного музею України,
м. Київ,
e-mail: gayda73@ukr.net

Використання потенціалу музейної педагогіки цікавить сьогодні значну кількість науковців, педагогів, працівників музеїв та представників громадських об'єднань, що свідчить про актуальність проблеми та потребує оновлення, переосмислення, пошуку оптимальних форм діяльності, особливо в часи швидких перетворень, серед яких зміна методів суспільної комунікації, пов'язана з пандемією COVID-19. Проблема використання потенціалу музеїв у цих умовах є важливою й обумовлена недостатньою комунікацією музейників і педагогів, що працюють над розробленням та реалізацією як теоретичних основ, так і спеціальних музейно-освітніх програм для дітей та молоді.

Деякі аспекти розвитку музейної педагогіки розробляли Т. Белофастова, Л. Гайда, А. Горовий, Н. Ганусенко, М. Костриця, І. Ласкій, П. Луньов, Р. Маньковська, І. Медведєва, В. Обозний, Ю. Омельченко, Ю. Павленко, І. Пантелейчук, О. Рокицька, М. Струнка, Я. Треф'як, І. Удовиченко. Однак теоретико-методологічні засади музейної педагогіки так і залишаються недостатньо розробленими, хоча спостерігаємо й позитивні зрушення в цьому напрямі. Зокрема, за період 2019–2021 рр. докторські дисертації з означеної проблеми захистили такі відомі українські науковці, як О. Караманов, С. Муравська та Н. Філіпчук.

Мета публікації – презентувати контент та потенційні можливості електронного ресурсу «Музейна педагогіка» в контексті сучасного стану українського музейництва.

Серед провідних завдань Педагогічного музею України – науково-дослідницька діяльність та впровадження в роботу музею інноваційних технологій музейної педагогіки. З 2014 року на сайті музею працює та постійно оновлюється електронний ресурс «Музейна педагогіка» [1], який було створено як платформу, де зібрано інформацію про розвиток музейної педагогіки (міждисциплінарного наукового напрямку та навчальної дисципліни) та реалізацію освітніх програм у практичній діяльності. Серед провідних завдань цього ресурсу: пошук та розміщення відомостей про новітні наукові дослідження, співпраця з партнерами та цільовими категоріями; популяризація сучасних практик як музейників, так і педагогів; використання різноманітних форм комунікації як засобами ІКТ-технологій, так і шляхом практичного ознайомлення із сучасним досвідом.

За результатами низки консультацій було визначено структуру й зміст ресурсу «Музейна педагогіка». Будь-яке питання розпочинається із джерельної бази, тому передусім було створено «Електронну бібліотеку», що містить такі розділи: бібліографічний список «Музейна педагогіка» (видання після 1991 року); бібліографічний список «Музейна педагогіка» з музейної бібліотеки Музейного інформаційно-ресурсного центру; музейна педагогіка в європейському контексті; джерельна база шкільного музейництва; повнотекстові публікації фахівців у галузі музейної педагогіки; бібліографічний список «Музейна педагогіка (з фондів Педагогічного музею України)»; бібліографічний список «Музейна педагогіка», що охоплює загальні праці, каталоги, довідники, словники, навчальні посібники, матеріали конференцій, наукові статті, науково-методичні матеріали, статті в періодичних виданнях, видання, які презентують діяльність шкільних музеїв тощо. Таким чином, ми пропонуємо широкий вибір джерел як в історичному, так і змістовому аспектах, адресуємо цей контент студентам, аспірантам, дослідникам, практикам-музеезнавцям, педагогам та широкому загалу зацікавлених осіб.

Усе, що пов'язано з просвітницькими, методичними, навчальними заходами, представлено у підрозділі «Матеріали конференцій, семінарів». Це інформація про організацію та проведення в Україні різних музеєзнавчих заходів (тематичні конференції, проблемні круглі столи, лекторії, освітні семінари, віртуальні лекції, літні профільні школи, урбаністичні студії), де музейний педагог може повчитись, оновити свої знання та водночас представити свої творчі напрацювання.

Наступний сегмент ресурсу має назву «Освітні програми музеїв». Тут презентовано та описано сучасний досвід роботи музеїв різних форм власності та профілів, які через соціальні мережі пропонують широку палітру видів діяльності, серед яких традиційні, інноваційні та змішані, що, безперечно, сприяє обміну новинками музейників та педагогів. Користуючись сторінкою, можна обрати будь-яку форму роботи, адаптуючи до умов власної діяльності та завдань. Аналіз цього контенту дає підстави стверджувати, що на сьогодні в особливих умовах роботи, пов'язаних з пандемією COVID-19, музеї України поєднують форми роботи – наживо + онлайн. Очевидно, що екстремальна ситуація сприяла швидкій адаптації освітніх програм в онлайн-режимі, пошуку нових форм комунікації, розробленню оновленого змісту програм для цільових категорій, зокрема дітей та підлітків. Зібраний фактичний матеріал саме цього розділу дає змогу проілюструвати розмаїття освітніх програм. Цікаво почали працювати освітні центри Верховної Ради України, Уряду та Національного банку, своєрідним відкриттям є Музей науки МАН України. У часи карантину та обмеженості спілкування активно почали розробляти форми віртуальної комунікації: тематичні екскурсії + заняття, конкурси, флешмоби, онлайн мандрівки, комплексні програми «Музей – школі», кіноклуби, факультативи, музейні комікси, курси допомоги з підготовки до ЗНО, інтерактивні фотовиставки, лекційні програми з відео.

Зауважимо, що в Україні функціонують орієнтовно 5 тисяч музеїв при закладах освіти. Для них сформована ресурсна база з навчальних програм для гуртків («Освітнянське музеєзнавство», «Юні музеєзнавці», «Юні екскурсіводи» тощо) та компонент електронного ресурсу «Шкільні музеї», де презентовано кращий

досвід окремих колег-педагогів, віртуальні екскурсії шкільними музеями, сучасні практики комплексних історичних, історико-етнографічних, військово-історичних, меморіальних музеїв та музеїв історії освіти. Отже, наші віртуальні відвідувачі мають змогу ознайомитись з провідними науковими, організаційно-методичними та змістовими лініями діяльності музеїв при закладах освіти України. У такий же спосіб знаходить свій вияв і популяризація, а отже, підтримка значної кількості громадських музеїв, які відіграють колосальну роль у вихованні молодшої генерації українців.

Окрім того, вперше на одній платформі зібрано відомості про музеї при закладах освіти, присвячені відомим землякам та випускникам. Вони розташовані в підрозділі «Меморіальні музеї при навчальних закладах».

З метою залучення педагогів до активного відвідування музеїв, особливо маловідомих, ми створили сегмент «Музейні експедиції», у якому мотиваційні, організаційні та просвітницькі складники показані на конкретних прикладах.

Варто взяти до уваги, що в процесі обговорення проблем розвитку музейної педагогіки з нашими партнерами та відвідувачами виникли пропозиції щодо створення нових рубрик ресурсу, наприклад, «Навчальні посібники», де розміщено видання, підготовлені й видані в Україні.

Для більш широкого й швидкого доступу до новітнього контенту Педагогічний музей України на своїй сторінці у Фейсбуці пропонує нові матеріали у відповідних рубриках за хештегами #музейнаПедагогіка_досвід_музеїв_закладів_освіти, #методичний_доробок, #наукові_пошуки.

Відтак, електронний ресурс «Музейна педагогіка» як єдиний в Україні є універсальним і містить окреслені вище тематичні складники, оригінальний зміст, інформацію про сучасні практики. Його широко популяризує колектив Педагогічного музею під час музеєзнавчих заходів, навчальних семінарів, конференцій, дискусій, методичних діалогів, лекцій, відеоконференцій та в тематичних групах соціальних мереж, у такий спосіб надаючи більш широкі можливості для швидкого реагування й моделювання власної діяльності в екстремальних умовах,

розширюючи свою віртуальну аудиторію та залучаючи нових прихильників. Адже серед наших цільових категорій – музеєзнавці, працівники музеїв, викладачі музеєзнавчих дисциплін, майбутні профільні фахівці, педагоги-краєзнавці, керівники громадських музеїв, які можуть знайти на ресурсі цікавий для себе матеріал.

Резюмуючи, зазначимо, що перший і єдиний в Україні електронний інформаційний ресурс «Музейна педагогіка» всебічно й комплексно презентує музейно-педагогічну діяльність музеїв України, які активно розробляють тематичні музейно-освітні програми, використовуючи європейський досвід, адаптуючи його до наших реалій та створюючи власний український музейно-педагогічний контент.

Використані джерела

1. Педагогічний музей України. Музейна педагогіка. URL: http://pmu.in.ua/category/museum_pedagogics/

ЧОГО НАС НАВЧИЛА ПАНДЕМІЯ

Гаськевич Олена,

старша наукова співробітниця
Обласного літературно-меморіального
музею Юліуша Словацького в Кременці,
м. Кременець

Музейна педагогіка належить до педагогічних субдисциплін, витоки якої сягають кінця XIX ст. У країнах Заходу вона має статус окремої наукової дисципліни. В Україні взаємодія музеїв із навчальними закладами стає дедалі актуальною й музей Юліуша Словацького намагається максимально відповідати потребам сьогодення.

Обласний літературно-меморіальний музей Юліуша Словацького в Кременці — це родинна садиба поета-романтика першої половини XIX ст. (1809–1839 рр.), другого за значимістю (після Адама Міцкевича) поета Польщі. Доля родини Словаць-

ких тісно пов'язана із існуванням в Кременці унікального навчального закладу — вищої Волинської гімназії, більш відомої в історії як Кременецький ліцей (1805–1832 рр.). Музей Словацького засновано в 2002 році, а в 2004 році на міжнародному рівні відбулося відкриття його розгорнутої експозиції «Година роздумів». Попри те, що Юліуш Словацький по праву вважається генієм світового масштабу, поетом-пророком, що «духом рівний королям», заклад є єдиним на світі музеєм, присвяченим його особі. Музей покликаний реалізовувати зближення, взаємопізнання польської та української культур, сприяти євроінтеграції. Від початку свого заснування музей мав стати науковим та освітнім осередком регіону, а також платформою для обміну думок, творчих та наукових досягнень, досягнень митців і музейників. Цьому слугували й слугуватимуть польсько-українські літературно-мистецькі зустрічі «Діалог двох культур», які успішно реалізовувалися протягом 15 років. Окрім того, щороку, у жовтні у музеї відбувався так званий «Діалог юних». Сюди прибували учні навчальних закладів Польщі, Словаччини та Чехії, чий школи названо іменем Юліуша Словацького. У родинній садибі поета вони мали можливість поглибити свої знання, доторкнутися до витоків творчості свого «покровителя», а також познайомитися із кременецькою молоддю. Протягом тижня тут відбувалися інтеграційні зустрічі, обмін досвідом, спільні поетичні зустрічі «Поетична кав'ярня». За роки діяльності музей став центром з поглиблення гуманітарних знань для польської шкільної молоді та сту-

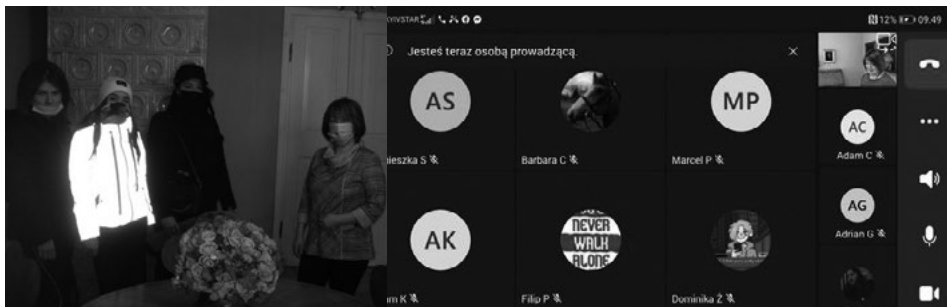
Майстер-клас Людмили Блищак

Заняття у музеї

дентства. Окрім традиційних екскурсій музеєм для них були передбачені краєзнавчі лекції, вечори поезії, квести. Відсоток шкільних та студентських екскурсій із Польщі становив 35% від загальної кількості. Окрім того, музей Юліуша Словацького тісно взаємодіє із навчальними закладами регіону. Є базовим для поглиблення знань із краєзнавства, світової історії, світової літератури та мистецтва для гуманітарно-педагогічної академії імені Тараса Шевченка, медичного коледжу імені Арсена Річинського, Кременецької ЗОШ № 1 імені Галини Гордасевич академічного ліцею імені Уласа Самчука. Музей теж співпрацює із іншими навчальними закладами. Основним у науково-освітній роботі музею є не надання приміщення для шкільних заходів, а злагоджена робота педагогів та музейників. Кожне із музейних занять насичене фактографічними та історичними знаннями, і наукові працівники розробляють особливі сценарії, за яких ця інформація систематизується й максимально засвоюється.

Світ неухильно прямує до все більшої візуалізації едукативно-культурних процесів і пандемія COVID-19 лише пришвидшила цей процес. На прикладі музею Юліуша Словацького можна переконаватися, що така екстремальна ситуація вивільнила потужний потік креативу, змусила в пришвидшеному темпі опанувати новітні методи та форми взаємодії із громадськістю, зокрема із молоддю та дітьми. Основними трансляторами інформації стали соцмережі — Facebook (<https://www.facebook.com/museumjs>), YouTube (<https://studio.youtube.com/>)

Онлайн-урок для польських школярів

channel/UCbuCziMKUG5aKE_V-6miiqg/editing/images), музейний сайт (muzeumjs@ukr.net) та періодична преса.

Наймасштабнішим у 2021 році став проєкт музею Юліуша Словацького «Читаємо «Лісову пісню» разом!», присвячений 150-річчю народження Лесі Українки. Проєкт був призначений для всіх вікових категорій, та особливо адресований власне для молоді. Тут поєднувалися дві форми взаємодії із суспільством — традиційна та онлайн. Суть проєкту полягала в якнайширшому залученні мешканців міста до читання драми-феєрії «Лісова пісня». Проєкт покликаний був об'єднати людей різного віку, роду занять і статусу навколо одного твору, допомогти по-новому сприйняти безсмертну драму Лесі Українки, відчутти мешканцям міста себе як єдиний організм, здатний згуртуватися навколо шляхетної цілі. Насамкінець проєкт охопив близько 1000 чоловік, які зачитували фрагмент із «Лісової пісні» вдома, на робочих місцях, просто на вулиці, та в навчальних закладах, або ж приходили на читання до музею. Поряд із місцевою владою, Лесю Українку читали пенсіонери, інтелігенція, тимчасово непрацюючі, підприємці, і — особливо масово — шкільна та академічна молодь. Найбільш масово в читанні брали участь студенти гуманітарно-педагогічної академії імені Т. Шевченка, медичного коледжу імені А. Річинського, академічного ліцею імені Уласа Самчука. Далеко не всі погоджувалися на оприлюднення свого виступу, однак велика частина виступів була змонтована у ролики для подальшої їх демонстрації в соцмережах (на музейній сторінці Facebook та на каналі YouTube).

Одним із шляхів комунікації музею із молодіжною аудиторією стали цикли авторських екскурсій, розроблені науковими працівниками музею («Дитинство Юліуша Словацького» (Людмила Охоцька), «Кременецький Ліцей у долі родини Словацьких (Олена Гаськевич), читання перекладів творів Юліуша Словацького українською (Наталя Юрева). Екскурсії орієнтовані, в основному на академічну молодь і учнів старших класів. Відео-екскурсії перебувають у вільному доступі в соцмережах.

Хоча Кременець і не був у «червоній зоні», однак у місті, як і всюди по Україні діяли карантинні обмеження. Щоб ізоляція не була такою гнітючою, а діти змогли використати несподівано велику кількість вільного часу осмислено, музей започаткував серію майстер-класів «Кременецькі рукописи» (модератор – Олена Гаськевич), під час яких місцеві майстрині ознайомили охочих із різноманітними техніками виготовлення святкового декору та авторських іграшок). Майстер-класи авторів Ольги Шеачук, Людмили Блищак та Олени Локатир було записано на відео та згодом продемонстровано в онлайн-просторі.

У музеї Юліуша Словацького шкільна молодь поповнює свої знання із літератури та мистецтва доби Романтизму, регіонального краєзнавства, історії світової культури. Студенти факультету соціально-педагогічних дисциплін та мистецтв неодноразово демонструють виставки власних художніх робіт із пізнішим їх обговоренням.

Меті залучення молоді до європейських цінностей слугувала авторська онлайн-програма вчительки музики Ольги Костишин (м. Ланівці) «Юліуш Словацький і Фридерик Шопен—спорідненість доль» (модератор – наукова співробітниця музею Наталя Юрева).

Під час пандемії відсоток дитячих та молодіжних екскурсій із Польщі практично впав до нуля. Музей Словацького практикує онлайн-уроки для учнів польських шкіл.

Зазвичай у музеї проводять уроки зарубіжної літератури, культурології (студенти КОГПА), історії, рисунку та малювання, години групового керівника. Окремі викладачі КОГПА практикують проведення уроків у музеї, згідно з навчальною програмою, запрошуючи музейного працівника як «гостьового лектора». Музей також не стоїть осторонь від відзначення важливих для держави подій, пам'ятних дат. Нами було оголошено конкурс для учнів академічного ліцею імені Уласа Самчука на кращий твір — осмислення Чорнобильської катастрофи.

До річниці виведення військ з Афганістану в музеї було організовано зустріч із воїнами «афганцями» на якій була присут-

ня обмежена кількість студентів КОГПА. Для ширшої аудиторії зустріч була оприлюднена віртуально.

Цікавим ми вважаємо проєкт «В обіймах муз до праці залучайтесь», за умовами якого працівники музею акумулюють усі досягнення молодих авторів у різноманітних напрямках творчості, та оприлюднюють через свої соцмережі.

Музей співпрацює із дитячою школою мистецтв імені Михайла Вериківського, надаючи можливість організації виставок дитячої творчості та дитячих концертів у музейному Салоні, до чого служить наявний тут рояль. Цікавим експериментом стало поєднання лекції на тему орієнтальної подорожі Юліуша Словацького та орієнтального танцю у виконанні учениці 6 класу ЗОШ № 1 Аделіни Нікіфорчук.

Освітній меті слугують статті на історичну та культурологічну тематику, які директор музею Тамара Сеніна та наукові працівники друкують на сторінках соцмереж та у періодичній пресі: Тамара Сеніна: «Пам'яті героїв Крут», «Пам'ятник січовим стрільцям у Кременці», «Кременець і кременчани у роки 2 світової війни»; Олена Гаськевич: Словацького сила фатальна; Людмила Охоцька «Юліуш біля Гробу Господнього» тощо.

Заохочувальним чинником є наявність у музеї костюмів-реконструкції шляхетських строїв XVIII–XIX ст., їх використовують для театралізованих дійств, квестів та вуличних ігор за участі учнівської молоді.

Із майже двохрічного досвіду роботи музею під час пандемії можна зробити висновок, що екстремальні умови сприяли стрімкому пошуку нових форм роботи із дітьми та молоддю, у чому працівники музею досягли чималих успіхів. Потік онлайн-інформації охопив значно більшу частину молоді, ніж за реального контакту, однак знання, одержані дистанційно, засвоюються більш поверхнево, не осмислюються так глибоко, як це відбувається під час відвідування музею наживо.

ІННОВАЦІЙНО-ІНТЕГРАЦІЙНІ ПІДХОДИ ДО ОРГАНІЗАЦІЇ МУЗЕЙНИХ ЗАХОДІВ В УМОВАХ ПАНДЕМІЇ COVID-19

Головченко Ніна,

кандидат педагогічних наук, доцент,
Інститут педагогіки НАПН України,
м. Київ,
e-mail: golovchenko-nina@ukr.net

Вимоги до обов'язкових результатів навчання учнів Нової української школи (НУШ) сформульовано в Державному стандарті базової середньої освіти (2020) на основі компетентнісного підходу. Серед низки ключових компетентностей як обов'язкових результатів навчання учнів акцентовано культурну компетентність, «що передбачає наявність стійкого інтересу до опанування культурних і мистецьких здобутків України та світу, шанобливого ставлення до культурних традицій українців, представників корінних народів і національних меншин, інших держав і народів; здатність розуміти і цінувати творчі способи вираження та передачі ідей у різних культурах через різні види мистецтва та інші культурні форми; прагнення до розвитку і вираження власних ідей, почуттів засобами культури і мистецтва» [1].

Реалізації зазначеного завдання сприяють заходи, що ставлять за мету виконання освітньо-виховної функції музеїв та формування культурної компетентності їхніх відвідувачів, учнів передовсім. За умов карантинних обмежень у зв'язку з пандемією коронавірусної хвороби, що тривають в Україні від березня 2020 р. донині, особливої значущості набувають інноваційні форми роботи музеїв.

Так з нагоди 150-річчя від дня народження Лесі Українки (1871–1913) з 25 лютого до 8 березня 2021 р. в Києві, у Національному центрі Український дім тривав проект «Леся Українка: 150 імен», zorganizований Міністерством культури та інформацій-

ної політики, що передбачав низку заходів: перформанс-оперу «LE» режисера Влада Троїцького та формації Nova Opera, інтелектуальні дискусії в межах Косач Talks, презентацію 14-ти томів творів Лесі Українки, а також виставку.

Інноваційність зазначеного заходу була зреалізована в декількох аспектах.

1. Виставку було розміщено на шести локаціях трьох поверхів Українського дому в центрі Києва, тобто була створена можливість безпечного дистанціювання відвідувачів.

У залі «Лінія життя» презентували основні дати життєвого та творчого шляху Лесі Українки на тлі культурного й політичного контекстів межі 19–20 ст. У залі «Особисте» було представлено деякі речі письменниці та матеріали, які присвячені її подорожам. У виставковій частині зали «Акценти» порушувалися проблемні питання творчості письменниці: «Леся Українка та радянська пропаганда», «Історія хвороби», «Середовище», «Як святкували 100-річчя Лесі Українки», «Леся і театр» тощо. У залі «Образ» особистість Лесі Українки була представлена крізь галерею її портретів та скульптурних витворів. На окремій локації експонували ілюстрації до творів письменниці.

2. Проект поєднав класичні форми музейної роботи (власне виставку експонатів з 20 музейних інституцій та фондів) та інтерактивний спосіб презентації їх: акторське читання (аудіозапис) листів Лесі Українки; відеопрезентації; використання робототехніки (робота-бібліотекаря); трансляції наживо лекцій та інтерв'ю запрошених спікерів (у телепрограмах, на радіо та в соціальних мережах), інтерактивну лаунж-зону з лесезнавчим конкурсом для відвідувачів та нагородженням його переможців тощо.

3. До створення проекту долучилися фахівці з різних галузей мистецтв — музейні експерти, літературознавці, митці, куратори, театрознавці, кінознавці. Це дало змогу створити мультикультурний естетичний простір, націлений на широкий спектр аудиторії. З іншого боку, наприклад, лекція художника Ростислава Лужецького «Дві Лесі: Леся Українка — Іван Труш» про історію взаємин Лесі Українки і маляра Івана Труша в контексті написання портрета письменниці та створення його копії поглибила знання слухачів про суто малярські аспекти питання

та моральні пріоритети кожного з митців. А лекція-екскурсія мистецтвознавиці Діани Клочко «Між європейським і українським: як виконали художники ХХ століття уроки Лесі Українки» увиразнила проблеми радянських художників-ілюстраторів творів Лесі Українки, які мушили відшуковувати візуальні рішення до історичних драм та поезії письменниці без опертя на національні традиції та партійну ідеологію.

4. Презентація в межах виставки першого нецензурованого повного 14-томного видання творів Лесі Українки увиразнила пострадянський акцент у трактуванні творчості та особистості письменниці, процес «декомунізації Лесі Українки», за висловом Оксани Забужко, членкині редакційної колегиї. Під час презентації було наголошено, що доступ до електронної версії книг для всіх, хто бажає, надає Український інститут книги, а паперову версію видання передано до понад 220 бібліотек України.

Саме у такий спосіб zorganizували ювілейні заходи до 120-річчя з дня народження народної художниці України Катерини Білокур (1900–1961) і працівники Національного музею українського народного декоративного мистецтва за підтримки Українського культурного фонду (УКФ) та за участі 8 музеїв України. Від 6 листопада 2020 р. тут розпочала роботу виставка «Катерина Білокур. Життя в обіймах квітів», де представлено 37 живописних робіт художниці. Презентація полотен Білокур увиразнена технологією «доповнена реальність» від Школи Анімації Pause to Play та послугами аудіогіда, що ознайомлює із цікавими фактами з життя і творчості Катерини Білокур, її епістолярним спадком, коментарями сучасників мисткині. Авторська екскурсія мистецтвознавиці Олесі Авраменко, що уклала й видала з нагоди ювілею художниці ілюстроване монографічне дослідження «БІЛОКУР», поглиблює знання відвідувачів про індивідуальну манеру письма К. Білокур. Зокрема, підсумовуючи аналітичні студії щодо жанрово-стильових констант творчої манери К. Білокур, О. Авраменко наголошує, що у творах мисткині «панує захват перед природою і красою як божественними сутностями», і це дає змогу позиціонувати її творчість, зокрема і як «мистецтво заради мистецтва» — утвердження «самоцінності художньої творчості», незалежності «мистецтва від суспільного життя»,

творення окремої художньої реальності [2, с. 5]. Інтегрування різних видів мистецтв (малювання, книги) і технологій (анімація, аудіогід, авторська екскурсія) сприяє формуванню культурної компетентності та естетичного світогляду відвідувачів музеїв.

Варто наголосити, що книга О. Авраменко «БЛОКУР», видання якої здійснено Національним музеєм українського народного декоративного мистецтва за підтримки УКФ, вийшла накладом 500 примірників і була безкоштовно розповсюджена в усі бібліотеки (дитячі й дорослі) міста Києва, художні музеї України, школи Яготинського району Київської області (батьківщина К. В. Білокур) та інші заклади культури і мистецтва. Додатковий наклад книги надрукований завдяки меценатській підтримці українських художників Зінаїди Кубар та Анатолія Криволапа, і це видання можна придбати в крамничці музею.

Отож, інноваційно-інтеграційний складник освітньо-виховної діяльності музеїв з формування культурної компетентності в умовах пандемії полягає у використанні розлогого простору, використанні можливостей інформаційно-комунікаційних технологій, мультикультурного підходу з метою зацікавлення широкої аудиторії та залучення авторитетних фахівців для поглибленого представлення окремих аспектів теми. Важливим чинником є надання доступу до електронних версій проведеного заходу чи видань, а також співпраця музеїв з УКФ, долучення до культурних акцій державних і меценатських коштів, що дає змогу безкоштовного розповсюдження унікальних видань в культурних та освітніх установах. Адже творчість Лесі Українки вивчають у школі, полотна Катерини Білокур, згідно з навчальними програмами, увиразнюють мистецький контекст на уроках літератури, і завдяки поповненню шкільних бібліотек учителі й школярі долучаються до актуальних книжкових видань та якісних ілюстрацій.

Застосування інноваційно-інтеграційних підходів у діяльності сучасних музеїв сприяє опануванню учнями культурних і мистецьких здобутків України, формує знання про творчі способи вираження засобами різних видів мистецтва, спонукає до розвитку і творчого втілення власних ідей та почуттів засобами культури і мистецтва.

Використані джерела

1. Державний стандарт базової середньої освіти. Затверджено постановою Кабінету Міністрів України від 30 вересня 2020 р. № 898. URL: http://search.ligazakon.ua/l_doc2.nsf/link1/KP200898.html
2. Головченко Н. І. Білокур: акценти до творчої біографії від мистецтвознавиці Олеси Авраменко. *Українська літературна газета*. №4(296). 25 лютого 2021 р. С. 4–5. URL: <https://litgazeta.com.ua/reviews/nina-holovchenko-bilokur-aktsenty-do-tvorchoi-biografii-vid-mystetstvoznavytsi-olesi-avramenko/>
3. Ідеологія національної аристократії (на пошану 150-річчя від дня народження Лесі Українки) : збірник наукових праць за матеріалами всеукраїнської науково-практичної конференції з міжнародною участю 25–26 лютого 2021 року / [науковий редактор Тетяна Єщенко]. Львів : Друкарня Львівського національного медичного університету імені Данила Галицького, 2021. 620 с. URL: <https://dlib.kiev.ua/items/show/752#?c=0&m=0&s=0&cv=0>

ПОЛТАВСЬКИЙ ЛІТЕРАТУРНО-МЕМОРІАЛЬНИЙ МУЗЕЙ І. КОТЛЯРЕВСЬКОГО: ВІРТУАЛЬНЕ СЬОГОДЕННЯ

Голубнича Марина,

завідувачка філіалом Полтавського
літературно-меморіального
музею І. Котляревського,
м. Полтава,
e-mail: poltava-kotlarevskiy@ukr.net

Полтава – місто музеїв, унікальних за своєю суттю, змістовним наповненням, місто з віковою музейною традицією зберігання матеріальної та духовної культури. Рухаючись вперед у власному розвитку, полтавські музеї використовують усі можливості для застосування європейського досвіду в українських умовах.

Музеї ХХІ століття розглядаються не лише як сховище артефактів, а й як заклади, які можуть надавати широкий спектр послуг, організовувати цікаве дозвілля та допомагати владі та

громадянському суспільству реалізовувати культурні та соціальні програми.

З таким поглядом у майбутнє розвивається й Полтавський літературно-меморіальний музей І. Котляревського — єдиний в Україні музейний заклад, який презентує життя і творчість першого класика нової української літератури.

Маючи дві повноцінні експозиції — літературну та меморіальну, чудову виставкову залу, значну фондову збірку музейних предметів, потужний науково-просвітницький доробок, розвинену матеріально-технічну базу і, найголовніше – колектив фахівців та однодумців, літературно-меморіальний музей І. Котляревського генерував цікаві інноваційні проекти.

Ніхто з нас не міг передбачити пандемії COVID-19. Музей І. Котляревського, як і більшість музеїв світу, не був готовий до раптового закриття експозиції для відвідувачів. Та й, відверто кажучи, до дистанційної роботи також. Рятівною паличкою в перші дні роботи в умовах карантину стали наші віртуальні тури, де охочі відвідували експозиційні зали музею та отримували коментар фахівців. Сьогодні ми усвідомлюємо, що це була робота на випередження й на перспективу, потреба якої постала в березні 2020 року.

Віртуальні музейні екскурсії вносять до українського культурного продукту елемент доступності. Відчуваючи його затребуваність у щоденній практиці життя музею, ми запропонували інноваційний підхід з інтерактивної взаємодії віртуальних турів для отримувача послуги.

Так у 2019 р. розпочалася копітка робота над створенням інформаційно-презентаційного матеріалу для користувачів онлайн-формату. Музей І. Котляревського є автором 6 туристичних маршрутів для створення унікального мобільного додатку, який містить низку сферичних панорам з можливістю переходів з кімнати в кімнату, з парку в сквер, з одного музею в інший. Саме через онлайн-комунікацію ми прагнули наочно продемонструвати відвідувачеві зовнішній вигляд будівлі, музею, здійснити прогулянку його залами, оглянути визначні історичні пам'ятки та місця, мотивуючи його прийти наживо до музею. Результатом цієї роботи стала участь у грантовому

проекті спільно з рекламною агенцією «LAMPА АGENС» у межах програми «Створюємо інноваційний культурний продукт 2019» від Українського культурного фонду. І здійснити таку віртуальну подорож з 1 листопада 2019 р. стало абсолютною реальністю, виконавши декілька простих кроків: зайти на сторінку музею чи на сайт «Poltavaopen» та обрати заданий маршрут відповідно до бажання.

В умовах жорстких обмежень щодо відвідування музеїв для більш допитливого користувача інтернет-мережі пропонували цікавий контент — перегляд документальних фільмів, які були створені за участі співробітників музею, архівні матеріали, що стосуються постаті І. П. Котляревського та його інтелектуального оточення, тобто використовували усі можливі форми онлайн-комунікації. На карантині музей працював, комбінуючи безпосередню та дистанційну форми роботи. Музейна діяльність – це не тільки спілкування з відвідувачами. Співробітники музею зосередилися на науково-дослідній, експозиційній, фондовій роботі.

Після трьох тижнів першого локдауну стало зрозуміло, що пандемія може тривати не один рік і нам потрібно вчитися жити в нових умовах. Тоді ми і почали глибше розмірковувати, з якими онлайн-форматами можемо виходити до відвідувача. Так народилися цікаві музейні проекти:

- проект #тематичні_онлайн-екскурсії, серед яких найбільш резонансними були «Спогади Мізинчика», «Як святкували Різдво у цій господі», «Козацька героїка в “Енеїді” І. Котляревського», «Із мальв, чорнобривців, калини сформувалась душа України», «Музей, який доступний кожному»;
- проект #котляревський_традиції (із етнографічних та історичних розвідок музею);
- проект #котляревський_експозиція (серія унікальних музейних предметів);
- проект #котляревський_кураторська виставка.

Сьогодні ми розуміємо, що вже ніколи не повернемося до докарантинної доби й онлайн-формати для музеїв стануть рівноправним способом комунікації: разом з традиційними відвідуваннями виставкових проектів сталої музейної прак-

тики набувають онлайн-візити до музею. За результатами відвідуваності наших сторінок найбільш популярними стали онлайн-виставкові проекти:

- виставка однієї картини: М.Рибачук, «Портрет невідомого на тлі Хрестовоздвиженського монастиря» (дискусійний онлайн-майданчик музею допоміг в атрибуції персоналії цього полотна);
- унікальне полотно: худ. К. Трутовський, «Дівчина на кладці. Наталка»;
- виставка-відкриття: ілюстрації до «Енеїди» худ. В. Пресича (початок 1950-рр.);
- виставка-інсталяція до Новорічно-Різдвяних свят на основі матеріалів музейної збірки;
- персональні виставки художників О. Тарасенка та О. Зозулі;
- фотовиставка-спогад С. Олійник (текстильна пластика, авторська техніка);
- нар. худ. України А. Базилевич – «Козаки-троянці. Шовкографія»;
- виставка старовинної гумористичної листівки з приватної колекції Ю. Є. Меліхова.

Розуміючи значимість всіх викликів сьогодення, основним напрямом діяльності музею вважаємо вивчення, популяризацію творчої спадщини І. Котляревського та заповнення всіх наявних лакун. Як і в докарантинний період ми продовжили відкривати нові сторінки слави великого поета. Найбільш значимі наші публікації:

- «Полтава і полтавці 1813 року»;
- «Енеїда в Геттінгені»;
- «Енеїда на Північному полюсі»;
- «Василь Горленко і Полтава»;
- «Нарис І. Ф. Павловського «І. П. Котляревський»: специфіка та особливості»;
- «У місті славному Полтаві..» (деякі маловідомі сторінки з історії відкриття пам'ятника І. П. Котляревському);
- «Світ Івана Котляревського»;
- «Шедевр світової поезії» (до 175-річчя створення «Заповіту» Т. Г. Шевченка);

- «Софія Русова і Полтава»;
- «Найпоетичніша та найталановитіша жінка України» (до 95-річчя від дня народження Г. Кальченко).

Не завмерла музейна практика щодо реалізації освітніх проєктів. Для користувачів Facebook, Instagram, Youtube свою ефективність довели:

- музейна освітня платформа: «Експрес-урок для 9 класу» за участі викладачів ПНПУ імені В. Г. Короленка;
- навчальна майстерня з художнього мистецтва «Техніки роботи з фарбою» (художник-педагог Ю. Багацька);
- музейний-адвайзер «Художня інтерпретація образу і творчості»;
- музейні онлайн-круглі столи, семінари, конференції для студентства та фахівців;
- тематичні онлайн-канікули «Як колись святкували Різдво у цій господі», «Традиції Водохреща», «Сяйво Великодня» тощо.

У фокусі музейної уваги упродовж карантинного періоду залишилися такі міжнародні ініціативи:

- до Міжнародної акції «День селфі в музеї»;
- «День неспішного мистецтва»: «Жіночий світ Котляревського»;
- тематичні онлайн- та офлайн-екскурсії з елементами імерсивності до Днів європейської спадщини.

У онлайн-форматі залишився і розважальний складник: шанувальникам І. Котляревського та друзям музею ми пропонуємо поетично-музичні програми, сторітелінги, усні журнали, бібліоглобуси, літературні лото та вікторини, до яких залучають як фахівців музею, так і творчі колективи міста.

До сьогодні ми вчимося бути більш соціально доступними, мобільними та гнучкими, дослухаючись до порад колег, фахівців та отримуючи новий досвід як для колективу, так і для наших відвідувачів. Через брак досвіду в нас, безумовно, траплялись і помилки. Але ми наполегливо шукаємо свій, найбільш ефективний, спосіб онлайн-комунікації. Пандемія COVID-19 додала нам ініціативи, творчого пошуку та відкрила нові можливості спілкування зі світом.

ОСОБЛИВОСТІ ДІЯЛЬНОСТІ МУЗЕЇВ ТА ЦЕНТРІВ НАУКИ ПІД ЧАС ПАНДЕМІЇ COVID-19: СВІТОВИЙ ДОСВІД

Дунець Василь,

кандидат політичних наук,
завідувач відділу освітніх програм
центру інтерактивної музейної науки
Національного центру
«Мала академія наук України»,
м. Київ,
e-mail: v.dunets@man.gov.ua

Пандемія COVID-19, яка стала загрозою для здоров'я населення та викликом для всього світу, здійснила значний глобальний вплив на діяльність музейних закладів. На початку 2020 р. вжиті урядами різних держав попереджувальні заходи щодо недопущення поширення коронавірусної хвороби зумовили необхідність часткового або повного обмеження відвідування музейних просторів. Виклики, які постали перед музеями, стосувалися комунікації з відвідувачами, організації роботи закладу, підтримання його фінансової стабільності, утримання працівників тощо. За даними ЮНЕСКО, яка наприкінці травня 2020 р. опублікувала звіт «Музеї у всьому світі перед обличчям COVID-19», майже 90 % музеїв у світі на той час закрили свої двері для відвідувачів. Більше того, за прогнозами ЮНЕСКО, 10 % музеїв можуть взагалі не витримати періоду кризи та не відновити роботу. Натомість, як відзначається у звіті, пандемія COVID-19 вплинула на швидкі темпи зростання присутності музеїв у віртуальному просторі [4]. Звичайно, музеї були представлені в інтернет-сегменті задовго до 2020 р., проте тимчасове припинення фізичної діяльності змусило їх працівників освоювати та впроваджувати новітні шляхи комунікації з відвідувачами за допомогою сучасних інформаційно-комунікаційних технологій.

У цьому контексті розглянемо детальніше особливості діяльності музеїв науки та центрів науки під час пандемії COVID-19 на прикладі кількох організацій з різних країн, що матиме практичне значення для музейної спільноти України. Інтерактивність експозицій та безпосередня взаємодія відвідувачів з експонатами певною мірою ускладнюють реалізацію їх основних завдань виключно через віртуальний простір. Водночас це дало поштовх до пошуку нових шляхів комунікації з відвідувачами через проведення науково-освітніх онлайн-програм, майстер-класів, презентацій тощо.

Науковці з кількох музеїв та центрів науки світу, серед яких представники Центру науки Коперник (Варшава, Польща), Експлораторіуму (Сан-Франциско, США), НЕМО (Амстердам, Нідерланди) та інших, розпочали міжнародну дослідницьку програму з вивчення досвіду діяльності їх закладів у режимі онлайн у період пандемії 2020 р. Як вони відзначають, «головною відмінністю між віддаленою та традиційною освітою є втрата фізичного навчального середовища». Пояснюючи значення фізичного навчального середовища, вони аргументують, що це визначений простір з певним дизайном експозицій, розташуванням експонатів, де пропонують відповідні моделі навчання. Перебуваючи в такому просторі, викладач та учень занурюються в одну й ту саму атмосферу, бачать одних і тих самих людей, і можуть використовувати ті ж самі інструменти й матеріали. Тоді як реалізація дистанційних активностей просторово розділяє викладача і учня. Попри те, що викладач використовує аналогічну методологію викладання, але матеріали, якими користуються учень та викладач по різні боки екрану можуть відрізнятись. Для викладача перестають бути зрозумілими відносини учня з його навчальним середовищем. Власне із такою зміною навчального середовища зіткнулися музеї та центри науки під час пандемії. Більше того, як зазначають автори публікації, працівники музеїв та центрів науки мали дуже мало досвіду про те, які освітні інструменти можуть добре працювати під час онлайн навчання. Результати досліджень показали, що під час першої фази локдауну науково-освітні працівники в

основному адаптували наявні активності до створення дистанційних уроків [2].

Музеї науки та центри науки широко використовували онлайн-платформи, соціальні мережі, аби залишатися на постійному зв'язку з відвідувачами. Їх вебсайти виконували вже не стільки функцію рекламування та інформування про діяльність закладу, скільки набували ознак освітньої платформи. У період пандемії COVID-19 у 2020 р. спостерігалось оновлення структури та дизайну вебсайтів музеїв науки та центрів науки з огляду на нові потреби та очікування відвідувачів (наприклад вебсайти Центру науки Коперник, а також Центру науки Онтаріо — Торонто, Канада). Для полегшення пошуку аудіо, відео та текстових матеріалів онлайн багато з них запустили в соціальних мережах хештеги: #MOSatHome (Музей науки у Бостоні), #Copernikwdomu (Центр науки Коперник) тощо.

Вивчаючи вебсайти музеїв та центрів науки варто підкреслити, що в більшості з'явився розділ, присвячений самостійному виконанню різноманітних наукових експериментів вдома із назвою — DIY (англ. do it yourself — зроби це сам). Так на вебсайті Експлораторіуму в Сан-Франциско створено окремий розділ «Онлайн Колекції» (Online Collections), де можна ознайомитися із широким переліком експериментів для виконання в домашніх умовах, а також подивитися відео колекції чи почитати публікації [6]. На сайті Центру науки Коперник функціонує розділ «Е-Коперник». Там опубліковано матеріали для онлайн-навчання дітей, методичні матеріали для вчителів та батьків. Зокрема, завдання наукових експериментів вдома супроводжують відеопояснення працівників центру науки; представлено освітні матеріали для вчителів, спрямовані на краще пізнання учнями наукового методу в дистанційному режимі, але й також усі охочі можуть передивитися віртуальні тури центром науки тощо [3]. Вебсайт Центру науки Онтаріо містить окрему вкладку — Наука вдома (Science at home) — де представлено наукові експерименти для самостійного виконання, віртуальні події, які проводить центр, рекомендації наукових фільмів, програми для молодих дослідників, списки наукових

книг. Окрім того, канадський центр науки реалізує різноманітні віртуальні шкільні програми [5].

Пандемія COVID-19 спричинила неабияку зацікавленість щодо походження та розуміння природи вірусів, включаючи й коронавірус. Тому на багатьох вебсайтах музеїв та центрів науки з'явилися розділи, присвячені вірусології. Науковці та медики розповідають у доступний спосіб про природу виникнення вірусів, а також про необхідні заходи для того, аби вберегтися від зараження.

Ми свідомі того, що цифровий світ має певні обмеження. Попри можливість у лічені секунди з'єднуватися чи «подорожувати» між різними куточками світу, отримувати зворотній зв'язок про проекти та події, все ж це не замінює персонального контакту чи візиту в музей. Власне тому в 2020 р., а також у першій половині 2021 р. залежно від країни та рівня епідемічної небезпеки спостерігалось часткове відкриття дверей музеями науки та центрами науки. У таких умовах безпека відвідувачів, їх комфорт та дотримання рекомендацій національних урядів щодо карантинних норм стали пріоритетними напрямками діяльності. Так, наприклад, Центр науки Коперник у червні 2020 р. відновив роботу після тимчасового закриття із низкою обмежень та новими правилами відвідування: було зменшено кількість одночасного перебування відвідувачів у два рази, збільшено відстань розташування між експонатами, визначено маршрут відвідування експозицій, призупинено будь-які наукові демонстрації наживо. До того ж впроваджено нові заходи безпеки: на експонати та поверхні, до яких торкаються відвідувачі, нанесено фотокаталітичне покриття, яке захищає від вірусів, встановлено захисні екрани для касирів, відбувається постійне провітрювання приміщень тощо [1].

Отож, порушена проблематика потребує глибшого та ширшого дослідження, оскільки музеї науки та центри науки, насправді, зіткнулися з масштабними викликами під час пандемії COVID-19. Кожна організація шукала власний самобутній спосіб утримання зв'язку з відвідувачами та ведення діяльності. Це сприяло водночас розвитку віртуального музейного простору,

у якому формується важлива науково-освітня база, спрямована на залучення дітей та молоді до наукової освіти.

Використані джерела

1. Centrum Nauki Kopernik znowu będzie otwarte. Nowe zasady zwiedzania w czasie koronawirusa. *Gazeta Wyborcza*. 2020. URL: https://warszawa.wyborcza.pl/warszawa/7,54420,26013412,centrum-nauki-kopernik-znowu-otwarte-nowe-zasady-zwiedzania.html?_ga=2.228288029.1089253239.1591644722-1424642095.1580060623#S.MT_wawa-K.C-B.5-L.1.maly (data dostępu: 17.04.2021).
2. Engaging audiences: from hands-on to hands-online / I. Howiecka-Tańska, A. Gop, M. Phillips, K. Potęga Vel Żabik. *Spokes*. 2020. Nr 69. URL: <https://www.ecsite.eu/activities-and-services/news-and-publications/digital-spokes/issue-69#section=section-indepth&href=/feature/depth/engaging-audiences-hands-hands-online> (date of access: 16.04.2021).
3. Kopernik online. *Centrum Nauki Kopernik*. URL: <https://www.kopernik.org.pl/ru/node/292> (data dostępu: 16.04.2021).
4. Museums around the world in the face of COVID-19. *United Nations Educational, Scientific and Cultural Organisations (UNESCO)*. 2020. URL: <https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000373530> (date of access: 15.04.2021).
5. Science at home. Ontario Science Centre. URL: <https://www.ontariosciencecentre.ca/science-at-home> (date of access: 16.04.2021).
6. Tools for Teaching and Learning. *Exploratorium*. URL: <https://www.exploratorium.edu/education/teaching-resources> (date of access: 16.04.2021).

МУЗЕЙ У СОЦІАЛЬНІЙ МЕРЕЖІ: ВИМОГА ЧАСУ ТА ВІДПОВІДЬ НА ВИКЛИКИ COVID-19 (ДОСВІД МУЗЕЮ ІСТОРІЇ ХНУ ІМЕНІ В. Н. КАРАЗІНА)

Єремєєв Павло,

канд. іст. наук, ст. науковий співробітник
Музею історії ХНУ імені В. Н. Каразіна,
м. Харків,
e-mail: p.v.eremeev@karazin.ua

Півень Вікторія,

ст. науковий співробітник
Музею історії ХНУ імені В. Н. Каразіна,
м. Харків,
e-mail: pivenviki@gmail.com

На сучасному етапі перед музеями постають нові виклики. Дослідники відзначали трансформації в музейній справі ще задовго до пандемії COVID-19 [див., напр.: 1; 2, с. 39–45; 7, с. 150–155]. Інформаційний вибух, стрімкий розвиток засобів обробки та розповсюдження інформації змінив акценти музейної роботи. Поряд з традиційними завданнями збереження пам'ятників історії та культури, більш нагальною стає проблема пошуку нових форм презентації музейних колекцій, популяризації музею [5, с. 3–9; 6, с. 43–48]. Ще тридцять років тому відвідувач приходив до музею, перш за все, за інформацією. Проте нині власне інформаційний складник для пересічного відвідувача поступово відходить на другий план: у цій царині екскурсивод не здатен скласти конкуренцію «колективному розуму» інтернету. Пересічний відвідувач приходив до музею, перш за все, у пошуках емоцій, вражень, більш обізнаний – прагне зорієнтуватися в бурхливому інформаційному потоці. І вже завданням музейних співробітників є використати цей інтерес, посилити зацікавленість та направити її в русло пізнання. Соціальні мережі в цьому сенсі стають важливим інструментом

музейної роботи [8, с. 216–221]. По-перше, вони дають змогу зацікавити музеєм тих, хто раніше про нього не чув, по-друге, дають змогу підтримувати інтерес до заходів музею серед тих, хто вже бував там. В умовах карантину соціальні мережі отримують додаткове значення. Коли фізичний доступ до музею обмежений, його співробітники можуть використати можливості соціальних мереж для популяризації «музейних скарбів», частково, а іноді й повністю, перенести деякі заходи у віртуальний формат.

У цій статті ми спробуємо проаналізувати та узагальнити досвід Музею історії Харківського університету у використанні можливостей соціальної мережі Facebook, визначити, яким чином умови карантину вплинули на контент офіційної сторінки Музею зазначеної соціальної мережі.

Музей історії Харківського університету функціонує з 1972 р. [3, с. 106–114; 4, с. 159–164]. Нині у фондах музею міститься близько 20 тисяч одиниць зберігання, 10 тисяч фотонегативів і 16 тисяч електронних фото. Серед експонатів — колекції випускних фотоальбомів кінця XIX — початку XXI ст.; значки та медалі; записи інтерв'ю випускників і співробітників університету; окремі речові експонати, що характеризують університетське життя; 233 особових фонди вчених і вихованців університету: Д. І. Багалія, М. П. Барабашова, О. В. Ветухіва та ін.

З 2013 р. Музей має офіційну сторінку в соціальній мережі Facebook, що стала важливим майданчиком для інформування широких кіл громадськості про музейні заходи та новини музейної роботи, популяризації університетської історії тощо. В умовах карантину робота в мережі Facebook була активізована, вона дала змогу підтримувати та навіть посилювати інтерес до музею в умовах, у яких самі його колекції були недоступні для відвідувачів (деякий час навіть був обмежений доступ до музею його співробітників).

Перш за все, співробітники музею почали щодня виставляти пости, присвячені історії Харківського університету, окремим експонатам чи колекціям Музею історії. У такий спосіб, з одного боку, вдалося продовжити ту просвітницьку роботу, яку традиційно вів музей, з іншого – стимулювати бажання пу-

бліки ознайомитися з музейними зібраннями «наживо», після послаблення карантинних обмежень. Варто відзначити, що в деяких великих музеях є спеціальні підрозділи, які працюють над популяризацією закладу в соціальних мережах та засобах масової інформації. У цьому сенсі Музей історії Харківського університету має свою специфіку: його штат загалом нараховує вісім співробітників, водночас більша їхня частина долучилася до наповнення музейної сторінки. В умовах, коли штат музею є невеликим, особливою вимогою до співробітників є певний універсалізм: вміння поєднувати академічні дослідження, фондову та екскурсійну роботу тощо. Нині все важливішою стають навички роботи в соціальних мережах. Залучення більшості співробітників до наповнення соціальної сторінки музею має великі переваги: кожен з них має змогу привнести своє бачення музейної роботи до контенту сторінки Facebook. Це, своєю чергою, дає змогу показати підписникам різноманітність музейної роботи, її динамізм, поєднаний з найкращими традиціями. На початку кожного місяця співробітники музею почали обговорювати свої варіанти наповнення сторінки музею та створювати графік, відповідно до якого той чи інший працівник виставляє свої пости.

Було виділено спеціальні рубрики, за якими писали пости в соціальній мережі. Ці рубрики, оформлені за допомогою хештегів, дали змогу дещо впорядкувати інформацію на сторінці Музею, акцентувати увагу підписників на тих постах, що можуть зацікавити саме їх. У межах рубрики «цікавинка музею» кілька разів на тиждень стали виставляти фотографії та короткий опис найбільш цікавих експонатів. Водночас акцент робили на цікавих, незвичайних фактах, тих аспектах історії джерела, що має викликати певну сильну емоцію. Сторінку університетського музею також стали використовувати для відзначення важливих для університетської історії річниць (ювілеї видатних вчених, знакових подій тощо), у контексті рубрики «святкуємо разом» почали виставлятися пости, пов'язані з загальнодержавними та міжнародними святами (наприклад, день радіо), що дало змогу регулярно нагадувати про нерозривний зв'язок університету із найрізноманітнішими сферами людського буття, вне-

сок університетських діячів у розвиток цих сфер. Також було виокремлено тематичні рубрики, що незмінно викликають інтерес підписників: історії університетського кохання, жінки в науці, хобі університетських людей.

У період карантину співробітники Музею залучили до добору та урізноманітнення контенту музейної сторінки у Facebook студентів історичного факультету та факультету міжнародних економічних відносин і туристичного бізнесу, які проходять практику в Музеї. Практиканти мали змогу не тільки викласти власні думки щодо офіційної сторінки Музею у соціальних мережах, але й долучилися до пошуку та добору інформації як в межах наявних рубрик, так і пропонуючи свої варіанти. Одна зі студенток, що професійно працює із SMM, запропонувала шляхи посилення присутності університету в мережі Instagram (варто зазначити, що презентація музею в Instagram має свою специфіку та може стати темою окремої роботи). Сторінка в соціальній мережі дає змогу популяризувати ті заходи, що проводить музей у галузі профорієнтації та вдосконалення патріотичного та громадянського виховання молодого покоління. Зокрема, Музей історії разом з історичним факультетом бере участь в організації віртуальної краєзнавчої експедиції учнівської молоді «Моя Батьківщина — Харків», у межах підготовки до якої проводили онлайн-зустріч із більш ніж сотнею школярів Харкова. Публікація інформації про цей захід у мережі Facebook уможливила додаткову популяризацію цього вкрай важливого заходу, який дає змогу школярам зазирнути в надзвичайно таємничий, складний, цікавий та захоплюючий світ історії.

Музей історії пропонує університетській громаді взяти участь у спеціальних акціях, які ґрунтуються на активній співпраці музейників та відвідувачів. Запровадження карантинних обмежень спонукало колектив Музею історії Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна шукати нових форм організації та презентації музейних заходів. Особливо гостро це питання постало навесні 2020 р., коли нагальною стала потреба розроблення стратегії святкування Дня Музеїв 2020 онлайн у мережі Facebook. Першою

ідеєю, яка була згодом реалізована, стало долучення Музею історії університету до популярного того часу в усьому світі «сумуючого флешмобу». На сторінці Музею було опубліковано колажі, які містили зображення експонатів та жартівливі підписи до них у дусі «ніхто не...». Крім підтримки загальних трендів, Музей історії в межах святкування професійного свята запропонував аудиторії серію світлин співробітників Музею за роботою, причому світлини ілюстрували як роботу в умовах карантину, так і буденні обов'язки сучасного музейника. Нарешті, третьою частиною віртуального Дня музеїв 2020 став «творчий вибух» – привітання музею від студентів-практикантів та волонтерів. Загалом, стратегія підготовки святкового онлайн-заходу в мережі Facebook охоплювала розроблення концепції, підготовку фотоматеріалів, написання текстів та підписів, створення колажів у єдиній кольоровій гамі та з пізнаваними логотипами (було використано напис «День музеїв 2020»), розклад публікацій упродовж всього дня за спеціальними хештегами. Слід зазначити, що розмаїття контенту та систематичність його публікації викликали жвавий інтерес аудиторії, що легко прослідкувати за кількістю переглядів та вподобань.

До весни 2021 р. співробітники Музею історії університету набули значний досвід організації онлайн-заходів та мають у своєму арсеналі чимало інструментів для привертання уваги аудиторії. Тому до Дня музеїв 2021 було ухвалено рішення організувати онлайн зустріч-обговорення, присвячену колоризації старих світлин. До участі були запрошені фахівці з різних галузей: медіа, фотографії, збереження інформації – та колеги з інших музеїв. Рекламна кампанія заходу відбувалася шляхом серії публікацій колоризованих світлин та проблемних питань, пошук відповідей на які якраз і відбувався на віртуальній зустрічі.

Період карантину спонукав до пошуку нових рішень не тільки в організації заходів, але й у виставковій діяльності. Виразним прикладом результату таких пошуків співробітників Музею історії стала підготовка та презентація виставки «Математичне сузір'я Каразінського». З метою привернення

уваги до виставки, напередодні відкриття в соціальних мережах було опубліковано історичні математичні задачі, які згодом стали частиною тимчасової виставки. Під спеціальним хештегом «математичне сузір'я Каразінського» на підписників чекала серія публікацій, присвячених кожному з видатних математиків, представлених на виставці. Слід зазначити, що віртуальна виставка мала не тільки інформативний, але й презентаційний характер, про що свідчить дизайн та незвична модель публікації в мережі. Складником виставки стала публікація у мережі Facebook історичних математичних задач. Всі охочі мали змогу знайти вірне рішення, а згодом прийти до Музею особисто та залишити свої варіанти рішень на спеціальному стенді. Загалом, яскравий дизайн віртуальної виставки та незвичний формат її презентації онлайн, інтерактивний складник та незвичні види завдань привернули увагу до постатей відомих університетських математиків, зростає кількість переглядів і репостів.

Мережа Facebook стала майданчиком для популяризації Клубу університетських історій (який охоплює як студентів, так і співробітників Харківського університету), згуртування учасників та поширення інформації щодо діяльності музею.

Важливо відзначити, що багато з тих форм використання можливостей Facebook, які були започатковані задля компенсації обмежень часів карантину, виявилися корисними і в умовах, коли карантинні заходи було пом'якшено й доступ відвідувачів до музею відновлено. Презентація музею в мережі Facebook не заміняє «живе» знайомство відвідувача з експонатом, скоріше, в умовах вільного доступу до музею соціальна мережа дає змогу актуалізувати додаткові сенси буття речі в історії та музейному просторі. В умовах карантину соціальна мережа, частково замінюючи особисте відвідування музею, одночасно має створити певну тугу за музеєм, прагнення побачити його особисто. Загалом, музей у соціальній мережі має всі перспективи вписатися в загальну концепцію музейного простору епохи метамодерну, у межах якого музейний простір стає місцем паломництва до втраченої справжності і одночасно туги за нею [6].

Використані джерела

1. Белікова М. В., Гресь-Євреїнова С. В. Музейний менеджмент в Україні та світі: проблеми та перспективи. *Економіка. Управління. Інновації*. Серія : Економічні науки. 2013. № 2. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/eui_2013_2_8.
2. Именнова Л. С. Музей в информационную эпоху. *Вестник МГУКИ*. 2010. № 6 (38). С. 39–45.
3. Іващенко В. Ю., Калініченко І. В., Марченко О. С. Музей історії Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна історія, сьогодення, перспективи (до 40-річчя з дня заснування). *Луньовські читання : матеріали науково-практичних семінарів (2010—2014 рр.)*. Харків, 2014. С. 106–114.
4. Іващенко В. Ю. Музейний комплекс Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна: історія, сучасний стан, перспективи. *Проблеми збереження і використання культурної спадщини в Україні*. Донецьк, 2014. С. 159–164.
5. Кастельс М. Музеи в эру информации: проводники культуры во времени и в пространстве. *Информационный бюллетень ИКОМ*. Москва, 2001. № 4. С. 3–9.
6. Михайлова М. Ессе о метамодерне в трех частях. *Сигма*. 2019. URL: <https://syg.ma/@lubasta/essie-o-mietamodiernie-v-triekh-chastiakh-chast-iii-mietamodiernizm-v-khudozhiestviennoi-praktikie>
7. Овчинникова З. А. Музей в контексте социально-культурных трансформаций информационного общества. *Вестник культуры и искусств*. 2017. № 3 (51). С. 43–48.
8. Сошнікова О. М. Музей як інститут соціальної пам'яті в умовах інформаційного суспільства. *Традиційна культура в умовах глобалізації: культурна ідентифікація та інформаційне суспільство: матеріали науково-практичної конференції (18–19 травня 2012 року)*. Харків, 2012. С. 150–155.
9. Шевченко О. О. Використання сайту та соціальних мереж в роботі художньо-меморіального музею І. Ю. Рєпіна як новий засіб комунікації. *20 Сумцовські читання: Музей у глобальному світі: інновації та збереження традицій*. Харків, 2014. С. 216–221.

КАРАНТИН ЯК ВИКЛИК ДЛЯ НОВИХ ФОРМ КОМУНІКАЦІЇ МУЗЕЮ

Зоць Тетяна,

директор Прилуцького краєзнавчого
музею ім. В. І. Маслова,
м. Прилуки,
e-mail: zotsta@ukr.net

Метою роботи було проаналізувати нові сучасні форми музейної комунікації, що виникли в умовах карантину та є ефективним інструментом науково-просвітницької діяльності музеїв.

Музей як специфічний, багатофункціональний соціокультурний механізм, що спрямований на збереження історико-культурної спадщини, дослідження музейних пам'яток, водночас проводить значну науково-просвітницьку діяльність, яка передбачає комунікацію з громадськістю. «Комунікація — це передача інформації. Інформація — це неінтерпретоване повідомлення. Отже, вона передбачає наявність повідомлення. На відміну від простого передавання інформації, комунікація — це обмін інформацією, який відбувається щонайменше між двома партнерами. У сенсі поняття комунікації в інформатиці адресант (мовець) та адресат (реципієнт) повинні бути взмозі обмінятися ролями» [1, с. 174]. Саме комунікативна функція має особливу вагу у взаємозв'язках музею з суспільством та спрямована на взаємодію закладу й відвідувача, залучення широких верств населення до вивчення музейних збірок, відвідування експозицій та взаємоучасті в житті установи.

Музейна комунікація — це процес спілкування відвідувача з музейними експонатами, де відвідувач стає повноправним учасником комунікації, партнерського діалогу в музейному просторі. Комунікація може бути як безпосередньою, так і опосередкованою. Найбільш поширена її форма — візуальна. Музейна комунікація є визначальним складником музейної діяльності.

«Змінні чинники, що втручаються в комунікацію, як клімат, вид та інтенсивність подразників довкілля, триб життя людей тощо. Формують готовність до певних форм сприйняття» [2, с. 233].

На початку 2019 року перед суспільством постала нова світова проблема — пандемія COVID-19, яка зумовила нові правила поведінки життя та діяльності в умовах карантину. Упровадження протиепідеміологічних заходів через поширення пандемії стимулювало пошук нових форм роботи в спілкуванні між учасниками культурного процесу. З часом карантин викликав бум соціальних інновацій, реакцій спільноти, запустив хвилю громадської активності, з'явилися нові проекти та ініціативи. Необхідність пошуку нових форм взаємодії із суспільством дала поштовх до використання та впровадження нових технологій і методів комунікації із відвідувачами. Музеї, не бажаючи залишитися забутими своїми поціновувачами, креативно підійшли до вирішення питання комунікації музею з відвідувачем в умовах карантину. На цих засадах музейники запровадили нові технології інтерпретації та сприйняття музейного продукту. На сучасному етапі ми спостерігаємо активний інноваційно-технологічний розвиток суспільства. Світ рухається в напрямку діджиталізації. Музеї, своєю чергою, оцифровують колекції, створюють 3D-тури, інтернет-сайти. Спілкування, комунікація переходить у світ гаджетів. Так багато музеїв, потрапивши в умови карантину, активно продовжили свою комунікацію з відвідувачем через соціальні сторінки мережі інтернет. До прикладу, Прилуцький краєзнавчий музей ім. В. І. Маслова в соціальній мережі Facebook на сторінці музею ділився світлинами колекцій, своїми дослідженнями, цікавими фактами з історії життя міста та його городян. Відвідувачі сторінки не лише переглядали пости, але й залишали свої коментарі, відгуки, спогади, історії, враження, побажання, ділилися своїми домашніми архівами. Як показує практика, використання соціальних мереж сприяє залученню потенційних відвідувачів, які, переглянувши пост в соцмережі, виявлять бажання відвідати музей після карантину, аби дізнатися більше та побачити все на власні очі.

Використання соціальних мереж, мабуть, — найзручніший метод безконтактної комунікації в умовах карантину. Однак

потрібно враховувати різні категорії потенційних відвідувачів музею. Так, наприклад, люди старшого віку дуже рідко користуються мережею інтернет або й узагалі не вміють його застосовувати. У випадку Прилуцького краєзнавчого музею працював процес колаборації самого закладу та місцевих засобів масової інформації, зокрема, телерадіомовлення. Спільно була проведена масштабна робота щодо наповнення комунікаційного телерадіопростору інформацією музейного значення. Так на радіохвилях звучали розповіді про найцікавіші експонати з кожного експозиційного залу краєзнавчого музею, історії про того чи іншого відомого земляка. Спільно з місцевим телеканалом підготовлено серію відеосюжетів «Історія в музейних експонатах». Крім того, музейники власними силами підготували цикл відеороликів, як-от: «Пам'ятники та пам'ятні знаки історичної частини м. Прилуки», «Традиційні новорічні свята», «Лікарські рослини проти пандемії». Завдяки методу колаборації вдалося створити новий канал зв'язку музею зі споживачем культурного продукту. До речі, Фрідріх Вайдагер говорить: «Музеї треба якомога ширше представляти в інтерв'ю, репортажах, циклах статей та передач у пресі та на радіо. Ще однією можливістю... комунікації є загальнодоступні, пов'язані також із музейними об'єктами або субститутами відео- та кінопрограми, інтерактивні комп'ютерні програми у громадських місцях (залізничних вокзалах, литовищах, торговельних центрах, тощо) [1, с. 225].

Найрезультативнішим засобом музейної комунікації вважають експозицію. Обмеження в умовах карантину стали викликом, адже в багатьох музеях площі експозиційних залів маломасштабні. Відповідно музеї стали виходити за межі своїх експозицій, задіюючи відкритий музейний простір – сад, музейний майданчик. Так на прикладі Прилуцького краєзнавчого музею було підготовлено низку цікавих виставкових проєктів на зразок виставки світлин з колекції музею «Колесо часу», яка давала можливість переглянути історію життя міста через фотооб'єктив. Містяни змогли комунікувати з музейним експонатом самостійно, переглядаючи виставку на відкритому повітрі.

Поряд із традиційними формами та інструментами музейної комунікації особливого значення набувають і новітні, пов'язані

із розвитком сучасних інформаційних технологій. До них належать інтернет-сайти музеїв, віртуальні музеї, віртуальні екскурсії, QR-коди, 3D-технології. Розуміючи потреби часу, суспільства щодо впровадження інновацій, музеї активно працюють у напрямі оцифрування історико-культурної спадщини. Карантин активізував процес діджиталізації музейної галузі. Так 2020 року Прилуцький музей став одним із реалізаторів у місті проекту «Жива історія Прилук», за результатами якого було встановлено 28 GR-кодів на відомих та маловідомих об'єктах історико-культурної спадщини, що своєю чергою, дало змогу самостійно отримувати інформацію, не порушуючи правил карантину.

Отже, як показав час, карантин став не лише викликом але й двигуном креативного мислення для всіх сфер життєдіяльності. Карантин став мотивацією для музейної галузі пошуку нових форм інтерпретації музею для всіх користувачів, міжмузейних контактів методом сучасних, новітніх інформаційних технологій.

Використані джерела

1. Вайдагер Ф. Загальна музеологія : посібник / перекл. з нім. В. Лозинський, О Лянг, Х. Назаркевич. Львів : Літопис, 2005. 632 с.
2. Mikunda, C. Kino spuren. *Strategien der emotionalen Filmgestaltung*. Munchen, 1986. 250 p.

МЕЛІТОПОЛЬСЬКИЙ МІСЬКИЙ КРАЄЗНАВЧИЙ МУЗЕЙ І ВИКЛИКИ ПАНДЕМІЇ: ЦИФРОВІЗАЦІЯ ТА КОМУНІКАЦІЯ

Ібрагімова Лейла,

директор Мелітопольського міського
краєзнавчого музею,
м. Мелітополь,
e-mail: melitopol.museum@gmail.com

Мелітопольський міський краєзнавчий музей є потужним культурним центром мелітопольської громади. Саме тут з шаленою швидкістю вирують події сучасного культурного життя міста.

Музей позиціонує себе як відкрита, сучасна та динамічна інституція, що є територією комунікації та партиципації місцевої спільноти.

У Законі України «Про музеї та музейну справу» зазначено: «Музей — науково-дослідний та культурно-освітній заклад, створений для вивчення, збереження, використання та популяризації музейних предметів та музейних колекцій з науковою та освітньою метою». І далі: «музейна справа — спеціальний вид наукової та культурно-освітньої діяльності, що включає комплектування, зберігання, охорону та використання музеями культурних цінностей та об'єктів культурної спадщини України, в тому числі їх консервацію, реставрацію, музеєфікацію, наукове вивчення, експонування та популяризацію» [1].

Зміст науково-дослідної роботи, яку здійснює музейна інституція, у законі не конкретизований. Але очевидно, що цей зміст залежить насамперед від профілю музею. У Мелітопольському міському краєзнавчому музеї – це наукові дослідження з історії Мелітопольщини та, як і в будь-якому іншому музеї, вивчення власних фондів. Тому науково-дослідна діяльність є провідним напрямом роботи музею, підґрунтям усіх інших напрямів музейної діяльності.

На жаль, пандемія COVID-19 та запровадження карантинних заходів по всій Україні внесла значні корективи в роботу всіх установ культурного напрямку, і зокрема в роботу Мелітопольського міського краєзнавчого музею також. Відповідно до постанови КМУ від 11.03.2020 р. «Про запобігання поширенню на території України гострої респіраторної хвороби COVID-19, спричиненої коронавірусом SARS-CoV-2», протоколу місцевої комісії з питань техногенно-екологічної безпеки та надзвичайних ситуацій від 11.03.2020 р. №4 в Мелітопольському краєзнавчому музеї було призупинено обслуговування відвідувачів, а реалізація давно запланованих подій, відкриття заздалегідь анонсованих виставок й інтерактивних програм скасовано або перенесено на невизначений термін [2].

Впродовж пандемії Мелітопольський музей працював згідно рекомендацій ICOM щодо роботи музеїв під час карантину [3]. Зокрема, співробітники музею перейшли на дистанційну фор-

му роботи, продовжили та значною мірою активізували науково-дослідну роботу в дистанційному режимі шляхом дослідження фондів та їх цифровізації.

Після спалаху COVID-19 та запровадження карантинних заходів навесні 2020 року, у дистанційній формі методична рада музею вирішила адаптувати формат роботи Мелітопольського міського краєзнавчого музею та зосередитися на цифровій діяльності, пропагуючи цінності культури, мистецтва, любові до рідного краю, одночасно турбуючись за безпеку громадськості та персоналу.

На час впровадження карантину музейники вирішили максимально використовувати потенціал інтернету й соціальних мереж Instagram та Facebook [4; 5; 6; 7]. Роботі в соціальних мережах працівники музею приділяли багато уваги й раніше, але після впровадження локдауну було вирішено сфокусуватися на освітньому контенті з елементами інтерактиву.

З перших днів карантинних заходів Мелітопольський міський краєзнавчий музей долучився до світової ініціативи #MuseumFromHome і розпочав власний проєкт.

За тижні локдауну впродовж березня-квітня 2020 року на своїх сторінках в соціальних мережах музейники розповіли про цікаві експонати музею, про розділи експозицій, про будівлі історичної частини міста, про історію місцевих атракцій, про природу краю, про видатних особистостей Мелітопольщини, про інтеркультурність, релігійне життя, культуру, спорт, медицину, про цікаві форми роботи музейників з відвідувачами і про міжнародні, всесвітні і всеукраїнські свята. За цей час було впроваджено інтерактиви з підписниками, у яких взяли участь як мешканці нашого міста, так і з інших міст України. Кожної неділі проводили квізи, питання яких формували з постів пабліку за останній тиждень. Було опубліковано серії постів до Міжнародного дня птахів – розповіді про пернатих нашого краю, до Міжнародного дня визволення в'язнів нацистських концтаборів – історії мелітопольців, до Дня пам'яток історії та культури України – розповіді про старі будівлі нашого міста.

Традиційні травневі заходи та акції до Дня пам'яті та примирення, #MuseumWeek, Міжнародний день музеїв, День пам'яті

жертв геноциду кримськотатарського народу також відбулись в онлайн-форматі. Вперше співробітники використали нові для нашого музею форми роботи: віртуальний аудіодайджест «Почерк війни» з фондової колекції листів Мелітопольського міського краєзнавчого музею до 75-річчя перемоги, цих листів «Боевой привет с фронта» та «Почерк войны» (науковими співробітниками було проведено дослідження фондового матеріалу, цифровізація листів з музейної колекції, опублікованих раніше в збірках та озвучено) [8; 9] та віртуальна онлайн-екскурсія «Мелітопольщина у роки Другої Світової війни».

З 10 червня 2020 року Мелітопольський краєзнавчий музей відновив свою роботу для відвідувачів, однак наразі ми не організовували жодних івентів, оскільки це все ще не було безпечним, відвідування музейної експозиції та виставок стало можливим лише в індивідуальному порядку самостійно або замовивши індивідуальну екскурсію чи для групи до 10 осіб.

Правилами відвідування стали маски, безконтактне проведення температурного скрінінгу та користування антисептиком біля входу. Обмеженим став доступ до музейних предметів в експозиції, що не можуть бути ретельно очищені чи дезінфіковані. Натомість старші музейні доглядачі й дотепер дезінфікують поверхні, слідкують за безпечною дистанцією між відвідувачами. У свою чергу індивідуальні екскурсії наукові співробітники стали проводити, лише використовуючи засоби індивідуального захисту та дотримуючись соціальної дистанції.

6 листопада 2020 року відбулось позачергове засідання регіональної комісії з питань техногенно-екологічної безпеки та надзвичайних ситуацій Запорізької області. Відповідно до рішення комісії (протокол № 39 від 06.11.2020 р.) деякі населені пункти Запорізької області, зокрема місто Мелітополь, віднесено до «червоного» рівня епідемічної безпеки. У зв'язку з переходом міста Мелітополя до «червоної зони» в Мелітопольському міському краєзнавчому музеї з 9 листопада 2020 року було знову призупинено обслуговування відвідувачів. А з 14 листопада по всій Україні запроваджено нові карантинні обмеження — карантин «вихідного дня», що діяв два тижні — до 30 листопада 2020 року, під час якого Мелітопольський міський краєзнавчий

музей тимчасово перейшов на новий графік роботи з понеділка до п'ятниці. Також для всіх регіонів країни, і зокрема в Мелітополі, діяли протиепідемічні обмеження, які належали до «помаранчевого» рівня епідеміологічної небезпеки.

Звичайно, складно передбачити всі результати впливу пандемії COVID-19 на музейний сектор, однак заклади культури по всьому світу, і зокрема Мелітопольський міський краєзнавчий музей, демонструють стійкість і креативність у спілкуванні зі своєю аудиторією онлайн.

Завдяки зміні формату та концепції ведення офіційних сторінок Мелітопольського міського краєзнавчого музею в соціальних мережах, впровадження нових форм роботи та комунікації з онлайн-аудиторією, ми суттєво збільшили кількість відвідувачів і підписників, отримали безліч позитивних фідбеків і коментарів розширили пул як віртуальних так і реальних відвідувачів музею.

Використані джерела

1. Про музеї та музейну справу : Закон України №249/95-ВР від 29.06.1995.
2. Про запобігання поширенню на території України гострої респіраторної хвороби COVID-19, спричиненої коронавірусом SARS-CoV-2 : Постанова КМУ від 11.03.2020. URL : <https://icom.museum/en/news/recommendations-for-the-conservation-of-museum-collections/>
3. URL : <http://melitopol-museum.zp.ua/>
4. URL : <https://www.facebook.com/museummelitopol>
5. URL : <https://www.instagram.com/melitopolmuseum/>
6. URL : <https://www.facebook.com/groups/melitopolmuseum/>
7. Боевой привет с фронта / Составители Л. Р. Ибрагимова, А. Н. Крылова, Г. А. Кучер, В. М. Тимофеев. Мелитополь, 2013.
8. Почерк войны / составители А. Н. Крылова, Р. В.Клочко, З. И. Ибрагимова, Г. А. Кучер. Мелитополь, 2015.

ВІРТУАЛЬНІ ЕКСКУРСІЇ МУЗЕЯМИ УКРАЇНИ

Іванець Оксана,

технік Державного педагогічного музею
при КПІ імені І. Сікорського,
м. Київ

Віртуальний музей — це музей, що існує у глобальній інформаційно-комунікаційній мережі інтернет завдяки об'єднанню інформаційних і творчих ресурсів для створення принципово нових віртуальних продуктів: віртуальних виставок, колекцій, віртуальних версій та об'єктів.

Віртуальний музей – важливе доповнення, засіб, що розширює практику творчої комунікації музейних працівників, а також сприяє їх залученню до поліпшення власних цифрових компетентностей.

Поняття «віртуальна екскурсія» трактують як «змодельований за допомогою комп'ютера» [1, с. 151].

Молодші школярі легко включаються у навчання завдяки ігровим розвагам і зовнішньому антуражу. Тому з метою максимального наближення класної кімнати до інтер'єру музею це можна облаштувати. Діти молодшого шкільного віку прагнуть до пізнання навколишнього середовища, тому віртуальна екскурсія до музеїв України викликатиме у них ефект присутності [2, с. 52].

Під час пандемії COVID-19 віртуальні музеї почали розвиватися, вдосконалюватися та переходити на новий рівень презентації. За допомогою сучасних технологій можна віртуально поринути в реальність та ознайомитися із цікавими музеями України й світу. Віртуальні екскурсії сьогодні успішно використовують у практиці загальноосвітніх шкіл насамперед з метою залучення учнів до культурної спадщини України та світу. Завдяки віртуальним музеям можна застерегти від розповсюдження пандемії та розвиватися, подорожуючи музеями віртуально.

Відомі українські віртуальні музеї представлені низкою турів, серед яких варто відзначити віртуальну екскурсію в Національному банку України, де цікаво й оригінально представлено колекцію монет, окремі з яких можна наблизити й детально розглянути. У віртуальному огляді екскурсії можна дізнатися, які функції виконує Національний банк України, зануритись у світ фінансів та грошового обігу, отримати прості навички управління власними фінансами, дізнатись усе про захист грошей та побачити повну колекцію нумізматичної продукції, випущеної Національним банком України [3]. Віртуально можна детально ознайомитися з «Топ 10» експонатів Національного банку, а саме: гравюри портретів для банкнот, гривня київського типу, празькі гроші тощо.

У Національному музею народного мистецтва Гуцульщини та Покуття ім. Й. Кобринського представлено віртуальний тур, у якому експонуються цінні та рідкісні речі народного мистецтва Гуцульщини та Покуття [4]. Під час віртуального перегляду можна ознайомитися з декоративно-ужитковим побутом та гуцульською хатою, яка передає внутрішній інтер'єр.

Існують також віртуальні екскурсії в таких музеях, як «Тюрма на Лонцького» у Львові. Історія політичної в'язниці «на Лонцького» розпочинається з 1919–1923 років, коли до колишніх казарм жандармерії була добудована тюрма на три поверхи, розрахована на півтори тисячі осіб. За «польських часів» тут одночасно могло міститися триста осіб. Саме тоді тюрма стає політичною, серед її в'язнів — зокрема люди, які боролися за незалежність України. У віртуальній екскурсії представлено 5 кімнат музею, а також аудіозапис, тривалість якого становить 8 хвилин [5].

Цікавим є віртуальний тур Національним Києво-Печерським історико-культурним заповідником у Києві [6]. Музей пропонує дистанційно прослухати оглядову та тематичну лекцію-екскурсію та інтерактивні уроки-екскурсії (квести-онлайн) Заповідником, які проводять тільки штатні лектори-екскурсоводи та наукові працівники Заповідника.

У Державному політехнічному музеї при КПІ імені Ігоря Сікорського віртуальну екскурсію представлено трьома фільма-

ми. У першому фільмі розповідається про історію телебачення в КПІ, у другому розповідається про створення та зародження історії музейної експозиції в Державному політехнічному музеї [7; 8]. Третій фільм — про створення та історію авіації та космонавтики в КПІ [9].

Студенти факультету прикладної математики КПІ Владислав Кампов і Антон Тіменко, а також співробітник департаменту Євген Козак мали можливість зробити 3D-екскурсію головним корпусом, Політехнічному музею та Науково-технічною бібліотекою університету. Утім, краще не читати про цей 3D-тур, а побачити все на власні очі [10].

3D-тур пропонує віртуально оглянути в головному корпусі: Залу Вченої Ради, Велику Фізичну аудиторію, Арт-простір «Вежа КПІ», студентську їдальню. Крім того, охочі можуть також здійснити віртуальну прогулянку Алеєю Слави та Площею Знань. За допомогою 3D-туру можна віртуально завітати до Державного політехнічного музею при КПІ ім. Ігоря Сікорського та відділу авіації і космонавтики ім. Ігоря Сікорського й детально ознайомитися із залами експозиції, роздивитися експонати.

У Науково-технічній бібліотеці КПІ віртуально можна оглянути: Маятник Фуко, читальні зали науково-технічної літератури, залу праць вчених КПІ.

Отже, можна дійти висновку, що віртуальна екскурсія як метод презентації музею має важливе значення. Це унікальний спосіб презентувати музей на якісно новому рівні й крокувати в ногу з часом. Україна переходить на новий онлайн-рівень представлення різних музеїв, експонатів тощо. За допомогою віртуальних турів можна ознайомитися з великою кількістю музеїв України та світу. Завдяки новим технологіям, можна, не виходячи з дому, перенестись у будь-яку країну та відвідати відомі музеї. Окрім того, це серйозна робота, яка потребує відповідного фаху та відповідального ставлення. Попри всі труднощі подібні віртуальні розробки стануть у пригоді як музейним працівникам, так і відвідувачам культурно-освітніх закладів.

Завершити хотілося б цитатою, яка досить аргументовано переконує в перспективності віртуальних турів: «Віртуальний

тур не стане причиною зниження цікавості до реального музею до тих пір, доки у людини існує інтерес до культурних цінностей і справжніх предметів, без яких музей не має сенсу, як телевізор без дистанційного пульта керування, книга без букв, злочин без розслідування» [11].

Використані джерела

1. Сучасний тлумачний словник української мови: 100 000 слів / за ред. В. В. Дубічинського. Харків: Школа, 2009. 278 с.
2. Рагозіна В. В. Вчимось творити у митців: методика художньо-творчої діяльності дитини. *Мистецтво та освіта*. 2016. No 1 (79). С. 24–29.
3. Національний банк України. Музей грошей. URL: <https://museum.bank.gov.ua/museum/>.
4. Національний музей Гуцульщини і Покуття. URL: <https://hutsul.museum/360/>.
5. Віртуальна екскурсія музею-меморіалу «Тюрма на Лонцького». URL: <http://incognita.day.kyiv.ua/muzej-memorial-tyurma-na-lonczkogo-u-lvovi.html>.
6. Оглядова екскурсія Києво-Печерська лавра URL: https://kplavra.kyiv.ua/ua/excursions_ua.
7. История телевидения и КПИ. Видио экскурс. Часть вторая URL: <https://www.youtube.com/watch?v=H8XGAm746x0>.
8. Как зарождалась наша история. Екскурсія по музею КПИ. Часть 2. URL: <https://www.youtube.com/watch?v=KZfzT0Jvzg0>.
9. Как зарождалась наша история. Екскурсія по музею КПИ. Часть 2. URL: <https://www.youtube.com/watch?v=KZfzT0Jvzg0>.
10. Кампов В., Тіменко А., Козак Є. 3D-тур КПИ. URL: <http://3d.kpi.ua>.
11. Котлер Н., Котлер Ф., Котлер В. Музейний маркетинг і стратегія: формування місії, залучення публіки, збільшення доходів і ресурсів. Київ, 2010. 528 с.

ЯК ІННОВАЦІЇ ДОПОМОГЛИ МУЗЕЯМ ВИЖИТИ ПІД ЧАС ПАНДЕМІЇ COVID-19

Іванова Гергана,

молодший науковий співробітник
Державного Політехнічного Музею
при КПІ ім. Сікорського,
м. Київ

Основна роль музеїв – збереження та популяризація історії — не змінювалась ще з самого заснування перших храмів музейонів, де пращури зберігали свої культурні цінності. Єдине, що змінюється з плином часу, це ставлення до самих музеїв та їх способи репрезентації минулого.

XXI ст. це час новітніх технологій. Змінюється як світ, так і люди. Щоб бути конкурентоспроможними, музеї оновлюють свої концепції, стаючи більш сучасними та цікавими для відвідувачів. Тепер музейна установа це культурний простір, який пропонує не тільки вивчення історії, а й дає можливість повноцінно зануритись у минуле. Раніше це «занурення» відбувалось виключно за допомогою музейних експонатів і було дещо обмеженим, оскільки люди орієнтувались виключно на власну фантазію. Нині за допомогою віртуальної реальності, яка все частіше використовується у провідних музеях світу, можна на власні очі побачити повну реконструкцію міста чи поселення, адже зі слів гіда важко уявити, наприклад, усю велич Помпеїв, а за допомогою спеціального додатку та VR-окуляр, можна побачити «живе» місто, з усіма будинками, розписними стінами та навіть місцевими жителями.

Саме так вчинили в Неаполі в 2017 році. Дослідники збирали археологічні дані й фотографували збережену обстановку, а потім провели лазерне сканування місцевості, яке дало змогу отримати тривимірні моделі будівель. Спочатку археологи створили першу віртуальну реконструкцію будинку банкіра. Для створення цифрової моделі її автори використовували не тільки дані про архітектуру та інтер'єр дослідженого будинку,

але й про внутрішнє оздоблення інших житлових приміщень міста. Тепер під час екскурсії, завдяки AR-окулярам, можна побачити повну реконструкцію всіх основних пам'яток, зокрема Базиліку, Форум, Малий і Великий театри, а також центральну вулицю [2].

В Україні також є подібні винаходи. У 2018 р., українська студія Sensorama Lab випустила VR-додаток «Київ: з ранку до світанку» для віртуальної подорожі знаковими, але багатьом ще не відомими, місцями столиці України [4]. Для реалізації ідеї команда провела фото- та відеозйомку за участю справжніх акторів у театрі та музикантів у Будинку звукозапису, зробила тривимірне фотосканування, озвучення, створила 3D-моделі та анімацію.

Під час VR-туру учасники можуть відвідати шість найбільш незвичайних місць Києва, а також, завдяки цьому можуть стати безпосередніми учасниками подій, що відбуваються в них. Для того, щоб пройти віртуальну екскурсію учасник має мати VR-шолом Lenovo Explorer, та спеціальний додаток, який можна безкоштовно завантажити з сайту розробників туру. Єдиний недолік цього туру – вартість шолому, який на цей час коштує більше ніж сім тисяч гривень. Зрозуміло, що не кожен може дозволити собі подібну прогулянку. Але є й плюс – тур досі дійсний і за наявності необхідної апаратури, можна дослідити Київ, навіть не виходячи з дому. В умовах пандемії це дуже зручно.

Цікаво, що більшість музеїв (в провідних країнах світу) були готові до першого локдауну. На їх сторінках вже були віртуальні екскурсії та 3D моделі експонатів. Таким чином вони не втрачали своїх відвідувачів. З кінця 2019 р. до сьогодні українські музеї теж почали активно інтегрувати сучасні технології у своїх залах. Не маючи можливості вийти з дому, можна відвідати улюблений музей онлайн – гід на тому боці буде ходити залами, а оператор з камерою буде фіксувати кожен експонат. Так це робили працівники Лувру на своїй Instagram сторінці. У певному розумінні це навіть зручніше – немає тисняви й можна в деталях розгледіти скульптуру чи картину. Недолік – камера не завжди може охопити масштабний експонат, а також не спроможна передати всю кольорову гамму.

Під час жорсткого локдауну, українські музеї працювали над оцифруванням своїх колекцій. Наприклад, «Мистецький Арсенал» активно документував й переводив свої проекти в онлайн режим, тим самим продовжуючи свої заплановані заходи, водночас не порушуючи карантинні обмеження. Скориставшись «культурною паузою», вони також ділилися власним досвідом створення виставок онлайн, випускаючи повчальні відео та статі.

Отримав вигоду від карантину й музей мистецтв імені Богдана та Варвари Ханенків. Вони вирішили йти в ногу із сучасністю й почали створювати подкасти. Це збірка серійних аудіофайлів в основному на одну тему або з однією метою, яка стає все популярніше серед молоді. Тож музейні працівники, створивши свою сторінку, майже кожного дня розповідали про історію формування музейної колекції європейського текстилю, про евакуацію колекцій музею за часів 1941 року, ділилися спогадами колекціонерів тощо. Ідея з подкастами присвяченими музею й усім, що з ним пов'язано так сподобалась як відвідувачам-слухачам, так і самим працівникам музею, що вони вирішили й надалі це продовжувати [1].

Музей театрального, музичного та кіномистецтва України теж нашли спосіб як не втратити відвідувачів. Під час карантину він проводив різноманітні онлайн-лекції й виставки та розповідав цікаві факти, пов'язані зі своєю установою. Крім того, музейні працівники на платформі Google Maps зробили щось на зразок 3D екскурсії власним музеєм. Завантаживши на сайт фотографії з експозиції, можна було «пройтись» залами та побачити музейну колекцію. Тож попри карантин, музей продовжував спілкуватися зі своїм відвідувачем, хоч і віртуально.

Інновації в музеях – це не єдиний інструмент спілкування з відвідувачами. Оскільки змінюється саме подання інформації, важливу роль у просуванні музеїв відіграють лекції, семінари та фестивалі. Це не тільки популяризація музейно-виставкової діяльності й залучення додаткових коштів, а й привернення уваги органів державної влади, бізнес-спільнот та широкої громадськості.

Наразі більшість подібних заходів відбувається онлайн в Zoom, Google Meet, чи на інших платформах. З одного боку це зручно – учасники перебувають чи то вдома, чи на роботі, не витрачаючи час та кошти на дорогу й обмінюються думками за допомогою інтернету. А якщо подію було пропущено, то з нею можна ознайомитись пізніше на YouTube (якщо під час лекції чи семінару вівся її запис). З іншого боку – не всі люблять виступати на веб-камеру, оскільки людина не бачить реакцію слухачів і відповідно немає того «фідбеку», як при зустрічі офлайн. Та як доводить досвід наших музеїв – не тільки семінари та лекції відбуваються в інтернет-режимі. Під час пандемії, турбуючись як про власних працівників, так і про відвідувачів, вони проводили відкриття виставок онлайн. Звісно, тієї атмосфери як наживо немає, та й в технічному плані це не так просто, але з іншого боку, такий варіант дає можливість залучити ще більше людей. Відвідувачі, які фізично не могли завітати до музею, мали змогу спостерігати за подією на власному гаджеті, сидячи вдома чи на роботі.

Музеї інтегрують інновації кожного дня — це зручно, корисно та цікаво. Якщо раніше VR, AR та 3D технології в музеях здавались лише науковою фантастикою, то зараз це вже повсякденність, без якої складно уявити успішну установу. Саме завдяки COVID-19 музеї зробили важливий висновок — спілкуватись з людьми можна не тільки класичним способом через «живі» екскурсії. Можна експериментувати й у віртуальному плані, створюючи YouTube канали з онлайн-екскурсіями, подкасти з історією музею, активно використовувати різноманітні платформи для лекцій та навіть онлайн-виставок. Звичайно локдаун вдарив по фінансовому становищу музеїв. Передусім постраждали малі установи, де немає інтернету й можливості проводити вищевикладене, а сам потік відвідувачів мізерний. Однак, не зважаючи на всі складнощі з пандемією, було зроблено висновки, й музеї продовжують самовдосконалення, озираючись на важкий життєвий урок.

Використані джерела

1. Khanenko Museum. Музейні подкасти. URL: <https://soundcloud.com/user-635756534>.

2. Pompeii. Voices From The Past. URL: <https://pompeii.refutur.com/en/>
3. Дополненная реальность в украинских музеях. 2018. URL: <https://cases.media/case/dopolnennaya-realnost-v-ukrainskikh-muzeyakh>.
4. Київ: з ранку до світанку URL: <https://lenovo.ua/vrkyiv>

МУЗЕЙНА ПЕДАГОГІКА У ФОРМУВАННІ ПІЗНАВАЛЬНОГО ІНТЕРЕСУ ВИХОВАНЦІВ ПОЗАШКІЛЬНИХ ЗАКЛАДІВ ОСВІТИ

Киричук Лідія,

керівник соціально-реабілітаційного гуртка
Радехівської школи мистецтв ім. митрополита Андрея Шептицького
Радехівської міської ради,
м. Радехів,
e-mail: lidia_kyrychuk@ukr.net

Новітні тенденції розвитку вітчизняної системи позашкільної освіти в дистанційний період, зумовлюють появу нових альтернатив організації та змісту навчальної діяльності. Особливого значення в цьому сенсі набуває такий напрям, як музейна педагогіка, яка звертає особливу увагу на процеси розвитку різнобічних якостей і особливостей індивідів – вміння самостійно виражати думку та оцінку, мислити критично та динамічно пізнавати навколишній світ.

Дистанційне навчання, яке, зокрема, набуло поширення в період пандемії COVID-19, передбачає організацію освітнього процесу з використанням трансляцій в режимі відеоконференцій, навчальних та виховних заходів, відвідування музеїв. Навчання дистанційно для учнів молодшого шкільного віку – це зручний індивідуальний графік, своя швидкість сприйняття, підвищення інтересу дитини до знань за допомогою навчальних мультфільмів та комп'ютерних ігор. Особливістю навчання молодших школярів без стресів, незалежно від місця перебування, є необхідність додавання в навчальну діяльність ігор (дидактичних, предметних, розвивальних). Окрім того, під час дистанційного

режиму можна відвідувати онлайн-музеї в будь-якому куточку світу та набувати нового когнітивного досвіду.

Дистанційна освіта розвивається в постійному інноваційному пошуку, потребує прогресивних зрушень. Новизна музейної справи є на сьогодні актуальним питанням, тому створення музейного комплексу позашкілля є гарантією систематизації та узагальнення досвіду роботи педагогічного й учнівського колективів, пропаганди сучасних технологій, сформованих на традиціях і звичаях навчального закладу, популяризації ефективних форм та методів роботи з молодим поколінням.

Метою дослідження є аналіз ролі та значення засобів музейної педагогіки під час дистанційного навчання у формуванні когнітивного досвіду учнів позашкільних навчальних закладів, що передбачає звернення до історичної та культурної спадщини нашого народу в процесі організації виховної роботи, зосередженої в музеях.

У позашкільному навчальному закладі у вихованців формується пізнавальний досвід, що потребує певних умов і залежить від педагогічного керівництва, від правильного встановлення органічної єдності системи науки, системи пізнання цієї науки та системи її викладання. Це зобов'язує керівника гуртка під час формування пізнавальних інтересів враховувати характерні особливості навчальної діяльності як об'єкта інтересу вихованців, зокрема наявність елементів новизни в змісті навчального матеріалу, функціональний зміст навчальної праці, форми організації навчальної діяльності [4, с. 125–133].

Формуванням пізнавального інтересу вихованців під час позашкільної гурткової роботи в умовах пандемії відбуватиметься успішно, якщо сукупність педагогічних умов буде містити співпрацю всіх компонентів навчання. Сам процес навчання, заснований на проблемному, дослідницькому підході, матиме поетапний характер, що міститиме:

- діагностику рівня підготовленості вихованців;
- мотивацію, спрямовану на організацію навчальної діяльності;
- контроль за якістю знань.

Диференційований підхід до вибору методів навчання залежить від етапу та якості засвоєння знань, а також добору різнорівневих завдань, орієнтованих на формування пізнавального інтересу, відповідно до здібностей вихованців. Зазначене вище зумовлює цілеспрямований розвиток якостей вихованців, сприяння формуванню технічно грамотної особистості, що прагне до постійного, самостійного підвищення рівня своєї освіти.

На думку професора Ф. Левітаса, одним із нагальних питань більш ефективного використання новітніх методів роботи є створення скоординованої системи співпраці музею та навчальних закладів. Організація екскурсій, лекцій, конференцій з урахуванням особливостей шкільної програми сприятиме модернізації навчально-виховного процесу загалом [1, с. 72–79].

Особливістю діяльності позашкільних музеїв є те, що вони комплектуються, створюють експозиції й використовують їх відповідно до навчально-педагогічних та виховних завдань навчального закладу. Кращі позашкільні музеї функціонують як позашкільні навчально-методичні центри та лабораторії, які надають значні можливості щодо підвищення ефективності навчально-виховного процесу. Важливу роль у цьому відіграє самостійна робота школярів під керівництвом педагога.

Російський дослідник музейної педагогіки Б. Столяров дослідив та окреслив музейно-педагогічний процес як системно організовану й чітко спрямовану взаємодію музейного педагога та учнів, зорієнтовану на формування в умовах музейного середовища творчо розвиненої особистості. Забезпечуючи єдність розвитку, виховання та навчання, він спирається на такі гуманістичні принципи:

- принцип особистісної орієнтації, в основі якого перебуває знання особистісних якостей суб'єкта, його ціннісних орієнтацій, духовних потреб, мотивів поведінки та діяльності тощо;
- принцип обліку індивідуальних та вікових особливостей глядацької аудиторії спирається на поняття «загальне» (притаманне групі одного віку) та «особливе» (індивідуальне, неповторне);

- принцип розвитку особистості в дії впливає із розуміння необхідності активної участі учнів в музейному освітньому процесі;
- принцип координації діяльності учасників музейно-педагогічного процесу [3, с. 106].
- Ці принципи свідчать про всебічний розвиток особистості учнів позашкільного навчального закладу під час музейно-педагогічного процесу.
- У положенні «Про музей при закладі освіти системи Міністерства освіти України» виокремлюють основні завдання музеїв при навчальних закладах:
- залучення молоді до краєзнавчої, науково-дослідницької, художньо-естетичної та природоохоронної роботи;
- формування в молоді соціального досвіду на прикладах історичного минулого України;
- вивчення, експонування та популяризація історико-культурних та природних надбань рідного краю засобами навчальної, виховної та просвітницької роботи;
- розширення та поглиблення загальноосвітньої та допрофесійної підготовки молоді засобами позакласної, позашкільної роботи;
- надання допомоги педагогічним колективам навчальних закладів у впровадженні активних форм роботи з учнями;
- залучення дітей, учнів та молоді до формування, збереження та раціонального використання Музейного фонду України;
- проведення культурно-просвітницької роботи серед дітей та молоді, інших верств населення [2, с. 2–3].

Отже, компоненти музейно-педагогічного процесу мають внутрішній взаємозв'язок, що забезпечує перетворення культурного досвіду в особисті якості учнів, що формується під час роботи в музейному просторі.

Важливою умовою ефективного застосування музейно-педагогічних технологій у практиці позашкільного закладу освіти є вибір відповідних дидактичних методів та прийомів, адже музейний простір потребує спеціальної методики проведення занять. Вітчизняні педагоги, що користуються елементами

музейної педагогіки на практиці, розробили власні підходи до цього актуального питання.

Зокрема, йдеться про метод «занурення» в історичну епоху, який забезпечує відвідувачеві символічний доступ у простір іншої культури, і водночас дає йому змогу не лише візуально відчувати епоху, а й задіяти майже всі органи чуття; метод моделювання, який дає змогу групі відвідувачів провести музейне дослідження за допомогою уявної побудови ситуацій, подій, явищ, історичних процесів, «залучити до роботи» свою пам'ять та уяву. Це уможливорює не лише перевірку повноти своїх знань з певного предмета, а й сприяє розвиткові практичних умінь їх вільно застосовувати.

Отже, можна зробити висновок, що використання музейної педагогіки в системі позашкільних навчальних закладів дає змогу збільшити інтерес вихованців до навчання, урізноманітнити форми та методи навчально-виховної роботи, посилити міжпредметні зв'язки, використовувати нестандартні види занять, підвищувати загальний рівень культури учнів та впливати на формування їх свідомого ставлення до культурної спадщини людства.

Отже, музейна педагогіка в час пандемії активно допомагає процесам формування пізнавального інтересу вихованців, формуванню нових способів мислення, відходу від авторитарних принципів та підвищенню мотивації до навчальної діяльності, що відповідає сучасним тенденціям особистісно орієнтованої освіти в закладах позашкільної освіти.

Використані джерела

1. Левітас Ф.Л., Дудар О.В. Елементи музейної педагогіки у системі патріотичного виховання. URL: <http://ffre.ru/mernnajgejgernaqas.html>
2. Положення про музей при закладі освіти системи Міністерства освіти України / Наказ Міністерства освіти і науки N 640 (v0640290-06) від 04.09.2006 URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0151281-97#Text>
3. Столяров Б. Музейная педагогика. История, теория, практика : учеб. Пособие. Москва : Высшая школа, 2004. 216 с.
4. Щукина Г. И. Педагогические проблемы формирования познавательных интересов учащихся. Москва : Педагогика, 1986. 208 с.

АУДІОГІД «САДИБА ВИШНЯ М. І. ПИРОГОВА»: ДОСВІД ЗАСТОСУВАННЯ ЦИФРОВИХ ТЕХНОЛОГІЙ МУЗЕЙНОЇ ЕКСКУРСІЙНОЇ РОБОТИ В УМОВАХ ПАНДЕМІЇ COVID-19

Кланца Олег,

старший науковий співробітник
Національного музею-садиби М. І. Пирогова,
м. Вінниця,
e-mail: muzpirogov@yahoo.com

Національний музей-садиба М. І. Пирогова є унікальним за своєю структурою музейним комплексом не тільки в Україні, але й далеко за її межами. Він розташований у м. Вінниця на території колишньої садиби Вишня всесвітньо відомого вченого, хірурга, засновника багатьох фундаментальних напрямів медицини, педагога, громадського діяча Миколи Івановича Пирогова. Близько третини його життя, наповненого активною творчою науковою та практичною лікарською діяльністю, реалізацією педагогічних ідей, тісно пов'язані з Україною, зокрема з Подільським краєм, де пройшли 15 останніх земних років видатного хірурга. Тут, у родинній церкві-некрополі, спочиває його набальзамоване тіло. Пироговський некрополь став своєрідним початком для створення теперішнього музейного комплексу, до якого увійшли меморіальні садиба площею 20 гектарів, споруди будинку й аптеки «Чудесного лікаря».

Музей-садиба був відкритий 1947 р. За час свого існування та розвитку він став широко відомим меморіальним закладом історії та культури України.

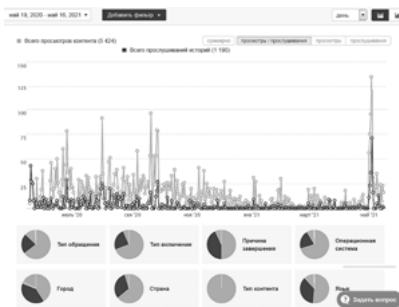
У 1997 р. музей набув Національного статусу й невдовзі був визнаний як одне з «Семи чудес Вінниччини» [1]. Заклад посідає одне з чільних місць у туристичній сфері Поділля [2]. Його відвідали близько 8,8 млн. людей зі 185 країн світу.

Планування роботи та розвитку кожного музею, безумовно, пов'язані з оцінкою його статистичних показників, серед яких важливим є аналіз відвідуваності та екскурсійної роботи. Однак на ці показники, безумовно, впливають і зовнішні чинники, зокрема розвиток і проблеми туристичної галузі загалом. Аналіз роботи Пироговського меморіалу за 73 роки його існування свідчить, що найбільша кількість відвідувачів була прийнята в другій половині 1980-х рр. (зокрема, 1987 р. у музей відвідали 360 тис. відвідувачів і було проведено 15 тис. екскурсій). Для порівняння наведемо зазначені показники останнього періоду: 2018 і 2019 рр. музей приймав щорічно близько 130 тис. відвідувачів, яким відповідно проведено майже по 9 тис. екскурсій. 2020 р. у зв'язку з впровадженими карантинними обмеженнями музей прийняв лише 44 тис. відвідувачів і провів трохи більше 6 тис. екскурсій. Загальною особливістю останніх років стала тенденція до помітного зростання кількості малочисельних груп відвідувачів (від 2 до 5 осіб). Ще виразнішою ця тенденція стала протягом року пандемії.

Такі реалії, до того ж, підкріплені вимогами суворого дотримання санітарно-гігієнічних обмежень, поставили питання щодо вдосконалення, пошуку можливостей певної трансформації, запровадження нових сучасних форм музейної роботи, у тому числі з застосуванням цифрових технологій, особливо у сфері організації обслуговування відвідувачів і проведення екскурсій. У 2020 р. під час встановленого першого загально-

Схема локацій аудіогіда «Садиба Вишня М. І. Пирогова»

Звіт про відвідування аудіогіда з сервера провайдера послуги

державного карантинного періоду з дистанційною формою роботи працівників музею виник задум створити аудіогід (аудіоекскурсію), який можна було б запровадити на території меморіальної садиби поза стаціонарними експозиціями, розгорнутими у залах будівель. Ідея передбачала не дублювання чи заміну традиційної форми проведення екскурсій, а доповнення та розширення її можливостей за допомогою зручних сучасних технічних засобів комунікації.

GPS-локації автоматичного запуску аудіогіда

Зазначимо, що перші в історії спроби проектування та створення прообразів сучасних аудіогідів здійснені в Європі (зокрема в Голландії) ще в 1950-х рр. [3]. Відтоді було зроблено багато різноманітних конструкцій, які базувались на аналогових, а згодом, і на цифрових носіях інформації. Такі системи набули поширення й стали за кілька останніх десятиріч звичними у практиці екскурсійної роботи багатьох музеїв світу [4]. В аудіогідах закладено багато потенційних переваг, серед яких: можливість підготовки не тільки загальних («стандартних»), але й спеціально орієнтованих аудіоекскурсій для різних категорій слухачів, наприклад для дітей, або з поглибленим викладом матеріалу для професіоналів певних галузей діяльності, близьких до тематики матеріалів кожного окремого музею. Передбачено можливість підготовки аудіоекскурсій багатьма мовами, а також створення розширених екскурсійних пояснень щодо окремих експонатів або розділів експозиції. Недоліком аудіогідів попередніх поколінь є необхідність розміщення контенту на спеціально призначених мультимедійних пристроях, що, нерідко, потребує немалих витрат для їх придбання, технічного обслуговування й організації використання. Крім того, зазвичай, потрібно замовляти створення та розміщення контенту

стороннім розробникам, витратити час для навчання музейного персоналу, ознайомлення відвідувачів з правилами користування обладнанням, що додає певних незручностей. Суттєвим недоліком, особливо загостреним умовами сучасної пандемії, стали труднощі або навіть фактична неможливість з санітарно-гігієнічних причин дозволити відвідувачам взагалі користуватись пристроями, які передаються від одного користувача до іншого. Саме тому, під час планування створення музейного аудіогіда ми віддали перевагу останнім розробкам, які врахували й фактично повністю виправили зазначені недоліки. Нові підходи базуються на використанні можливостей підключення персональних користувацьких мультимедійних пристроїв до віддаленого (т. зв. «хмарного») розміщення інформаційного контенту на серверах розробників платформ, які надають відповідні послуги. Такі платформи уже не поодинокі й успішно розвиваються, постійно вдосконалюються. Багато з них заслужено користуються визнанням, популярністю в туристичній сфері, мають багатомовний інтерфейс, дають можливість музейним працівникам самостійно готувати, записувати та розміщувати авторський контент, створювати тури на місцевостях, що особливо актуально для музеїв з експозицією просто неба, з ландшафтними локаціями. Технічне забезпечення для таких аудіогідів потребує лише наявності стабільного інтернет-підключення. Мультимедійними пристроями можуть бути будь-які поширені комунікатори (смартфони, айфони, планшети, нетбуки тощо), які мають з'єднання з мережею інтернет за допомогою каналів мобільних мереж, Wi-Fi). Контент можна отримувати двома основними способами: безпосередньо під час користування в режимі он-лайн, або попередньо завантажити його з сервера провайдера на клієнтський пристрій для подальшого використання без під'єднання до мережі. Отже, підключення та користування аудіогідом є можливим не тільки на території музею, але й у будь-якому місці.

Отже, після визначення найоптимальнішої платформи для розміщення екскурсійного мультимедійного контенту, у травні 2020 р. в Національному музеї-садибі М. І. Пирогова був створений та відкритий для загального користування

перший аудіогід «Садиба Вишня М. І. Пирогова» [5]. Він призначений переважно для невеликих груп, або окремих відвідувачів, які віддають перевагу довільному, індивідуально обраному комфортному темпу проведення екскурсії з можливістю здійснення довільних пауз чи зупинок. Контент доступний трьома мовами (українська, російська англійська). На території паркової частини садиби, де розташовані основні меморіальні об'єкти, у восьми послідовних локаціях маршруту загальною довжиною 760 м проводиться аудіоекскурсія тривалістю близько 40 хвилин. Окрім звукового екскурсійного пояснення контент передбачає можливість прочитати його текстовий варіант, а також переглянути графічні ілюстративні додатки, які доповнюють виклад матеріалу. Платформа аудіогіда передбачає можливість для слухачів запускати відтворення контенту в довільному режимі шляхом ручного керування, або, після встановлення програмного додатка розробника на комунікатор користувача, отримувати автоматичний запуск відтворення у визначених локаціях за допомогою GPS-навігації, сканування QR-коду, використання технологій NFC, Bluetooth... і багато інших сервісів. Для авторів контенту передбачено можливість його коригувати, редагувати а також відслідковувати кількісні і, певною мірою, деякі якісні характеристики користування аудіогідом, отримувати відгуки користувачів.

За один рік запровадження першої аудіоекскурсії у Національному музеї-садибі М. І. Пирогова контент віртуального гіда було переглянуто 5424 рази і аудіосупровід прослухано 1190 разів. Розташування локацій на відкритому просторі паркової зони дає змогу відвідувачам безпечно дотримуватись гігієнічних вимог з метою профілактики респіраторних захворювань і виконувати в нашому повсякденні актуальну заповідь «Чудесного лікаря» М. І. Пирогова, який вірив у дієвість гігієни й передбачив, що майбутнє належить медицині профілактичній [6, с. 2]. Певною мірою, долучившись до послуг віртуального гіда, цю тезу підтримали наші дистанційні відвідувачі – не тільки з Вінниччини, але й із різних областей України та з зарубіжжя. Позитивні оцінки відвідувачів щодо

роботи віртуального гіда засвідчили сприйняття такої форми екскурсійної роботи й спонукають до продовження нових пошуків вдосконалення музейної справи.

Використані джерела

1. 7 чудес Вінниччини. Департамент міжнародного співробітництва та регіонального розвитку Вінницької ОДА. URL: <http://www.dmsrr.gov.ua/7-chudes-vinnichchini> (дата звернення: 14.05.2021), вільний. – Назва з екрана.
2. Про музей. Національний музей-садиба М. І. Пирогова. URL: http://www.pirogov.com.ua/pro_muzeu_ua.htm
3. Audio tour. Wikipedia : The Free Encyclopedia. URL: https://en.wikipedia.org/wiki/Audio_tour (дата звернення: 14.05.2021), вільний. – Назва з екрана.
4. Multimedia Tours in Museums:Reflections from ten years of practice / Silvia Filippini Fantoni. University-Paris I, France Jonathan P. Bowen, Museophile Limited, United Kingdom. ResearchGate [веб-сайт]. URL: https://www.researchgate.net/publication/318969440_Mobile_multimedia_Reflections_from_ten_years_of_practice/link/5988b1feaca27266ada4d890/download
5. Аудіогід «Садиба Вишня М. І. Пирогова». Національний музей-садиба М. І. Пирогова. URL: http://www.pirogov.com.ua/audiogid_ua.htm
6. Пирогов Н. И. Начала общей военно-полевой хирургии, взятые из наблюдений военно-госпитальной практики и воспоминаний о Крымской войне и Кавказской экспедиции: в 2 ч. Дрезден, 1865. Ч. 1. 443 с.

МУЗЕЙ НА КАРАНТИНІ: ПРОБЛЕМА ЧИ НОВІ МОЖЛИВОСТІ?

Коваленко Олексій,

кандидат біологічних наук,
науковий співробітник

Національного науково-природничого музею НАН України,
м. Київ,

e-mail: corydalis.kovalenko@gmail.com

Червоненко Оксана,

кандидат біологічних наук,

старший науковий співробітник, заступник директора з наукової і
музейної роботи

Національного науково-природничого музею НАН України,
м. Київ,

e-mail: entomo@ukr.net

Комар Юлія,

науковий співробітник

Національного науково-природничого музею НАН України,
м. Київ,

e-mail: jkomar2007@gmail.com

Пандемія COVID-19 стала викликом для успішного функціонування музейних установ у всьому світі, особливо в контексті виконання місій популяризації науки та екологічного світогляду. Проведення багатьох типів заходів та атракцій для відвідувачів стало складною задачею з матеріально-технічного боку в контексті дотримання карантинних вимог. Значну частину 2020 та 2021 рр. музейні установи були зачинені, що створювало необхідність шукати нові методи роботи з відвідувачами та розширювати простір музейної установи на онлайн-платформах.

Національний науково-природничий музей НАН України (ННПМ) також зіткнувся з цими труднощами та намагався їх подолати за допомогою наявних ресурсів, виходячи за межі звичної сфери та способів музейної діяльності.

Одним з важливих напрямів роботи нашої установи є проведення інтерактивних освітніх програм, які базуються на 4 основних принципах інтерпретації – тематичності, організованості, релевантності та принесення задоволення [1]. Ці інтерактивні програми розкривають багато аспектів природничих наук та мають 8 варіантів структури [2]. Проведення цих заходів було можливим під час перебування м. Києва у жовтій та помаранчевій зонах, і це потребувало оптимізації навчальних програм у контексті протиепідемічних заходів.

З 43 типів розроблених інтерактивних програм було адаптовано та проведено їх до 20 типів. У більшості випадків оптимізація полягала у вилученні активностей, які потребували близьких контактних взаємодій, що досягалося заміною елементів програми, додаванням нових сюжетних гілок до квестових частин програми, та також потребувало видозміни екскурсійних маршрутів для уникнення випадкових скупчень учасників в експозиційних залах.

Нашою гіпотезою було те, що дотримання маскового режиму значно зменшить відвідуваність таких заходів. Проте, якщо в допандемійні часи наповненість груп варіювала в широких межах від 55% до 100% у залежності від програми та календарними особливостями проведення з середнім значенням 76%, то в умовах адаптивного карантину середній показник наповненості груп зріс до 85%, хоча реальна кількість відвідувачів, звісно, була зменшена через суттєві зменшення максимального розміру групи.

Проведене анкетування учасників програм (n=224) вказує на те, що для більшості відвідувачів носіння масок не створює суттєвого дискомфорту під час проведення програм, причому на всіх трьох етапах проведення програми. Відповідно до даних опитування найменший дискомфорт учасники відчували під час проведення квестової та екскурсійної частини програм).

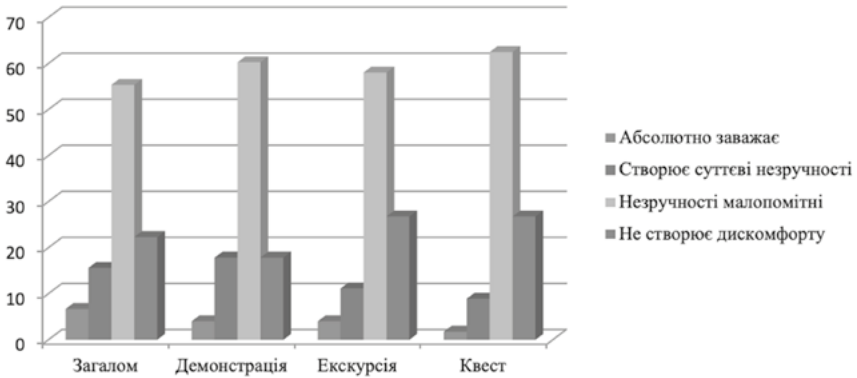

Рис. 1. Рівень дискомфорту від носіння маски учасників інтерактивних освітніх програм загалом та під час окремих їх частин — демонстрації, екскурсії та квесту

Використання одноразових рукавичок, хоч і збільшує витрати для проведення програми, але дає змогу додати до програм можливість контактних взаємодій. Більшість учасників позитивно реагували на подібне нововведення, надаючи перевагу нитриловим різнокольоровим та вініловим рукавичкам (рис. 2). На питання: «Чи хотіли б Ви, щоб одноразові рукавички були на заходах після пандемії?» — ствердно відповіло 83% респондентів.

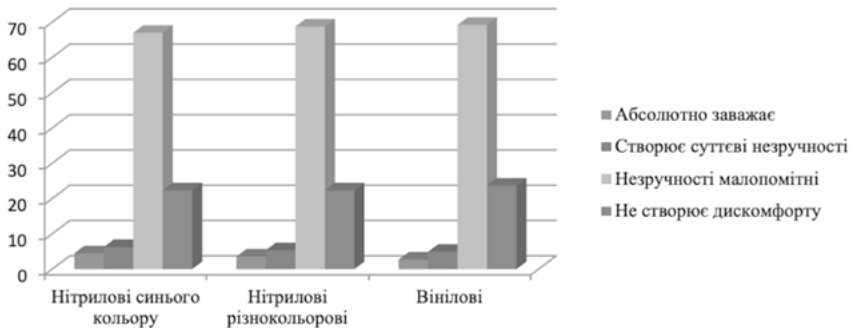

Рис. 2. Рівень дискомфорту від використання одноразових рукавичок учасників інтерактивних освітніх програм загалом та під час окремих їх частин — демонстрації, екскурсії та квесту

Під час пандемії зріс інтерес відвідувачів до форм неперсональної інтерпретації природної та культурної спадщини. Текстові квести та скавінджер-ханти були популярним вибором клієнтів нашої установи, що давало змогу зменшити навантаження на екскурсоводів. Розроблений тематичний квест про Чарльза Дарвіна з нагоди річниці його дня народження зацікавив багатьох постійних відвідувачів нашої установи.

На момент впровадження карантинних обмежень у березні 2020 року основними каналами комунікації в інтернет-середовищі Національний науково-природничий музей використовував соціальні мережі Facebook, Instagram, Twitter, Google акаунт, сайт та партнерську платформу my.matterport.com, де розміщено 3D тур музеєм.

Ми підтримували зв'язок з нашою аудиторією традиційними дописами про нові дослідження та відкриття науковців в царинах природничих наук, залучали у віртуальні мандрівки музеєм за допомогою 3D туру, проводили конкурси малюнків та світлин з експозицій музею, фоторепортажі з експозицій музею. Одночасно тривала робота з інтеграції аудіогіду в експозиційне середовище з новим форматом переходу до аудіосупроводу за QR кодами. Наші науковці долучились до всеукраїнської програми ВШО (Всеукраїнська школа онлайн). У цей період ми запустили музейний YouTube канал. Контент, який створювався, за можливості готували в експозиціях музею, або зйомки сюжетів наші науковці проводили самостійно дома, а іноді й у польових виїздах. Незважаючи на відсутність фахових спеціалістів, професійного обладнання та навичок у створенні відео продукту, контент нашого каналу знайшов свою аудиторію, яка активно стала підтримувати нас і порадами, і виказуючи свою зацікавленість тими чи іншими темами майбутніх сюжетів. Впродовж першого місяця існування каналу кількість підписників становила близько 800 фоловерів.

Далі, після часткового зняття карантинних обмежень, ми почали більш активно освоювати відео формат спілкування з нашою аудиторією. Спробували залучати відео трансляції з заходів музею. Так ми відкривали виставку «Ботанічне мистецтво 2020» у червні, наразі створюємо відео-екскурсію витсавкою «PALEO

ART: наука, естетика, абсурд», продовжуємо створювати сюжети для нашого каналу на теми, які є актуальними в суспільстві.

Отже, хоч пандемія стала важким викликом та створила суттєві перепони для успішного функціонування установи, вона стала стимулом до пошуку нових форм взаємодії з відвідувачами та вказала на необхідність подальшої модернізації активностей на території музею та створення абсолютного асортименту нового інтерпретативного продукту, доступного до використання онлайн.

Використані джерела

1. Tilden, F. *Interpreting Our Heritage*. 3rd edition. University of North Carolina Press, Chapel Hill, NC, 1977. P.1–224.
2. Коваленко О. А., Червоненко О. В., Комар Ю. Г. Інтерпретація природи та культурної спадщини як методологічна основа інтерактивних навчальних програм Національного науково-природничого музею НАН України. *Природнича музеологія*. Випуск 5. Київ, 2019. С. 126.

КОЛЕКЦІЇ ХУДОЖНІХ МУЗЕЇВ У ДИСТАНЦІЙНОМУ НАВЧАННІ СТУДЕНТІВ І–ІІ РІВНЯ АКРЕДИТАЦІЇ НА ЗАНЯТТЯХ З ІСТОРІЇ МИСТЕЦТВ (З ДОСВІДУ РОБОТИ)

Кормакова Тетяна,

мистецтвознавець, старший викладач
кафедри образотворчого мистецтва і дизайну
Фахового коледжу «Універсум»,
м. Київ,
e-mail: t.kormakova@kubg.edu.ua

Музей і музейна колекція — це достатньо потужна інформаційна та культурна інституція, відвідуючи яку можна отримати знання в галузі природи, географії, історії, культури.

Художній музей надає можливість молодій людині долучитися до мистецьких скарбів, відкрити новий та різноманітний світ. Через твори мистецтва художник наче фокусує власний

погляд на внутрішні та зовнішні боки життя, прагне показати те, що було притаманне саме його часу в певний історичний період.

COVID-19, карантинні обмеження внесли корективи та зміни до процесу навчання, примусили замислитися над тим, у якому форматі краще проводити заняття, що залишити з попереднього матеріалу, а від чого — відмовитися. Сьогодні всі розуміють, що освіта майбутнього має прийняти реалії часу, коли весь світ став залежним від пандемії. Задуматися над тим, як діяти далі, змушені були педагоги багатьох навчальних закладів. Тепер необхідно було шукати прийнятну форму занять у дистанційному навчанні, які були б не менш цікавими, захоплюючими, фаховими.

Власний досвід, напрацювання останніх років, апробовані на заняттях з історії мистецтва зі студентами кафедри образотворчого мистецтва і дизайну I–II рівня акредитації, увійшли до цієї статті. Цікаві форми були знайдені в результаті використання матеріалів художніх музеїв України та Західної Європи.

Вивчення предмету «Історія мистецтва» ставить за мету: орієнтуватися в різних напрямках, стилях, школах; знати важливі факти з життя художника, його твори; завдяки мистецтву бачити красу в навколишньому світі, розуміти художню мову, вчитися аналізувати та розповідати про мистецтво «з душею». Мистецтво вчить молоду людину виявляти різноманітні емоції: радість, щастя, кохання, сум, трагедію, гнів. Формує особистісний характер, погляди, громадянську позицію, гордість за державу та її культурні здобутки. Аналітичне мислення, розширення кругозору через набуття нових знань, формують в юній душі духовні та естетичні цінності.

Разом з тим, заняття мистецтвознавчого змісту потребують постійного перегляду, бачення й аналізу творів образотворчого мистецтва різних жанрів та видів. Без візуального ряду ознайомити студентів з творами графіки, скульптури, живопису, досить складно. Тут спрацьовує принцип: «Краще один раз побачити...». Це має бути своєрідним «тренінгом», вправами для мозку й пам'яті, що допомагає емоційному сприйняттю та розумінню мистецтва.

Дистанційне навчання відкриває великі можливості залучення комп'ютерних технологій в ознайомленні з експонатами в різних художніх музеях: інтернет-ресурси, Youtube, перегляди відео-екскурсій, мандрівки музеями світу, знайомство з відомими художниками, мистецтвознавцями, науковцями, які досить активно викладають інформацію в Youtube, Google. Завдання педагога — систематизувати матеріали з питань мистецтва, добрати та рекомендувати студентам саме те, що має наукову базу без домислів та неперевічених фактів.

Лекції, семінарські заняття, самостійна робота, презентовані у формі бесіди, діалогу, екскурсії, інтерв'ю... Це має бути не монолог викладача, а динамічна, активна співпраця студентів між собою та педагогом. Позбавлені живого діалогу, реакції на виклад нового матеріалу, емоцій, навчання «у форматі онлайн» тепер студенти більшу частину роботи виконують самостійно. Не слід забувати про збереження інформаційного складника з дослідницько-пошуковою діяльністю. Окрім індивідуальної роботи, хтось обирає завдання «в парі», групою «Інтелектуали», чи презентує колективний проект.

Перебування у віртуальному середовищі має дати молодій людині відчуття позитиву від нового формату навчання: простір для мандрівок музеями світу, безмежне поле для вільних ідей, думок, під час виконання самостійних завдань і креативних проектів, сповнених творчих фантазійних рішень. Водночас не забуваємо про друковані джерела, що значно збагачують мову, надають нові знання, допомагають перевірити достовірність інформації.

У переважній більшості завдань були залучені колекції та окремі експонати художніх музеїв Києва та інших міст України, знані на весь світ європейські колекції, що «відкрили двері» для віртуальних екскурсій в період пандемії. Це суттєво допомагає студентам під час виконання роботи: складання порівняльної характеристики різних стилів (романський — готичний стиль, твори живопису доби бароко чи рококо, модерн в різних країнах тощо), пошук мистецьких, архітектурних термінів, тлумачення графічних технік, пластичної мови скульптури. Більшість інформації можна знайти в мережі інтернет.

Приклади завдань, які виконують студенти останні семестри під час пандемії:

- «Діалог з художником» — К. Трутовський — відомий український художник II пол. XIX ст., твори якого нині є окрасою Національного художнього музею в Києві. Кожним твором він довів свою відданість Україні, що виявлялася в тематиці творів живописця. Серед картин експозиції цікавим є полотно «Весільний викуп» (1881 р.). Складіть перелік питань, які б хотіли задати художнику під час віртуальної зустрічі.

- «В гостях у художника» — в колекції Музею мистецтв імені Богдана і Варвари Ханенків зберігається один з шедеврів монументального мистецтва XIII ст. — вітраж «Апостол Павло». Складіть перелік мистецтвознавчих питань, які б ви бажали поставити майстру вітражу (технологія виконання, особливості композиції, колорит).

- «Радість відкриття» — у Національному художньому музеї України в Києві зберігається один з шедеврів народного мистецтва — «Козак-бандурист», або «Козак-Мамай». Спробуйте скласти розповідь про картину з колекції музею, що є унікальним твором в історії українського мистецтва.

- «Радість відкриття» — серія портретів інфанти Маргарити відомого іспанського художника Дієго Веласкеса прикрашає численні колекції відомих музеїв світу. Охарактеризуйте засоби виразності, використані художником у жанрі портрету, назвіть відомі твори. Вкажіть назву картини художника, що зберігається в одному з художніх музеїв Києва.

- «Вивчаємо шедеври мистецтва» — техніка акварелі була одним із захоплень художника М. Врубеля. Проаналізуйте один з натюрмортів художника — «Квіти в синій вазі» (1887 р.). Зробіть копію акварелі майстра і спробуйте досягти «універсальності й досконалості», до якої прагнув художник.

- «Радість відкриття» — мистецтво жанру «марина» до сьогодні залишається вельми популярним. Охарактеризуйте жанр мариністики на прикладі картини І. Айвазовського «Буря» (Національна картинна галерея в Києві). На ваш погляд, чому художника було названо «кращим співцем моря» XX ст.

- «Інтерв'ю біля картини» — на прикладі картини «В люди» відомого одеського художника II пол. XIX К. Костанді, пояснить соціальний зміст сюжету картини та складить питання художнику, у живописному творі якого простежується зв'язок з «ри-сами літературно-художніми».

- «Складаємо мистецький опис картини» — на прикладі картини В. Тропініна в Київській картинній галереї пояснить, чому такий інтерес у художника викликала Україна, що стала школою вивчення природи та людей. Придворний живописець графа І. Моркова він колись напише: «Я мало вчився в Академії... але навчався в Малоросії: я там без відпочинку писав з натури... і ці мої роботи, здається, кращі з усіх, досі мною писаних».

- «Мандрівка музеями світу...» — створить віртуальну екскурсію до Лувру і назвить відомі твори, що є шедеврами світового мистецтва.

Мотивація на використання гаджетів як інструменту для отримання знань, навчання, ознайомлення з кращими зразками мистецтва, колекціями, де ці художні твори зберігаються та експонуються — ось основна мета, що спонукає до активної, цікавої співпраці студентів та педагога.

У кожному завданні студенти самостійно знаходять джерела інформації, визначають етапи виконання роботи, використовують одержані відомості, що мають відповідати меті пізнавальної діяльності. Водночас молоді люди виказують особисте бачення та розуміння творів мистецтва, спираючись на цікаві дослідження і факти, знайдені на сайтах музеїв. Сподіваємось, що коли закінчиться пандемія, знання, отримані під час дистанційного навчання, будуть закріплені екскурсією, прогулянкою нашим містом, важливим для кожного стане спілкування. Це є найбільшою мрією і педагогів, і студентів, і багатих на мистецькі колекції художніх музеїв.

КВЕСТОВА ПЕДАГОГІКА ТЕРНОПІЛЬСЬКОГО ОБЛАСНОГО КРАЄЗНАВЧОГО МУЗЕЮ 2020–2021 РОКІВ У КАРАНТИННИХ УМОВАХ

Костюк Степан,

директор Тернопільського обласного краєзнавчого музею,
м. Тернопіль,
e-mail: tokm-1913@ukr.net

Нічого особливого. Проте. Враховуючи вимоги шкільних навчально-предметних програм, задалегідь розроблені науковцями Тернопільського обласного краєзнавчого музею, тематичні екскурсії та уроки зазнають постійного вдосконалення. Відповідно, монологічне донесення матеріалу організаторами потребує нових форм доступності сприйняття. Отже, для діалогічного спілкування, в музеї було запроваджено квестові зустрічі, із дотриманням протиепідемічних норм.

Скажімо, 3 січня учням 7-х класів Тернопільської спеціалізованої школи I–III ступенів № 17 імені Володимира Вихруща з поглибленим вивченням іноземних мов було запропоновано розважально-пізнавальний квест «Таємниці старожитностей».

14 січня зреалізовано містичне дійство зимової мандрівки «Від свята до свята!..». Зустріч у відділі новітньої історії «супроводили» світлини визначних історичних подій, які трапилися саме зимового періоду. Проведено квест-вікторину «Зимова подорож із історією» з використанням ілюстрацій та історичних коментарів про найважливіші історичні події ХХ ст. Учасниками були: учні шкіл Тернополя (№№ 4, 8, 16, 24), діти учасників АТО-ООС (смт. Козова), гості міста.

Відтак, 25 лютого у відділі природи відбувся навчально-виховний семінар-екскурсія «Формування екологічної культури шляхом пізнання природи рідного краю» за участю учнів 1–4 класів Інноваційної загальноосвітньої школи глобального мислення та впливу в Тернополі «ThinkGlobal». Проведено пізнавально-природничий квест «Я хочу дружити з природою».

На запит школи 10 та 17 листопада для учнів 9-В класу Тернопільської загальноосвітньої школи I–III ступенів № 24 «повторене» навчально-пізнавальний квест «Таємниці старожитностей».

У межах Міжнародної акції «Ніч у музеї», присвяченої Міжнародному дню музеїв, яка проводиться щорічно, 18 травня передбачено проведення пізнавального квесту «Пізнай своє».

Квестове спілкування руйнує музейні стереотипи — заборона, зокрема, відвідувачам торкатися експонатів. Оскільки проведення заходу потребує додаткових переконливих аргументів, практикується рухомість фондів матеріалів. Запропоновані експрес-виставки дають змогу учасникам «відчути» артефакти. Дієве закріплення пізнавальної інформації винагороджується, присутні отримують відповідні стимулюючі сертифікати. Анонсування музейних можливостей визначає тематику, кількісний склад груп зацікавлених (неухильне дотримання, на жаль, карантинних обмежень). В умовах превалювання вимушених обмежень онлайн-комунікації, пов'язаних із поширенням коронавірусної хвороби COVID-19, «обережні» квестові спілкування є ефективними, що підтверджено практикою. Періодичність проведення формується залежно від наявності охочих взяти участь у заході.

ДІЯЛЬНІСТЬ МЕНСЬКОГО КРАЄЗНАВЧОГО МУЗЕЮ ІМЕНІ В. Ф. ПОКОТИЛА В УМОВАХ ПАНДЕМІЇ КОРОНАВІРУСУ COVID-19

Крутий Віталій,

директор музею Комунального закладу
«Менський краєзнавчий музей ім. В. Ф. Покотила»

Менської міської ради,

м. Мена, Чернігівська обл.

e-mail: muzeum.mena@gmail.com

Менський краєзнавчий музей було створено 1954 року з ініціативи місцевих краєзнавців. Засновником свого часу був учитель української мови та літератури Володимир Федорович Покотило. Левову частку експонатів було зібрано

під час щорічних літніх експедицій. Володимир Федорович при музеї організував гурток «Юний краєзнавець», згодом у співавторстві з Домінікою Трохимівною Серьодкіною вийшла спільна праця «Юні краєзнавці», де було висвітлено позитивний досвід гуртка та надано методичні рекомендації з краєзнавчої роботи в школі [1, с. 115]. Незважаючи на досить солідний вік, зазначена праця не втратила актуальності й на сьогодні.

Згодом у 1968 році музей отримує звання народного, а з 1972 році стає філіалом Чернігівського обласного історичного музею ім. В. В. Тарновського. З цього року музей отримує власне окреме приміщення. У 2011 році музею присвоєно ім'я В. Ф. Покотила. Нині експозицію музею розміщено в п'яти залах, окремо функціонує художня галерея.

З 2017 року при музеї для школярів середнього віку було організовано гурток «Юні краєзнавці». Для розвитку туризму в межах проєкту «Сильні локальні громади — успіх в децентралізації» створено туристичну не громадську організацію «Менщина туристична». З 2018 року розпочинається потік туристів з інших регіонів, зокрема Києва, Чернігова, Шостки.

До початку пандемії музей відвідувало більше 7 тисяч відвідувачів, кількість експонатів складала 17 тисяч одиниць. Весь 2019 рік став піковим в розвитку туризму як внутрішнього так і зовнішнього, за цей рік проведено майже 200 екскурсій. Музей за рахунок коштів спецфонду повністю покрив видатки на опалення, електроенергію, інтернет, було замінено меблі.

Основними формами роботи в до епідемічний період були екскурсії в приміщенні музею, робота з дітьми в межах гуртка, написання публікацій і статей в місцевій газеті «Наше слово». На початку 2020 року тенденція з розвитку туризму в межах проєкту «Менщина туристична» ще зберігалась, але з 12 березня 2020 року музей мусив перейти на дистанційну форму роботи.

Офіційно музей не був повністю зачинений, працівники поєднували як роботу вдома, так і роботу в самому закладі.

У цей час гурток «Юні краєзнавці», повністю перейшов на online формат роботи. Робота в цей час полягала в тому, що учні прослуховували певні завдання з краєзнавства згідно затвердженої програми, потім мали підготувати есе з цієї теми,

текстові відповіді ми замінили короткими відеороликами не більше 5 хв. Учні гуртка ділилися на декілька команд, і в умовах дотримання дистанції готували короткі історичні довідки з краєзнавства. Декілька гуртківців працювало безпосередньо в музеї і готували оглядові екскурсії окремими залами. П'ять гуртківців за 25 хвилин мали провести екскурсію п'ятьма залами музею. Одна група працювала безпосередньо в художній галереї, тут учні готували міні екскурсії відділами: «Ікони на Менщини», «Вишиванки Менщини», «Глиняний зоопарк» тощо. Екскурсії відділами монтували в єдиний відеоролик.

У цей час коли музей мав працювати без відвідувачів в так званому онлайн-форматі з'явилися нові форми роботи. Вперше в історії роботи нашого музею було створено офіційний сайт, активно запрацювала фейсбук-сторінка. Були започатковані рубрики: «Новий експонат», «Таємниці зі фондосховища», «Невідома Менщина», «День в історії Менщини», «Жива історія» (інтерв'ю з очевидцем історичної події). Згодом почали проводити відеозйомки з історії міста. Вперше за історію роботи музею було проведено костюмовану екскурсію — «Нічна Мена». Всі охочі за умов дистанції, на свіжому повітрі мали змогу прогулятися історичними локаціями нашого міста, познайомитися із перодягненими історичними постатями, що мали безпосередній вплив на історію міста.

Ще одним «позитивом» став час, якого раніше не вистачало для написання різноманітних грантових проєктів. За цей час було написано шість проєктів, два з яких вже виграно та почато реалізовувати цього року: «Менщина, яку ви ще не знали» — 14,5 тис грн., та «Сильні локальні спільноти — шлях до успіху реформування місцевого самоврядування» — 30 тис. грн.

З 2020 року музей в онлайн-режимі бере участь у Міжнародних науково-практичних конференціях, зокрема в Ніжині та Конотопі.

Вистачало роботи й завідувачу фондів, який змінився на посаді напередодні локдауну. Майже рік тривало передання фондів, на 12 березня кількість експонатів становила — 18777 одиниць, за період, коли музей працював дистанційно надійшло 480 експонатів основного фонду. Це значно більше ніж за

2017–2019 роки разом. Найбільш цікаві експонати було презентовано в щотижневій рубриці «Таємниці фондосховища». Ця рубрика містила не тільки фото експоната та короткий опис, а й історичний період, до якого він належав. На фейсбук-сторінці всі охочі могли поставити запитання про історію рідного краю, надіслати фото знайдених речей і отримати фаховий коментар музейних працівників. За цей період були повністю відцифровані фондові книги.

Не меншало й роботи науковим працівникам, за період майже повної відсутності відвідувачів було написано та опубліковано 29 наукових статей. Публікації виходили як в районних такі в обласних виданнях. Побільшало часу для написання науково-експозиційних планів та концепцій виставок.

Незважаючи на значне зменшення спектрахунку та обмежене фінансування з боку місцевих органів влади, все ж вдалося власними силами зробити поточні ремонти. Так було осучаснено сигналізацію, проведено поточний ремонт даху та пічного опалення.

У художній галереї проведено 10 онлайн-виставок, зокрема й за допомогою коротких відеороликів гуртка «Юні краєзнавці».

Нині музей вже готовий до виходу з карантину, діти повертаються до занять. Підсумовуючи можна стверджувати, що незважаючи на значні втрати у кількості відвідувачів, музей отримав і значний позитивний досвід нових форм роботи.

Вже однозначно можна стверджувати, що всі форми роботи в онлайн-форматі матимуть продовження й надалі.

Використані джерела

1. Покотила В. Ф., Серьодкіна Д. Т. Юний краєзнавець: навч. посібник. Київ, 1969. 144 с.

DEVELOPMENT OF MUSEUMS IN KHARKIV REGION IN THE CONDITIONS OF THE COVID-19 PANDEMIC

Lapchenko Anastasiia,

Candidate of Historical Sciences (Ph. D.),
assistant lecturer of department UNESCO "Philosophy of Human
Communication" and social sciences and humanities,
Petro Vasilenko Kharkiv National Technical University of Agriculture,
Kharkiv,
e-mail: lap4enko@khntusg.info

The epidemic of coronavirus disease and long-term quarantine have become a real challenge for humanity. For the museum business — the pandemic was a big blow, and at the same time set new challenges for museums. The main challenges facing museums today, as well as the country, are the growth of communication with the audience (lectures, tours, online events, social networks, etc.). Therefore, the main task of the museum during the pandemic was to find new ways to organize work. The result was the struggle of the paradigms of thinking — conservative and liberal values.

The first thing that came to the mind of the management of any museum — was the creation of "online" lectures, meetings, tours. And this is where the museums in Kharkiv region, as well as other museums in Ukraine, faced technological problems. In addition, there were issues with multi-layered multimedia and content integrity. It is not easy to show an exhibition to those who are in front of the screens, to tell the story with the help of materials that can only be given when the audience has free access to the Internet. But this approach will allow museums to become a new kind of science communicator, using existing open scientific materials [1, p. 387].

But despite these problems during the quarantine, more museums in Kharkiv region have intensified their digital activities. Before the pandemic, when attending cultural events was not banned, most of them did not even have a page on social networks. Digitalization of museums since the beginning of COVID-19, according to the survey,

has increased by 15% worldwide and by 40% in Ukraine, along with the rate of presence on social networks [2].

Before building a new communication strategy, most museums experienced a crisis in the spring of 2020, which not everyone was able (and will be able to) overcome. The most popular among museum institutions are those online services that require less additional financial resources or specialized experience and skills. Activities and calls of the audience to participate in challenges also became widespread. For example, the #GettyMuseum Instagram challenge, as well as the Between Art and Quarantine campaign (and a bunch of others with a joint call to recreate a work of art at home). A large number of educational games, children's stories, quizzes and even video games (such as Prisme7 by Center Pompidou), as well as coloring and games with parents and children were created to support parents who want to quarantine their children with something useful and interesting.

Paying attention to the segments of the audiences that stood out during the quarantine, it is worth highlighting the local one, which has become of a new significance for museums. Institutions need to reach out to local communities to help local people and survive together in a crisis. A striking example is some of the most famous art galleries in Italy. Although today the borders between the countries within the EU are open, many Europeans are not ready to go to the country from which the Old World coronavirus began its journey. In such conditions, the Italians got a historic opportunity: to see their local masterpieces, free from the crowds of tourists, and quietly book a ticket in a few days, not weeks or months [3].

Museums often resort to a variety of tricks to encourage new segments in these turbulent times. Main topics are distraction from anxiety, enlightenment and humor. This has made museums more accessible and relevant to a wider audience. But will the experience they want to offer be different from the experience of regular visitors? Time will show.

Reference:

1. Моїсеева Н. І., Лапченко А. С., Омельченко Г. Ю. Розвиток сільського зеленого туризму в Україні (зокрема на Харківщині) в умовах пандемії covid-19. *The 1st International scientific and practical conference "Science*

and education: problems, prospects and innovations” (October 7–9, 2020) CPN Publishing Group, Kyoto, Japan. 2020. P. 386–391.

2. Музеезнавство, екскурсознавство, охорона пам'яток : метод. вказівки до проведення семінар. занять з дисципліни для студентів першого (бакалаврського) рівня вищої освіти денної (заочної) форми навчання спеціальності 242 «Туризм». / Харків. нац. техн. ун-т сіл. госп-ва ім. П. Василенка; уклад.: А. С. Лапченко, Н. О. Бондар. Харків. 2020. 24 с.
3. Lapchenko A. The course «rural tourism» as a means of patriotic education of students. *Актуальні проблеми освітньо-виховного процесу в умовах карантинних обмежень та дистанційного навчання* : збірник наук. пр. Харків : ХНУБА, 2021. С. 241–244.

ПЕРЕДАННЯ КУЛЬТУРНО-ОСВІТНЬОГО ДОСВІДУ ЗАСОБАМИ МУЗЕЙНОЇ ПЕДАГОГІКИ В УМОВАХ ПАНДЕМІЇ COVID-19

Міхно Олександр,

кандидат педагогічних наук,
директор,
Педагогічний музей України,
м. Київ,
e-mail: amihno@ukr.net

Матвійчук Оксана,

кандидат педагогічних наук, доцент,
Інститут післядипломної освіти
Київський університет імені Бориса Грінченка,
м. Київ,
e-mail: osvita-teka@ukr.net

Музеї завжди виконували важливу соціальну, освітню та культурну функцію в суспільстві. Музейна педагогіка з її величезним арсеналом способів організації педагогічної взаємодії з відвідувачами, з характерними результатами такої взаємодії (невимушеність, психологічно комфортна атмосфера, здивування, цікавість та безпосередність) посіла своє вагоме місце в освітньому просторі [2]. Музейна педагогіка сьогодні — це активізація роботи з різновіковою музейною аудиторією, розро-

блення нових міждисциплінарних проєктів, створення цікавих музейно-педагогічних програм тощо. Дослідники та практики довели, що музейний простір є середовищем, у якому освітня робота набуває більш творчих форм [1; 2; 7; 9]. Водночас музейна педагогіка є і підсистемою безперервної освіти, що сприяє вирішенню таких важливих завдань, як формування відчуття історичної, культурної та цілісної ідентичності особистості, розвиток здатності до самовираження в діалозі культур, переданні культурно-освітнього досвіду [5, с. 139; 3].

Нові корективи в музейну діяльність неочікувано та непередбачувано в березні 2020 року внесла пандемія COVID-19. У зв'язку з припиненням приймання відвідувачів оф-лайн музеї були змушені реорганізувати власну роботу, використовуючи соціальні мережі та започатковуючи різноманітні онлайн-проєкти.

Активно долучився до нових викликів та реальностей і один з найстаріших музеїв Києва — Педагогічний музей України, заснований ще на початку минулого століття й розташований у прекрасному місці, у самісінькому центрі столиці в чудовій споруді, побудованій спеціально для музею 1912 р.

Колектив музею в умовах пандемії не лише засвідчив музейну підтримку своїх відвідувачів та користувачів, а й визначив подальші пріоритети власного розвитку, і зокрема такого напрямку, як музейна педагогіка. Останні роки музей тісно співпрацює з Інститутом післядипломної освіти Київського університету імені Бориса Грінченка у напрямі підвищення кваліфікації педагогічних працівників столиці [4; 5]. Це, зокрема, спільні заходи, інтерактивні лекції, відвідування педагогами музейних експозицій, участь у відкритті тематичних виставок, круглих столів, майстер-класів, а також організація та реалізація таких соціальних освітніх проєктів:

- Інститут у музеї (2014–2015 н. р.): <https://ippo.kubg.edu.ua/content/10131>;
- Педагогіка дитинства: нове життя «старих» методик навчання і виховання (2016–2017 н. р.): <https://cutt.ly/OvD0URx>
- Педагогіка позитиву (2018–2019 н. р.): <https://cutt.ly/ZvD0rGB>;
- PedCamp — Методично-педагогічне чаювання для вчителів (2019–2020 н. р.): <http://pmu.in.ua/?s=PedCamp>

Особливості організації та реалізації цих проектів, їх підсумки співробітники музею регулярно висвітлювали в доповідях на всеукраїнських науково-практичних конференціях [6; 8; 9; 10].

І в умовах пандемії COVID-19, музейні співробітники, зважаючи на потреби освітян підготували серію онлайн-проектів: «Педагогічні рефлексії», «Фотобанк Педагогічного Музею», «Цитата від музи педагогіки», «Афоризми Сухомлинського». «Доступні фонди Педмузею. Аудіофонди Педмузею», «Sukhomlinsky News» та провели 7 вебінарів-презентацій на тему «Онлайн-проекти Педагогічного музею України для вчителя».

Ці заходи були спрямовані на популяризацію проектів серед освітянської спільноти м. Києва та розвитку партнерської взаємодії в напрямі реальних змін у змісті та якості української освіти в межах програми підвищення кваліфікації керівників київських навчальних закладів. Учасниками вебінарів стали директори закладів загальної середньої освіти, які в умовах становлення Нової української школи потребують не лише знань щодо розвитку їх лідерської позиції та вміння організовувати роботу школи, але й культурного досвіду, цінностей, ідей відомих українських та світових педагогів [11]. Тому директори закладів загальної середньої освіти, розвиваючи власну культурну, соціально-культурну компетентність, зацікавлені в тісній співпраці з музеями, бібліотеками, іншими соціальними інституціями. Під час онлайн-заходів керівники шкіл зацікавилися матеріалами віртуальних виставок «Київ Сухомлинського», «Жіночі обличчя в науці», «Вільні змалку — Майдан для всіх поколінь! Історія одного протистояння», «Шляхи освіти слов'янських народів», «Педагогині», «Реклама в педагогічній періодиці XIX — I пол. XX ст.», «Фонотека: навчальний вініл», «Василь Сухомлинський — дитячий письменник», видавничими серіями «Бібліофонд Педагогічного музею», «Педагогічні републікації» та вибудовували спілкування у форматі діалогу. Матеріали онлайн-проектів музею використовуються й для підготовки модулів педагогічним працівникам на дистанційній платформі Інституту післядипломної освіти Київського університету імені Бориса Грінченка.

Отже, навіть в складних умовах пандемії COVID-19 Педагогічний музей України, використовуючи музейну педагогіку (зміст, методи та форми педагогічного впливу), реалізує передавання культурно-освітнього досвіду педагогічним працівникам. Використовуючи музейну комунікацію за допомогою сучасних технічних засобів (офіційний сайт музею, сторінка у соціальній мережі Фейсбук, проведення онлайн-заходів на платформі Meет) науковці музею сприяють професійному й особистісному розвитку педагогічної спільноти.

Використані джерела

1. Дудар О. Результати дослідно-експериментальної роботи з упровадження елементів музейної педагогіки в роботу дошкільних навчальних закладів м. Києва. *Музейна педагогіка — проблеми, сьогодення, перспективи*: матер. 5-ї наук.-практ. конф., 28–29 верес. 2017 р. Київ, 2017. С. 35–37.
2. Караманов О. Музейна педагогіка і організація експозиційного простору: сучасні підходи та інструменти навчання. *Історико-педагогічний альманах*. 2017. Вип. 1. С. 63–66.
3. Матвійчук О. Є. Виховання на цінностях. *Бібліосвіт: інформаційний вісник*. 2020. Вип. 1. С. 34–45.
4. Матвійчук О. Є. Національно-патріотичне виховання слухачів курсів підвищення кваліфікації. *Формування патріота в вимірі революції гідності та пріоритетів «Нової української школи»*: збірник статей учасників 1-го Всеукр. круглого столу з он-лайн трансляцією, 16–17 лют. 2017 р. Суми: КЗ СОІППО, 2017. С. 211–217.
5. Міхно О. П., Матвійчук О. Є. Музейна андрагогіка як напрям співпраці Педагогічного музею України та Інституту післядипломної педагогічної освіти Київського університету імені Бориса Грінченка. *Короленківські читання-2016. Бібліотеки, архіви, музеї: інтеграція до світового наукового та історико-культурного простору*: матер. XIX Міжнар. наук.-практ. конф., Харків, 12 жовт. 2016 р. У 2 ч. Ч. 2. Харків, 2017. С. 139–147.
6. Міхно О. П., Матвійчук О. Є. Підсумки реалізації музейного соціального проекту «Педагогіка дитинства: нове життя «старих» методик навчання і виховання» (вересень 2018 р. — червень 2018 р.). *Музейна педагогіка — проблеми, сьогодення, перспективи*: матеріали Шостої наук.-практ. конф., 26–27 верес. 2018 р. Київ: Талком, 2018. С. 58–62.
7. Михно А. П., Матвійчук О. Е. Коммуникационное пространство Педагогического музея Украины. *Библиотеки и музеи в современной образовательной и социокультурной среде: сохранение традиций и перспек-*

тивы розвитку: матеріали Междунар. научно-практ. конф., Минск, 24–26 септєбря 2019 г.: в 2 ч. Минск. Ч. 2. С. 44–47.

8. Міхно О. П., Матвійчук О. Є. Обмін педагогічним досвідом у форматі RedCamp: музейно-педагогічне чаювання для вчителів. *Музейна педагогіка в науковій освіті*: збірник тез доповідей I Всеукр. наук.-практ. конф., 28 лист. 2019 р., м. Київ. Біла Церква: Вид-во «Авторитет» ФОП Курбанова Ю. В., 2019. С. 136–139.
9. Міхно О. П., Матвійчук О. Є. Соціальний освітній проект «Педагогіка позитиву» як інноваційна форма музейно-педагогічної діяльності. *Місія музею XXI століття*: збірник наукових праць, 14–15 трав. 2019 р. Полтава: видавець Говоров С. В., 2019. С. 18–24.
10. Міхно О. П., Матвійчук О. Є. Нове життя методики Марії Монтесорі (на прикладі діяльності Педагогічного музею України). «*Монтессорі-педагогіка: історія, теорія, перспективи розвитку*» (до 150-річчя від дня народження М. Монтесорі): матеріали Всеукр. (з міжнар. участю) наук.-практ. конф., 29 жовт. 2020 р. м. Херсон. Херсон: КВНЗ «Херсонська академія неперервної освіти», 2020. С. 200–203.
11. Нові вимоги до компетентностей керівників шкіл в Україні: посіб. для слухачів закладів післядипломної педагогічної освіти, керівників закладів загальної середньої освіти, здобувачів вищої освіти за спеціалізаціями «Управління навчальним закладом» та «Управління проектами» / за ред.: О. М. Отич, Л. К. Задорожна, З. В. Рябова та ін. Київ, 2018. 74 с.

ДОСВІД РОБОТИ КЗ КОР «КИЇВСЬКОГО ОБЛАСНОГО АРХЕОЛОГІЧНОГО МУЗЕЮ» В ПЕРІОД КАРАНТИННИХ ОБМЕЖЕНЬ

Молоткова Антоніна,

наукова співробітниця

КЗ КОР «Київського обласного археологічного музею»,

с. Трипілля, Київська обл.

e-mail: muztrypil@gmail.com

Пандемія COVID-19 охопила увесь світ та вплинула на роботу всіх сфер людської діяльності. Паніка, ізоляція населення та економічна криза змусили музеї працювати в новому режимі.

Згідно з визначенням ICOM:

«Музей є некомерційною, постійною інституцією, покликаною служити суспільству та сприяти його розвитку, відкритою для публіки, що набуває, зберігає, досліджує, популяризує та експонує матеріальну й нематеріальну спадщину людства, доквілля з метою просвіти, навчання та задоволення» [3]

Відвідання музеїв, а отже й популяризація матеріалів музею для публіки на перший погляд стала недоступною.

В умовах періодів послаблення та посилення карантинних заходів, музей частково припиняв свою роботу з приймання відвідувачів.

У період, коли було дозволено приймати відвідувачів виникали конфлікти, у зв'язку з умовами дотримання правил перебування в музеї. А саме щодо обмеження кількості відвідувачів у приміщенні, масочного режиму і, навіть, температурного скринінгу. Як наслідок, у різний час на COVID-19 перехворіли майже всі співробітники музею.

Але, як і в інших сферах, діяльність КЗ КОР «Київського обласного археологічного музею» поступово перейшла в роботу онлайн.

На початку квітня 2020 р. було відмінено проведення VII обласної археологічної конференції «Археологія Київщини», що була запланована на 24 квітня 2020 року і врешті проведена 26 квітня 2021 р. в онлайн-режимі.

У квітні 2020 р. на сайт музею (koam.com.ua) було викладено основні статті та наукові роботи за останні декілька років, про що було повідомлено на офіційній сторінці музею в соціальній мережі Facebook.

Для доступності більшій аудиторії основну інформацію про музей та його відділення було продубльовано на сайті англійською мовою — сайт став двомовний, виключно зусиллями працівників музею.

У зв'язку з новими умовами роботи щодо популяризації власних матеріалів співробітники музею освоїли та застосовували такі інструменти, як:

- платформи для створення сайтів — WordPress, Tilda;
- база даних — MySQL;

- мова розмітки HTML5 та мова стилів CSS3;
- графічні редактори — Adobe Photoshop, Figma;
- програма для редагування відео — iMovie.

Офіційна сторінка музею в соцмережі Facebook — стала основним каналом зв'язку з потенційними відвідувачами. Тож всю інформацію насамперед опубліковували на сторінці музею та дублювали на музейну сторінку в Instagram. Щотижня в межах рубрики «Знайомство з колекцією музею» публікували матеріали з експозиції та фондів — фото експонату та короткий опис інформації про нього.

Загалом для публікацій було створено такі рубрики, як:

- Знайомство з колекцією музею;
- Цікавинки музею;
- Скарби історії навколо музею;
- Церкви Трипілья;
- Народні свята та обряди;
- Новинки музею;
- Всезнайко — рубрика для дітей.

Після публікування першої відео-презентації КЗ КОР «Київського обласного археологічного музею», яке переглянули 962 осіб, було ухвалено рішення про подання інформації у вигляді коротких відеорозповідей.

25 квітня було опубліковане відео про Вікентія Хвойку, створене з використанням матеріалів музею та відеоматеріалів каналу UA | TV, що охопило аудиторію в 9617 осіб, кількість переглядів сягнула 3,6 тис. осіб. З цього відео було розпочато також ведення Youtube-каналу музею (https://www.youtube.com/channel/UCJFbqVwQ6_vurpvhxxGwR8g).

Щотижня публікувалися матеріали про дослідження музею попередніх років, а також щомісяця відео-розповідь про відділення музею, а саме:

- Військово-історичний музей с. Трипілья;
- Археолого-краєзнавчий музей в с. Копачів;
- Музей Анатолія Солов'яненка;
- Музей Козаччини;
- Картинна галерея с. Германівка;
- Музей Вікентія Хвойки.

Виставки також стали віртуальними — у вигляді відео-експозицій.

Напередодні Дня археолога 14 серпня 2020 р. було організовано онлайн-зустріч з доктором історичних наук М. Ю. Відейком на тему «Археологія: сучасність та майбутнє», запис якої доступний на Youtube-каналі музею.

Крім того, М. Ю. Відейко був запрошений для запису відео-екскурсії в першому залі КЗ КОР «Київського обласного археологічного музею» про трипільську культуру на Київщині. Короткі частини його розповіді публікувалися на сторінці музею та сайті впродовж серпня-вересня 2020 року.

У жовтні розпочали запис та публікацію циклу коротких відеоеккурсій та розповідей від співробітників музею, яких на сьогодні вже створено 18. Найпопулярніше з них — «Як одягалися трипільці» — від співробітниці музею Дмитренко Ірини Йосипівни переглянули 6113 осіб на офіційному Youtube-каналі музею.

Статистика за квітень 2021 р. показує, що саме відео-розповіді стали основними за запитами та переглядами на сайті музею з великим відривом. Цикл коротких екскурсій від співробітників музею переглянули 13864 осіб.

Top Posts/Pages		Show: 10 results
1.	Цикл коротких відеоеккурсій від співробітників музею	13864
2.	Київський обласний археологічний музей - Головна	497
3.	Номе -	280
4.	Екскурсії -	241
5.	Найдавніша стоянка на території України - Королево	145
6.	Чорнобильська катастрофа - біль усього людства - Виставки - КОАМ	127
7.	Графік роботи - Київський обласний археологічний музей	119
8.	Контакти - Київський обласний археологічний музей	109
9.	Національно-визвольна боротьба в період Директорії УНР - КОАМ	78
10.	Експозиція - Про нас - Київський обласний археологічний музей	61

Статистика кількості сесій перегляду сторінок за квітень 2021 р.

Річний звіт з Google Analytics за період з травня 2020 р. по травень 2021 р. демонструє, що сайт та його інформацію перегля-

дають нові відвідувачі — 89,2% від загальної кількості сесій користувачів. Це свідчить про широке охоплення аудиторії.

За останні місяці інформацію також переглянули користувачі з різних країн. Основний відсоток 95,78% припадає на користувачів з України, друге місце посідають Сполучені Штати Америки — 1,4%.

Країна	Користувачі	% Користувачі
1. Ukraine	15 277	95,78%
2. United States	223	1,40%
3. Russia	56	0,35%
4. Canada	52	0,33%
5. Ireland	49	0,31%
6. Germany	32	0,20%
7. United Arab Emirates	30	0,19%
8. China	22	0,14%
9. United Kingdom	22	0,14%
10. France	16	0,10%

Статистика користувачів за належністю до країни за період 05.2020–05.2021 рр.

Тим не менше більшість користувачів російськомовні — 54,82% проти 35,1% українськомовних.

Мова	Користувачі	% Користувачі
1. ru-ru	7 204	44,42%
2. uk-ua	4 466	27,54%
3. ru	1 686	10,40%
4. uk	1 226	7,56%
5. ru-ua	648	4,00%
6. en-us	624	3,85%
7. en-gb	196	1,21%
8. en	31	0,19%
9. zh-cn	12	0,07%
10. es-es	10	0,06%

Статистика користувачів за мовним аспектом за період 05.2020–05.2021 рр.

Завдяки карантину, археолого-екскурсійний відділ музею, що охоплює 4 наукових співробітників та завідувачки відділу, переніс акцент основної роботи з проведення екскурсій, що забирало майже весь робочий час, на дослідження матеріальної бази та історичних етапів, представлених у закладі. А отже, призвів до вдосконалення інформаційної та матеріальної бази музею.

Протягом останнього локдауну в березні-квітні 2021 р. зусиллями співробітників музею було створено реконструкцію макету житла зарубинецької культури з подвір'ям та встановлено в експозицію другої зали музею. У планах — створення макету давньоруського містечка Треполя.

Підсумовуючи вище зазначені дані, можна з упевненістю сказати, що використання засобів роботи з відвідувачами онлайн має також позитивний аспект. Співробітники музею охоплюють більш широкі обсяги інформації, які подають дозовано. Така інформація краще засвоюється та має більше охоплення аудиторії.

Використані джерела

1. URL: <https://alalytics.google.com>
2. URL: <https://facebook/koamuseum>
3. Museum definition. ICOM. URL: <https://icom.museum/en/resources/standards-guidelines/museum-definition/>
4. URL: <https://koam.com.ua>

ТУРИСТИЧНІ ОБ'ЄКТИ НАЦІОНАЛЬНОГО ЗАПОВІДНИКА «ХОРТИЦЯ» В УМОВАХ КАРАНТИНУ

Палійчук Олена,

старший науковий співробітник
Національного заповідника «Хортиця»,
м. Запоріжжя,
e-mail: paliychuk71171@gmail.com

Всесвітня пандемія внесла корективи в життя кожного з нас і поставила перед нами, музейниками, нові виклики. За оцінками ЮНЕСКО, під час пандемії були змушені приз-

пинити роботу 90% музеїв. Життя Національного заповідника «Хортиця» змінилося кардинально. Закрилися для відвідування всі туристичні об'єкти: «Музей судноплавства», музей «Місто за порогами», зокрема історико-культурний комплекс «Запорозька Січ», а з 1 квітня 2020 р. рішенням Запорізької обласної державної адміністрації було заборонено відвідування острова з рекреаційною метою загалом. Було перекрито всі шляхи й заїхати машиною, велосипедом або пройти пішки з метою прогулянок Хортицею було неможливо. Хортиця залишилась повністю ізольованою від людей. В умовах обмежень пандемії об'єкти Національного заповідника «Хортиця» та співробітники перебували з 17 березня 2020 р¹. Отож єдиною можливістю запоріжців, які звикли відвідувати Хортицю, залишаються online трансляції та «живе» спілкування в прямому етері через співробітників заповідника.

Науково-дослідні відділи вели свою роботу дистанційно завдяки тому, що частина колекції є в цифровому вигляді, і продовжували працювати вдома протягом 2,5 місяців. Здійснювалась підготовка до конференцій, опрацювання наукових джерел, завершувались звіти, готувались наукові публікації, складались уніфіковані паспорти, працювали над грантами, новими буклетами, опрацьовували інтерактивну базу генеалогічних даних GRANDMA та оглядали електронні архіви канадської періодики, складали концепції подальших виставок, працювали над колективною монографією «Історія острова Хортиця», опрацьовували матеріали інтернет-порталу Центрального державного історичного архіву України. Технічні служби та адміністрація за необхідністю виходила на роботу. Найскладніше в такому режимі було працювати тим відділам, які безпосередньо пов'язані з контактом (інформаційний відділ) або з предметами та творами мистецтва (реставратори), або з відвідувачами (екскурсоводи).

В умовах жорсткого карантину науково-просвітницький відділ також брав активну участь у підготовці наукових публі-

¹ Постанова Кабінету Міністрів України від 11 березня 2020 р. № 211 «Про запобігання поширенню на території України гострої респіраторної хвороби COVID-19, спричиненої коронавірусом SARS-CoV-2»

кацій, працював над проектом ілюстрованого видання «Хортиця поетична», готував матеріали для публікації на офіційному сайті заповідника та тематичних сторінках в соціальних мережах, готував грант за партнерською програмою Creative Europe, розробляв сценарії театралізованих та тематичних екскурсій, квест-екскурсій, вивчав тексти екскурсій, освоював роботу програм Zoom, Skype і записував невеликі відеоролики, посилював свою присутність у соцмережах, або проводив онлайн-лекції та екскурсії. Це був новий цікавий досвід, який несподівано став частиною роботи.

Українські музеї 18 травня 2020 р. організували до Міжнародного дня музеїв етери з онлайн-екскурсіями, розповідями, читаннями, трансляціями артлекцій та онлайн-челенджи. І ми не стояли осторонь. Онлайн екскурсії від інформаційного відділу виходили кожного понеділка. І ця діджиталізація й онлайн-комунікація створила додатковий привід для відвідувачів, щоб прийти до експозиційних об'єктів та порівняти побачене на екрані й живцем після послаблення обмежень.

В умовах тотального закриття усіх культурних закладів — від музеїв до театрів та кінотеатрів — мистецтво та музей перемищуються в онлайн. Більшість музеїв світу й без кризи мали ґрунтовні сайти, на яких можна було здійснити безкоштовну екскурсію та ознайомитись з найціннішими експонатами. Тому й співробітники заповідника вирішили піти тим же шляхом. Було створено онлайн-екскурсії в експозиційних куренях історико-культурного комплексу «Запорозька Січ» та екскурсія первоцвітами Хортиці. Наприклад:

- Онлайн-екскурсія з Будинку Кошового отамана Запорозької Січі 30 березня [2].
- Органічний охват 156 тис. людей, 63 тис. хвилин переглядів, охоплені Запорізька, Київська, Львівська, Дніпропетровська, Харківська, Тернопільська, Донецька, Миколаївська області та штат Іллінойс (США).
- Онлайн-екскурсія з Будинку Канцелярії Запорозької Січі 6 квітня [3].
- Органічний охват 116 тис. людей, 30 тис. хвилин переглядів, охоплено 10 областей України.

- Онлайн-екскурсія первоцвітами Хортиці, природнича 17 квітня [4].

Органічний охват 50 тис. людей, 16 тис. хвилин переглядів, охоплено 8 областей України.

Екскурсії мали не тільки інформативний характер, а й були з елементами гумору, театральності, розмірковувань та експресії. А також було знято невеликі фільми на меморіально-туристичних об'єктах та пам'ятках заповідника «Хортиця». Зовсім по-новому виглядає екскурсія, знята 360-градусним оглядом. Вона дала змогу відвідувачам бачити буквально все, був ефект повної присутності на об'єкті. Крім того, суспільне телебачення Запоріжжя звернулось до співробітників з проханням запису екскурсій на об'єктах. Ми пішли на зустріч і було знято декілька чудових фільмів серії «Хортиця online»: святилище епохи бронзи, історико-культурний комплекс «Запорозька Січ», Чорний камінь, меморіальний об'єкт «Скіфський стан» [5].

Щодо дитячої аудиторії, то для неї було підготовлено 10 уроків-занять на історичну або музейну тематику («Дитячі сторінки»), де було зовсім небагато пізнавального тексту, а також було запропоновано виконати невелике практичне завдання: скласти з частин ціле, намалювати музейний предмет або значок заборони в музеї, робота з шаблонами, розмальовками, опис предметів за схемою, перегляд мультфільмів, створення ляльки-мотанки, ліплення горщиків різного часу або намиста для скіфської красуні. Посилання з уроками на сайт заповідника опублікували на сторінках соцмереж і їх із задоволенням забрали собі вихователі дитячих садочків та вчителі початкових класів, бо навчання також було онлайн.

У наступну хвилю обмежень пандемії у квітні 2021 р. було створено ще 6 уроків для дітей та ми перейшли у формат коротких відео роликів про історію й природу Хортиці, народознавчі традиції, життя заповідника та майстер-класи.

Крім того, відбулось декілька онлайн-трансляцій лекцій про Хортицю в YouTube та Zoom. Популяризувалась культурна, історична та природна спадщина легендарного острова.

Завдяки цій вимушеній паузі в роботі в нас з'явилася низка нових форматів у соціальних мережах: онлайн-екскурсії, дитя-

чі сторінки для дітей, лекції про Хортицю, професійні фільми на телебаченні тощо.

За два місяці весни 2020 р. кількість підписників на сторінку Національного заповідника «Хортиця» збільшилась в рази і становить більше 15 тис. осіб. Для співробітників заповідника своєю чергою це можливість через соціальні мережі та за допомогою таких прямих етерів або лекцій донести інформацію до більшої кількості людей про історію, природу та культурне надбання Хортиці. На сьогодні в інтернеті заповідник «відвідує» набагато більша кількість людей, ніж фізично. Наразі офіційний сайт заповідника ostriv.org відвідує близько 3,5 тис. людей на місяць, на сторінку у Фейсбуці підписано 12 тис. людей з різних міст та країн (у середньому пости охоплюють 2–6 тис. користувачів), і ці цифри постійно зростають. Це дає нам можливість казати про те, що Заповідник якісно надає можливість ознайомитись з інформацією про культурне, природне та історичне надбання, стає доступнішим для людей незалежно від їх місця перебування, рівня життя, віддаленості від заповідника, фізичних можливостей тощо. У нас з'явилась можливість активнішої промоції та популяризації інформації. Завдячуючи своїм онлайн-екскурсіям ми зацікавлюємо глядачів до фізичних подорожей до заповідника, а відповідно робимо вклад у промоцію внутрішнього туризму України.

Змінився звичний уклад життя людей у всьому світі, змінився графік роботи та форми проведення дозвілля. Але ж половина людства не має доступу до цифрових технологій. Хоча онлайн-світ уже давно є «повноправним гравцем». Він представив нам таку кількість шедеврів, які зберігаються в українських музеях, бо усі сканували та фотографували і викладали їх для перегляду, що ми ніколи б і не дізналися про них, якби не карантин [1]. Публікування фотографій острова Хортиця було цікавою частиною роботи наших співробітників. Завдяки їм можна залучити людей до музейних установ та туристичних об'єктів, показати, що наші місця, краєвиди, музеї не гірші закордонних. Краса — в очах того, хто дивиться і ця краса ховається просто біля нас.

У цей період важливо ділитись своїм досвідом та дізнаватись про інновації інших музеїв і заповідників. Для збереження ко-

мандного духу під час карантину та самоізоляції декілька разів науково-просвітницький відділ збирався у Zoom, де проходило обговорення стратегічних планів на майбутню роботу, вирішувалися актуальні питання та загальні культурно-соціальні теми.

У 2021 році з'явився ще один формат взаємодії з відвідувачами — «Цей день в історії». Запровадив його керівник інформаційного відділу В'ячеслав Зайцев.

Ми вкладаємо душу й серце в свою працю та в культуру України, хочемо це робити ще якісніше, яскравіше та більше!

Використані джерела

1. Ксенія Малих, керівниця Дослідницької платформи Pinchuk Art Centre, спеціально для УП Життя. URL: <https://life.pravda.com.ua/columns/2020/05/17/241005/>. Дата звернення: 30.09.2020.
2. URL: <https://www.facebook.com/n.z.hortica/videos/237038844086445/>
3. URL: <https://www.facebook.com/n.z.hortica/videos/832433457276346/>
4. URL: <https://www.facebook.com/n.z.hortica/videos/699325210841729/>
5. URL: <https://zp.suspilne.media/articles/5245>

МУЗЕЙНА КОМУНІКАЦІЯ В УМОВАХ КАРАНТИНУ: ДОСВІД МУЗИЧНО-МЕМОРІАЛЬНОГО МУЗЕЮ СОЛОМІЇ КРУШЕЛЬНИЦЬКОЇ У ЛЬВОВІ

Пасічник Роксоляна,

старший науковий співробітник
Музично-меморіального музею
Соломії Крушельницької у Львові,
м. Львів,
e-mail: roxolanamp@gmail.com

Одним із важливих завдань сучасного музею є популяризація музейної діяльності через інтернет-ресурси. Це завдання актуалізувалася весною 2020 р. у зв'язку з пандемією та запровадженням карантину.

Особливістю музею Соломії Крушельницької завжди було живе неформальне спілкування з гостями музею під час екс-

курсій, концертів, відкриттів виставок, лекцій, презентацій, музейних уроків. З початком карантину ми позбулися цієї, такої звичної для нас, форми спілкування з відвідувачами й змушені були шукати нових інструментів і шляхів комунікації.

На першому етапі (поки оговтувалися від шоку), публікували на музейних сторінках у соціальних мережах архівні текстові та візуальні матеріали, щоб мати час підготувати нові.

Поступово діяльність музею Соломії Крушельницької почала здійснюватися в кількох сферах, приваблюючи щораз більше читачів/слухачів/глядачів, а згодом — і реальних відвідувачів.

Варто виокремити такі форми роботи:

1. Публікація на різних інтернет-ресурсах серії матеріалів про життя та діяльність С. Крушельницької, С. Людкевича, М. Голинського, історію музею, а також — статті про М. Менцинського, О. Любич-Парахоняк та інших з ілюстраціями з музейної колекції.

2. Вміщення на каналах YouTube арій та солоспівів з репертуару Соломії та Анни Крушельницьких, Модеста Менцинського, Одарки Бандрівської та інших і поширення їх через музейні сайти та мережу Facebook.

3. Використання каналу YouTube для віртуальних виставок.

4. Створення циклу відеорозповідей «Музичний олімп Львівської опери».

5. Проведення міських (за межами музею) екскурсій, присвячених постатям С. Крушельницької, С. Людкевича, темі музичного й театрального життя Львова.

Розгляньмо детальніше ці форми роботи й отримані результати.

Зважаючи на відчутне сповільнення ритму мистецького життя, багато новинних сайтів звернули свою увагу на сферу історії. Наш медіапартнер — сайт «Фотографії старого Львова» став для нас майданчиком для публікацій, побудованих на архівних джерелах колекцій музею. Це — зокрема матеріали фонду Соломії Крушельницької (М. Зубеляк. Невідоме інтерв'ю Соломії Крушельницької), великодні поштівки з фонду Модеста Менцинського (І. Криворучка. Великдень на унікальних поштівках з колекції Модести Менцинського) тощо.

Жваве зацікавлення користувачів мережі Facebook викликали матеріали з книги «Соломія Крушельницька. Міста і слава» та спогади Михайла Голинського, що їх готувала Данута Білавич — завідувач наукового відділу Музею. Упродовж чотирьох місяців публікації з'являлися майже щодня з хештегами #Життя, овіяне славою [1] та #Зі_спогадів_Михайла_Голинського [2].

У січні 2020 року наш музей відзначав 25-річчя набуття статусу самостійного музею. З цієї нагоди впродовж червня-липня заступник директора музею Галина Тихобаєва (тоді ще в статусі директора) підготувала 25 коротких історій з ілюстраціями, які ознайомлювали з невідомими («закулісними») сторінками діяльності музею Соломії Крушельницької [7], шляхами поповнення колекції, постатями приятелів музею, серед яких співачка світової слави Іра Маланюк, легенда львівської диригентської школи композитор і диригент Микола Колесса, дослідник українського звукозапису Степан Максимюк, художник Святослав Гординський, співачка Вікторія Лук'янець та багато інших видатних діячів української та світової культури. Ці історії публікувалися в мережі Facebook як серія з хештегом #музейні_історії, що полегшувало їх пошук у мережі.

І все ж ми розуміли, що у XXI ст. неможливо обмежуватися текстовим матеріалом, тим більше, що основним експонатом нашого музею є голос Соломії Крушельницької. Ще в грудні 2019 р. був створений музейний канал на YouTube [6], але його активне наповнення розпочалося лише з початком карантину. Перша група матеріалів — це грамофонні записи голосу Соломії Крушельницької 1903–1928 рр. і записи на магнітну стрічку 1951 р. Аудіозаписи супроводжувалися невеликим текстом, а у разі поширення на сторінку «Соломія Крушельницька» в мережі Facebook, подавався розширений текст про композитора, його твір і виступи з цим твором (чи в опері) Соломії Крушельницької. Основним джерелом інформації стала книга Мар'яни Зубеляк «Оперний світ Соломії Крушельницької» (Львів, 2018). Ці матеріали публікувалися також як цикл з хештегом #композитори_опери_ролі.

На основі солоспівів, романсів ми створювали короткі історії: про американські гастролі Соломії Крушельницької («Вівці

мої, вівці»), про одруження Соломії Крушельницької з Чезаре Річчоні (Е. Оддоне «Золотисте волосся»), про подорожі Соломії Крушельницької (П. Тості «Знов побачу тебе»), про Анну Крушельницьку (О. Нижанківський «Не видавай мене заміж»).

Одним з основних напрямів музейної роботи є виставкова діяльність. Карантин перевів цю сферу повністю у віртуальний світ. У мережі Facebook на сторінці музею Соломії Крушельницької ми опублікували матеріали кількох виставок, зокрема «Маєстро Мирослав Скорик в Музеї С. Крушельницької» (відео презентація була також і на You Tube [3]), «Музика розвиває, надихає, виховує, зцілює тіло і дух», «Музичний олімп Львівської опери».

Щодо виставки «Музичний олімп Львівської опери», то вона була вже побудована в експозиції музею, але ми підготували також відеопрезентацію [4]. Музичним супроводом стала прекрасна музика П'єтро Масканьї — Інтермеццо з опери «Сільська честь», у якій свого часу, виступала Соломія Крушельницька на львівській оперній сцені.

У межах виставки «Музичний олімп Львівської опери» було заплановано провести цикл лекцій про співаків, артистична доля яких була пов'язана зі Львовом. Але посилення карантину перевело цю роботу в онлайн-режим. Так виник цикл з дванадцяти відеорозповідей «Музичний олімп Львівської опери», який ми систематично (щопонеділка) публікували на нашому каналі в YouTube [8].

Запровадження карантину спонукало наукових співробітників вийти за межі приміщення музею. «Прелюдією» до акцій на свіжому повітрі стало дослідження провідного зберігача фондів Меморіального музею Станіслава Людкевича (відділу музею С. Крушельницької) Мар'яни Зубеяк «12 львівських адрес Станіслава Людкевича» [5], яке потребувало тривалих мандрівок львівськими вулицями. Результати цього дослідження були опубліковані в циклі публікацій на сайті Музею Станіслава Людкевича (світлина Р. Пасічник).

Наближення літа створило нові можливості для зустрічей з реальними відвідувачами. Перший напрям — міські тематичні екскурсії, які проводила Данута Білавич «Львів музичний

і театральний», «Соломія Крушельницька і Львів», «Музичні навчальні заклади Львова: історія і сучасність».

Прямі включення з заходів охоплюють широку аудиторію глядачів/слухачів. Ці відеорепортажі залишаються в архіві на музейних сторінках мережі Facebook і в будь-який момент є доступними для огляду.

Першими позитивними результатами діяльності колективу музею в інтернет-просторі стало значне збільшення шанувальників музею Соломії Крушельницької в мережі Facebook, а значить — збільшення потенційних відвідувачів наших музеїв.

Систематичне висвітлення музейного життя в соціальних мережах активізувало увагу представників медіа, які охоче публікували на своїх ресурсах матеріали про наш музей, зокрема, це — «Еспресо. Захід», «Galnet», «Суспільне.Львів», «Zahid.net» тощо.

Кризові ситуації, несподівані обставини завжди спонукають до нового погляду, пошуків нових шляхів і дій. Час показав, що наш музей отримав нове дихання й має усі шанси та потенціал, щоб відкрити нову сторінку славної історії Музично-меморіального музею Соломії Крушельницької у Львові та його філії — Музею Станіслава Людкевича.

Використані джерела

1. Білавич Д. Життя, овіяне славою: цикл публікацій. URL: https://www.facebook.com/hashtag/%D0%96%D0%B8%D1%82%D1%82%D1%8F_%D0%BE%D0%B2%D1%96%D1%8F%D0%BD%D0%B5_%D1%81%D0%BB%D0%B0%D0%B2%D0%BE%D1%8E/
2. Білавич Д. Зі спогадів Михайла Голинського: цикл публікацій. URL: https://www.facebook.com/hashtag/%D0%B7%D1%96_%D1%81%D0%BF%D0%BE%D0%B3%D0%B0%D0%B4%D1%96%D0%B2_%D0%BC%D0%B8%D1%85%D0%B0%D0%B9%D0%BB%D0%B0_%D0%B3%D0%BE%D0%BB%D0%B8%D0%BD%D1%81%D1%8C%D0%BA%D0%BE%D0%B3%D0%BE
3. [Виставка] «Маєстро Мирослав Скорик в Музеї С. Крушельницької». URL: <https://www.youtube.com/watch?v=JBGBWiUP1Cc>
4. Виставка «Музичний олімп Львівської опери». URL: <https://www.youtube.com/watch?v=CTB9vJT-6Sw>
5. Зубеляк М. 12 львівських адрес Станіслава Людкевича. URL: <https://ludkevych.in.ua/12-lvivskiyh-adres-stanislava-lyudkevycha/>

- Музей Соломії Крушельницької. URL: <https://www.youtube.com/channel/UCuedRWd0CZmE8UjYZTKUaPA>
- Тихобаєва Г. Музейні історії: цикл публікацій. URL: https://www.facebook.com/hashtag/%D0%BC%D1%83%D0%B7%D0%B5%D0%B9%D0%BD%D1%96_%D1%96%D1%81%D1%82%D0%BE%D1%80%D1%96%D1%97/
- Цикл відеолекцій. «Музичний олімп Львівської опери». URL: <https://www.youtube.com/watch?v=5y8NZnrj3e4&list=PLEDGHepUrVQU67AwmN9J03Xl3wu0AEPp>

ДІЯЛЬНІСТЬ НАРОДНОГО ІСТОРИКО-КРАЄЗНАВЧОГО МУЗЕЮ ІМЕНІ М. А. ЗАНУДЬКА В УМОВАХ ПАНДЕМІЇ COVID-19

Подольчак Тетяна,

директор

Народного історико-краєзнавчого

музею імені М. А. Занудька,

м. Покров,

Дніпропетровська обл.

Покров — місто, де минуле й сучасність сплелися воедино в славетній історії, що від скіфів та запорізьких козаків, як дорогоцінний скарб плекають нащадки. Його вчорашній день унікальний епохальними подіями, а сьогоднішній — вагомими починаннями.

Місто обласного значення, що є членом Асоціації міст України, охоплюючи територію 2,6 тис. га, з понад сорокатисячним населенням, розташоване на півдні Дніпропетровщини, у басейні річки Базавлук та Каховського водосховища. Літопис степової перлини Подніпров'я розпочинається від періоду неоліту — сарматської скіфської доби. Згадується й у контексті торговельного шляху «Із варяг у греки». Територію сучасного Покрова історики вважають колискою запорізького козацтва. Саме тут, понад триста років тому були розташовані Базавлуцька та Чортомлицька Січі, батьківщина славетного кошового отамана Івана Сірка, образ якого увічнений у граніті на центральній площі. Історія міста обчислюється з 1883 року, з мо-

менту відкриття інженером-геологом В. О. Домгером у басейні річки Солона покладів марганцевої руди. Офіційною ж датою народження є 1956 рік, коли робітничі селища було об'єднано в місто обласного значення.

Усі історичні етапи визначали подальший розвиток міста, яке увійшло в історію країни одним із провідних центрів з видобутку марганцевої руди, батьківщиною історичного символу України — Золотої Пекторалі. У 1971 році всесвітньовідомий археолог Борис Мозолевський на території Покрова (Орджонікідзе) у кургані «Товста могила», віднайшов шедевр світового мистецтва — Пектораль. Про цю подію та багато інших із життя гірницького міста, можна дізнатися з експозицій народного історико-краєзнавчого музею ім. М. А. Занудька, який було засновано в 1967 році. Сьогодні у фондах музею зберігається 3095 музейних предметів та різноманітних джерел з історії краю від сарматських часів до сьогодення. Це й археологічні знахідки, нумізматики, етнографічні предмети та тематичні експозиції.

Уже другий рік людство живе в карантинних умовах. Пандемія стала викликом для всього світу, і, звісно, ця ситуація поставила нові завдання й перед нашим музеєм. Ми намагаємося дивитися на всі речі позитивно, тож цей час дав нам можливість більше уваги звернути як на нашу внутрішню роботу так і переформатувати свою діяльність в онлайн режим. Минулої весни було дуже складно психологічно — ніхто ні до чого не був готовий. Ми мали дуже швидко вирішувати, що робити, як краще комунікувати з нашою аудиторією. Карантин допоміг нам зрозуміти необхідність гнучкості.

Під час карантину за підтримки та тісної співпраці музейники разом з відділом культури виконавчого комітету Покровської міської ради та творчими осередками міста кардинально оновили залу, присвячену скіфському періоду. Змінилося не лише її оформлення, з'явилися нові унікальні артефакти, серед яких і віднайдені Борисом Мозолевським. Легендарному археологу присвячено окрему частину кімнати, де багато світлин, репродукцій знахідок, і звичайно — Золотої Пекторалі. Про Пектораль та фрагмент із життя родини скіфського царя виразно оповідають відвідувачам екскурсоводи музею через ко-

стюмоване театралізоване дійство, яке дає кращу можливість поринути в атмосферу давнини. Для цього за час карантину були пошиті костюми скіфських царя та цариці, двох дітей, охоронця й прислуг.

Нові акценти й у залі козацької доби. Відвідувачі зможуть побачити, якою була легендарна козацька республіка. Досі її було зображено лише на малюнках та схемах. Поряд з портретними зображеннями кошових отаманів, колекцією зброї та предметів побуту тепер представлено макет Чортотлицької Січі, а поряд красується яскравий костюм гетьмана, теж пошитий у період карантинних обмежень.

Відбулося переобладнання та косметичний ремонт і в частині музею, присвяченій історії видобутку марганцевої руди. Експозиція стала більш чіткою та структурованою, доступно відбиваючи усі періоди розвитку гірничої справи, починаючи від перших шахт до появи кар'єрів з гігантськими роторними комплексами та крокуючими екскаваторами.

Протягом року також створено виставку годинників різного періоду. На стадії завершення новостворена експозиція предметів побуту розписаних петриківським розписом. У березні 2021 року наша колекція поповнилася новими експонатами від петриківських майстрів, а саме: таріль хрестоподібна, кухоль, булава, сова-скарбничка, ваза (на суму близько 7000 гривень перерахованих з місцевого бюджету). Також поповнено цікавими експонатами експозицію музичних інструментів.

Куточок речей з Покровської економії князя Михайла Романа доповнено костюмом княгині початку ХХ ст., виготовленим власноруч працівниками музею.

У залі побуту («Світлиці») відремонтовано елементи українських костюмів періоду ХІХ початку ХХ ст. (плахти, сорочки, кушаки), оздоблено жіночі жупани, придбано за кошти з місцевого бюджету 10 великих українських хустин. До цієї зали з нагоди дня народження музею отримали в дарунок вишиті картини 40–50-х років.

Завдяки участі в міській програмі партиципаторного бюджетування, музей значно розширив свої технічні можливості, що дає змогу урізноманітнити експозиційну та виставкову діяль-

ність, використовуючи мультимедійні комп'ютерні технології. Це робить заклад ще більш цікавим та сучасним, допомагає залучити інноваційні тренди в базу діяльності закладу та дає змогу в період жорсткого карантину бути на зв'язку з покровчанами, відкриваючи різні історичні грані та демонструючи діяльність закладу.

Оскільки адаптивний карантин триває, у нас є обмеження на кількість відвідувачів. Проведення офлайн-заходів значно зменшилося. Індивідуальні екскурсії можуть відвідувати до 10 людей, не перебуваючи в одному приміщенні всі одночасно, проте наша комунікація з відвідувачем в онлайн-режимі активізувалася (лекції, екскурсії, майстер-класи, інформаційні хвилини, публікації, флешмоби тощо) на фейсбук-сторінці (https://www.facebook.com/istoriapokrova/?hc_ref=ARS21svnxCVarSPRsQ1_hNyJaWfWXyhEtJQRqQBG-bR0oGelKPag-xQ7oHe1Qgd8HsQ&pnref=story) та в YouTube (<https://www.youtube.com/watch?v=TyLgMcMptpk>) запустили рубрику «Історія одного експонату» де наші онлайн-шанувальники змогли ознайомитися з такими предметами, як: грамофон, рубанок, рубель, кукурудзолуцилка, фотоапарат, гасова лампа — це все є підтвердженням серйозної, кропіткої роботи працівників музею в умовах карантинних обмежень.

Відповідну культурно-освітню роботу організовували навколо експозицій, виставок образотворчого та декоративно-прикладного мистецтв, земляків-захисників Батьківщини — учасників антитерористичної операції на сході України, пам'яті Героїв Небесної Сотні, ветеранів Другої світової війни, земляків — учасників ліквідації аварії на Чорнобильській АЕС, творчості самодіяльних народних майстрів, фотовиставок з використанням фондів музею. Також музейники долучалися до участі в обласному онлайн-фестивалі «Спадкоємці традицій», заочному обласному конкурсі «Легенди Дніпропетровщини». Проводилася пошукова робота за запитом Храпова Ю. Т. із Новосибірська. Розроблено нові туристичні комбіновані маршрути містом та його околицями.

Співробітники музею (у штаті 3 працівники) мали можливість працювати у стабільному режимі, отримуючи повну за-

робітну платню та мали надійну підтримку від міської влади в реалізації своїх планів та завдань. Заклад повністю забезпечений миючими, дезінфікуючими та антисептичними засобами як для працівників музею, так і для відвідувачів.

Враховуючи специфіку діяльності музеїв у ситуації, яка склалася на цей час, варто підкреслити необхідність активізації діяльності музеїв в інформуванні громадськості про себе, рекламуванні своїх експозицій, створенні унікальних композицій, і ця робота має проводитися не стихійно, а постійно.

ОНЛАЙН-ПРОЄКТИ ЯК ЗАСІБ АДАПТАЦІЇ ДО НОВИХ УМОВ

Поліщук Оксана,

директор
Сквирського міського народного
краєзнавчого музею
відділу культури, молоді
і спорту Сквирської міської ради,
м. Сквир,
e-mail: myzey-skvira@ukr.net

*Час невпинно біжить і старіє епоха
І в нас зовсім вже інше життя...
Та музей збереже для малого й старого
Експонати, які не підуть в забуття.
Наші двері відкриті, пам'ять тихо зітхає
І схвильовано зали стоять у рядок.
І минулі часи вже на нас всіх чекають
Із історій цікавих вже летиться струмок.*

О. Поліщук

Другий рік поспіль людство живе в умовах пандемії коронавірусу, яка змінила звичний спосіб життя всіх вікових категорій та змусила подивитися на роботу й дозвілля через екран монітора, а не в реалі. За таких обставин музейникам до-

велосся дуже складно, адже ми звикли до живого спілкування. Більшість музеїв, і ми також, знайшли вихід — онлайн-екскурсії. Спочатку це були не зовсім вдалі спроби, схожі на перші кроки першокласника. Поступово ми почали виходити на трохи вищий рівень. Почали знімати відеоролики, такі як: декламація віршів у музейних залах, онлайн-екскурси в минуле, онлайн майстер-класи, онлайн-фільми, зокрема фільм-спогади ветеранів Другої Світової війни «Ніколи знову».

Карантинні умови позбавили нас відвідувачів, але додали трохи вільного часу на створення чогось нового, неординарного. Ми змогли зібрати величезну колекцію старих фото, починаючи з 1846 року, презентували її на сторінках фейсбуку. До колекції ввійшли родинні фото сім'ї Катілевських. Тетяна Катілевська свого часу була нареченою поета Максима Рильського, він також є на світлинах.

Співробітники музею почали робити ляльки-мотанки в ріст людини й тепер у нас чудова колекція.

Маючи багато друзів за кордоном, у нас виникла ідея одягти їх у вишиванки й зробити такий собі міжнародний флешмоб — читання на камеру рядків віршів Шевченка. До флешмобу долучилися наші друзі з Грузії, Японії, Казахстану, Ізраїлю, Німеччини, Польщі, Мальти, Кіпру, Єгипту, Америки, Іспанії та Вірменії. Наразі готуємо ще один міжнародний проєкт, вже більш широкий, де будуть задіяні музеї цих країн, завдяки якому ми зможемо оглянути музеї інших країн, навіть не виходячи з дому.

Без минулого немає майбутнього, без пам'яті немає народу. Історія — це наше минуле. Це не тільки те, що пішло й не повернеться. Історія — це фундамент, на якому ми з вами будемо наше сьогодення та майбутнє. Ми зобов'язані знати свою історію, бо ми є — Народ.

Музей — це не застигла раз і назавжди колекція, а живий гармонійний організм, винахід людського генія, яким справедливо пишається світ. Недаремно ж в перекладі з грецької музей означає «храм мистецтва». Тому покликання музейників йти в ногу з часом, робити все можливе щоб нас бачили, відвідували.

ОНЛАЙН-ПРОЄКТ «ФОТОБАНК ПЕДАГОГІЧНОГО МУЗЕЮ» ЯК ФОРМА ПРЕЗЕНТАЦІЇ ТА ПОПУЛЯРИЗАЦІЇ МУЗЕЙНИХ ФОНДІВ

Полюхович Тетяна,

головний зберігач фондів
Педагогічного музею України,
м. Київ,
e-mail: t.polukhovych@ukr.net

Пандемія COVID-19 руйнівним чином вплинула на сектор культури як в Україні, так і в усьому світі. Карантинні обмеження негативно відбилися на культурних закладах та призвели до нових викликів та пошуків шляхів їх вирішень. Педагогічний музей України не став винятком, тож науковці музею почали активніше працювати в інтернет-просторі.

Станом на 2021 рік фонди Педагогічного музею України налічують близько 47 тисяч одиниць зберігання, з яких майже 36 тисяч належать до основного фонду. Серед них лєвова частка — це писемні джерела, але в музеї також зберігаються речова, образотворча, декоративно-ужиткова група предметів, фото- та фонодокументи.

Фотографії як документи, на відміну від письмових джерел, передають візуальну сторону факту, події, часу, зберігаючи дрібні деталі, які ми часто губимо, не помічаючи в інших джерелах. Задля популяризації, презентації та інколи навіть атрибуції фотоматеріалів було розпочато реалізацію онлайн-проєкту «Фотобанк Педагогічного музею».

Зазначимо, що проєкт розпочав свою історію ще в 2015–2016 роках, коли були зроблені перші спроби популяризувати фотоматеріали на офіційній сторінці музею в соціальній мережі Фейсбук. Вже тоді проєкт викликав жвавий інтерес серед читачів нашої соціальної мережі. Завдяки йому до музею почали звертатись науковці та музейники з метою вивчення та

використання фотоматеріалів для виставок та написання наукових праць. Хорошим прикладом такої співпраці стала фотодокументальна виставка «Перерваний урок» Національного історико-меморіального заповідника «Биківнянські могили», на якій було представлено фотоматеріали з фондів Педагогічного музею України.

В умовах пандемії COVID-19 було ухвалено рішення перезапустити проєкт «Фотобанк Педагогічного музею» з розумінням того, що така форма роботи дистанційно ознайомлює користувачів з музейною колекцією фотоматеріалів і відкриває їм завісу музейних фондів, адже в більшості музеїв в експозиціях розміщено лише близько 5–10 відсотків від всієї збірки музею. Тепер фотоматеріали розміщуються не лише на сторінці музею у Фейсбуці, а в спеціально створеному окремому розділі «Фотобанк» на сайті музею (pmi.in.ua), де можна ознайомитись з матеріалами, які поширюються в соціальних мережах.

У фондах Педагогічного музею України — близько 3 тисяч фотографій, які розміщено для зберігання переважно відповідно до навчальних предметів, однак є й фото окремих шкільних будівель, вчителів тощо. Широко використовуються в онлайн-проєкті такі фототеки: «Дошкільне виховання», «Шкільні предмети», «Гуртки при школах», «Естетичне виховання. Народознавство», «УНДІП», «Фото 20–40 рр. ХХст.», «Вчителі та батьки», «Будинок піонерів. Голосіївський район. м. Київ», «Піонери, піонерські табори, зустрічі піонерів», «Позашкільне виховання», «Початкова школа», «Учбові заклади», «Фото будівель навчальних закладів», «Фото про школи», «Дитсадок № 123 м. Львів», «Шкільні музеї», «Шкільні музейні куточки бойової слави. Червоні слідопити. Виставки» тощо.

Під час реалізації проєкту науковці музею зіткнулись з тим, що значна частина фото не підписані, тобто не несуть жодної пояснювальної інформації. Однак аналіз всіх деталей, які є на фото, іноді дає можливість встановити час чи місце, де було зроблено фотознімок. У таких випадках в описі зображення на сторінці музею в соціальній мережі ведеться діалог з нашими читачами, і разом з ними автори проєкту встановлюють приблизну дату чи можливе місце зйомки.

Щодо самої підготовки допису у Фейсбуці, варто зазначити, що більша частина фотографій оцифрована та зберігається на сервері музею. Тож процес добору фото не забирає багато часу. На місяць до проєкту відбирають чотири фото, на які проставляють логотип музею, щоб у процесі подальшого використання фотоматеріалів користувачі інтернет-ресурсів мали можливість зазначити джерело фото. Для проєкту добирають фото переважно з достовірними підписами.

Для кращого пошуку на сторінці Педагогічного музею у Фейсбуці працює активне хештег-посилання (#Фотобанк_Педагогічного_музею), натиснувши на яке можна одразу побачити всі попередньо розміщені фото та коментарі підписників сторінки.

Використання сучасних цифрових ресурсів у діяльності Педагогічного музею України спрямоване насамперед на вдосконалення комунікації між музеєм та читачем музейних інтернет-ресурсів — сайту та сторінок у соціальних мережах. Окрім того, онлайн-проєкт уможлиблює реалізацію ще й таких важливих цілей, як популяризація фондів та розширення аудиторії музею.

«МУЗЕЙНИЙ ПОРТАЛ» МАЛОЇ АКАДЕМІЇ НАУК УКРАЇНИ ЯК ЗАСІБ КОНСОЛІДОВАНОГО ПРЕДСТАВЛЕННЯ ОБ'ЄКТІВ ІСТОРИКО-КУЛЬТУРНОЇ СПАДЩИНИ

Попова Марина,

кандидат технічних наук,
завідувач відділу створення та використання
інтелектуальних мережних інструментів
Національного центру «Мала академія наук України»,
м. Київ,
e-mail: pm@man.gov.ua

Гончар Андрій,

провідний фахівець відділу освітніх програм
Національного центру «Мала академія наук України»,
м. Київ,
e-mail: avhonchar@gmail.com

Ладичук Олександр,

науковий співробітник
відділу створення та використання
інтелектуальних мережних інструментів
Національного центру «Мала академія наук України»,
м. Київ,
e-mail: sasha.ladychuk@gmail.com

Світова культура сьогодні перебуває в швидко змінюваних умовах: помітний вплив на соціокультурні процеси мають інформаційні технології, все більшого значення набуває мережа інтернет. На межі ХХ і ХХІ ст. сучасна цивілізація здійснила перехід від «постіндустріального суспільства» до суспільства «інформаційного». За кілька десятиліть бурхливого розвитку технологій відбулися вагомі зміни в суспільному та культурному житті. До контексту культури, освіти й бізнесу

увійшло поняття «віртуальність». Одним з важливих нововведень, які захопили значиму нішу в культурному житті країни, став такий феномен, як віртуальний музей — «тип веб-ресурсу, оптимізований для експонування музейних матеріалів із різних галузей (від предметів мистецтва та історичних артефактів до віртуальних колекцій і фамільних реліквій)» [1]. Так в середині 90-х років ХХ століття в побут увійшло поняття «віртуальний музей». В інтернет-просторі на сьогодні функціонують кілька тисяч віртуальних музеїв, що відрізняються між собою за формою подання матеріалу, візуальним рішенням, а також за загальною тематичною спрямованістю. Віртуальні музеї відкривають для масової аудиторії безкоштовний доступ до об'єктів культурної спадщини, світових досягнень в області мистецтва. Мережеві ІТ-платформи, сервіси яких реалізують відображення історико-культурної спадщини у тривимірному форматі, мають високий рейтинг відвідуваності: вони є каналом поширення культурних цінностей, сприяють творчому розвитку та самореалізації особистості, залученню широких верств населення до культури.

Аналіз наявних світових та вітчизняних інформаційних інтернет-ресурсів засвідчує, що вітчизняні об'єкти збереження спадщини, оцифровуючи свої фонди та надаючи доступ до них, все ще не використовують сповна можливості та досягнення сучасних інформаційних технологій. Вони й надалі залишаються кожен у своїй сфері, тоді як для сучасного користувача немає значення походження інформації, він хоче отримувати її тут, негайно та якісно, а не вишукувати необхідну інформацію по розпорошених сайтах різних установ. Тому нагальним завданням є не лише розроблення та впровадження єдиних уніфікованих вимог до опису оцифрованих об'єктів та до їх якості (незалежно від походження), а й використання програмних напрацювань з відкритим кодом для забезпечення сумісності та інтероперабельності даних. Це дасть змогу розробляти інтеграційні трансдисциплінарні інформаційні ресурси, які забезпечуватимуть ефективний пошук електронних об'єктів у відкритих базах даних, а отже, надаватимуть якісні інформаційні послуги користувачам.

Процес активного використання інформаційних ресурсів в мережі вирізняється утворенням мережецентричних трансдисциплінарних середовищ, у яких циркулюють надвеликі обсяги інформації, що визначає проблему великих даних (Big Data) [2]. Трансдисциплінарність забезпечує інтерпретацію всієї множини міждисциплінарних контекстних відношень між інформаційними ресурсами, як систем знань, що створює умови розгортання когнітивно-комунікативних сценаріїв взаємодії між різними за тематикою й форматом створення мережевими фрагментами. А проблема Big Data спричиняє іншу проблему — консолідації цих когнітивно-комунікативних сценаріїв.

Консолідовану взаємодію з мережевою інформацією активно досліджують протягом останніх 30 років. Цифрові формати інформаційних ресурсів, які становлять основу взаємодії в мережевих середовищах, визначають проблему їх інтегрованого й більш консолідованого використання, а дослідження, спрямовані на її вирішення, проводять за двома напрямками. Згідно першого консолідація визначається як об'єднання однотипної інформації на основі характерної атрибутики. Водночас нівелюється різниця між консолідацією та інтеграцією. Виокремлення характерних груп атрибутів інформації та даних притаманне для інтеграції баз даних, які вирізняють однотипні інформаційні ресурси [3]. Фактично таке трактування консолідації зводить її до простого використання певних даних у процесі вирішення практичних уніфікованих задач.

На противагу цьому підходу інші дослідники [4; 5] розглядають консолідацію як певне об'єднання семантичних процесів, які реалізуються в мережевому просторі.

Як конструктив консолідації пропонують використання механізмів онтологічного інжинірингу [6; 7]. Використання методології онтологічних систем забезпечує представлення семантичних властивостей інформаційних ресурсів та реалізує взаємодію з ними та між ними. Поняття «консолідована інформація» розглядається у форматі системно-інтегрованих різнотипних інформаційних ресурсів, які в сукупності наділені ознаками повноти, цілісності, несуперечності та становлять

єдину онтологічну модель з різних тематичних предметних областей з метою їх аналізу, опрацювання та ефективного використання в процесах мережевої взаємодії.

Комп'ютерні онтології є перспективним рішенням для консолідації гетерогенних джерел даних, що забезпечують вирішення проблем структурної та семантичної гетерогенності даних, їх інтероперабельності, усунення неузгодженості та невизначеностей тощо. Онтологічний підхід до консолідації 3D-моделей об'єктів збереження спадщини та мережевих систем знань та сервісів забезпечує комунікацію між системами (наприклад 3D-панорамою та геоінформаційною системою), між користувачами та системами (виступаючи в ролі «єдиного вікна» доступу до семантично пов'язаних контекстів інформаційних ресурсів) та користувачів між собою (визначаючи загальний словник користувачів, яким потрібно спільно взаємодіяти з інформацією) [8].

Проект «Музейний портал» Малої академії наук України націлений на популяризацію культури, науки та музейної справи, надаючи інформацію з музейного життя України та світу та доступ до бази знань про музеї зі зручним інтерфейсом користувача. Унікальні віртуальні тури найкращими музеями — це інтерактивні 3D-експозиції, консолідовані з описами з різних тематично визначених джерел та іншими об'єктами збереження спадщини. База знань «Музейного порталу» містить класифікації, таксономії та онтології експонатів, до якої інтегровано мережеві інформаційні ресурси, системи та сервіси (аналітичні, когнітивні, геоінформаційні тощо).

Інтерактивність турів на «Музейному порталі» безумовно зацікавляє користувачів, які можуть «пройтись» кімнатами найцікавіших музеїв за допомогою простої та інтуїтивно зрозумілої системи навігації, та скласти своє перше враження перед реальним відвідуванням музею. Відкривши віртуальну панораму, не відходячи від комп'ютеру, чи навіть за допомогою смартфона (оскільки на порталі застосовано технологію повної підтримки мобільних пристроїв), користувач має нагоду провести перше знайомство з музеєм, що безумовно підвищить інтерес до його відвідання наживо.

До того ж, у сучасних умовах все більшу популярність і актуальність отримує дистанційна освіта, що потребує забезпечення вільного доступу до мережевих джерел інформації. А оскільки всесвітня інтернет-мережа — це величезний масив Big Data, що вимагає від користувача вміння знаходити потрібну інформацію, то для успішної організації навчально-виховного процесу та навчально-дослідницької діяльності актуальним є створення таких вебпроектів, як «Музейний портал», для консолідованого представлення інформаційних ресурсів змістовного представлення об'єктів історико-культурної спадщини світової цивілізації.

Використані джерела

1. Каталуря Ю. Ю. Сучасні тенденції розвитку віртуальної культури на прикладі багатоаспектного феномена — веб-сайту музею. *Наука і сучасність*. 2010. № 5. С. 184.
2. Mayer-Schönberger V., Cukier K. *Big Data: A Revolution That Will Transform How We Live, Work, and Think*. Boston, MA: Houghton Mifflin Harcourt, 2013. 272 p.
3. Калитич Г. І. Консолідація інформації, знань і мудрості як проектування і основа гармонійного поступу України. *НТІ*, 2008. № 1. С. 51.
4. Dovhyi S., Stryzhak, O. *Transdisciplinary Fundamentals of Information-Analytical Activity* / Editors: Ilchenko M., Uryvsky L., Globa L. *Advances in Information and Communication Technology and Systems*, МСТ 2019. *Lecture Notes in Networks and Systems*. Vol. 152. Cham: Springer Publ., 2020. Pp.99–126. DOI: https://doi.org/10.1007/978-3-030-58359-0_7.
5. Кунанець Н. Е., Пасічник В. В. Вступ до спеціальності «Консолідована інформація»: навч. посіб. Львів: Львівська політехніка, 2010. 196 с.
6. Gomez-Perez A., Fernandez-Lopez M., Corcho O. *Ontological Engineering: With Examples from the Areas of Knowledge Management, E-commerce and the Semantic Web*. Berlin: Springer Verlag, 2004. 416 p.
7. Палагин А. В. Онтологическая концепция информатизации научных исследований. *Кибернетика и системный анализ*. 2016. Т. 52. № 1. С. 3–9.
8. Гончар А. В. Стрижак О. С., Беркман Л. Н. Трансдисциплінарна консолідація інформаційних середовищ. *Зв'язок*. 2021. № 1 (149). С. 3–9.

РОБОТА МЕМОРІАЛЬНОГО КОМПЛЕКСУ «ПАМ'ЯТІ ГЕРОЇВ КРУТ» В УМОВАХ КАРАНТИНУ

Примушко Наталія,

кандидат філологічних наук, науковий співробітник
Меморіального комплексу «Пам'яті героїв Крут»
с. Пам'ятне Борзнянського району, Чернігівської обл.
e-mail: mk_krytu@ukr.net

Коханенко Юлія,

молодший науковий співробітник
Меморіального комплексу «Пам'яті героїв Крут»
с. Пам'ятне Борзнянського району, Чернігівської обл.
e-mail: ulakohanenko@gmail.com

С COVID-19 вплинув на життя людей у всьому світі. Змів роботу різних сфер діяльності, проведення науково-освітнього процесу, відвідування закладів культури і мистецтв, зокрема й музеїв. Меморіальний комплекс «Пам'яті героїв Крут» також змушений був працювати в нових умовах.

Меморіальний комплекс «Пам'яті героїв Крут» висвітлює трагічну сторінку в історії нашої держави, коли Україна робила перші кроки до незалежності, сприяє формуванню національної свідомості, викликає бажання знати історію свого народу і є центром патріотичного виховання української молоді. Туристи бажують оглянути музейну експозицію, розміщену в залізничних вагонах поч. ХХ ст., дізнатися про минуле рідної землі та героїв — перших борців за незалежність України. Тож навіть під час пандемії відвідувачів було багато, але всі з розумінням ставилися до карантинних обмежень. А співробітники Меморіального комплексу «Пам'яті героїв Крут» мали забезпечити належні санітарно-епідеміологічні умови.

Весна 2020 р. — початок карантину. Складний період для меморіального комплексу: потрібно пристосуватися до роботи в умовах пандемії. Музей розташований за 22 км від місця

проживання співробітників. Як відомо, залізничний транспорт і автобусні перевезення призупинили. Наші працівники шукали способи, щоб дістатися до місця роботи. Спочатку було незвично працювати без відвідувачів. Але ж музей — не лише туристи. Працівники проводили ландшафтні, санітарно-гігієнічні та ремонтні роботи, займалися науковою діяльністю й фондами.

Коли влітку 2020 року карантин послабився, було дотримано всіх необхідних норм для обслуговування туристів:

- перед входом до залів-вагонів встановили виготовлені власноруч санітарні бар'єри;
- на початку робочого дня працівникам вимірювали температуру безконтактним термометром (пірметром);
- перед початком екскурсії вимірювали температуру безконтактним термометром відвідувачам;
- у залах-вагонах встановили для загального користування антисептик;
- обробляли антисептиком ручки вагонів;
- під час спілкування з відвідувачами працівники музею використовували респіратори або захисні маски, захисні окуляри або щити, рукавички;
- відвідувачі обов'язково були в захисних масках або респіраторах.

Локдаун взимку знову зупинив роботу музею з туристами. Суспільство було вже більш-менш підготовлене до карантинних умов і в час пандемії усі галузі почали працювати дистанційно й у режимі «он-лайн». Але Меморіальний комплекс «Пам'яті героїв Крут» не має такої можливості через поганий інтернет-зв'язок а іноді й телефонний. Музей розташовано серед поля, найближчий населений пункт — за кілометр від музею.

Звичайно, що технології є важливими на сучасному етапі, але необхідність у живому спілкуванні й у живих емоціях залишилася. Слід додати, що за час карантину люди втомилися від сидіння вдома на ізоляції, хотіли емоційного й безпосереднього контакту з експонатом. Коли Чернігівщина перебувала в «червоній» карантинній зоні, туристи приїжджали до музею та вільно ходили територією, проте ми не мали права проводити екскурсію чи заводити їх у вагони.

Після послаблення карантинних обмежень («помаранчева» зона) ми стали проводити екскурсії на відкритому повітрі, а потім по три чоловіки заводили у вагони (згідно з Постановою Кабінету Міністрів України від 9 грудня 2020 року № 1236 одна людина на 10 м²), оскільки площа найменшого вагона — 37 м².

У Меморіальному комплексі «Пам'яті героїв Крут» усього шість співробітників, отож вони й забезпечують діяльність музею як під час звичного способу життя, так і в період пандемії. Під час карантину всі були на робочих місцях. Потрібно сказати, що територія музейного комплексу велика (126 га) і не огорожена парканом, окрім того музей розташовано по обидва боки дороги. На території чотири невеликі озера. Отже, тут завжди велелюдно: подорожні, рибалки, охочі прогулятися. Постійно потрібно стежити за порядком.

Музей розташовано просто неба. Музейні приміщення, а вони одночасно й експонати, специфічні — це залізничні вагони початку й першої половини ХХ ст. Їх необхідно постійно ремонтувати та фарбувати. Тут завжди є робота. Як відомо, у всьому потрібно шукати позитивні моменти, а хто хоче працювати, знайде для цього час і можливість.

ВІРТУАЛЬНІ ВИСТАВКИ ПЕДАГОГІЧНОГО МУЗЕЮ УКРАЇНИ: ЗМІСТ ТА СТРУКТУРА

Рудницька Тетяна,

старша наукова співробітниця
Педагогічного музею України,
м. Київ

Нині ми живемо в умовах пандемії COVID-19, що змінила всі сфери людської діяльності, зокрема й музейну. Традиційні споглядальні підходи, які раніше були основними в роботі музеїв, сьогодні втрачають свою популярність. Звісно, за таких умов, вирішальну роль у розумінні сприйняття мистецтва, науки та місця музею в нашому житті, відіграють новітні технології.

Один із відомих дослідників у галузі музеєзнавства Ф. Вайдагер стверджує: «Музеї є результатом унікальних культурних досягнень, вони мають специфічне завдання, яке жодна інша установа не може в них відібрати: вони були створені для того, аби допомогти всім зацікавленим краще зрозуміти себе та своє місце у цьому світі. Музеї мають додати нашим поглядам іншої перспективи і тим самим уможливити глибше розуміння себе та інших» [1, с. 16]. Зазначимо, що музеї, діючи як специфічна освітня система, по-новому розкривають та представляють роль і значення науки в сучасному суспільстві, дбають про формування цілісної наукової картини світу у своїх відвідувачів. Освітню діяльність музеїв традиційно розглядають як продовження навчального процесу, адже вони створюють сприятливі умови для розвитку творчих здібностей, впливаючи на емоційну сферу людини, створюючи особистісне емоційне ставлення до експонатів.

Педагогічний музей України, маючи у своїх фондах цінні історико-педагогічні пам'ятки, за словами директора музею О. Міхна, реалізує свою місію, яка полягає у «збереженні, вивченні, комплектуванні фондів, науковій інтерпретації та презентації історії та сучасного стану української освіти та педагогічної думки» [2]. У фондах музею зберігаються безцінні примірники книг, що є частиною національного культурного надбання держави. У 2001 р. колекцію стародруків Педагогічного музею України визнано науковим об'єктом, що становить національне надбання (Постанова Кабінету Міністрів України № 1709 від 19.12.2001 р.), а у 2009 р. Міністерством освіти і науки України цю колекцію внесено до відповідного Державного реєстру (свідоцтво № 81 від 19.02.2009 р.) [3, с. 2].

Для успішного функціонування в умовах пандемії COVID-19 Педагогічний музей України переніс лівову частку своєї роботи у віртуальну площину. Значно актуальнішим стало створення віртуальних виставок, онлайн-проектів, діяльність у соціальних мережах. Наукові співробітники музею постійно беруть участь в онлайн-конференціях та публікують статті у фаховій педагогічній періодиці, тези у збірниках матеріалів науково-практичних конференцій тощо.

Завдяки стрімкій технологічній еволюції та поліпшенню програмного забезпечення сайт музею став більш зручним для перегляду та засвоєння інформації. Результати діяльності музею регулярно презентують на офіційному сайті. Зупинимось більш детально на одному з його розділів — «Віртуальні виставки» — де є багато оцифрованих матеріалів з фондів музею. До його складу належать такі розділи:

- «Ювілеї педагогів».
- «Ювілеї навчальних закладів».
- «Ювілеї книжкових та періодичних видань».
- «Шкільна документація: ретроспектива». Це віртуальний музейно-освітній проєкт, зміст якого полягає в розміщенні на сайті фотокопій високої якості шкільних документів минулого: атестатів, похвальних листів, табелів, грамот тощо. Вони можуть бути використані в процесі створення в навчальних закладах музейних експозицій з історії освіти (за умови обов'язкового посилання на місце зберігання документів — Педагогічний музей України).
- Інтерактивна виставка «Шляхами шкільного краєзнавства». Мета цієї виставки полягає в тому, щоб представити відвідувачам історію, сучасний стан та перспективи розвитку шкільного краєзнавства в Україні.
- Віртуальна виставка «Київ Сухомлинського» — спільний проєкт Педагогічного музею України та Національного авіаційного університету, мета якого — популяризація музею шляхом виведення його на новий технологічний етап в інформаційному просторі з використанням сучасних веб-технологій.
- «Виставки 2011–2014 років».

Процес створення віртуальної виставки потребує високої професійної підготовки наукового співробітника, тобто її автора. Спершу визначають тему, а також мету виставки. Наприклад, якщо виставка присвячена ювілею педагога, то мета — на матеріалах виставки показати його життєвий та творчий шлях, акцентувавши увагу на особистому ставленні педагога до України; популяризувати творчу спадщину ювіляра тощо. Далі продумують завдання, наприклад: вшанува-

ти пам'ять видатного педагога, проілюструвати основні віхи біографії, представити на виставці найцінніші та найцікавіші музейні предмети з фондів музею. Важливо детально продумати структурно-тематичний план віртуальної виставки та представити в ньому біографію ювіляра, його науково-педагогічний доробок, перелік праць та публікацій у фаховій періодиці, що зберігаються у фондах музею, вшанування пам'яті видатного педагога. Всі складники віртуальної виставки можна побачити на прикладі виставки «До 120-річчя від дня народження Миколи Миронова (1901–1998), українського педагога, методиста з початкового навчання, фахівця із проблем дитячих та юнацьких громадських рухів» (<http://pmu.in.ua/nogroup/myronov/>).

Віртуальні виставки — це аналог традиційних виставок, але, на відміну від останніх, вони мають низку переваг: наочність, структурування матеріалу, необмеженість терміну експонування відсканованих матеріалів з фондів музею — книг, статей, розміщених як pdf-файли, фотоматеріалів, особистих документів; розкриття змісту представленого видання за допомогою анотації або відеоматеріалом; можливість дистанційного перегляду виставки без відвідування музею у будь-який зручний час.

Отже, використання віртуальних виставок в музейній діяльності дає змогу вирішити важливі завдання відповідно до запитів сучасного суспільства, розкриваючи та популяризуючи інформаційні ресурси музею.

Використані джерела

1. Вайдакер Ф. Загальна музеологія. Львів: Літопис, 2005. 632 с.
2. Педагогічний музей України. Звернення директора. URL: http://pmu.in.ua/zvernennya_directora/
3. Міхно О. Національне надбання у Педагогічному музеї України [Про науковий об'єкт «Колекція стародруків Педагогічного музею України», що становить національне надбання]. *Наука і суспільство*. 2015. № 1–2. С. 2–10.

МУЗЕЙ І ШКОЛА В КАРАНТИН: ВАРІАНТИ СПІВПРАЦІ

Стаднік Юлія,

старша наукова співробітниця
науково-експозиційного відділу I
Комунального закладу «Харківський історичний музей
імені М. Ф. Сумцова» Харківської обласної ради,
м. Харків

Складним випробуванням для культури та освіти України стала пандемія коронавірусу у світі. Диджиталізація освіти, на яку потрібно було витратити набагато більше ресурсів та часу, відбулась у режимі «чорних віконець» у «classroom» та тестів онлайн. Учителі в короткі строки мали змінити підхід до викладання, часто не маючи достатньої технічної бази та навичок роботи в режимі 24/7.

Музеї також завжди працювали офлайн. Але показувати колекції в експозиційних залах, проводити живі бесіди з дітьми та дорослими в умовах жорсткого карантину стало неможливим. Перше, що відчули музейні заклади в період послаблення карантинних заходів, це зменшення відвідувань з боку груп школярів та студентів. Музейна педагогіка як важливий складник культурного розвитку цієї категорії здобувачів освіти пропускається взагалі або ж частково.

Розв'язанням цієї проблеми можуть стати корективи в звичних та нових форматах роботи з відвідувачем. Так, наприклад, працівники Харківського історичного музею можуть проводити факультативні заняття в малих групах у стінах музею або надавати спеціалізовані онлайн-матеріали, які можна включити в навчальних процес.

Створення групових занять (не більше 10 осіб), звичайно, передбачає, що з кожною групою буде працювати вчитель та співробітник музею. Але цю проблему можна вирішити за умови належного рівня зацікавленості сторін: відведення на

відвідування музею одного дня або поділ групи на декілька за умови, що площа (1 людина на 10 м²) дає змогу розмістити всіх охочих.

У Харківському історичному музеї імені М. Ф. Сумцова є перелік факультативів вихідного дня, які можуть бути підлаштовані під вікові вимоги та потреби. Наведу приклади декількох тем лекцій для дітей, що заплановані на 2021 календарний рік:

- «Життя дитини у давнину за археологічними даними»;
- «Юні дослідники історії козацтва»;
- «Народний костюм Слобожанщини»;
- «Видатні харків'яни: історії в обличчях» [4].

Авторські лекції стосуються різних періодів минулого та базуються на музейних предметах, які ілюструють історичний процес. Всі вони перегуковуються з темами уроків історії.

Також багато лекцій у музеї мають пізнавальний характер та можуть використовуватись для позакласних занять. До прикладу, з історією кондитерської промисловості ознайомить лекція «Нічого не треба, крім шоколаду», яка користується популярністю серед дорослих та дітей. Також дуже позитивно були сприйняті аудиторією інтерактивна лекція «Мова мультиків: до історії української мультиплікації» та «Майстер-клас з радянської фешн-ілюстрації». Можливість разом брати участь у створенні мультиплікаційних фонів та персонажів або розробленні моделей одягу може не тільки розважити, але й позитивно впливати на загальний клімат у класах. У період карантину дітям не вистачає спілкування, тож так можна вирішити декілька завдань. Однак практика проведення цих заходів у формі Зоом-конференції також є.

Такі заходи передбачають роздаткові матеріали, які будуть використовуватися однією людиною. Їх можна забрати із собою як подарунок.

Сучасний формат роботи музею, який може бути використаний як додатковий освітній ресурс на уроках історії України — це відео. Багато музеїв почали частково чи навіть повністю фільмувати екскурсії основними виставками або знімати відеоролики, що ознайомлюють з історією предметів з фондової колекції. У 2021 році співробітники Харківського

історичного музею почали реалізовувати проект «Бачити більше», у якому розказують ексклюзивні історії про музейні артефакти.

Перша серія відео складається з 5 епізодів, які ознайомлюють з історією таких експонатів:

- англійського танку Mark V часів I світової війни, який стоїть на одній із центральних площ міста Харкова;
- рекламні коробки з-під кондитерських виробів харківських фабрик XIX ст.;
- кріотермокамера, яка призначена для охолодження датчиків телескопа, що використовувався для дослідження космосу;
- гривні — зливки та металеві прикраси часів Київської Русі;
- середньовічний меч «Ulfberht», знайдений на території сучасної України [1].

Представлені відеоматеріали мають як краєзнавчий характер, так і висвітлюють деякі аспекти історичного розвитку всієї України.

Ми намагаємось створювати звичний для глядача контент, виразний, з часто змінюваною картинкою [3, с. 127]. Тим більше, що короткі пізнавальні відео не забирають час на виклад основного запланованого матеріалу.

Наразі проект зорієнтований на середньостатистичного глядача, а тому не всі матеріали можуть бути корисними саме в межах шкільного курсу історії. Але відео отримали схвальні відгуки від дорослих людей, які відзначили інформативний складник контенту, створеного музейниками.

У разі зацікавленості освітніх закладів цим контентом потрібно налагодити комунікацію між музейниками та вчителями, які будуть вписувати його в програму та власну методику викладання. Слід також обговорювати необхідність посилань у майбутніх відео на відомі події та особистостей, які внесені до програми ЗНО. Так заплановано зняти спецвипуски на тему Голодомору та II світової війни, у яких будуть використані спогади, документи та предмети колекції.

Також корисним каналом зв'язку школи та музею можуть бути публікації в соціальних мережах [2, с. 168], якими активно користуються діти (Телеграм та Інстаграм). Публікації про предмети з фото та дописи до визначних дат також можна використовувати для урізноманітнення матеріалів до уроку.

Попри карантинні заходи музей планує залишатися місцем, куди можна прийти й побачити на власні очі цікаві артефакти. Специфіка установи робить його унікальним місцем для формування знань та розширення світогляду дитини. Тож сьогодні музейним працівникам необхідно лише скорегувати свою роботу, відповідаючи на виклики часу.

Використані джерела

1. Бачити більше / Харківський історичний музей імені М. Ф. Сумцова. URL: <http://museum.kh.ua/osvita/bachyty-bilshe.html>
2. Вакульчук А. Альтернативні канали зв'язку та нові формати роботи, пов'язані з ними, у літературно-меморіальному музеї квартирі П. Г. Тичини в м. Києві. *Музейна педагогіка в науковій освіті*: матеріали доповідей учасників II Всеукраїнської науково-практичної конференції. Київ: Національний центр «Мала академія наук України» 2020. С. 167–170.
3. Коваленко О., Червоненко О., Комар Ю. Інтерпретація природи та культурної спадщини як методологічна основа інтерактивних навчальних програм Національного науково-природничого музею НАН України. *Природничі музеї в Україні: становлення та перспективи розвитку*. Київ, 2019. С. 126–129.
4. Факультативи вихідного дня. Харківський історичний музей імені М. Ф. Сумцова. URL: <http://museum.kh.ua/osvita/fakultativi>

РОЗВИТОК МУЗЕЙНОГО МЕНЕДЖМЕНТУ ТА МАРКЕТИНГУ В УМОВАХ КАРАНТИННИХ ОБМЕЖЕНЬ

Топузов Олег,

доктор педагогічних наук, професор,
академік НАПН України
віцепрезидент НАПН України
директор Інституту педагогіки НАПН України,
м. Київ,
e-mail: proftop@ukr.net

Карантинні обмеження, викликані пандемією COVID-19, суттєво вплинули на розвиток музейного менеджменту та маркетингу. Одним із пріоритетних напрямів музейної діяльності стає широке використання інформаційних технологій. Вони дають можливість музеям залучати до участі в своїх програмах відвідувачів із різних куточків світу, без географічних обмежень. Водночас музеї розширюють коло своїх відвідувачів та вдосконалюють пропоновані послуги, зокрема й освітні.

Сучасні інформаційні технології розглядають як інструмент та засіб розвитку музейної справи, що забезпечує залучення нових цільових груп відвідувачів, освоєння нових ринків споживачів музейних послуг та вдосконалення вже освоєних, розроблення музейних програм нового типу.

Одним із перспективних напрямів розбудови музейного менеджменту та маркетингу є запровадження на національному рівні управлінсько-інформаційних систем та дистанційних музейних мереж.

Інформаційні технології дають можливість якісно вдосконалити й механізми забезпечення традиційних функцій музеїв, пов'язані зі збереженням експонатів та створенням експозицій. Оцифрування матеріалів фондів робить їх доступними в режимі реального часу для широкої аудиторії.

За результатами дослідження структури цільової аудиторії та очікувань споживачів музейних послуг (у розрізі віку, статі,

сфери діяльності, каналів комунікації, відвідування музейних інтернет-порталів, переваг щодо форм організації музейної роботи тощо), можна зробити висновок, що переважну більшість відвідувачів вітчизняних музеїв становлять особи віком від 19 до 27 років. Тобто саме покоління, життя якого безпосередньо пов'язане з використанням гаджетів практично в усіх галузях.

Зауважимо, що більшість споживачів очікує, що музейні програми міститимуть як обов'язковий не лише розважальний та культурний, а й освітній контент, розроблений з використанням цифрових технологій.

Отже, вітчизняний споживач музейних послуг на сьогодні сприймає музеї вже не лише в контексті реалізації ними традиційних функцій (зберігання та експонування історичних і культурних артефактів), а й очікує від них активної освітньої діяльності. Натомість, переважна більшість відвідувачів визначає недостатню представленість та популяризацію освітніх музейних програм в інформаційному просторі.

Тому важливим напрямом розвитку музею щодо задоволення потреб позашкільної освіти є розбудова вебсайтів. Перспективним є створення віртуальних експозицій на музейних порталах. Водночас не йдеться про повну заміну реальних походів дітей та молоді до музеїв, хоча така форма музейної роботи є надзвичайно актуальною з огляду на регіональні особливості (не всі діти мають однакові можливості щодо відвідування позашкільних закладів освіти та музеїв, зокрема, й через їх відсутніх у конкретному населеному пункті). До запровадження карантинних обмежень почало набувати поширення відвідування музейних порталів напередодні екскурсії. Це давало можливість попередньо ознайомитися з музейними програмами, краще спланувати відвідування експозицій, усвідомлено налаштуватися на пізнавальну діяльність під час екскурсії. Відтак, досягнення освітніх цілей буде більш ефективним. А в умовах пандемії це стало вкрай актуальним.

Перспективними напрямами розвитку музейної справи в контексті позашкільної освіти є створення інтерактивних експозицій, організація виставок, зустрічей із визначними вітчизняними діячами науки та техніки, семінарів, конференцій, творчих кон-

курсів і дискусійних груп, навчання в музеї, а також залучення відвідувачів до комунікацій з використанням сучасних технічних засобів зв'язку. Актуальним є й надання консультацій, інформаційно-аналітичних довідок, допомога в здійсненні науково-дослідних робіт та навчальних проєктів у дистанційному режимі.

ЗРАЗОК ПРАКТИЧНОГО ЗАНЯТТЯ ДЛЯ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ГАЛУЗІ ПРИРОДОЗНАВСТВА З ЕЛЕМЕНТАМИ МУЗЕЙНОЇ ПЕДАГОГІКИ В УМОВАХ ПАНДЕМІЇ COVID-19

Шикун Ростислав,

кандидат педагогічних наук,
доцент кафедри географії та туризму,
ПВНЗ «Міжнародний університет
імені академіка Степана Дем'янчука»,
м. Рівне,
e-mail: rostyslaf@gmail.com

В умовах сьогодення музейна педагогіка змушена адаптуватися відповідно до викликів онлайн-навчання (Рис. 1.), трансформуватися та еволюціонувати, підхоплювати сучасні технологічні віяння та швидко впроваджувати їх у навчання студентів закладів вищої освіти.

Отож відповідно до вище вказаного, ми пропонуємо на розгляд наукової спільноти свій варіант одного з практичних занять з предмету «Основи музеєзнавства».

*Тема: Особливості використання музейних експонатів
у практиці сучасних шкіл*

Мета: навчити студентів складати конспекти уроків із використанням засобів музейної педагогіки; дослідити специфіку використання музейних експонатів на уроках в умовах онлайн-навчання; проаналізувати особливості використання експонатів природничих музеїв у виховній, позашкільній роботі зі школярами, визначити методи, форми та прийоми висвітлення інформації на онлайн-уроці.

План заняття

1. Використання музейних експонатів під час проведення онлайн-уроків біології та географії.
2. Особливості створення природничих музеїв на базі шкіл для онлайн-навчання.
3. Використання наочності на онлайн-уроках біології та географії. Вимоги до демонстраційних матеріалів.
4. Використання сучасних технічних можливостей інтернет-мережі для проведення віртуальних 3-Д турів до природничих музеїв для учнів шкіл.
5. Методика проведення навчальних онлайн-екскурсій.
6. Використання музейного потенціалу в науковій самостійній роботі школярів онлайн.
7. Використання музейних експонатів у позаурочний час та у позашкільній роботі в онлайн-умовах.

Завдання:

1. Які ви знаєте типи уроків біології? Дайте їм характеристику.
2. Напишіть конспект уроку на тему «Рептилії: особливості будови, способу життя різноманітність, роль у природі та значення в житті людини», який містить застосування музейних експонатів онлайн.
3. Які виховні заходи зі школярами доцільно проводити природничому музею онлайн з використанням 3Д-екскурсій?
4. Напишіть мету та обладнання музейного заняття (на обрану студентом тему) з використанням 3Д-екскурсій.
5. Які методи, форми та прийоми використовує вчитель, коли демонструються музейні експонати за допомогою 3Д-екскурсії. Наведіть приклади.
6. Як можна використовувати музейні освітні ресурси в самостійній науковій роботі школярів з використанням 3Д екскурсій?
7. Доведіть, що застосування засобів музейної педагогіки сприяє покращенню навчально-виховного процесу в школі.
8. Які поради ви можете дати екскурсоводу, який працює із учнями?
9. Підготуйте презентацію онлайн-уроку на тему: «Різноманітність тваринного світу Африки» із використанням 3Д-екскурсії.

Контрольні запитання

1. Які типи засобів музейної педагогіки виокремлюють у науково-педагогічній літературі?
2. Розкрийте теоретичні засади музейної педагогіки.
3. Як можна використати засоби природничих музеїв в умовах пандемії?
4. Що означає термін «музейно-освітнє середовище»?
5. Розкрийте ціннісні аспекти музейної та біологічної освіти.
6. Як провести шкільний урок біології на основі музейних методик і технологій онлайн?
7. Як можна використати в онлайн навчальному процесі схеми (фотографії) музейних експонатів?
8. Розтлумачте такі принципи навчання: свідомості; наочності; зв'язку теорії з практикою.
9. Запропонуйте шляхи вдосконалення фахової підготовки майбутніх учителів галузі природознавства засобами музейної педагогіки онлайн.
10. Чим є важливе запровадження в навчальні програми закладів вищої освіти спеціального курсу «Музейна педагогіка»?
11. Що має вміти педагог відповідно до вимог та запитів нинішнього суспільства?
12. Поясніть особливості онлайн-використання музейних експозицій у навчальних цілях.
13. Хто із учених подав згадку про перше онлайн-використання засобів музейної педагогіки на теренах України?

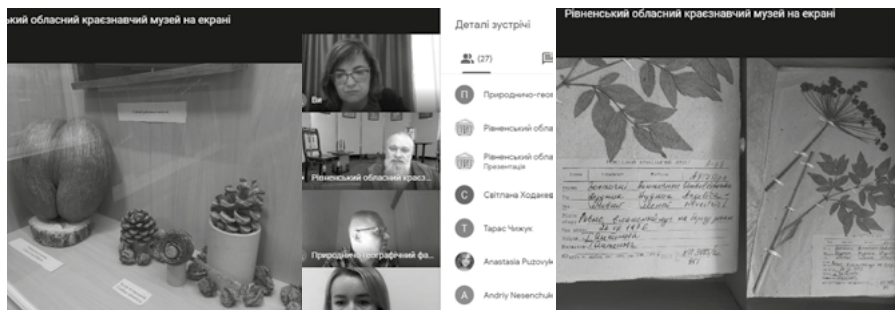

Рис. 1. Перебіг онлайн заняття з елементами музейної педагогіки викладачами МГУ імені академіка Степана Дем'янчука з використанням потенціалу Рівненського обласного краєзнавчого музею

Тема рефератів

- Професійна підготовка майбутніх вчителів галузі природознавства засобами в зарубіжних країнах.
- Експозиції Музею природи Харківського національного університету ім. В. Н. Каразіна, їх використання в навчально-виховному процесі.
- Експозиції Зоологічного музею Київського національного університету імені Тараса Шевченка, їх використання в навчально-виховному процесі.
- Експозиції Зоологічного музею Київського національного університету імені Тараса Шевченка, їх використання в навчально-виховному процесі.
- Заснування та функціонування Городоцького історично-краєзнавчого природничого музею, заснованого в 1878 р. бароном Ф. Штейнгелем.
- Природничий музей. Основні завдання, модернізація та функціонування.
- Методика використання музейних експонатів під час вивчення природничих дисциплін у школі.
- Використання засобів музейної педагогіки під час проведення лекцій у ВНЗ.
- Використання засобів музейної педагогіки у виховній роботі студентів.
- Методика використання експонатів музеїв у навчально-виховному процесі шкіл.
- Методика використання експонатів музею у виховній роботі зі школярами.
- Особливості проведення екскурсій до природничого музею.
- Особливості створення природничого музею в школі та ЗВО.

Використані джерела

1. Зоологічний музей «Європа». URL: <http://museums.lnu.edu.ua/zoology/evgora>.
2. Зоологічний музей Київського національного університету. URL: <http://biology.univ.kiev.ua/ua/index.php?option>.
3. Зоологічний музей ЛНУ ім. І. Франка: Віртуальний 3D-Тур. URL: <http://zoo-museum-lnu.virtual.ua/ua/3d-tour>.

4. Зязюн І. А. Неперервна освіта: концептуальні засади і сучасні технології. *Творча особистість у системі неперервної професійної освіти*: матер. міжнар. наук. конф. Харків, 2000. С. 8–16.

ВІРТУАЛЬНИЙ МУЗЕЙ АНТРОПОЦЕНУ: ДОСВІД ОНЛАЙН МУЗЕЮ

Щепанський Віталій,

кандидат філософських наук,
методист II категорії
відділу освітніх програм
центру інтерактивної музейної науки
НЦ «МАНУ»,
м. Київ,
e-mail: vitalii.shchepanskyi@man.gov.ua

«Віртуальний музей антропоцену» (Wirtualne Muzeum Antropocenu) виник 2019 р. як разовий проєкт у Національному музеї м. Вроцлав (Польща), коли кураторам запропонували створити виставку експонатів, яких не існує. У результаті було вирішено представити роботи митців, які оповідали про зміни клімату на онлайн платформі музею. Ця ідея сподобалася організаторам, що призвело до формування окремого проєкту — «Віртуального музею антропоцену».

Як зазначають творці музею: «Віртуальний музей антропоцену — це ефемерна установа, яка з'являється скрізь, де варто зупинитись і споглядати відбитки людей. Ми розмірковуємо над змінами в навколишньому середовищі, пов'язаними з діяльністю людини та відносинами людина-природа-техніка. Сьогодні цю рефлексію можна практикувати по-різному, зокрема міждисциплінарно, тобто між дисциплінами та мовами, поєднуючи свободу творчого вираження із чутливістю та точністю наукових спостережень» [1].

Свою популярність цей віртуальний музей отримав під час впровадження локдаунів із заборонаю відвідування музеїв на території Польщі через пандемію вірусної інфекції COVID-19

у період 2020/21 р. Тоді, коли інші музеї починали переходити в онлайн-режим, «Віртуальний музей антропоцену» вже був цілком підготовлений до такої роботи.

Зміст, закладений у такий концепт роботи, який здійснює музейна інституція, ніде не конкретизовано. Але очевидно, що цей зміст залежить насамперед від формату, у якому працює музей. Віртуальний музей антропоцену працює на межі мистецької платформи та музею включеної участі. Фактично всі учасники, які долучаються до виставки, можуть бути творцями представлених експонатів. Віртуальний музей функціонує за допомогою відео та фото інсталяцій, ментальних карт та віртуальної реальності, які подають інформацію в конкретному ключі. Окрім того, кожен проєкт супроводжують онлайн-лекції запрошених митців та експертів із зазначеної теми виставки.

Наприклад, центральна онлайн-експозиція — «Тут була Людина!» — це візуальне та концептуальне дослідження ідеї антропоцену — сучасної епохи, з її складностями та суперечностями. Як вказують організатори: «Виставка досліджує вплив людини на природний ландшафт та опікується спадщиною, яку залишить наш вид. Він досліджує можливе майбутнє та ставить під сумнів сучасний стан людини в екосистемі» [1].

Онлайн-експозицію розміщено на сайті та розділено на чотири тематичні онлайн-зали, які ведуть глядача через форми антропоцену: «Людський пейзаж», «Симбіоз», «Нові види» та «Артефакти».

На першій сторінці «Людський пейзаж» на фотографіях можна спостерігати рукотворні пейзажі, парки. Водночас можна почути їхні звуки за допомогою аудіозаписів. Визначити, які форми та кольори переважають.

Друга сторінка «Симбіоз» — місця для роздумів про те, що сталося б, якби відносини між людиною та природою були зворотними. Тобто для відвідувача формують модель альтернативної реальності, що може трапитися, якщо використовувати природні ресурси грамотно та без споживацьких цілей.

Третю сторінку «Нові види» подано як нову сутність, що може розвинути з такого симбіозу. Тут продемонстровано переосмислений погляд на еволюцію людини та її діяльність. Таким

чином творці виставки пропонують поглянути на можливий еволюційний виток людини та її навколишнього середовища.

Остання сторінка «Артефакти» подає футуристичний погляд на далеке майбутнє людини та демонструє об'єкти, які людство залишило позаду. Тобто у такий спосіб задає питання «Що залишиться після антропоцену?» і дає на нього відповідь в оригінальному відеоряді, сформованому за допомогою 3D моделі.

Діяльність музею широко представлена в мережі інтернет на сторінках усіх популярних соціальних мереж, записи на яких ведуть польською та англійською мовами паралельно, що дає можливість долучити більшу аудиторію. Постійна залученість людей до онлайн-виставки через коментарі дає можливість організаторам краще розуміти запити та вподобання своїх відвідувачів. Загалом цей проект визнали досить успішним під час пандемії COVID-19 як можливий зразок для інших польських музеїв. Відповідно до цього в 2021 р. «Віртуальний музей антропоцену» отримав державну підтримку від Міністерства культури та національної спадщини Польщі (пол. Ministerstwo Kultury i Dziedzictwa Narodowego Rzeczypospolitej Polskiej), що дало поштовх для його подальшого розвитку.

Використані джерела

1. Wirtualne Muzeum Antropocenu. URL: <https://wma.museum/>

ВІРТУАЛЬНІ МУЗЕЇ: ЗАРУБІЖНИЙ ТА ВІТЧИЗНЯНИЙ ДОСВІД

МУЗЕЙНЕ МИСТЕЦТВО ЯК ЗАСІБ ВИХОВАННЯ ДЕРЖАВНИЦЬКОЇ ІДЕЇ: ВІРТУАЛЬНИЙ МУЗЕЙНИЙ ПРОСТІР В УМОВАХ ПАНДЕМІЇ

Бітаєв Валерій,

доктор філософських наук, професор,
академік і віцепрезидент
Національної академії мистецтв України,
м. Київ

Мосенкіс Юрій,

доктор філологічних наук, професор,
почесний академік
Національної академії мистецтв України,
м. Київ

1. Мистецтво й державність. Серед ключових питань сучасної педагогіки слід особливо відзначити питання щодо добору системи виховання, її форм і методів, які будуть найбільш дієвими в умовах становлення української державності. Саме в цьому контексті варто наголосити на виховному потенціалі мистецтва.

Витоки концептуалізації державотворчої ролі мистецтва сягають давньогрецької античності. Платон був серед перших теоретиків значної ролі мистецтва в розвитку та зміцненні держави. У Платоновій «Державі» стан ремісників, землеробів, торговців пов'язано із народною творчістю, що виявляє себе в народних святах. Виховання представників стану воїнів забезпечене танцем, музикою та поезією. Стан філософів-мудреців пов'язано із філософією та геометрією. Цю «суспільно-мистецьку ієрархію» вперше було розглянуто в контексті естетичного виховання шляхом залучення спільного потенціалу мистецтва й науки. Використаний Платоном підхід — відсутність меж між мистецтвом і наукою — є, як відомо, виразною особливіс-

тю доби античності, що простежується, фактично, аж до доби Відродження.

Варто звернути увагу на ідею Г.В.Ф. Гегеля щодо романтичного етапу розвитку мистецтва як сполучної ланки між мистецтвом і релігією — особливо важливого періоду, позначеного в суспільному житті націєтворенням, а в науковому — появою таких ключових для реконструкції культурної історії (та виховання нею) дисциплін, як порівняльно-історичне мовознавство та фольклористика. У сучасній Україні та її культурі, поряд із численними «пост-», наявні виразні елементи романтизму як чинника формування не тільки мистецьких (із літературою включно), а й наукових і суспільно-політичних ідей.

На думку Ф. Шиллера, чуттєвість краси стимулює людину краще усвідомити себе та усвідомити свою належність державі. Шиллер розглядає митця-педагога поряд із політиком, виводить проблему естетичного виховання на рівень державної політики. Він убачає в мистецтві засіб опшляхетнення людини як шлях до поліпшень у політичній сфері. За Шиллером, найвищий рівень розвитку держави, найдосконаліша її форма — естетична держава. Тому одна з основних цілей дослідження цієї проблематики — пов'язати естетичне виховання зі сферою політології, забезпечуючи розвиток такого виховання в умовах незалежної України.

Заслуговує на увагу така ранньоренесансна ідея (К. Салютаті), як зв'язок між гуманітарними науками та громадським життям. Окрім того, необхідно наголосити на концепції Л. Бруні як засновника громадянського напрямку в італійському ренесансному гуманізмі — мислитель наголошував на тому, що найбільш відповідною для людини наукою є сфера знань про державу, про місто, про те, як вони утверджуються та гинуть. Л. Валла також приділяє першорядну увагу громадським обов'язкам людини, які він уналежнює до духовних цінностей.

Маємо відзначити перспективи виховання за умови досягнення взаємодії між гуманізацією суспільно-політичного життя тієї чи іншої країни та гуманістичною художньою культурою, її серцевиною — професійним мистецтвом.

Державницьке виховання мистецтвом є добре відомим для української традиції. Зокрема, у межах Мистецького українського руху одне з наріжних місць посіла проблема патріотизму. Ініціативною групою МУРу була розроблена програма патріотичного виховання, у якій основною дієвою силою стало мистецтво. «Час ставив і ставить перед українським мистецтвом те завдання, до якого воно покликане: у високомистецькій досконалій формі служити своєму народові і тим самим завоювати собі голос та авторитет у світовому мистецтві» [1, с. 284]. Має бути акцентовано й тезу У. Самчука як підсумок розуміння виховного, а саме патріотичного, потенціалу мистецтва: «Великий патріотизм є той патріотизм, що висловлюється великим мистецтвом» [1, с. 289]. Мистецтво визнають за найпотужніший засіб естетичного та патріотичного виховання. Показовим у плані порівняння може бути сприйняття світовою науковою спільнотою різних галузей українського мовознавства: сприймають у першу чергу українську україністику й значно меншою мірою — загальнотеоретичне мовознавство та спеціальні предметні галузі (як-от елліністика, русистика тощо), які мають інші традиційні дослідницькі центри. Подібна ситуація й в археології: науковий світ цікавлять унікальні українські артефакти (об'єкти музеєфікації) значно більше, ніж загальнотеоретичні міркування українських археологів. Отже, Україна цікава світові насамперед ексклюзивністю українського.

2. Музей: від минулого до майбутнього. Традиційною є інтерпретація музею як місця зберігання, вивчення та демонстрації фрагментів минулого культурного простору. Цінну інформацію в цьому плані містить мова: назва музей походить від найменування муз, що, своєю чергою, сягає позначення пам'яті та інших мисленневих процесів. Іншими словами, музей — фрагмент минулого в сучасному. Однак сучасна молодь, зокрема школярі й студенти, закономірно спрямована не до минулого, а до майбутнього. Для того, щоби музей не викликав шкідливих асоціацій із чимось віджилим і проминулим, слід акцентувати увагу насамперед на тих напрямках музейної діяльності, які чітко й однозначно асоціюються з майбутнім, до того ж тими сферами діяльності, які особливо приваблюють

молодь. А це інформаційні технології, що дають змогу значно спростити (і, не в останню чергу, здешевити) моделювання музейної атмосфери фрагменту минулого. Особливо актуальним це стає в умовах пандемії й карантину. По-суті, діджиталізація поступово перебирає на себе роль навчальних екскурсій (які в недалекому минулому використовували переважно в межах таких дисциплін, як історія, культурологія, література, природознавчі дисципліни). Навчальна екскурсія за межі держави поки що залишається рідкісним явищем — однак зазначене не стосується віртуальних екскурсій.

А тим часом для виконання завдань патріотично-державницького виховання мистецтвом віртуальні екскурсії закордонними музеями є вкрай необхідними. Так, наприклад, у розвитку цивілізаційних процесів на території України виняткову роль відіграла трипільська культура. Варто згадати хоча би трипільські мегапоселення з населенням 10 і більше тисяч осіб — як ніде в світі на той час. Для осмислення трипільської цивілізації загалом та її мистецтва зокрема слід брати до уваги: 1) ту частину трипільської культури, яка була поширена в Румунії (під назвою Кукутень) та Угорщині (під назвою Аріушд); 2) культуру, найближче споріднену з трипільською (Гумельниця в Румунії); 3) культури, пов'язані з формуванням Трипільля (Боян у Румунії, лінійно-стрічкової кераміки на території багатьох країн Європи); 4) культури Центральної Європи, з якими Трипільля активно взаємодіяло (Тисаполгар, Бодроккерестур в Угорщині, Баден у декількох країнах) тощо. Пізнання сутності, специфіки та витоків трипільського мистецтва можливе тільки за умови багатоаспектного порівняння його з мистецтвими традиціями зазначених культур. Фізичний екскурсійний тур із навчальною та виховною метою музеями згаданих країн утруднений (особливо в умовах пандемії) й недешевий, а віртуалізація музейної сфери дає змогу успішно вирішувати такі питання.

Інший аспект проблеми — приватні колекції. Їх електронна музеєфікація (починаючи з детальних і максимально фахових електронних каталогів) дасть можливість ширшого доступу до таких зібрань, належного наукового осмислення й освітньо-виховного використання цих значних надбань. Водночас істот-

ного значення набуває не тільки візуалізація, а й максимально точна параметризація мистецьких та інших артефактів.

Не менш важливу роль у зазначеній сфері можуть відігравати комп'ютерні моделі — від трипільських протоміст до укріплень Київської Русі. На часі — створення відеоігор на матеріалі музеєфікованої української археології.

Отже, спираючись на зазначене вище, необхідною вважаємо систематизовану роботу над створенням цілісної державницької української історії (зокрема й історії мистецтва) не тільки в музейному та книжковому, а й в електронному форматах.

Використані джерела

1. Павличко С. Д. Дискурс модернізму в українській літературі. 2-ге вид., переробл. та доп. Київ: Либідь, 1999. 447 с.

ВІД ІДЕЇ ДО ВТЛЕННЯ: ОНЛАЙН-ПРОЄКТ «ЦІКАВИЙ КАЛЕНДАР МУЗЕЮ ТИЧИНИ» У ЛІТЕРАТУРНО-МЕМОРІАЛЬНОМУ МУЗЕЇ-КВАРТИРІ П. Г. ТИЧИНИ В М. КИЄВІ

Вакульчук Анна,

старший науковий співробітник
Літературно-меморіального
музею-квартири П. Г. Тичини в м. Києві,
м. Київ,
e-mail: anne.vakulchuk@ukr.net

2021 рік. Рік, який все ще продовжує змінювати уявлення людей про давно усталені речі. Точніше вже навіть можна сказати, що відбувається процес утвердження «нового усталеного». Для музеїв цим «новим усталеним» стають онлайн-форми роботи. Літературно-меморіальний музей-квартира П. Г. Тичини в м. Києві (далі — Музей Тичини) не є винятком із зазначеної тенденції. Розроблені під час минулорічних карантинних обмежень онлайн-проекти не лише залишилися на озброєнні, але й впевнено почали розвиватися, вдосконалюватися та модифікуватися. Освоєні Музеєм Тичини онлайн-канали зв'язку: соціаль-

ні мережі Facebook та Instagram, канал на YouTube та музейний сайт — перетворилися на майданчики для щоденної роботи.

Одним з таких проєктів є «Цікавий календар Музею Тичини». Він реалізується на офіційній сторінці музею в мережі Facebook у форматі дописів [2]. Витоками зазначеного онлайн-проєкту є традиційні дописи, приурочені до пам'ятних дат, релігійних чи державних свят: День пам'яті жертв голодомору, Різдво, День Незалежності України тощо. Під час моніторингу таких дат, кожного місяця увага співробітників музею все частіше фокусувалася на датах, що асоціювалися з Павлом Тичиною чи колекцією музею. Згодом прийшло розуміння того, що такий формат дасть можливість доносити до широкої аудиторії додаткову інформацію про життя та творчість Павла Тичини в легкій, ненав'язливій формі. Адже в межах екскурсії банально не вистачає часу розповісти про все. Отже, на офіційній сторінці Музею Тичини у Facebook стали з'являтися дописи про Всесвітній день музики, Всесвітній день архітектора, День краватки, Міжнародний день чаю, День народження Київського метрополітену та таке інше. Остаточного закріплення проєкт «Цікавий календар Музею Тичини» отримав під час перших карантинних обмежень, запроваджених у країні.

Коли ідея такого формату онлайн-подання інформації тільки виникла, то не мала чіткої стратегії публікації, добору дат чи структури тексту. Було лише бажання ділитися інформацією про меморіальну колекцію музею та самого Павла Григоровича з зацікавленими людьми (підписниками сторінки у Facebook). Тому на початковому етапі цього проєкту дописи були ситуативними й не мали окресленої схеми їх побудови. Але ідея жила, і з кожним наступним дописом вимальовувалось те загальне бачення, яке й допомогло визначити цей онлайн-проєкт як постійний.

Постійність проєкту призвела й до формування сталої, а головне, чіткої основної ідеї — через цікаві, визначні або пам'ятні дати календаря ознайомлювати аудиторію з:

- експозицією та фондами музею;
- життям Павла Тичини, його рідних чи друзів;
- творчістю поета.

Наприклад, 28 грудня — День календаря (в квартирі Павла Григоровича зберігається як мінімум три календаря), 16 квітня — День голосу (збереглося декілька записів голосу Павла Григоровича) і так далі. Основна ідея допомогла окреслити не лише принцип вибору дат, але й сформувала певну канву (шаблон) через яку інформація подається в тексті. Дописи в межах онлайн-проєкту «Цікавий календар Музею Тичини» створюють співробітники обох відділів музею. Фінальний вигляд публікації — це результат роботи цілого тандему.

Формування робочої групи — це вже певний напрацьований алгоритм. Для початку слід зазначити, що дописи в межах онлайн-проєкту «Цікавий календар Музею Тичини» є багатоскладовими за своєю структурою, передбачають текстову та візуальну частину. Тому до робочої групи в обов'язковому порядку належать:

- автор тексту (інколи кілька авторів) — науковий співробітник, чиї наукові інтереси дотичні до теми чи дати, яка потребує висвітлення;
- фотограф — науковий співробітник відділу науково-освітньої роботи, оскільки в музеї посада фотографа відсутня.

Для легкості координації, а пізніше й контролю дописів, кожного місяця складають контент-план. Його запровадження спочатку було зумовлене проблемою дистанційної роботи та індивідуального планування завдань кожного співробітника. До контент-плану вносять усі, обрані заздалегідь дати. Відповідно до нього, у процесі оголошення тем на загальних зборах відбувається обговорення та розподіл дат для написання текстів майбутніми авторами. А далі вже відбувається процес написання тексту та добір із вже наявних в архіві або ж спеціальне створення фотографії. Вигляд візуальної частини може бути як виключно ідеєю фотографа, так і автора текстової частини допису. В обов'язковому порядку відбувається узгодження між авторами тексту та фотографії.

Коли текстова та візуальна частини готові, відбувається їхнє поєднання через оформлення допису на сторінці музею у Facebook. Останній крок — безпосередня публікація допису на

офіційній сторінці музею в мережі Facebook. Не дивлячись на те, що основною платформою для реалізації зазначеного проекту є мережа Facebook, є практика дублювання певного допису на офіційній сторінці музею в мережі Instagram [1]. Це стосується здебільшого дописів, що розповідають про речі з колекції музею (зазвичай текстова частина дещо скоригована). Адже офіційна сторінка Музею Тичини в мережі Instagram є платформою для візуалізації музею через його інтер'єри та окремі експонати.

Окремо слід зазначити, що обов'язковим елементом кожної публікації в межах цього онлайн-проекту є хештег #ЦікавийкалендарМузеюТичини. Він є своєрідним заголовком кожної публікації, адже вказує на початок допису. Його основні завдання:

- окреслення приналежності публікації до зазначеного онлайн-проекту;
- легкість пошуку окремої публікації для статистичного та іншого оброблення.

В окремих публікаціях, окрім вже вище згадано хештегу, вказуємо ще один — #museumtychynacollection. Він слугує показником того, що в дописі розповідається про предмет з меморіальної колекції музею (картина, книга, посуд тощо).

Нині можна говорити про успішність проекту. Моніторинг діяльності музею в соціальній мережі Facebook підтверджує, що дописи знаходять відгук у підписників. Це підтверджують численні реакції, коментарі, поширення та навіть усні відгуки під час відвідування ними музею.

Отже, онлайн-проект «Цікавий календар Музею Тичини» від початкової ідеї до повноцінного втілення зазнав змін та трансформвань. Та вийшов на якісно новий рівень. Завдяки цьому проекту Музей Тичини не лише популяризує свого патрона та меморіальну колекцію, але й тримає сталий контакт із підписниками своєї офіційної сторінки в мережі Facebook. Тому можна навіть сказати, що став провідним Facebook-проектом.

Використані джерела

1. museum_tychyna. URL: https://www.instagram.com/museum_tychyna/?hl=ru
2. Pavlo Tychna Flat & Museum. Музей-квартира Павла Тичини (Київ). URL: <https://www.facebook.com/PavloTychnaFlat>

VIRTUAL MUSEUMS DURING LOCKDOWN

Zahorulko Maryna,

teacher of the Department of Foreign Languages,
Kyiv National University of Technology and Design,
Kyiv,
e-mail: zagorul_ko@ukr.net

A virtual museum is a collection of digital images, audio files, text documents, and other data of historical, scientific, or cultural interest that are accessed through electronic media. A virtual museum does not contain real objects, and therefore it does not have the unique qualities of a museum in the conventional sense. In fact, most virtual museums are sponsored by real museums and depend directly on their existing collections. However, thanks to the hyperlinks and multimedia capabilities of electronic media, including the World Wide Web, digital objects can be collected from multiple sources for enjoyment and exploration in a way largely determined by each individual user. Virtual museums of this type can be a powerful tool for comparative study and research of a particular object, material or area [Britannica].

The International Council of Museums (ICOM), an organization representing the interests of museums around the world, currently identifies museums, in particular, as institutions that are: “participatory and transparent, and work in active partnership with different communities and collect, preserve, research, interpret, exhibit and improve the interpretation of the world...”. Lockdown and its aftermath have inevitably provided new data for most of these museum functions, the main ones being digitization and online communication.

The creation of a website or pages on social networks, which promotes only one-way transfer of knowledge from the institution to the audience, is no longer sufficient for full and effective digital involvement. An online presence should not be a digital copy of what exists in the museum’s physical halls. It is important to

take advantage of the media that give the institution autonomy, multi-layered multimedia and holistic content. It is difficult to demonstrate the exhibition in front of the screens, it is not easy to tell the story with the help of materials that can be opened only upon the availability of free access to the Internet. Thus, using already available open scientific materials, museums will become a new kind of communicator of science.

According to a survey conducted by ne-mo.org (The Network of European Museum Organizations), approximately 70% of museums have increased their online presence as they have been closed due to social distancing measures. ... 80% of museums have stepped up their online activities in response to the general increase in the visibility of digital cultural heritage on the Internet. Almost 80% of museums have redeployed staff functions to meet current needs, while more than 30% of museums have redeployed staff functions to join the digital team. 16% of the museums-respondents increased their budget for Internet activities. The survey showed that the most popular among museum institutions are those online services that require less additional financial resources and / or specialized experience and skills (hashtags on social networks, events around the existing online collection, etc.).

Pre-digitized data are estimated as «investments made before COVID-19» that strongly supported or even saved many museums in the first panic weeks of the lockdown. According to a UNESCO report, “The financial implications for the museum sector are very important. Some museums benefit in part from government subsidies, but many institutions depend heavily on financial contributions from visitors (paid visits, purchases, etc.) and donors, which can range from 5% to 100% of their budgets”.

UNESCO identifies requirements within the digital policy of museums facing the challenges of the pandemic: 1) digitization of collections, 2) modern description of collections, 3) minimal facilities (photography, scanning and computers), 4) stable access to the Internet and 5) dedicated staff with sufficient skills to perform appropriate operations. If all items are available, each museum has the opportunity to work in quarantine.

Most institutions already had digital data (online collections, 360 ° tours, virtual museums, online publications, digital exhibitions) at the

time before the quarantine. Many have benefited from the Google Arts & Culture platform (especially within the representation of traditional mediums), which is one of the most effective ways for art and history museums to become digital thanks to the virtual tour option.

Google Arts & Culture offers over 2,500 free virtual tours of cultural organizations around the world. Museums such as the Louvre, the Musée d'Orsay, the National Gallery of Art in Washington, DC, the Johannesburg Art Gallery, the British Museum, the National Art Museum of Ukraine and others have confirmed their virtual tours, allowing visitors to easily explore their collections from a distance. To arouse more interest in such tours, museums can supplement this digital content with a curatorial list of songs on Spotify to accompany virtual galleries, or recommend a drink or dish that will complement the experience of a virtual tour, and invite to share experiences on social networks.

Other museum institutions have already digitized after closing for quarantine. A large number of exhibitions, events and activities were already planned when the lockdown was announced in many countries. This allowed hiring employees who lost their jobs in the physical space, as well as immediately focus on a significant interactive component of the projects. A striking example for UNESCO is the GAMeC Museum of Contemporary Art in Bergamo, which launched its own two-month quarantine streaming radio, and the MUO Museum of Arts and Crafts in Zagreb, which has initiated numerous partner internet platforms.

The common and popular formats of exhibitions in virtual reality and augmented reality deserve special attention. In the realm of virtual reality, museums such as the Smithsonian American Art Museum have given access to some of their collections through a project called Beyond the Walls, and the Louvre has given everyone the closest access to the Mona Lisa through the Beyond the Glass project. Inspired by small, private collections, the online DSL collection and the digital collection of the Kremer Museum also demonstrate the power of virtual reality as a means of discovering art for as many viewers as possible.

The Stedelijk Schiedam Museum (Schiedam, the Netherlands) encouraged artists to create images or works of art that would

be associated with the comfort of them and the locals during the coronavirus crisis. This is how the project with the symbolic name «for you, from me» (voor jou, van mij) was created: the museum paid the artists for their work, supporting them in difficult times. In addition, everyone from the local community could order posters with the works, as a result of which almost all the windows on the city streets were hung with these posters.

Many museums have found their own ways to broadcast light, humorous messages during a severe crisis, helping to distract and relax their online followers. For example, The Philbrook Museum of Art has become the «Chillbrook Museum!» in social networks and expanded their use of playful internet memes.

In addition to the above examples, there is another one that involves not only reaching out to a wide audience, but also experimenting with a combination of the digital and physical planes of exhibiting works. The Delaware Contemporary museum, founded by the artist in the USA, opened an exhibition «Stepping Out to Step In» by artist Teresa Kromati, within which the works were placed on the facade of the building. Three large banners with prints are complemented by a soundtrack were available to those, who were passing the museum.

References

1. Virtual museum. Britannica Encyclopedia. URL: <https://www.britannica.com/topic/virtual-museum> [in English].
2. Survey on the impact of the COVID-19 situation on museums in Europe. Final Report. *The Network of European Museum Organisations*. URL: <https://www.ne-mo.org/> [in English]
3. UNESCO report: museums around the world in the face of COVID-19. *UNESCO Digital Library*. URL: https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000376729_eng [in English]

ВІРТУАЛЬНІ ЕКСКУРСІЇ В КОНТЕКСТІ ОНЛАЙН-НАВЧАННЯ УЧНІВ

Малієнко Юлія,

кандидат педагогічних наук,
старший науковий співробітник відділу суспільствознавчої освіти
Інституту педагогіки НАПН України,
м. Київ,
e-mail: j-b-m@ukr.net

Ремех Тетяна,

кандидат педагогічних наук,
старший науковий співробітник, завідувач відділу
суспільствознавчої освіти Інституту педагогіки НАПН України,
м. Київ,
e-mail: remehtatyana@gmail.com

Попри бажання багатьох вчителів, учнів, батьків забути COVID-19 та пов'язані з ним вимушені онлайн-уроки та повернутися до безкарантинного навчання, напевно це стане найближчим часом. Сьогодні дистанційне навчання — це глобальний виклик освіті та світовий тренд. Не всі освітні методики витримують ці виклики, водночас віртуальна екскурсія оптимально «вписується» в дистанційний формат навчання учнів.

Освітню екскурсію розглядаємо як частину музейної педагогіки — педагогічної дисципліни, що ґрунтується на специфіці навчання в музеї та можливостях використання освітнього потенціалу автентичного твору мистецтва або історичного об'єкта [1, с. 10].

Освітні екскурсії класифікують за різними критеріями. За формою проведення, поділятимемо їх на реальні та віртуальні. Зупинімося на останніх, адже за дистанційного навчання в період карантину (весна 2020 р.) та локдаунів (зима-весна 2021 р.) саме вони стали ефективним засобом опанування учнями темами низки предметів, зокрема історії.

Віртуальну екскурсію визначаємо як онлайн-форму навчальної діяльності учнів, яка передбачає використання різних об'єктів (історичних і природних пам'яток, експонатів/колекцій музеїв,

пам'яток урбаністичної культури тощо) для виконання учнями навчальних (тематичних) завдань із певного предмета чи курсу.

В освітніх цілях можна використовувати: віртуальні подорожі в ті міста і країни, які учні вивчають на уроках; віртуальні мандрівки експозиціями художніх та наукових музеїв (приміром, музеїв винаходів); віртуальні прогулянки пам'ятками природи (наприклад, парком чи ботанічним садом), музеями просто неба; віртуальні відвідування підприємств, де можна спостерігати втілення теоретичних знань у виробничому (технологічному) процесі [2, с. 95].

До переваг віртуальної екскурсії віднесемо:

- доступність, можливість повторного перегляду, наочність, наявність інтерактивних завдань;
- така екскурсія може бути використана на уроках із будь-якого предмету чи курсу з будь-якої теми — соціально-економічної, політичної, культурологічної, усної історії тощо;
- переважна більшість музеїв України, Європи, світу з їх різноманітними, різногалузевими колекціями мають онлайн-забезпечення, що його в актуальний для себе спосіб може використовувати учень;
- онлайн-формат уможливорює поєднання різних видів діяльності учнів, сприяє швидшому знаходженню та опрацюванню ними потрібної інформації, її кращій презентації;
- ознайомлення з інформацією, виконання відповідних пізнавальних завдань здійснюється цифровою мовою, зрозумілішою сучасним учням;
- наявний креативний потенціал віртуальної екскурсії дає змогу учням творчо проявляти себе, подолати психологічне «музейне відчуження».

Зауважимо ще на двох моментах, що підсилюють освітній потенціал віртуальних екскурсій.

1. Наразі в мережі інтернет є багато екскурсій і турів, а їх кількість (особливо за часи пандемії) невпинно зростає. Наведемо приклади кількох сервісів: Google Art Project (існує з 2011 р.) — найбільша інтернет-платформа, де зібрано світову культурну спадщину людства; дає змогу здійснити віртуальні екскурсії 184 музеями світу [3]; Україна Incognita — інтернет-проект всеукраїнської газети «День», у якому акумульовано унікальні матеріали з історії України та краєзнавства; представлені віртуальні зали 27 найкращих музеїв України [4]; AirPano — змістовний,

найбільший у світі ресурс із 360° панорамами; зйомка світлин для створення панорам проводиться виключно з повітря — з дрону, вертольоту, повітряної кулі, дирижабля [5].

2. Учитель та/або учні, скориставшись певним програмним забезпеченням, може самостійно створити віртуальну екскурсію [2, с. 95].

Утім, для того, щоб віртуальна екскурсія стала ефективною формою навчальної діяльності учнів, учителю слід провести ретельну підготовчу роботу. Плануючи використовувати віртуальну екскурсію на уроці історії (зокрема, онлайн) у 5–8 класах, учитель має запропонувати учням план, а також запитання та завдання, необхідні для розкриття певної теми, обговорити рекомендований обсяг і формат кінцевого продукту та форму його презентації, повідомити критерії оцінювання. Якщо вчитель пропонує учням провести віртуальну екскурсію художніми музеями чи пам'ятками культури, то доречними для характеристики творів архітектури й образотворчого мистецтва будуть алгоритми, розроблені В. Власовим [6, с. 12]¹, що містять такі запитання:

- коли, де, ким, за яких обставин було створено пам'ятку;
- хто або що та як зображені (на передньому/задньому плані, у центрі, як облаштовано простір — інтер'єр, пейзаж тощо);
- які почуття та ідеї, на вашу думку, вклав автор у свій твір;
- які особливості того історичного періоду, коли з'явилася ця пам'ятка або цей твір;

- як склалася доля історичної пам'ятки: чи збереглася вона неушкодженою, чи реставрована, чи цілком відновлена; яку роль відігравала пам'ятка в історії (яке її призначення); як охороняється сьогодні або де зберігається зараз;

- як у пам'ятці втілено певні історичні тенденції, суспільні явища та процеси, мистецьку свідомість, естетичні вподобання певної історичної епохи;

- у чому історична та мистецька цінність пам'ятки;
- що вразило вас найбільше у цій пам'ятці.

У 9–11 класах варто використовувати експозиції музеїв, історичні пам'ятки, об'єкти урбаністичної культури для віртуальних екскурсій соціально-економічної та політичної тематики, наприклад, «Економічний розвиток України/Європи/світу», «Становлення демократії в Європі», «Національно-визвольний

¹ Зважаючи на формат тез, об'єднали два алгоритми

рух в Україні», «Історія залізниць», «Полікультурна Україна» тощо. Учитель може запропонувати учням перелік музеїв, у яких є відповідні колекції артефактів, а також перелік відповідних пам'яток. Зазначимо, що учні 9–11 класів спроможні самостійно розробити план та/або сценарій віртуальної екскурсії. Зрозуміло, що виконання такого завдання потребуватиме допомоги (консультування) вчителя та спрямування діяльності учнів, приміром, за допомогою таких запитань і завдань:

- Які види історичних джерел, представлені експонатами музею (текстові, візуальні, статистичні тощо), дають змогу розробити план/сценарій екскурсії?

- Інформація яких експонатів (текстових, візуальних, статистичних тощо), на ваш погляд, найповніше розкриває тему вашої екскурсії?

- Складіть план/сценарій екскурсії, яка б відповідала хронології, історичній логіці подій, явищ, процесів (причини, перебіг, наслідки, значення).

- Що б ви порадили своїм екскурсантам (слухачам) для кращого розуміння теми?

Проведені нами опитування вчителів історії в період карантину (травень 2020 року) свідчать, що віртуальні екскурсії сприяють співпраці учасників освітнього процесу на рівні учні-вчитель, учні-учні, покращують їхню навчальну комунікацію й позитивну взаємодію. Віртуальна екскурсія реалізує принципи компетентнісного підходу через самостійну дослідницьку й творчу діяльність учнів в опануванні новими знаннями й уміннями.

Сьогодні для забезпечення ефективного дистанційного й змішаного навчання перед педагогічною спільнотою постає низка завдань, серед яких не останнє місце, на нашу думку, посідає підготовка віртуальних (саме освітніх) екскурсій містами, історичними та природними пам'ятками, музеями України, Європи, світу, розроблення відео уроків, цікавих для учнів різних класів анімаційних роликів про побут, житло, одяг, моду, харчування, звичаї та традиції людей та спільнот тощо.

Використані джерела

1. Удовиченко І. В. Музейна педагогіка: теорія і практика: науково-методичний посібник. Київ: Лотос, Національний музей історії України, 2017. 72 с.

2. Коваленко О. В. Використання віртуальних екскурсій як сучасних форм організації навчального процесу. *Теорія і методика професійної освіти*. 2019. Випуск 9. Том 1. С. 94–97.
3. URL: <https://bazilik.media/ne-vykhodiachy-z-domu-virtualni-ekskursii-muzeiamy-i-ne-tilky>
4. URL: <http://incognita.day.kyiv.ua/>
5. URL: <https://www.airpano.com/>
6. Власов В. С. Пам'ятки архітектури та образотворчого мистецтва України від Середньовіччя до новітньої доби: змістовий аспект. Київ, 2013. (Бібліотека журналу «Історія і суспільствознавство в школах України: теорія і методика навчання»).

ВІРТУАЛЬНИЙ МУЗЕЙ НІКОЛЬ ЛЕМЕР Д'АҒАДЖІО

Димшиць Едуард,

Заслужений діяч мистецтв України,
Почесний академік НАМ України,
Інститут обдарованої дитини НАПН України,
м. Київ

Оспіщева-Павлишин Марія,

аспірант ІПСМ НАМ України, методист МАН України,
Київ,
e-mail: pavlishinma@gmail.com

Через пандемію COVID-19, яка прокотилась усім світом і, на жаль, триває досі, постраждало чимало сфер людської діяльності. Насамперед, це стосується культурної сфери, адже через карантинні обмеження призупинили роботу театри, культурні центри та музеї. За даними ЮНЕСКО, поширення COVID-19 стало причиною закриття 95% музеїв в усьому світі. Мінімум 85% музеїв в кожному регіоні не працювали у зв'язку з обмежувальними заходами.

Натомість актуалізувались віртуальні виставки та онлайн-музеї, які в умовах ізоляції стали єдиною можливістю культурного збагачення та пізнання. Завдяки цифровим технологіям, розвитку комп'ютерного забезпечення, новим форматам ко-

мунікації через онлайн-презентації просвітницька діяльність музеїв не була зупинена, а змінила форму існування.

Так, наприклад, Музейний портал Малої академії наук України, який вже охоплює близько 300 музеїв, набув особливої актуальності під час пандемії та збагатився новими експозиціями, з якими можна ознайомитись, не виходячи з дому (<https://museum-portal.com/ua/index>). Однією з таких експозицій став віртуальний музей Ніколь Лемер д'Агаджіо — засновниці та Генерального секретаря Європейської академії наук, мистецтв та літератури, яка є однією з найбільш активних партнерів ЮНЕСКО [1, с. 109], та, насамперед, французької художниці, науковця, філософа та популяризаторки науки.

Твори, що увійшли до віртуальної експозиції на музейному порталі, були представлені на вистаці Ніколь Лемер «Наука і мистецтво», яка відбулась у період з 18 травня по 1 червня 2019 року в київській мистецькій галереї НЮ АРТ за сприяння Європейської академії наук, мистецтв і літератури (ЄАНМЛ), Центра ЮНЕСКО «Мала академія наук України», Посольства Франції в Україні, Французького інституту в Україні.

Творчість Ніколь д'Агаджіо не лише поєднує різні барви та красиві образи, а залучає складну наукову тематику до світу мистецтва, тож створення її віртуального музею стало важливим внеском у розвиток та популяризацію науки, особливо в умовах пандемії. Наразі, зайшовши на Музейний портал Малої академії наук України, можна в надзвичайно гарній якості роздивитись усі картини мисткині, які за допомогою художніх засобів розкривають найактуальніші для сучасної науки проблеми: зародження земного життя, утворення Всесвіту, таємниці Космосу та світу елементарних частинок тощо. Глядачі зможуть не тільки передивитися картини художниці, а й глибше зрозуміти їхню сутність, перечитавши описи, де містяться наукові факти, приховані в картинах.

Мистецтво Ніколь Лемер д'Агаджіо вражає своєю неординарністю. Воно не лишає байдужим нікого, пробуджуючи глибинні почуття та розширюючи світобачення. Навіть Ремон Додель (засновник і Президент Міжнародної академії квантових наук, член Французької академії наук) присвятив творчості Ніколь ґрунтовне мистецтвознавче дослідження «Молекулярне бачення

світу». Він так описує своє бачення творчості мисткині: «Продовжуючи занурення у абстракцію, Ніколь д'Агаджіо обрала другий принцип термодинаміки темою однієї зі своїх картин «Етропія». Згідно з цим постулатом, ентропія (безлад) ізольованої системи може лише зростати. На полотні перетинаються три світлові пучки. Художниця мала б наділити їх більш упорядкованою структурою, аби — завдяки контрасту — ясніше показати хаос, що відбувається в місці перетину. Та життя насправді ближче до картин д'Агаджіо: вона толерує лад, тільки протестуючи проти нього. Лише основні тези ладу вона готова прийняти. Тож кожен пучок постає з нюансів одного кольору, а безлад унаслідок їхнього перетину — це очікувана поліхромність» [2].

Роботи Ніколь Лемер є унікальним синтезом світу природи із художнім світом, де переплітаються наука й образотворчість. Поєднання досягнень науки та мистецтва є особливістю творчості мисткині. Завдяки створенню віртуального музею Ніколь Лемер на Музейному порталі відтепер кожен охочий зможе подивитись на світ наукових таємниць і відкриттів очима мисткині.

Сучасний віртуальний музей надає відвідувачам можливість вільного доступу до інформації, попри карантинні обмеження, що, своєю чергою, збагачує культурний простір, розширює кордони художнього досвіду та самовираження. До того ж, віртуальний режим надає змогу перегляду експозиції необмеженій за кількістю аудиторії та в будь-який час, на відміну від реальної виставки «Наука і мистецтво», що мала обмежені терміни.

Загалом слід зазначити, що найпрогресивніші музеї світу вже створили інтерактивні версії власних виставок, до яких долучився і Музейний портал, що є особливо актуальним сьогодні, в умовах пандемії, та цінним для доповнення традиційних методів вивчення вітчизняною молоддю різних аспектів історії, науки і мистецтва.

Використані джерела

1. Музейна педагогіка в науковій освіті: монографія / ред. кол.: С. О. Довгий, О. М. Топузов, В. А. Бігаєв та ін.; за наук. ред. С. О. Довгого. — Київ: Національний центр «Мала академія наук України», 2020. — 334 с.
2. Daudel Raymon. *Vision moléculaire du monde*, Hachette et CNRS. — Paris, 1981. — 188 p.

ЕТАПИ СТВОРЕННЯ ВІРТУАЛЬНОГО МУЗЕЮ «МОЯ МОЛОДА БАБУСЯ»

Остапова Світлана,

директор
Муніципального музею особистих колекцій
імені О. В. Блещунова,
м. Одеса,
e-mail: svet.ostapova@gmail.com

Віртуальний музей «Моя молода бабуся», який об'єднує онуків самого різного віку і, навіть, громадянства бере свій початок з «Ночі музеїв 2012», анонс якої починався зі слів: «У всіх у нас є бабусі. Або колись були ...». На цей соціальний арт-проект музейників надихнув старовинний портрет в овальній рамі, на якому зображена юна бабуся засновника музею Олександра Володимировича Блещунова — чарівна парижанка Франсуаза Дюрю.

Спочатку нам здавалося, що це дуже просто — запропонувати різновіковим онукам надсилати есе про своїх бабусь, приносити сімейні реліквії й на основі цих матеріалів зробити виставку.

На практиці, від ідеї проекту до його презентації на «Ніч музеїв» пройшов майже рік: необхідно було вести листування та наочні бесіди з потенційними учасниками та відповідати на телефонні дзвінки з роз'ясненням ідеї проекту. Було створено безліч інсталяцій та артоб'єктів і «вписати» їх в постійну експозицію музею виявилось не простим завданням. Було важливо доповнити проект інтерактивом і створити відкритий простір для спілкування під час проведення акції — втім, як і знайти надійних партнерів і волонтерів.

На різних етапах, для залучення уваги до проекту, ми вдавалися до створення «вірусного» відеоролика, танцювального флешмобу в торговому центрі, створення рукотворних запрошень на акцію тощо.

Протягом всього часу підготовки проекту музей отримувал листи та фотографії, люди приносили сімейні реліквії, які дбайливо зберігались у родинах з тих часів, коли їх бабусі були молодими. Концепція проекту не тільки дала можливість розділити теплі спогади й почуття з учасниками, а й дала змогу їм самим залучитися до створення тематичних вузлів проекту, героїнями яких стали їхні власні бабусі, починаючи з епохи модерн і закінчуючи навіть тими, чия молодість пройшла за часи хіппі, а це означає справжнє партнерство та співучасть у створенні проекту.

Протягом вечора 19 травня 2012 року, коли відбувалась акція «Ніч музеїв», у Домі Блещунова нашими гостями стало більше двох тисяч відвідувачів. Найбільше ми хвилювалися, чи стане публіка слухати есе-спогади наших героїв, хоч і озвучені професійними акторами... Але даремно! Здавалося, що невеликий простір нашого двору був переповнений емоціями — співчуття, смуток, гумор і, навіть, сміх крізь сльози — всіх «накрила» хвиля співчуття ... Дуже зворушливим було ностальгічне дефіле, що супроводжувало «живий голос епох» — особливо торкала участь онучок в реальних нарядах своїх молодих бабусь.

Виставкова частина проекту була інтегрована в постійну експозицію музею — це улюблений експозиційний прийом нашого музею, який ми використовуємо вже понад 20 років. Він дає змогу дивитись на постійну експозицію оновленим поглядом та винаходити нові сенси. Кожен блок представляв певний історичний період — «Бабуся епохи модерну», «На зорі соціалізму і НЕП», «Бабуся військового часу», «За залізною завісою», «Бабуся — студентка, комсомолка, спортсменка і просто красуня ...», «Єврейська бабуся». Особливу атмосферу створювала і музика з вінілових платівок, і можливість власноруч створити ретро-аксесуари й познайомитися з колекцією старовинних іграшок.

У стилізованому, під початок 20 століття, фотоательє не було відбою від охочих взяти участь у фотосесії, а музейний двір на деякий час перетворився і на танцювальний майданчик з уроком аргентинського танго, і на літній кінотеатр з демонстрацією «трофейного» кіно.

На жаль, музейна ніч минула вельми швидко, але звістка про цю акцію розповсюдилась дуже широко — до нас стали телефонувати одесити з різних куточків світу й пропонувати свою участь у проєкті. Саме в цей час ми працювали над новою версією музейного сайту й блискавична ідея перетворити виставковий проєкт на віртуальний музей знайшла своє втілення. Отже, основна особливість цього проєкту в тому, що на Ночі музеїв він не закінчився й надалі отримав нову якість — було створено Віртуальний музей «Моя молода бабуса», який і досі об'єднує онуків різного віку.

Він складається з шести розділів — перший з них «Інструкція» містить текст, який надає інформацію про те, як створювався цей ресурс та коротке пояснення, як стати одним з партнерів музею з продовження поповнення віртуальної музейної експозиції.

Отже, що для цього потрібно? Цитую:

- мати бажання поділитися з усіма історією з життя своєї улюбленої бабусі в її молоді роки у вигляді есе (ну і куди ж без дідуся?);
- дібрати відповідні фотографії: портрети, сімейні сценки, у тому числі фото улюблених принад бабусь, які супроводжували їх в молодості (капелюшок, сумочка, прикраса, рукавички, може улюблена чашка тощо);
- відправити нам на адресу museumbabushka@gmail.com.

Зберігач віртуального музею — старший науковий співробітник Наталія Вікторівна Гриднева розмістить мовою оригіналу історію Вашої бабусі (есе і фотографії) у відповідному, згідно з періодизацією, розділі віртуального музею й сповістить вас про це.

Ми сподіваємося, що цей по-справжньому народний музей розвиватиметься й надалі — але для цього необхідна ваша участь [1].

Отже, зараз в нашому віртуальному музеї представлені періоди, які в основному співпадають з тими, що були започатковані на «Ночі музеїв 2012»: «Бабуса епохи модерну», «На зорі соціалізму і НЕП», «Бабуса військового часу», «За залізною завісою», «Бабуса — студентка, комсомолка, спортсменка і просто красуня ...». Ми активно популяризуємо наш музей і дуже раді-

емо, коли до нього надходять нові експонати-історії. Зараз ми завершуємо роботу над новою версією сайту — змінився дизайн «Афиши» музею, разом із сайтом він став трьохмовним, міркуємо над тим, що пора додавати розділ «Бабуся — хіпі» — відчуваємо, що ідея цієї віртуальної експозиції й донині приваблює не тільки одеситів, а й багатьох віртуальних відвідувачів Дому Блещунова, навіть з інших країн.

Нам дуже приємно, що саме ця ініціатива отримала почесну відзнаку Українського Центру розвитку музейної справи в «Музейній події року 2013», як кращий соціальний проект.

Використані джерела

1. URL: <http://omlk.com.ua/babushka>.

ВИКОРИСТАННЯ ВІРТУАЛЬНИХ МУЗЕЇВ В ПЕРІОД ДИСТАНЦІЙНОГО НАВЧАННЯ

Постова Катерина,

кандидат психологічних наук,
провідний науковий співробітник
відділу підтримки обдарованості
Інституту обдарованої дитини НАПН України,
м. Київ,
e-mail: kateruna_p@ukr.net

Поліхун Наталія,

кандидат педагогічних наук,
старший науковий співробітник
завідувачка відділу підтримки обдарованості
Інституту обдарованої дитини НАПН України,
м. Київ,
e-mail: np.iod@ukr.net

Період дистанційного навчання сприяв пошуку можливостей активізувати освітню діяльність, урізноманітнити навчальні заняття, задовольняючи потреби пізнання учнів. Навчальний процес потребував корегування відповідно

до можливостей онлайн-взаємодії та особливостей навчальних дисциплін. Викладання природничих дисципліни передбачає екскурсії та проведення практичних робіт на природі, що стало не можливим у період дистанційного навчання. Виникла необхідність використання інтернет-ресурсів з метою розширення об'єктів пізнання та попереднім (віддаленим) ознайомленням з ними. Віртуальні подорожі музеєм ми використовували на заняттях з географії. Метою таких занять було ознайомитися з основними експонатами природничих музеїв представлених на музейному порталі [2]. Завдання були такі:

- довести до відома учнів можливість здійснення віртуальних подорожей відомими та маловідомими музеями;
- ознайомитися з можливостями навігації музейним порталом;
- організувати віртуальні подорожі (відповідно до тематики заняття);
- провести опитування серед школярів щодо ефективності відвідувань музеїв на відстані;
- з'ясувати враження учнів від віртуального заняття в музеї.

Віртуальні подорожі музеєм пропонували учням 5–7 класів. Ознайомлення з музейним порталом відбувалося в процесі проведення дистанційного заняття. Надалі школярам пропонували вибрати за власним бажанням музей з тих, що представлено на музейному порталі та самостійно «пройтися» його залами й ознайомитися з експонатами. Після цього було передбачено заповнення анкети, відповідь на запитання якої дало змогу нам з'ясувати перспективи використання віртуальних подорожей музеями в навчальному процесі, передусім під час дистанційної форми навчання [1].

Школярам було запропоновано вибрати на музейному порталі будь який музей незалежно від напрямку його експозиції. 60% опитуваних надали перевагу музеям природничого напрямку, часто обирали музеї при університетах, близько 25%; приблизно однакова кількість респондентів (близько 7%) обрали літературні музеї та віртуальні подорожі заповідними територіями. Визначений підхід реалізує індивідуалізацію в навчанні, дає можливість вибору кожній дитині задовольнити власне пізнан-

ня та можливість зацікавлення певним об'єктом, предметом, явищем або ж галуззю знань, що в подальшому може стати поштовхом для розширення інтересу, поглибленого вивчення та можливого вибору майбутнього професійного напрямку.

Значна (32%) частина школярів не підтримала заміну реальних музеїв та музейних кімнат віртуальними подорожами, хоча 10% опитуваних визнали можливість переходу музеїв у віртуальний простір. Більшість (58%) пропонує поєднувати віртуальні ознайомлювальні подорожі музеями з реальним їх відвідуванням, зазначаючи, що неможливо замінити реальне споглядання об'єктів їх відтворенням на екрані гаджетів.

Корисність від віртуальної подорожі музеєм 34% школярів оцінили найвищим балом (7), така ж кількість учасників /ниць опитування оцінили віртуальну подорож у 5 балів, 19% оцінили у 6 балів та найменшу кількість балів 4 поставили 6% опитуваних. Результати свідчать про значну ефективність використання подорожей віртуальним музеєм у процесі дистанційного навчання. Запропоновані школярами оцінки свідчать про можливість задоволення пізнавальних інтересів учасників освітнього процесу в період дистанційного навчання, використовуючи елементи віртуальних подорожей музеями на вибір вчителя або самих учнів.

На основі висловлених вражень можна виокремити деякі позитивні та негативні аспекти організації віртуальних подорожей музеями. Реалізація можливості ознайомлення з експонатами музеїв дистанційно дає змогу незалежно від відстані та умов (у нашому випадку — пандемії), задовольнити власну цікавість та ознайомитися з окремими експонатами музею або здійснити оглядову екскурсію його залами. Окремі завдання або можливість власного вибору музею та індивідуальний темп ознайомлення з його експонатами дає змогу максимально індивідуалізувати навчальний процес. Екскурсії та віртуальні екскурсії організують з метою пізнання навколишнього світу, але між ними значна відмінність, екскурсії, крім пізнання, задовольняють й емоційно-комунікаційну сферу особистості, що є неможливим у віртуальних подорожах, які більше задовольняють потреби пізнання. Емоційний компонент під час

відвідування музеїв дистанційно — «відчуття дистанційної присутності» за відсутності інших відвідувачів.

Використані джерела

1. Анкета URL: <https://docs.google.com/forms/d/1KZUtd-1uWhel3u5sLFumpU4IujzDoqbSMaDjy-SAWKI/edit>.
2. Музейний портал URL: <https://museum-portal.com/ua/museum/derzhavnij-prirodnavchij-muzej-nacionalnoi-akademii-nauk-ukraini>.

ВИКОРИСТАННЯ ІНТЕРАКТИВНИХ ОНТОЛОГІЧНИХ ДОКУМЕНТІВ ДЛЯ ФОРМУВАННЯ ВІРТУАЛЬНИХ МУЗЕЙНИХ СЕРЕДОВИЩ

Приходнюк Віталій,

кандидат технічних наук,
старший науковий співробітник
Національного центру «Мала академія наук України»,
м. Київ,
e-mail: Prikhodnyuk_Vitaly@nas.gov.ua

Музеї відіграють важливу роль в житті сучасного суспільства, забезпечуючи збереження його культурної спадщини. Пандемія COVID-19 створює велику кількість викликів для музеїв, що не дають змоги їм ефективно працювати й повною мірою виконувати свою функцію. Так, за оцінками ЮНЕСКО і Міжнародної ради музеїв [1], близько 90% музеїв не працюють під час епідемії. Водночас у деяких регіонах усього 5% музеїв мають онлайн-контент достатньої якості.

Формування віртуальних музейних середовищ, які б давали змогу надавати користувачам онлайн-контент, є трудомістким процесом, що потребує аналізу та систематизації великих масивів інформаційних ресурсів. У таких умовах надзвичайно важливим стає завдання створення ефективних інструментів для підтримки цього процесу, які давали б змогу значно збільшувати швидкість формування таких середовищ і якість розміщеної в них інформації.

Такими інструментами є мережецентричні когнітивні сервіси [2], розроблення та впровадження яких спроможне забезпечувати формування інформаційних та інформаційно-навчальних ресурсів. Формування ресурсів здійснюється шляхом автоматизованого аналізу, структуризації й агрегованого представлення систем знань, що описуються певним масивом інформаційних ресурсів у формі природномовних текстів.

Саме агреговане представлення інформації, наявної в певному масиві текстів, й уможлиблює розв'язання складної технологічної проблеми формування єдиного інформаційного простору, присвяченого одній або кільком предметним галузям. Сформований простір може слугувати основою для створення віртуального музейного середовища.

Інтерактивні онтологічні документи [3; 4; 5] є одним з видів мережевих інтелектуальних інструментів, які здатні формувати такі середовища шляхом лексико-семантичного аналізу інформаційних ресурсів. Інтерактивні онтологічні документи — це програмні системи, що містять:

- множину інформаційних онтологій, що інкапсулюють у собі інформацію про різноманітні об'єкти, що належать до музейного середовища — осіб, історичні події, експонати тощо;
- натуральну систему [3; 6; 7], що забезпечує інтерактивний доступ до наявної в інформаційних онтологіях інформації;
- множину керуючих онтологій, що визначає конкретні особливості функціонування програмної системи: користувачький інтерфейс (включаючи спеціалізовані модулі для перегляду певних типів об'єктів, таких як 3D-панорами) та доступні функції (наприклад фільтрацію за персоналіями, періодом часу, тематикою тощо).

Базисом для створення інтерактивних документів є функціональні сервіси інформаційних технологій ТОДОАС та ПОЛІ-ЕДР, розроблені Національним центром «Мала академія наук України». Сервіси містять дві компоненти:

- сервіси аналізу та структуризації інформаційних ресурсів;
- сервіси представлення інформації користувачу в інтерактивній формі.

Прикладом музейного середовища, створеного на основі інтерактивних документів, може слугувати онтологічний сайт «Музейна планета» [8], створений у межах трансдисциплінарного кластеру науково-освітніх ресурсів НЦ «МАН». Зазначений онтологічний сайт містить онтологічні описи визначних місць та музеїв, включаючи Ізмаїльську картинну галерею, Музей волинської ікони тощо. Для музеїв доступні 3D-тури, інтегровані в це віртуальне середовище.

Іншим прикладом віртуального музейного середовища, створеного на базі інтерактивних документів, є онтологічний сайт «Музей НАН України» [9], що містить інформацію про основні історичні події, що стосуються НАН України, і видатних осіб, які були її членами.

Інтерактивні документи надають механізми для якісного представлення великих масивів тематичної інформації, що можуть використовуватись для створення віртуальних музейних середовищ в умовах пандемії.

Використані джерела

1. COVID-19: UNESCO and ICOM concerned about the situation faced by the world's museums. URL: <https://en.unesco.org/news/covid-19-unesco-and-icom-concerned-about-situation-faced-worlds-museums>.
2. Довгий С. О., Стрижак О. Є., Величко В. Ю., Надутенко М. В., Приходнюк В. В., Новогрудська Р. Л., Дем'яненко В. Б., Кальной С. П., Попова М. А., Савченко І. М. Інформаційно-навчальні ресурси. Капсули знань: Колективна монографія. Київ: Інститут обдарованої дитини. 2019. 215 с.
3. Приходнюк В. В. Технологічні засоби трансдисциплінарного представлення геопросторової інформації. Київ: Інститут телекомунікацій і глобального інформаційного простору. 2017. 160 с.
4. Stryzhak O., Prychodniuk V., Podlipaiev V. Model of transdisciplinary representation of GEOspatial information. Lecture Notes in Electrical Engineering. Cham: Springer. 2019. С. 34–75. DOI: https://doi.org/10.1007/978-3-030-16770-7_3
5. Величко В. Ю., Попова М. А., Приходнюк В. В., Стрижак О. Є. ТОДОС — ІТ-платформа формування трансдисциплінарних інформаційних середовищ. *Системи озброєння і військова техніка*. Харків: ХНУПС. 2017. вип. 1(49). С. 10–19.
6. Малишевский А. В. Качественные модели в теории сложных систем. Москва: Наука. Физматлит. 1998. 528 с.

7. Стрижак О. Є. Трансдисциплінарна інтеграція інформаційних ресурсів. Київ: Інститут телекомунікацій і глобального інформаційного простору. 2014. 470 с.
8. Онтологічний сайт «Музейна планета». URL: <https://museum.stemua.science>.
9. Онтологічний сайт «Музей НАН України». URL: <https://museum-nasu.stemua.science>.

НАВЧАЛЬНІ МОЖЛИВОСТІ ВІРТУАЛЬНОЇ ЕКСКУРСІЇ

Тепла Оксана,

кандидат педагогічних наук, доцент
доцент кафедри романо-германських мов і перекладу
Національного університету біоресурсів
і природокористування України,
м. Київ,
e-mail: tomoxana78@gmail.com

Потреби особистості учнів є визначальними в освітньому процесі сьогодення. Досягнути ефективних результатів навчання можна лише в умовах навчання в інформаційно-освітньому середовищі — системі «інформаційно-освітніх ресурсів та інструментів, що забезпечують умови реалізації основної освітньої програми навчального закладу. Важливим інструментом для сучасної освіти є віртуальні інтерактивні екскурсії, які приходять на зміну традиційним методам навчання» [1, с. 403].

Необхідним та інноваційним компонентом навчально-виховного процесу є навчальні екскурсії, зокрема віртуальні. Із їхньою допомогою можна створити умови, у яких зміст навчальних дисциплін максимально наближений до реального життя, що дає змогу розширити світогляд тих, хто навчається, формувати в них життєво необхідні вміння й навички, посилити практичний і професійно-орієнтований складник педагогічного процесу. У цьому контексті екскурсія віртуальним музеєм є одним з найбільш доцільних методів організації навчальної

діяльності. Варто зазначити, що музеї, крім просвітницького, мають ще й наукове значення [2].

Проведення екскурсії — непростий процес, що потребує від педагога знання теоретико-методологічних засад організації такого виду навчальної діяльності та значних творчих зусиль. Підготовка екскурсії охоплює такі етапи: вибір теми, формулювання мети й завдань екскурсії, визначення маршруту екскурсії, дослідження літературних джерел з обраної теми, експонатів і фондів музеїв, консультації фахівців, підготовка текстового матеріалу екскурсії, наповнення «портфеля екскурсовода», визначення технології проведення екскурсії.

Відповідно до мети заняття, викладач може використати різноманітні форми та методи роботи: провести оглядову та тематичну віртуальну екскурсію; звернутися до мультимедійних ресурсів офіційного сайту музею, щоб створити електронну базу наочних засобів: картин, портретів, фото- та відеоматеріалів тощо; організувати практичну роботу на занятті з віртуальними музейними експонатами; використовувати мультимедійні й інформаційні можливості музею для підготовки студентських рефератів, науково-дослідницьких робіт [3].

Використані джерела

1. Подліняєва О. О. Віртуальна екскурсія у роботі вчителя. URL: http://spec.vntu.edu.ua/conf/pdf/conf_402-415.pdf
2. Тепла О. Місце музейної педагогіки в освітньому процесі Національного університету біоресурсів і природокористування України. *Музейна педагогіка в науковій освіті*: збірник тез доповідей учасників II Всеукраїнської науково-практичної конференції, м. Київ, 26 листопада 2020 р. / за наук. ред. С. О. Довгого. Київ: Національний центр «Мала академія наук України», 2020. С. 98–100.
3. Чуча О. А. Віртуальні екскурсії на уроках української літератури як засіб розвитку загальнокультурної компетентності учнів. *Таврійський вісник освіти*. 2016. № 2. С. 220–227. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Tvo_2016_2_37.

НАУКОВЕ ВИДАННЯ

МУЗЕЙНА ПЕДАГОГІКА В УМОВАХ ПАНДЕМІЇ COVID-19

*Збірник матеріалів доповідей
Всеукраїнського круглого столу*

Обкладинка, верстання, дизайн:
Ладоця К. Ю.

Фотографії, представлені у збірнику,
зроблені в жовтні 2020 р.
в Музеї науки Малої академії наук України (м. Київ).
Фотограф: Кузнюк І. С.

Підписано до друку 20.06.2021 р. Формат 60x84 1/16
Гарнітура Droid Serif. Друк цифровий.
Папір офсетний 80 г/м². Ум. друк. арк. 15,93
Зам. № 020521. Наклад 300 прим.

Видавництво Національний центр
«Мала академія наук України»
Кловський узвіз, буд. 8, м. Київ, 01021

Свідоцтво суб'єкта видавничої справи:
ДК № 6999 від 04.12.2019